STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00181

A ROMAN FUN A FERD GANEV

Joseph Opatoshu

Permanent preservation of this book was made possible by
Alfred & Lee Hutt
in honor of
Zak Benjamin Mitnick

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א ראמאן פון א פערד גנב

און אנדערע ערצעהלונגען

פון י. אפאטאשו

ליטעראַרישער פערלאַג

256 איסט בראַדוויי, נויארק.

אינהאלט.

זייט:

א ראמאן פון א פערד־גנב (1912) — — — — — — — — — — 3

אויף יענער זייט בריק (1910) — — — — — — — 128

אין וואלד (1914) — — — — — — — — — — — 149

דער משפט (1914) — — — — — — — — — — — — 171

ציגיינער (1914) — — — — — — — — — — — 191

שאטענס (1915) — — — — — — — — — — — 227

מארים און זיין זוהן פיליפ (1913) — — — — — — — 243

Copyright by Joseph Opatovsky

1917

1

שבת נאָכמיטאָג.

סנאָפּעס גליהענדע שטראַהלען האָבען אַריינגעשטראָמט דורך דעם אָפּענעם פענסטער, רעפלעקטירט און צוויי זילבערנע זיילען האָבען זיך בעוואויגען אין דער לופט. צווישען די זיילען איז געלעגען אַ ווייסע פּעטע קאַץ מיט אַ שוואַרצע לאַטקע אויף דער נאָז. די פאָדערשטע לאַפּקעס אויסגעצויגען, די מאָרדעטשקע מיט די גרינלעך־פערזשמורעטע אויגען איינגעטוליעט אין די לאַפּקעס. עס האָט זיך געדאַכט זי חלום׳ט. עס איז דורך אַ פליעג. די קאַץ האָט אַ שליידער געטהאָן איהר עלאַסטישען קערפּער, געכאַפּט די פליעג, זיך באַלעקט, געלעגט זיך אין דער זעלבער פּאָזע און גע׳חלום׳ט ווייטער.

שלמה „קראַדניק", אַ הויך דאַרער איד מיט אַ שיטער בערדעל איז געשלאָפען אויף אַ פּערינע נעבען טהיר. טראָפּענס שוויים, ווי אַר־בעס, זיינען אַרוים אויף זיין גרויסען שטערען, וועלכער האָט זיך צונויפ־געגאָסען מיט זיין גלאַנציגען פליכעוואַטען קאָפּ, די טראָפּענס שוויים זיינען געשטאַנען אַ ווײַלע, נאָכדעם זיך פאַרקערעוועט, און לאַנגע וואַסער־פעדים האָבען זיך אַראָבגעשנירעלט איבער שלמה׳ס דאַרליכע באַקען.

חנה, שלמה׳ס טאָכטער, אַ מויד פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג, איז געשטאַנען נעבען שפּיעגעל און זיך געקעמט די האָר. זי האָט עטוואָס אויפגעהויבען איהר שטייף געקראָכמאַליעט קלייד, געמאַכט עטליכע טריט צוריק, אויסגעשטעלט קאָקעטיש אַ פוס ווי צום טאַנץ און זיך צו־שמייכעלט.

— נו, גענוג זיך שוין צו פוצען! — האָט שרה, חנה׳ס אינגערע

שוועסטער, שוין אויך אַ מיידעל אין די יאָהרען, זיך אָנגערופען ארויס־געהענדיג — וועסט בערקען אַזוי אויך געפעלען!

— זאלץ דיר אין די אויגען! — האָט איהר לאה נאָכגעשריען. זי איז דורך עטליכע מאָל די שטוב און איז אַרויס.

תרצה, שלומה'ס ווייב, אַן עלטערע אידענע אין אַ רויטער „באַר־כאַנקע", אין אַ קאָלירטער שלאָף־קופקע אויף דעם אָבגעגאָלטען קאָפּ, איז געזעסען נעבען אָפענעם פענסטער, זיך אויסגעשובען אַ בריקעוו און מיט אַ שמייכעל אויף דעם פּנים זיך צוגעהערט, ווי חברה האָבען דערצעהלט מעשיות.

אונטער'ן פענסטער אויף אַ פיער־פיסיגע באַנק זיינען געזעסען עט־ליכע עלטערע פערד־הענדלער אין די וועסטען, די טובענע היטלעך מיט די קליינע דענקעס פערשאַרצט און גשמועסט:

— צו כ'קאָן אליהו „ווילנער"? — האָט אָנגעהויבען אַ געלער איד מיט אַ געפלעקעלט פּנים — אַ געלעכטער כ'לעבען! כ'האָב דאָך ביי איהם געאַרבייט איבער צוויי יאָהר. אויף אַלע ירידים מיטגעפאָהרען, צוזאַמען געגעסען. דער בחור פלעגט „אריינשיבען" אויף איין זיץ אַ גאַנץ זייטעל קעלבערן־פלייש, ווי כ'בין אַ איד! איבער איהם טאַקע, בין איך דאָך געזעסען צעהן חדשים איבער'ן „קובעל" — — —

חברה האָבען זיך צושמייכעלט.

— איהר לאַכט, נור גלויבט מיר ס'איז אַ רחמנות אויפ'ן יונג! ער האָט דאָך קיין בייזע גאַל נישט!

— אַ קלייניגקייט עפּעס — האָט זיך תרצה אָנגערופען, און בשעת־מעשה אריינגעפּאַקט אין מויל אריין אַ פולען לעפעל אויסשובעכץ — צעהן יאָהר זיך יאָגען נאָך אַ גנב! איהר ווייסט, שוין איבער צעהן יאָהר ווי פּאָליציי יאָגט זיך נאָך איהם אין די ראַדזענאָווער וועלדער! און ווען נישט „סטאַף" וועלכער האָט זיך פערליעבט אין אליהו'ס „קאָכאַנקע" און איהם איבערגעגעבען דער פּאָליציי, וואָלט מען איהם נאָך עד היום נישט געכאַפּט! כ'האָב זיך איבער גע'חדוש'ט — האָט תרצה ווייטער געזאָגט — דער יונג איז דאָך געווען ווייט פון אידען, די גאַנצע צייט זיך ארומגעשלעפּט מיט דער „קאָכאַנקע", און פון דעסטוועגען האָט מען דורך

דער גאנצער צייט נישט געהערט, ער זאל איבערפאלען עפעס א איד, ער פלעגט אלץ איבערפאלען רייכע פריצים, גלחים.

— יא — האט איינער א ברום געטהאן — מען וועט מיט דעם בחור לערנען בלק.

— וויים איך וואס? — האט א דריטער געענטפערט. — געטראפען ס'ארט! פערגעסט נישט, אז אליהו פלעגט אריין דורך א קוימען, איינשלעפערן אלע אין שטוב, אויפהאקען קאסעס, איבערלאזען א קוויטעל אז ער, אליהו, איז געווען און ארוים! נישט דאס ערשטע מאל וואס מען משפט אליהו'ן. היינט פער'משפט מען איהם און מארגען איז ער ווידער מיט זיין באנדע אין די ראדזאנאווער וועלדער. איהר האט אבגעזארגט פאר איהם!

— ווען כ'דערמאן זיך — האט דער געלער אנגעהויבען און אבגעהוסט — ווי אליהו האט אמאל געשטאכען א שקץ, שטעלען מיר זיך האר און נעגעל קאפויר. הארכט:

— דאס וועט זיין... כ'ווייס.... נו יא, באלד: דא וואוין איך צעהן יאהר, אין דארף צוויי, און דריי ביי פאניע'ן, נו, וויפיעל איז עס? דאכט זיך...

— א יאהר פופצעהן — האבען זיך עטליכע אידען אבגערופען מיט אמאל.

— המ, שוין פופצעהן יאהר! די יאהרען לויפען! נו, בקיצור ווי האלט איך? יא.

— דער „רימאקער" שרה האט געהאט א גניאדע קאבילע מיט ווייסע לעטשעלעך איז זי ווערט געווען א פינף הונדערט קערבלעך. אליהו ווארפט אן אויג אויף דער קאבילע און שלעפט מיך נאכט איין, נאכט אוים נאך רימאקעס. בקיצור, מיר האבען די קאבילע נישט געקאנט נעמען. כ'האב געמיינט אז דער יונג קריגט די נכפה. ענדע „זשניוועס" מאכט ער צו מיר: הער, אין „הויף" איז היינט יום־טוב, די פאראבקעס האבען א גאנצע טאג געזאפען און שלאפען געווים איצט ווי געהרג'עטע, קום, מיר נעמען היינט די קאבילע. בקיצור, מיר האבען מיטגענומען „קאסטעקען", דעם לעשניק'ס זוהן. איך בין געבליבען שטעהן אונטער'ן פארקען, ווי וויינען

אריין אין דער סטאַדאָלע, אַרויסגענומען עטליכע בונטען שטרוי, צו־שפּרייט איבער'ן הויף, אַרויסגעפיהרט דאָס פערד. מאַכט זיך אַ זשרע־באַקעל איז מיט. אונטער'ן הויף האָט דאָס זשרעבאַקעל אפּנים זיך פאַרבענקט נאָך דער מאַמע און גענומען הירזשען אָהן אויפהער. אליהו האָט געהייסען אַרונטערפיהרען דאָס זשרעבאַקעל אין ריוו און דאָרט עס איבערלאָזען. דער שקץ פאַרקערעוועט צום ריוו, נעהמט אַרונטער דעם זשרעבאַק. מיר שטעהען און וואַרטען. מיט אַמאָל צורעוועט זיך דאָס זשרעבאַקעל אַזוי אַז דאָס בלוט אין די אָדערן איז מיר פאַרגליווערט געוואָ־רען. מיר זיינען אַרונטער אין ריוו: דער בחור שטעהט און שניידט דעם זשרעבאַק איבער דעם האַלז מיט זיין טעמפּ מעסער. כ'זאָג אייך, אַזאַ אימה איז מיך בעפאַלען! אליהו איז געווען בלאַס ווי קרייד, האָט אַ שפּיי געטהאָן דעם שקץ גלייך אין פּרצוף אַריין, געזאָגט „פּשאַ־יוכאַ" און אַרויס.

דעם גאַנצען וועג האָט אליהו אַ וואָרט נישט אויסגערעדט, איינגע־קוועטשט די פויסטען, אַראָבגערוקט דעם הוט איבער די אויגען און גע־שפּרייזט. אַז מיר זיינען צוגעקומען צו דער „אָלשינע" האָט זיך אליהו אָבגעשטעלט, אָבגעמאָסטען קאָסטעקען מיט זיין אויג:

— „פּשאַ־קרעוו", פאַרוואָס האָסטו גע'שחט'ען דעם זשרעבאַק?

קאָסטעק איז צומישט געוואָרען, געוואָלט עפּעס זאָגען, נור אליהו האָט איהם אַ פּלאַם געטהאָן אין פּיסק אַריין.

קאָסטעק האָט אַרויסגעכאַפּט פון דער כאָליעווע אַ מעסער. אליהו האָט זיך אַ שליידער געטהאָן אויף קאָסטעק'ען, אַרויסגעכאַפּט דאָס מעסער און איהם דורכגעשטאָכען ווי אַ זיפּ, קרעכצענדיג: „עסט שחט'ען אַ זשרעבאַק? עסט שחט'ען?" — — — —

דער גערער איז געבליבען שטיל. די אידען האָבען אַראָבגעלאָזט די קעפּ, זיך פאַרטראַכט.

— געווען אַ מאָל צייטען! — האָט זיך אָפּגערופען מיט אַ זיפץ אַ גרויער איד מיט אַ גראָבע נאָז און אַ האַלב־אויסגעקראָכענע וואָנצע — אַפּנים פון טאַבעק שמעקען — האָט בשעת מעשה אַרויסגענומען אַ שקע־טעלע געמאַכט פון קאָרע און מכבד געווען דעם עולם.

די טהיר האָט זיך מיט אַ מאָל אויפגעפּראַלט און אַ הויך, ברייט־ביינִיגער יונג מיט אַ פּאָר בלויע, קינדישע אויגען איז אריין אַ פּער־יאַכמעטער. ער האָט אראָפּגעכאַפּט דאָס היטעל, געטהאָן אַ שליידער אויפ׳ן טיש און אַ קוטשמע פלאַקסעסענע האָר האָבען זיך צושאָטען אי־בער זיין פערשוויצטען שטערען.

— מאַמע, כ׳שטאַרב עסען! כ׳האָב נאָך היינט פון דער פריה אָן נאָר נישט אין מויל געהאַט!

— לויפט מען נישט ארום אַ גאַנצען טאָג! — האָט תרצה גע־ענטפערט.

— נו, מאַמע, מיר וועלען זיך שוין שפּעטער אויסשמועסען! איצט וויל איך עסען!

שלמה האָט זיך איבערגעטרייסעלט, געפּיהלט פּאַסקודנע אין מויל און גענומען שפּייען:

— תרצה! תרצה! כ׳שטאַרב אַ טרונק!

תרצה האָט איהם דערלאַנגט אַ וואַזעלע מיט פלוימען־יויך. שלמה האָט עס אויסגעזופּט, זיך בעלעקט, זיך איבערגעצויגען און זיך געשמאַק צוגעגעצט.

— נו, זאַנוויל, — האָט זיך שלמה געווענדעט צו זיין זוהן, וועל־כער איז געזעסען איבער אַ שיסעל געזאָדענע הוהן מיט חלה און גע־מאַהלט מיט די צייהן, — וואָס הערט זיך עפּעס מיט אליהו׳ן?

— וואָס זאָל זיך הערען? מען האָט דעם בחור געבראַכט אַ גע־שמידטען אין קייטען! טאַטע, איז דאָרט געווען אַ עולם! קינד און קייט איז געשטאַנען און געוואַרט.

— גלויב מיר, ער וועט נישט זיצען! — האָט זיך שלמה אָנגע־רופען און איז צו צו זאַנוויל׳ען. — ווייסט, כ׳וועל דיר עפּעס בעסערס אָנזאָגען!

— וואָס איז?

— אַ „זמאָרע“ האָט זיך אריינגעכאַפּט צו די פערד.

— וואָס? — האָט זאַנוויל געפרעגט אַ פערוואונדערטער. — אַ זמאָרע?

— יאָ, יאָ! זי האָט שוין באַלד פערמאַטערט די פערד. שוין עט־

ליבע טעג ווי כ׳זעה אַלע אין דער פריה, אז די פערד זיינען דערשוויצט. כ׳האָב גערעכענט די פערד זיינען חולה. היינט אין דער פריה ווי דו ביזט נאָר ארויס, הויב איך זיך אויף און געה אין שטאַל אריין — ס׳גיסט זיך פון די פערד דער שוויים, אין גרזשיווע זיינען איינגעפלאָכטען קאָ־לירטע סטייננעס; כ׳זעה ס׳עסק איז נישט גלאַטיג! כ׳דערצעהל עס דעם אַלטער דובנע און דער זאָגט מיר: „באַ שלאָמאָ, ביזט זינדיג, א „זמאָרע“ איז אין דיין הויז“. בקיצור, זאַנוויל, מאַך זיך גאָר נישט וויסען פאַר דער מאַמע און נעכטיג היינט אין שטאַל. אַז דו ווילסט, נעהם מיט מיינע תפלין.

— ווייס איך וואָס?! — האָט זאַנוויל געענטפערט. — זי וועט שוין אַ לעבעדיגע פון מיינע העגד נישט ארויס!

.2

תרצה האָט אַראָפּגענומען פון טיש, אויסגעקעהרט די שטוב, אַרויס־געיאָגט מיט אַ האַנדטוך די פליעגען, פערהאַנגען דאָס פענסטער מיט אַ ליילעך און איז אַרויס.

שלמה האָט זיך אָנגעטהאָן אין אַ רויטען שפּענצער און איז אַרויס פאַרשיטען די פערד אָן אָבערעק.

זאַנוויל איז געבליבען איינער אין שטוב, האָט אָפּערגעוואָרפען זיינע לאַנגע פיס מיט די ליאַקירטע שטיוועל, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן דעם ווענטעל פון דער שטוהל און זיך פערטראַכט וועגען אליהו'ן:

עס שוועבט פאַר איהם דורך אליהו „ווילנער" ווי פון בראָנז אויס־געהאַקט, מיט זיין הויכען שטערען, מיט דיקע, לאַנגע, עטוואָס אַראָבגע־לאָזטע וואָנסען. ער געהט אַ געשמידטער, פון ביידע זייטען זעלנער מיט אַרויסגעצויגענע שווערדען. ער געהט פעסט, דאָס פּנים קנייטשט זיך נישט, גיט זיך קיין ריהר, די אויגען קוקען אויפ'ן עולם, זוכען עמיצען.

עס בעווייזט זיך אַ יונגע שקצה מיט אַ פּאָר בלוי־גרינליכע אויגען, מיט אַ לאַנגען, דיקען, פלאַקסענעם צאָפּ.

אליהו לעגט אַרויף זיינע געשמידטע הענד אויף זיין „קאַכאַנקעס" האַלז. די שיקסע צוואַווייינט זיך אויפ'ן קול, נעהמט קושען זיינע גע־שמידטע הענד און שעפּטשעט עפּעס — — —

האָט זאַנגוויל אַ טרייסעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ, אַ בורטשע געטהאָן „פּשא יובא" גלאָט אין דער וועלט אַריין און האַסטיג גענומען שפּאַנען, האַלטענדיג די הענד אין די הויזען קעשענעס' איבער דער שטוב.

ער איז זיך עטליכע מאָל דורך די שטוב, זיך אויסגעצויגען אויף

דער שלאָף־באַנק, פערלעגט די הענד צו־קאָפּענס, אויסגעשפּיגען און זיך פערטראַכט:

די בלאַסע רחל מיט די שוואַרצע אויגען, מיט די לאַנגע שוואַרצע האָר ביז איבער די קניהען זיצט יעצט מיט איהר אַלטען פאָטער אין דער שטרויענער בודע, וואָס געפינט זיך אין מיטען פעלד.

א גאַנצע וואָך איז רחל כמעט אַליין אין פעלד, היט די גערטנער, גיט אַכטונג אויף די שיקסעס וואָס אַרבייטען דאָרט און שיקט אָפּ דאָס גרינס נאָך פּרייסען, וואו איהר פאָטער פערקויפט עס. אויף שבת קומט ער אַהיים און דעמאָלט נעכטיגט רחל מיט איהם אין דער בודע.

שבת קומט זאַנוויל נישט אין גאָרטען אריין. רחל האָט איהם אָנגעזאָגט נישט צו קומען, דען דער פאָטער וועט האָבען גרוים עגמת נפש זעהענדיג אַז זיין טאָכטער חבר׳ט זיך מיט בחורים.

אין מיטען דער וואָך, שפּעט ביי נאַכט, גנב׳עט זיך זאַנוויל דורך פערשיעדענע וועגען, מענשען זאָלען איהם ניט זעהן, און שפּאַנט אריין אין גאָרטען. דאָרט וואַרט אויף איהם רחל. ער לעגט זיך ביי איהרע פיס, ווי אַ געטרייער הונד, קוקט אין איהרע שוואַרצע אויגען, ריהרט ליכט אָן איהר קלייד זי זאָל ניט שפּירען און הערט זיך צו ווי זי דער־צעהלט איהם מעשיות.

זאַנוויל רעדט מיט קיינעם ניט וועגען רחל׳ען און קיינער ווייס נישט אַז ער קען זי.

אָט איצט ליגענדיג אַזוי אַליין, פיהלט זאַנוויל אַ שטאַרקע בענק־שאַפט נאָך רחל׳ען. דאָס האַרץ פערקלעמט איהם און ער פיהלט ווי זיינע אויגען ווערען איהם פייכט. ער בעשליסט פון מאָרגען אָן צו ווער־רען אויס גנב, ניט גריסען זיך צו זיינע בעקאַנטע און אין אַ קורצער צייט אַרום וועט די שטאָדט וויסען אַז זאַנוויל איז געוואָרען אַן ערליכער איד. דעמאָלט וועט ער קומען צו רחל׳ס פאָטער און זאָגען:

— ר׳ נתן!

דער אַלטער וועט איהם געבען אַ ברייטען שלום־עליכם, איהם אַ קלאַפּ טהאָן אין דער פּלייצע:

— יאַ, מיין זוהן, כ׳ווייס אַלץ... זעץ זיך!

זאַנוויל דערמאָהנט זיך אָבער, ווי ער פיהלט זיך דערשלאָגען, ווען ער טרעפט ר׳ נתן אַ שבת אין דער פריה. איהם דאַכט זיך, אַז ר׳ נתן ווייס אַלץ, קוקט איהם נאָך מיט פעראַכטונג און קלעהרט זיך געווים: אָט דער יונגאַטש, דער פערד־גנב האָט דאָס די העזה זיך צו שדכנ׳ען צו מיין טאָכטער...

רחל פרעגט איהם קיינמאָל נישט פון וואָס ער לעבט. זי ווייס געווים, אַז ער איז אַ פערד־גנב. נאָר זי וויל איהם נישט ערגערען — האָט זאַנוויל זיך גענומען טרייסטען — און די בייגקשאַפט צו זעהן רחל׳ען איז אין איהם געוואָרען נאָך גרעסער.

פיעל מאָל האָט זיך איהם געדאַכט, רחל ווייס נישט, אַז ער איז אַ פערד־גנב. אַנדערש וואָלט זי מיט איהם נישט גערעדט. און ער בעשטימט איהר אַלעס צו דערצעהלען. ווען ער טרעפט זיך אָבער מיט איהר, פערשווינדט ביי איהם דער געדאַנק און ער ווערט אין גאַנצען פערוואַנדעלט אין אַ הונד, וועלכער ליעגט און קוקט דעם בעל־הבית אין די אויגען.

אין גאַנצען עטליכע וואָכען ווי ער האָט זיך בעקענט מיט רחל׳ען. מעהענדיג ערב שבועות מיט׳ן טראַקט אהיים פון אַ נאָהענטען דאָרף, האָט ער דערהערט קומענדיג אונטער׳ן שטאָדט אַ געשריי. אויף דער צווייטער זייט פעלד זיינען געלאָפען צוויי שקצים מיט פולע זעק און אַ באָרפים מיידעל איז זיי נאָכגעלאָפען און געשריען. זאַנוויל האָט זיי פערשטעלט דעם וועג. די שקצים האָבען די זעק אַוועקגעוואָרפען. ער האָט איהר צוגעטראָגען די זעק. רחל איז געשטאַנען האַלב דערשראָקען מיט ברייט צועפּענטע אויגען און געשמייכעלט. זי האָט איהם געדאַנקט און עפּעס אַזוי געקוקט אויף איהם, אַז ער איז פון איהר ערשטען בליק אַ פערציטערטער געוואָרען. פון דעמאָלט אָן האָט עס איהם גענומען ציהען אין פעלד אריין. ער האָט זיך מיט רחל׳ען גענומען טרעפען אָפּ־טער און אָפטער — — —

זאַנוויל איז אַראָפּ פון דעם שלאָף־באַנק, גענומען שפּאַנען איבער׳ן חדר און זיך געפלאַנט אַזוי:

אין דעם פוילישען קלויסטער — דערצעהלט מען — איז דאָ אַ

גאָלדענע „מאמע“ מיט בריליאנטענע אויגען, איז זי ווערטה אין די הונ־דערט־טויזענטער אריין. ער וועט דאָרט אריין און די הייליגע „מאמע“ ארויסנעהמען. פאר דעם געלד וועט ער קויפען „דאָנסקי“ פערד מיט לאנגע עקען, אלערליי געוועהר. ער וועט צונויפנהמען א באנדע לייטישע יונגען און אוועקלאָזען זיך מיט זיי אין די „ראדזיענאָוועער“ וועלדער אריין.

זיי וועלען זיך אויסבויען א הייהל צווישען דעמבעס און דאָרט ווע־לען זיי וואוינען. די הייהל וועלען זיי בויען נישט ווייט פון דער „זשאָל־דעווקע“, אז אין צייט פון א געפאהר זאָלען זיי קענען אריבערשווימען נאָך פרייסען.

דאָרט וועלען זיי וואוינען פריי, יעדע וואָך וועלען זיי אָנזאָטלען די דאָנסקי פערד, נעהמען ביקסען און איבערפאלען פריצישע הויפען, אָפּ־שטלען פארטיעס סוחרים, וואָס פאָהרען נאָך פלאָצק, נאָך ווארשע...

אין א קורצע צייט וועט זיך די גאנצע געגענד פאר זיי שרעקען. אָרימע לייט וועלען זיי ניט טשעפּען און מיט דער צייט וועט מען צו זיי קומען מיט יעדען משפּט. ער, זאנוויל, וועט ווערען קיסר; די בלאסע רחל מיט די שעהנע שווארצע אויגען, מיט די שווארצע האָר ביז איבער די קניהען וועט זיין זיין ווייב, זיין קייסערין! — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

3.

שלמה איז אריין אין שטאַל, פערקאטשעט די ארבעל און אָנגע־שאָטען די פערד אָן אָברעק. די פערד האָבען זיך צוהירזשעט, געביסען די קאָריטע און פאר גרוים שמחה פארוואָרפען די הינטערשטע פיס.

— נאָ באָק, פרעסערס! — האָט שלמה א געשריי געטהאָן און אראָפּגעלאָזט א פּאטש דעם שימעל צווישען די לאָפּאַטקעס. דער שימעל האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין א זייט, ווי מען וואָלט איהם אָפּגעגאָסען מיט קאַלט וואסער, און שלמה איז א צופריעדענער אריין צווישען די פערד.

— ערגיץ אנדערש א פערד ארבייט מיט די זייטען, ווערט אויסגע־ריסען פאר'ן ביסעל פּאשע און דאָ? גאָר נישט! האַלט איך אזעלכע צוויי קעסט־קינדער... חסיד'ישע איידעמס... נו, נו, וואָס ברוגז'דו זיך, וואָס? קאָבּסט געקריגען א מתנת־יד? וועסט באַלד אין דער מאָרדע אויך קריגען, דו געשוואָלענער! און דו? — האָט זיך שלמה געווענדעט צו דער קאָבילע, בשעת מעשה אָנגעכאַפּט איהר לאַנגען עק מיט וועלכען זי האָט זיך גע־פּאָכעט איבער די זייטען — וואָרט, וואָרט, מאָרגען, אם ירצה השם, פיהר איך דיך אין הויף אריין, דעם שעהנסטען אָגער קלויב איך דיר אויס, נור געדענק? — האָט שלמה געקלאַפּט דער קאָבילע איבער'ן שטערען — זעה, אז דער זשרעבאַק זאָל נישט זיין ערגער פאר'ן טאַטע!

— די מכשפה מאָרדעוועט אייך, הא? נו, זי וועט זיך שוין א וויסט יאָהר אויסרעכטען, די „זמאָרע" מיין איך. זי וועט שוין פון זאַנווילס הענד קיין לעבעדיגע ניט ארויס!

שלמה האָט אָנגעשניטען ווייסע מייערען אין רייפלעך, געגלעט דעם שימעל איבער דעם גלאַטיגען האלז, איבער דער מאָרדע:

נאָ, פרעס, ווער צוזעצט!

דאָס פערד האָט ארויסגעגעסען פון שלמה׳ס האנד, פון ליעבשאפט האָט דער שימעל עטליכע מאָל א גלעט געטהאָן מיט די פייכטע ליפּען, ווי מיט נאַסע שמאטקעס, איבער שלמה׳ס קארק און באקען און זיך צוהירזשעט איהם גלייך אין פּנים אריין.

—אַ פערד בלייבט א פערד! — האָט שלמה א קלאַפּ געטהאָן דעם שימעל אין דער מאָרדע אריין, זיך אָפּגעווישט מיט׳ן שפּענציר דאָס בעשפּריצטע פּנים, א גלעט געטהאָן דער קאָבילע איבער׳ן רוקען און איז ארויס פון שטאַל.

שלמה האָט זיך אויסגעצויגען אונטער׳ן עפּיל־בוים, וואָס איז גע־וואקסען אונטער זיין פענסטער.

— די זון זעצט זיך שוין — האָט שלמה א טראַכט געטהאָן, זעהענ־דיג ווי עס צינדען זיך פייערליך אין די שויבען פון זיינע פענסטער, און ער האָט געוואָרפען א בליק צו דער „רזשיקע“, וואָס איז גערינען דורך גרינע פעלדער און ערגיץ זיך צונויפגעגאָסען מיט דער ווייכסעל.

אויף דעם ברעג פון דער „רזשיקע“, איינגעהילט אין רויטע, זיינען געלעגען יונגע בעלי־עגלות, שינדערס און סתם יונגען. טהייל זיינען גע־לעגען מיט די בייכער אראָפּ, טהייל מיט די פּנימ׳ער צו׳ם הימעל, גע־זונגען חזנ׳ישע שטיק און געקוקט אין צופלאַמטען הימעל אריין. ארום זיי האָבען זיך געפּאשעט געפּענטעטע פערד.

פון דער צווייטער זייט „רזשיקע“ האָבען זיך געהויבען גאנצע וואָל־קענס שטויב — די בהמות האָבען זיך געשלעפּט אהיים.

עטליכע דיענסט־מיידלעך מיט קאָלירטע קוקאָרדעס אין די אראָפּגע־לאָזטע צעפּ, זיינען דורכגעגאנגען. די יונגען זיינען געוואָרען לעבעדיגער, זיך צוזונגען העכער, געוואונקען צו די מיידלעך. די מיידלעך האָבען גענר־מען שטופּען איינע די צווייטע, פארשטעלט שעמעוודיג די מיילער מיט די הענד און גענומען שטיקען זיך פון געלעכטער.

נישט ווייט האָבען איינגלעך געשפּיעלט אין „פּאַלאַנט“.

שלמה איז געלעגען, זיך געציפּט זיין שיטער בערדיל און בע־טראַכט אלץ מיט פערגעניגען.

אַ מחנה ווילדע גענז זיינען אַנגעפלויגען מיט אַ געפילדער. זיי זייִנען געפלויגען זעהר נידריג. די ברייטע אויסגעשפּיצטע פליגעל האָבען לייכט געשניטען די לופט, דאַכט זיך אַנגעריהרט די ערד. די גענז זיינען פערשוואונדען צווישען די ברייטע פעלדער אין דער פאָרם פון אַ דריי־עק.

— ביי נאַכט וועט געווים רעגענען — האָט שלמה אַ טראַכט געטהאָן און זיך צוגענעצט.

שלמה האָט באַמערקט ווי בערקע האָט זיך אויפגעשטעלט, אָפּגערייניגט זיין „סאַקעל“, זיך פערדרעהט די וואָנסען און גענומען געהן צו איהם. בערקע איז געווען צורודערט — ער האָט געהאַלטען אין איין אויפקנעפּלען און צוקנעפּלען דאָס סאַקעל.

— גוט שבת, ר׳ שלמה, וואָס זאָגט איהר עפּעס צו דער חמימה?

— יאָ, אַ באַקעניש, — האָט שלמה געענטפערט — נו, וואָס מאַכסטו עפּעס בערקע? זעץ זיך!

ביי בערקען אין די אויגען האָט זיך צושפּיעלט אַ שמייכעל. ער האָט אַרויסגענומען אַ ווייס טאַשען־טיכעל, עס צושפּרייט און זיך אַוועקגעזעצט.

— ר׳ווייסט דאָך, ר׳ שלמה, כ׳וואָלט געוואָלט מיט אייך עפּעס רעדען — האָט בערקע געזאָגט אַ צוטראָגענער.

— ווייסען, ווייס איך נישט — האָט שלמה געענטפערט מיט אַ ניגון — נאָר אַז דו ווילסט — רעד!

— שוין עטליכע מאָל, ווי כ׳האָב געוואָלט מיך אייך רעדען — האָט בערקע ווידער אַנגעהויבען און נישט געוואוסט וואו אַהינצוטהאָן זיינע אויגען — ר׳ווייסט דאָך... גאַנצע טעג פעריאָגט... כ׳האָב אייך געוואָלט בעטען... ר׳ווייסט דאָך...

— וואָס? אַרויס מיט דער צונג! — האָט זיך שלמה צולאַכט.

בערקע איז רויט געוואָרען, געפינטעלט מיט די אויגען און זיך גענומען אויסקנאַקען די פינגער.

— ר׳ שלמה, וואָס זאָל איך אַ סך ברייען, ר׳ווייסט דאָך, כ׳בין נישט

מעהר ווי א פראסטער חי וקים, א בעל־עגלה הייסט עס, כ׳וועל רעדען פראסט — אייער חנה געפעלט מיר זעהר... אויב איהר ווילט מיך פאר א חתן, טא מאכט מיר א געשפאן, קויפט מיר א פאר שקאפעס און כ׳וועל ווערען א מענש מיט לייטען גלייך, פאהרען צו דער „ראמפע“ אנ־לאדען א וואגען סחורה און טראסקען אין שטאדט אריין! כ׳בין דאך נישט קיין פערפוילטער עפעל! ר׳ווייסט דאך, ר׳ שלמה, אז כ׳בין א יונג אן איינרייסער! געגוג געארבייט פאר פרעמדע, צייט צו מאכען שבת פאר זיך!

בערקע איז שטיל געווארען, זיך צושמייכעלט, אפגעווישט דעם שוויים פון שטערען און געטראכט בשעת מעשה:

— נו, גע׳פטר׳ט, אבי דורכגעקומען!

שלמה איז געזעסען און האט זיך קאלטבלוטיג אויסגעהערט וואס בערקע האט גערעדט. ס׳עסק איז איהם געפעלען.

— בערקע — האט שלמה אנגעהויבען און איהם א קלאפ געטהאן אין דער פלייצע אריין — בנאמנות, כ׳האב הנאה פון דיר! קום היינט ביינאכט צוגעהן מים׳ן טאטע, וועלען מיר זיך דורכשמועסען.

בערקע האט זיך אויפגעשטעלט א צופלאמטער, גענומען די הענ־„פארבאקעס“, צושפרייט די פיס און אין גאנצען האט ער אויסגעזעהן, ווי עפעס א מין אנגעגליהטע, צועפענטע צוואנג. ער האט צופרידען עפעס א בורטשע געטהאן, זיך געזעגנט און איז אוועק.

— ווען גאט העלפט און ס׳מאכט זיך נאך עפעס א שדוך פאר שרה׳ן אויך, וואלט מען זייביידען געמעגט פיהרען אין איין טאג אונטער דער חופה — האט שלמה אריינגעשמייכעלט אין זיין שיטער בערדיל, זיך ארומגעקוקט און דערזעהן א שטערען.

— נו, צייט מעריב צו דאווגען!

ער האט זיך אויפגעהויבען און זיך געשלעפט א צופריעדענער אין שטוב אריין.

בערקע האט זיך פארדרעהט אין א זייטיג געסיל, פריי אבגעעטהעמט

און פערדרויכערט אַ פּאַפּיעראָס.

ער האָט געשפּירט, אַז אַ שווערע משא איז איהם איצט אראָפּ פון הארץ. שוין באַלד אַ חודש צייט, ווי חנה שיקט איהם אַלץ צו'ם פאָטער זיך דורכרעדען און יעדעס מאָל, ווען בערקע איז צוגעגאַנגען מיט אַן אויסגע'חזר'טע בקשה, האָט זיך איהם די צונג, ווי אויף צו להכעיס, אַ דרעה געטהאָן און ער האָט גענומען דערצעהלען פון גאָר עפּעס אַנדערש. שפּעטער, אוועקגעהענדיג פלעגט ער זיך אויסקנייפּען שטיקער פלייש, אַרומגעהן שעה'ן־ווייז און האַלטען אין איין שעלטען. און ווער ווייס, ווי לאַנג עס וואָלט נאָך אַזוי אַנגעהאַלטען, ווען חנה וואָלט מיט איהם נישט ברוגז געוואָרען?

איצט האָט ער זיך געפּיהלט אַזוי פריש, גלייך ער וואָלט יונגער גע־וואָרען. און דאָס גאַנצע עסק צו וועלבען ער האָט זיך אַזוי געגרייט, און פאַר וועלבען ער האָט זיך אַזוי געשראָקען, האָט איהם ערשט אויסגעזעהן אַזוי לייכט — ממש אַ קינדער שפּיעל.

אָט איז ער שוין געווען אין מאַרק. דאָ און דאָרט האָבען זיך גע־עפּענט שפּייז־קרעמלעך. די קרעמערקעס האַלב־שבת'דיג אָנגעטהאָן זיי־נען געזעסען ב'רחבות'דיג און אַרויסגעקוקט אויף דער גאַס.

אויף די טראָטואַרען האָבען זיך געצויגען לאַנגע שורות שפּאַצי־רענדע. אַ שורה מיידלעך מיט פערריסענע קעפּ זיינען דורך. הינטער זיי זיינען געגאַנגען עטליבע בחורים מיט איבערגעלעגטע קעלנער און זיך געוויצעלט. די מיידלעך האָבען געשטופּט איינע די צווייטע, זיך געשטיקט פון געלעבטער.

פון דער פּלאַצקער גאַס האָט זיך מיט אַמאָל אַריינגעשאָטען אין מאַרק אַריין אַ מחנה אינגלעך מיט הילצערנע שווערדען. זיי האָבען זיך אויסגעשטעלט אין מיטען מאַרק און געוואַרט אויפ'ן שונא — די אינג־לעך פון דער וואַרשעווער גאַס.

און פון עפּעס אַן אָפּען פענסטער האָט זיך געריסען אין מאַרק אַריין אַ לעבעדיגער, חסידישער המבדיל.

בערקע האָט אַלץ בעטראַכט מיט ליעבע. ער איז יעצט געווען דער

גליקליכסטער אין דער וועלט. עס האָט זיך איהם זעהר געוואָלט, אז אלע שפּאַצירענדע זאָלען וויסען, אז ער ווערט א חתן פאַר חנה'ן. ער ווערט שלמה'ס איידעם, זאנוויל'ס שוואָגער! א קלייניגקייט עפּעס, זאנוויל! ? דער גבור פון שטעדטיל! ביי דער „ראַמפּע" וועט מען קוקען אויף איהם מיט דרך ארץ, נישט וואגען זיך צו טשעפּען מיט איהם. און בערקע האָט דערפיהלט, ווי זיין ברייטע ברוסט הייבט זיך, ווערט ברייטער און ער האָט גרוים חשק געהאַט אויפצוהויבען די פּאָלעס פון סאַקעל און זיך לאָזען אין מיטען מארק מיט א טענציל. פאַר גרוים שמחה האָט ער גע־כאַפּט א קליין אינגעלע מיט א האַלצערנער שווערד, איהם אראַפּגע־רוקט דאָס היטעל איבער די אויגען און גענומען מיט איהם שפּאַנען. דאָס אינגעל האָט זיך דערשראַקען, גענומען שרייען און געשליידערט מיט די פיסלעך. חברה האָבען גענומען אונטערטאַנצען פאַר פרייד, זיך קייק־לען פון געלעכטער.

בערקע האָט אָבגעלאָזט דאָס אינגעל מיט א קניפּ אין בעקיל און געשפּאַנט ווייטער.

פאַרבייגעהענדיג דעם שטאָדט־גאָרטען האָט ער באַמערקט דריי בעטלערס אויף א באַנק מיט טאָרבעס אויף די פּלייצעס.

— לאָזען זיי אויך וויסען אז כ'ווער א חתן פאַר חנה'ן — האָט בערקע א טראַכט געטהאָן, צוגעגאַנגען צו די בעטלערס, זיי געגעבען עט־ליכע קופּערנע מטבעות און זיך צולאַכט:

— נאַ, בעט פאַר דער הייליגער חנה!

די בעטלערס האָבען זיך איבערגעקוקט און זיך צושמייכעלט:

— „וואַריאַט זשיד".

ביי שלמה'ן אין שטוב האָט אלץ אויסגעקוקט יום־טוב'דיג. די ווייסע פּאָדלאָגע איז געווען בעשאָטען מיט געלען זאַמד. דער קיילעכדיגער טיש איז געשטאַנען אין מיטען שטוב, געדעקט מיט א ווייס טישטוך. אויף דעם טיש האָט געברענט א לאָמפּ מיט א זעכצינער גלעזיל.

שלמה איז געלעגען אין קאַפּעל אויף דער שלאָף־באַנק, גערויכערט א דיקען סיגאַר און מיט הנאה בעטראַכט די גרויליכע קנוילען רויך, וואָס

האָבען זיך געצויגען פון מויל.

זאנוויל איז געזעסען נעבען פענסטער און געלערענט זיין שווארצע „מאָרווע״ סלוזשען. דער הונד איז געשטאַנען אויף די הינטערשטע פיס, עטוואס פערזשמורעט זיינע מאַנדעל־אויגען, געקוקט אויף זאנוולען און נעדרעהט מיט׳ן עק.

זאנוויל האָט געפּיהלט אין דעם הונד׳ס בליק אן איבערגעבענ־הייט, געכאַפּט „מאָרוועס״ קאָפּ אין זיינע הענד און איהם געדריקט צו׳ם פּנים.

דער הונד האָט זיך געטוליעט צו זאנוולען, געקלאַפּט מיט׳ן עק, איהם געלעקט, געוואָרטשעט פאַר שמחה.

ביים טיש איז געזעסען חנה אין אַ ראָזע בלוזקע און עפּעס אויסגע־האַפטען אויף קאַנווע. חנה האָט זיך יעדע וויילע פערטראַכט, אויפגע־הערט העפטען און געפיהלט ווי די קאָלירען אין איהר פּנים בייטען זיך. זי האָט געוואוסט אז בערקע דאַרף באַלד קומען און דער קלענסטער סקריפּ אין שטוּב האָט פערכאַפּט דעם אטהעם, געמאַכט דאָס האַרץ קלאַ־פּען נאָך שנעלער.

תרצה מיט שרה׳ן זיינען געשטאַנען אין קיך און געמאַכט פּלינזען.

— זאנוויל — האָט זיך שלמה געווענדעט צו׳ם זוהן — נו, ווי גע־פעלט דיר עפּעס דער שידוך? — דאַכט זיך אַ לייטישער יונג און דערצו אַ פערדיענער, הא?

זאנוויל האָט געזעהן, ווי חנה׳ס פּנים ווערט פערפלאַמט און ווי זי בויגט זיך אין גאַנצען אריין אין דער קאַנווע, זי זאָל זיך מיט קיינעמס בליק נישט באַגעגענען.

— אַלץ גוט — האָט זאנוויל געענטפערט — אָבער פאַר וואָס פרעגט איהר נישט חנה׳ן? טאָמער וויל זי איהם נישט?

— כאַ, כאַ — האָט זיך שלמה צולאַכט — זי וויל נישט? גלויב מיר, זי קען איהם פריהער ווי דו. נו, אויף אַ טשיקאַוועס — חנה, דער שידוך געפעלט דיר?

חנה איז נאָך רויטער געוואָרען און האָט ארויסגעברומט פון דער קאַנווע:

— לאָזט מיך צורוה!

זאַנוויל האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט, צוגעגאַנגען צו חנה'ן און זי אָנגענומען פאַר דער גאָמבע:

— שעהמסט זיך טאַקע, חנה? דו ווייסט אַז מען שעהמט זיך האָט מען קיינמאָל נישט התונה? און דערצו קריגסטו דאָך אַזאַ לייטישען חתן, מיט אַ פּאָר פּלייצעס ווי ביי אַ טשערקעס!

— לאָז מיך אָפּ! — האָט זיך חנה צובייזערט — מאַמע, לאָז ער מיך אָפּלאָזען!

— נו, זאַנוויל, הער שוין אויף דיינע הינטישע שטיק! — איז תרצה אריין מיט אַ מענה־לשון פון קיך — וואָס ווילסטו פון איהר? דו מיינסט ס'איז דיינע מיידען? ! שלעפּען זיך ארום אונטער די פּלויטען גאַנצע נעכט. אויף מיין וואָרט, ווי בערקע כאַפּט אַ גליק! יעדע מאַמע וואָלט זיך געוואונשען האָבען אַזאַ שטיל, רוהיג קינד.

— אַ שטיל וואַסערל גראָבט טיעף! — האָט שרה אריינגעשריען פון קיך.

— אָבער ווען האָט מען געכאַפּט מיט'ן פעלדשערס זוהן אויפ'ן בית־עולם? — האָט חנה געענטפערט מיט אַ ניגון.

— כאַ, כאַ, כאַ — איז שרה אריין פון קיך אַ צופלאַמטע פון פייער. האַלטענדיג די הענד פאַדבאַקעם — ווער ס'קוקט נישט אין די צנועה? דאָס קען דאָך קיין צוויי נישט צעהלען! און פרעג זי נאַר...

— גענוג, גענוג — האָט שלמה אַ ברום געטהאָן אויף שרה'ן — ווער שוין בעסער פאַרשטומט!

פון אונטער'ן פענסטער האָבען זיך געהערט טריט, באַלד נאָכדעם אַ מאָדנע תקיעה פון אַ נאָז.

—די מחותנים געהען! — האָט זאַנוויל אויסגעשריען אריינבאַפענדיג דעם קאָפּ פון פענסטער.

חנה'ס פּנים האָט גענומען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער פלאַ־

מען, זי האָט געלאָזט ליגען די ארבייט אויפ׳ן טיש און א דערשראָקענע געקוקט אין אלע זייטען.

דער הונד, דערהערענדיג טריט, איז צו מיט א בילעריי צו דער טהיר.

חנה, נישט ווייסענדיג וואו זיך אהינצוטהאָן, איז צו א בלאָסע צום הונד, איהם אָנגעכאַפּט פאר די אויערען און מיט איהם ארויס דורך דער קיך.

די טהיר האָט זיך געעפענט. משה „קאָפּ", א הויכער, דארער איד מיט אַ ציעגען בערדיל, מיט א קליין קעפּיל אויף דעם הויכען קערפּער, איז אריין. דאָס קעפּיל האָט זיך קוים ארויסגעזעהן פון די הויכע אקסלען און ווען נישט די פּאָר שווארצע אויגען, וואָלט מען דאָס קעפּיל גאָר נישט באמערקט. נאָך איהם איז אריין בערקע מיט אראָבגעלאָזטע אויגען, די הענד אין די הויזען־קעשענעס און דאָס טוכענע היטעל פערשארצט.

— גוט וואָך! גוט וואָך!

— ברוך הבא, ס׳קאַציל קומט, וואס׳ערע געסט! — האָט שלמה מיט תרצה׳ן צוזאמען געזאָגט — זייט זשע מוחל, זעצט אייך!

משה האָט זיך אוועקגעזעצט, האָט אבגעאָטהעמט און גענומען ווי־שען דעם פערשוויצטען שטערען מיט א רויט נאָז־טיכעל.

בערקע איז עפּעס ווי צומישט געוואָרען, זיך פערוויטעלט, גענומען אַ שטוהל, זי בעטראכט, געבליבען שטעהן און גענומען מעלקען מיט צוויי פינגער א וואָנסע.

— נו, און דו, זאנוויל — האָט משה אָנגעהויבען — קיין עין־הרע אַ פארשוין אויסגעוואקסען! — פּשש! — וואָס מאכסטו?

— מען מאכט מיט די זייטען! — האָט זאנוויל זיך צושמייכעלט.

— און וואו איז די כלה? — האָט משה געפרעגט.

— די כלה האָט זיך פארשעהמט און איז אנטלאָפען — האָט שלמה געענטפערט מיט א געלעכטער.

— ס׳מאכט נישט — האָט זיך משה אָנגערופען — א אידישע טאָכ־טער דארף זיך שעהמען! כ׳האָב מיין אידענע, עליה השלום, נישט

געזעהן ביז צו דער חופּה און פונדעסטוועגען? הלואי אויף אַלע אידישע קינדער אַזאַ שלום בית ווי ביי מיר איז געווען.

תרצה האָט דערלאַנגט שנאַפּס, טהעע מיט ציטרין, פלינזען. דער עולם האָט געמאַכט עטליכע כוסות, געוואָרען אויפגערוימטער, זיך פאַרנאַנדערגעזעצט.

— און די כלה איז נאָך אַלץ נישטאַ? — האָט משה „קאָפּ" און אויפגערוימטער געזאָגט און אריינגעצויגען אַ גלעזעל בראַנפען.

— גלויבט מיר, ר' משה, אייער בערקע וועט זיך נישט נאַרען. ר' שמעיהו דער דין וואָלט זיך נישט געשעהמט מיט אַזאַ טאָכטער.

— וואָס מיר שמעיהו? — האָט זיך שלמה צובייזערט — שלמה'ס טאָכטער איז אַזאַ יחסנ'טע ווי שמעיהו'ס!

— געווים, געווים — האָט משה אונטערגעבורטשעט און בשעת מעשה אריינגעפּאַקט אַ שטאַרקען שמעק טאַבעק. ער האָט זיך פאַרקרימט ווי אויסצושיסען מיט אַ נאָס — נור געה זיי אַ בריה אַז עס ניסט זיך נישט.

— נו שלמה — האָט זיך משה אַנגערופען — ס'ווערט דאָך שפּעט, לאָמיר שמועסען צו דער זאַך!

— פאַרוואָס דען נישט — האָט שלמה געענטפערט.

— און וואָס איז מכח נדן?

— טאַטע, דאַכט זיך אָפּגערעדט מיט דיר זאָלסט זיך נישט מישען — איז בערקע אריינגעפאַלען אין דער מיט — ר' שלמה וועט מיר קיין שלעכטס נישט טהאָן!

— ווילסט נישט, ברויכט מען נישט — האָט משה געענטפערט — דו קאָנסט באַשטעהן — קאָן איך אודאי! כאַ, כאַ, כאַ! אַ געלעכטער כ'לעבען!

— כ'האָב שוין לאַנג געזאָגט, אַז בערקע איז אַ וואוילער יונג — האָט שלמה מיט אַ שמייכעל זיך אַנגערופען — נו, בערקע, וואָס טויגען די קונצען, דו שטעהסט דאָך ווי אויף הייסע קוילען, דיך טיאַבקעט דאָך צו חנה'ן. געה, זיי זשע מוחל ארויס, און זוך זי אויף. מיר וועלען שוין דאָ

דורכקומען. כ'ווייס דען נישט? כ'בין דאכט זיך אויך אמאָל א חתן געַ־ ווען! תרצה, דו הערסט דאָך נישט, נו, זיי זיך מודה — האָסט עפּעס געבענקט נאָך מיר? האַ, האַ, האַ!

— גאָה שוין, גאָה, דו אַלטער נאַר! — האָט זיך תרצה צושמייכעלט.

בערקע האָט געוואָרפן א בליק פול מיט דאנקבאַרקייט אויף שלמה'ן און האָט זיך ארויסגעשאַרט פון שטוב.

שפּעט ביי נאכט האָט שלמה מיט זאַנוולען בעגלייט דעם מחותן מיט'ן חתן א היים. צוריקוועגס איז שלמה אריין אין שטוב און זאַנוויל איז געגאַנגען אין שטאַל אריין היטען די „זמאַרע“.

אין שטאַל איז געווען שטיל. די פערד זיינען געלעגען און געשלאָפען מיט אראָפּגעלאָזטע אוירען. א פערקאָפּטשעטע לאָמטערנע האָט קוים בעלויכטען דעם שטאַל, געוואָרפען א טונקעלען שיין אויף די פערד און זייערע בייכער, ווי בלאָז־זעק, האָבען זיך געהויבען און אראָפּגעלאָזט.

עטוואָס א מיעדער האָט זיך זאַנוויל אוועקגעזעצט אויף א בונד שטרוי און זיך פערטראַכט. צומיינסטען איז איהם געלעגען אין קאָפּ משה דער מחותן, עפּעס אזא שווארצע הויך מיט א'יאַ קליין קעפּיל, פּונקט ווי מען שטעלט ארויף א פויגעלע מיט צושפּרייטע פליגעל אויף א הויכען בוים אָהן צווייגען. ער האָט זיך אויסגעצייגען אויפ'ן שטרוי און איהם איז מיט אמאָל איינגעפאלען אז דאָס איז ער א חתן געוואָרען, נור וואָס צוריקגעקומען פון די תנאים... אָט זעהט ער ווי רחל שלאָפט. די האָר צושאָטען... אָט איז אליהו „ווילנער“ מיט די לאַנגע וואָנסען און אָט איז זיין קאַבאַנקע, קאַבאַנקע, קאַ־באַן...

האַלבע נאכט. די טהיר האָט זיך געעפענט. א נאַקעטע שיקסע אין א ווייס העמד איז אריינגעקומען. ארום האַלז זיינען געהאַנגען קאַלירטע סטענגעס, די האָר צושאָטען. זי איז צו צום פערד, אויף גיך זיך ארויפגעכאַפּט און עס אָנגעהויבען יאָגען. ס'פערד האָט געשפּרונגען. דאָס ווייסע העמד האָט זיך געהויבען, געבלאָזען ווי א קאַראַזעלע און די קאַלירטע

סטענגעס האָבען זיך געוואָרפען ווי שלאַנגען ארום איהר האַלז. מיט דער שנעלקייט פון אַ קונצענמאַכער האָט זי איינגעפלאָכטען סטענגעס אין דעם פערד'ס גרזשיווע, אויסגעפלאָכטען צעפלעך אין עק און זיך צוזינגען אויף אַזאַ קוויטשיג שקצה־קול אַט יענע הייליגע ניגונים וואָס מען זינגט ביי אַ פּראָצעסיע.

זאַנוויל איז געשטאַנען און געציטערט פון שרעק. ער האָט געזעהן ווי דאָס פערד שפּרינגט, וואַרפט זיך, די שוים פאַר'ן פּיסק. ער קוקט — די נקבה האָט זיך מיט פּנים אויסגעדרעהט צום פערד'ס עק און ווינקט צו איהם, שמייכעלט און איהרע אויגען שטעכען איהם דורך ביז צו דער זיבעטער ריפּ, ס'בלוט פריהרט אין די אָדערען. ער האָט געוואָלט שרייען —ער קאָן נישט; ער האָט געוואָלט אויסשטרעקען די האַנד — פערשטיינערט.

אַט איז זי אַראָפּ פון פערד, גענומען געהן צו איהם. זאַנוויל האָט אַ טראַכט געטהאָן: נו, אַ בראָך שוין צו מיר. די בחור'טע האָט מיך שוין אין איהרע לאַפּקעס.

ער האָט זי געפיהלט נעבען זיך. אַ קאַלטער שוויים האָט איהם באַדעקט. ער האָט פעסט איינגעקוועטשט דעם „קלין“ אין דער האַנד, איהר גענומען אַריינקלאַפּען דער „זמאָרע“ אין העמד אריין און... נישטאָ קיין „זמאָרע“. ער ליגט אויף אַ בונד שטרוי אין שטאַל.

— אַ, וואָס אַ מכשפה קאָן! — האָט זאַנוויל געטראַכט און אָבגענאָסענער מיט שוויים — זי האָט דאָך מיך איינגעשלעפערט! געה זיי אַ בריה!

4.

זאַנוויל איז געזעסען ביי רחל׳ען אין דער בודע.

— זאַנוויל, וואָס ביזטו אַזוי פער׳מרה־שחורה׳ט? וואָס איז? געה, כ׳האָב מורא פאַר דיר...

זאַנוויל איז רויט געוואָרען און זיך צושמייכעלט:

— גאָר נישט, רח׳טשע!

— שעהם זיך! קומסט צו מיר אַזאַ אומעדיגער! דו! כ׳האָב דיך פיינד! — און זי האָט זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף איהם און זיך אַרומ־געוויקעלט מיט איהרע הענד אַרום זיין האַלז.

זאַנוויל האָט איהר אַרומגעכאַפּט.

רחל האָט זיך ווי אַ פיש גענומען ווארפען און צאַפּלען אין זאַנוויל׳ס הענד און אַלץ טיעפער זיך געגורקעוועט אין זיין ברוסט.

— האָב איך היינט געלייענט אַ מעשה, — האָט רחל צו איהם שפּעטער געזאָגט, קוקענדיג אויף זאַנוולען דורכ׳ן שפּיגעלע, וואָס איז געהאַנגען אויף אַ שטריק, — איז זי שעהן!

— נו, לאָמיר טאַקע הערען! — האָט זאַנוויל מיט אַ שמייכעל זיך געבעטען.

— וויל איך נישט! כ׳וועל שוין דיר גאָר נישט דערצעהלען, גאָר נישט, הערסט!

רחל האָט זיך אויסגעדרעהט, אַריבערגעוואָרפען אַ האַלבען קאָפּ האָר איבער׳ן פּנים און געקוקט וואָס פאַר אַן איינדרוק דאָס וועט מאַכען אויף זאַנווילען.

— ועסט שוין גאָ־ר דערצעהלען! — האָט זאַנוויל זיך צולאַכט.

— נישט ביי מאָ־אָטיען! — האָט רחל געענטפערט מיט אַ קאַפּריז

פון א קליין מיידעלע און איז נעהנטער צו צו זאנווילען — ווייסט גאר וואס? לאמיר ווערען ברוגז! גוט?

זאנוויל איז אויפגעשפרונגען א צורייצטער, געכאפט רחל׳ען אויף די הענד און זי גענומען וויעגען מיט א געוואלדיגע שנעלקייט, שעפ־טשענדיג: וועסט דערצעהלען? וועסט...

— כ׳וועל דערצעהלען, כ׳וועל, זאנווילשע קרוין, לאז מיך אפ! — האט זיך רחל צושריען.

זאנוויל האט זי אראפגעלאזען פון זיינע ארעמס.

— ביזט א ווילדער! — האט רחל געזאגט און זיך אוועקגעזעצט אויף א בונד שטרוי, האט איהם געצייגט מיט דער האנד א פלאץ נעבען זיך: — זעץ דיך!

זי האט ארויפגעלעגט זאנוויל׳ס קאפ אויף איהר שויס און גענו־מען דערצעהלען א מעשה פון א פערבלאנדזעטען פרינץ, וואס איז גע־ריטען וואלד־איין, וואלד־אויס, געזוכט זיין געליעבטע... דער פרינץ האט דערהערט פון דער ווייטענס א פרויען־שטימע, האט אונטערגעשפארעט זיין פערד און איז צוגעקומען:

— שעהנע מיידעל, וואס וויינסטו? — האט זי דער פרינץ גע־פרעגט.

— ווי זאל איך נישט וויינען, — האט די מיידעל געענטפערט, — אז כ׳האב מיין חתן פערלוירען...

— וויין נישט, שעהנע מיידעל! — איך בין דיין חתן! קום מיט מיר!

און ער האט זי איינגעוויקעלט אין זיין ווייסען פלאשטש, ארויפ־געזעצט אויפ׳ן שווארצען פערד און פערשוואונדען וואלד־איין, וואלד־אויס. —

רחל איז אנטשוויגען געווארען.

זאנוויל איז געלעגען א צוטראגענער. ער האט געפיהלט, אז אלץ ביי איהם הויבט זיך, שפארט זיך אין האלז אריין, ווערגט איהם — —

— רחל ווייס נישט, אַז ער איז אַ גנב, — האָט זאַנוויל אַ טראַכט געטהאָן. ער מוז איהר באַלד זאָגען!

ער האָט איינגעקוועטשט די פויסטען און זיך אויפגעשטעלט:

— רחל! — האָט זאַנוויל געזאָגט מיט אַ פערשיקט קול, — דו ווייסט, אַז איך בין אַ גנב, אַ פערד־גנב!?

— דו ביזט דאָך אַ שטאַרקער! — האָט רחל אויסגעשריען, זיך טור־ליענדיג צו איהם אַ דערשראָקענע. — מען דערצעהלט, אַז דו לעגסט אוועק אַ דריי יעהריגען אָקס מיט איין קלאַפּ צווישען די הערנער! דו ביזט נישט קיין גנב! אַ גנב דערקען איך באַלד. ער האָט אַזעלכע קאַל־טע, שאַרפע אויגען. און דו האָסט דאָך אַזעלכע גוטע אויגען!... — און זי האָט זיך גענומען בעטען: — נעהם מיך נאָך אַ מאָל אויף דער האַנד. וויעג מיך... אָט אַזוי! אָט אַזוי! שטאַרקער! שטאַרקער!...

זאַנוויל האָט זיך אין אַלעם פערגעסען. ער איז אַרומגעגאַנגען מיט רחל'ען אויף זיינע הענד, זי געוויעגט. און רחל האָט זיך געטוליעט אַליץ שטאַרקער צו איהם, געזוכט אַ פּלאַץ וואו זי זאָל קענען מיט לייב און לעבען אַריין אין זאַנוויל'ען.

שפּעט ביינאַכט האָט זאַנוויל רחל'ען אַהיימגעפיהרט. ער האָט איהר געוואָלט דערצעהלען וועגען זיינע פּלענער, נישט געפונען קיין ווער־טער און געבליבען שטיל.

— פאַר וואָס דערצעהלסטו מיר גאָר נישט? — האָט רחל איהם ברוגז'ליך געפרעגט.

— גלויב מיר, רחל, כ'וואָלט דיר אַלעם דערצעהלט! אַז כ'בין אַליין און קלעהר, קומט אַלעם אויס אַזוי שעהן, פונקט ווי דו דערצעהלסט! און אַז כ'וויל דיר איבערדערצעהלען, קלעפּט זיך די צונג צום גומען.

רחל האָט פעסטער געדריקט זיין האַנד און געשמייכעלט.

— אָט מאָרגען, — האָט זאַנוויל אָנגעהויבען, — געה איך אָבטהאָן אַ שטיקעל אַרבייט, וואָס וועט מיר ברענגען עטליכע הונדערט רובעל.

— וואָס, אַ שטייגער?

— אָט דו ווייסט דאָך, אַז צייט ס'האָט אויסגעבראָכען די יאַפּאַ־נעזישע מלחמה האָט מען פערמאַכט דעם צאַלאַנד. „פּאַניע" לאָזט ניט

אריינפיהרען נאָך פרייסען קיין פערד. ער שרעקט זיך אפנים עס זאָל איהם נישט אויספעהלען. נעבטען קומט צו מיר משה „קוניארזש“ און שלאָגט מיר אָן כ׳זאָל „אריבערשוואַרצען“ אַ פּאַרטיע פון פופציג פערד איבער דער גרעניץ.

— און האָסט גאָר נישט מורא? מען קען דאָך דיך שיסען?

— ווער קלעהרט וועגען שיסען, מען שיסט נישט! און אַז ס׳מאַכט זיך שלעכט, שיסט מען צוריק!

— און וועגען רחל׳ען טראַכסטו גאָר נישט?

זאַנוויל איז צומישט געוואָרען, געוואָלט עפּעס זאָגען, זיך פערדרוי־טעלט און זי גענומען קושען.

רחל איז גענאַנגען אַ גליקליכע און געגלעט זאַנוויל׳ס האַנד.

אונטער׳ן שטאָדט זיינען זיי זיך צוגאַנגען אין פערשיעדענע זייטען, אַז מענשען זאָלען זיי נישט בעגעגענען.

6.

פריה מאָרגען.

תרצה האָט אָבגעקאָכט אַ שטשאַוו, אָנגעשלאָגען מיט אייער, אָפּ־געזאָטען אַ טאָפּ קאַרטאָפּעל, צושטעלט אויפ׳ן טיש אָבצוקיהלען, האָט זיך אַ ביסעל צוגעזעצט און זיך פערטראַכט:

— שלמה דאַרף באַלד אַריין פון דאַוונען, און דאַכט זיך ס׳איז שוין צייט זאַנוויל׳ען צו וועקען. גאַנצע נעכט שלעפּט זיך דאָס אַרום! וואו? — דער שוואַרץ יאָהר ווייס!

תרצה האָט בעטראַכט זאַנווילען, וועלכער איז געשלאָפען נעבען טהיר, מיט דער קוטשמע האָר צוואָרפען איבער׳ן ווייסען שטערען.

— קיין עין הרע, אויסגעהאָדעוועט אַ יונג! דאָס קאָן דאָך מויערען ברעכען! אַנאַנדער מאַמע וואָלט דאָך פון אַזאַ זוהן געשעפּט נחת! און איך? — היינט, די שעה זאָל נישט בע׳שעה׳ן, און מען כאַפּט איהם... — האָט תרצה אָבגעזיפצט — אַ קליינינגקייט, פופציג פערד אַריבערפיהרען איבער דער גרעניץ! און ווער איז שולדיג אַז נישט דער שעהנער טאַטע? כ׳האָב קנאַפּ געגוואַלדעוועט, געשריען: „שלמה, גענוג איין פערד־הענד־לער אין דער משפחה! גיב דעם אינגעל פאַר אַ בעל־מלאכה“. נו, מעהר האָט מיר נישט געפעהלט! ער האָט דאָס מיך אָפּגעמאָסטען מיט זיין גנבֿ׳יש אויג און מיר געמאַכט אַ מי שברך, אַז די מאַמעס מילך איז מיר צו הלום געקומען!

תרצה האָט אַריינגעשנייצט אין פאַרטוך און ווייטער געטראַכט:

— כ׳האָב קיינמאָל קיין נחת נישט געהאַט פון מיינע קינדער. פון צוועלף געבליבען דריי. זאַנוויל איז פון תמיד אָן געוועזען אַ מזיק. קינ־דער פלעגען זיך נישט וועלען שפּיעלען מיט איהם — ער פלעגט זיי שלאָ־גען מכות רצח, דעם רבין אויסגעשעדיגט. די שכנות האָבען באַלד גע־

זאָגט, אז קיין גוטס וועט פון איהם נישט ארוים. מאָהל דיר, א קינד
ווערט געבוירען מיט א הייבעל און מיט א ווילדען קוויטש! וואו איז דאָס
געהערט געוואָרען? און קנאַפּ פערשוואַרצט מיר שרה דעם קאָפּ? טליקעט
זיך ארום... און יעדען טאָג הענגט אויף דער שוהל א נייער פאַסקוויל.
אודאי וואָלט מען זי געמעגט חתונה מאַכען פריהער נאָך פאַר חנה'ן,
כאָטש זי איז אינגער... הלואי זאָל איך, רבונו של עולם, האָבען נחת פון
חנה'ן... קריגט, דאַכט זיך, א לייטישען יונג...

זאַנוויל האָט זיך איבערגעטרייסעלט, געעפענט ברייט זיינע בלויע
אויגען, פערלעגט זיינע הענד אונטער'ן קאָפּ, זיך איבערגעצויגען און זיך
פאַנאַנדערגעגענעצט:

— גרויסער טאָג!

ער איז גיך אויפגעשפּרונגען, זיך איינגעוואַשען, אָנגעטהאָן זיינע
ליאַקירטע שטיוועל, פערקעמט זיך א „פּאָלקע“, גענומען די הענד ארום
די זייטען, געכאַפּט א טענצעל און זיך צושריען:

— מאַטקאָ, פּאַדראַוואַי!

— ביזט דאָך ערגער פון א גוי! — האָט תרצה געזאָגט, — אַן ערל
אז ער הויבט זיך אויף, איז דאָס ערשטע „פּאַטשערזש“. און דו?

— נישט גערעדט, מאַמע! — האָט זאַנוויל געענטפערט, ארומ־
געכאַפּט די בּאָרוויסע תרצה און גענומען טאַנצען מיט איהר איבערגוואַלד.

— לאָז אָפּ, דו שייגעץ איינער! — סם וועל איך דיר געבען!

זאַנוויל האָט זיך פאַנאַנדערגעלאַכט, געמאַכט א שנאַפּס און זיך
געזעצט איבער א שיסעל שטשאַוו מיט קאַרטאָפּעל.

שלמה איז אריינגעקומען מיט'ן טלית־זאַק אונטער דעם אָרעם, גע־
וואָלט עפּעס זאָגען, נאָר תרצה האָט איהם איבערגעהאַקט די רייד:

— טאַטע־פאָטער! א שעהנעם תכלית האָסטו געמאַכט פון דיין
גן־עדן פיהרער! אויף מיינע שונאים'ס קעפּ געזאָגט! א יונג הויבט זיך
אויף ווי א בהמה, זאָגט קיין אידיש וואָרט נישט און כמאַליעט אריין א
שיסעל קאַרטאָפּעל מיט שטשאַוו! האָסט נישט געפּאָלגט, שלמה, טאָ נאָ!

שלמה האָט פערקוועטשט די ליפּען און געוואָרען בלאַס ווי קרייד:

— ווער שוין פערשטומט, דו אלטער קאָך־לעפעל! ווער פרעגט דיך?

זאַנוויל האָט געקייט און געשמייכעלט:

— אַ גנב דאַרף נישט דאַוונען!

שלמה האָט נישט געענטפערט. ער איז געגאַנגען אויף און אָב איבער דער שטוב. ער האָט געפיהלט, אַז תרצה איז גערעכט, נאָר צו־געבען האָט ער נישט געוואָלט. שלמה האָט זאַנווילען זעהר ליעב געהאַט און פיעל זאַכען מוחל געוועזען.

— ער וועט עלטער ווערען, — האָט שלמה זיך געטראַכט, — וועט ער אַנדערש ווערן. שלמה איז אין דער יוגענד אויך נישט בעסער גע־וועזן. דערפאַר איז זאַנוויל אַ גבור און דערצו אַ ריזיקאַנט, צוויי זאַכען, וועלכע אַ פערד־גנב דאַרף בעזיצען און פאַר וועלכע פערד־גנבים האָבען גרויס דרך־ארץ.

שלמה האָט געוואוסט, אַז צייט זאַנוויל איז אריין אין „געשעפט", קוקט מען אויף איהם אין גאַנצען אַנדערש.

— כ'האָב זיך היינט געזעהן מיט משה „קוניארזש", — האָט שלמה איבערגעריסען די שטילקייט.

— נו?

—ער וועט באַלד זיין. ווי איך פערשטעה פון זיינע רייד, וויל ער אָפּרייסען אַ פּאָר רובעל. ער טענה'ן, אַז ער קאָן קריגען ביליגער.

— ביליגער? אַ רוח אין זיין גראָבען „קאַלדען" אריין! הערסט טאַטע, אַז ס'וועט פעהלען אַ גראָשען, ריהר איך זיך נישט פון אָרט! אַזאַ כיט־רער „פוענץ"! כ'וועל איהם נאָך אַמאָל דעם „קאַלדען" איינפּרעסען!

— נו, גענוג, גענוג! הער אויף צו שרייען, ער געהט! — האָט שלמה אַ זאָג געטהאָן און געגאַנגען צו דער טהיר.

אַ דיקער הויכער איד אין אַ ריפּסענעם כאַלאַט איז אריינגעקומען.

— גוט מאָרגען!

— גוט יאָהר, ר' משה! — האָט שלמה געענטפערט און איהם גע־שטעלט אַ שטוהל, — זעצט זיך!

משה האָט זיך פאַמעליך אַוועקגעזעצט מיט אַ קרעכץ, אָפּגעפּראַכט, ארויסגענומען אַ פּעקעל סיגאַרען און מכבד געוועזן דעם עולם.

— נו, זאַנוויל, — האָט משה אָבגעהוסט, — ביזט גרייט צו פאָה־רען היינט ביינאַכט?

— אויב מיר וועלען נאָר דורכקומען, — האָט זאַנוויל געענטפערט, — בין איך צו יעדער צייט גרייט.

— וואָס הייסט? דאַכט זיך, כ'בין שוין דורכגעקומען מיט'ן טאַטען.

— וואָס טויגען די אַלע דבורים, ר' משה? אויב כ'וועל נישט זעהן צוויי הונדערט קערבלעך אויפ'ן טיש, ריהר איך זיך נישט פון אָרט! איהר טענה'ט, איהר קאָנט קריגען ביליגער? מיט'ן בעסטען פערגעניגען! כ'האָב צו אייך גאָר נישט!

— עה, זאַנוויל, האָסט דאָך עפּעס צופיעל פּעפער אין דער נאָז! אפנים, די געשעפטען געהען דיר צו גוט, אַז דו וואַרפסט זיך אַזוי מיט הונדערט און פופציג רובעל? זעה, ס'מוז דאָך אַלץ זיין מיט אַ שכל! די גאַנצע חתונה וועט נעהמען קנאַפּער פון אַ שטונדע, און פאַר אַ שטונדע הונדערט און פופציג רובעל איז, דאַכט זיך, גאַנץ שעהן! ראָטשילד אליין וואָלט זיך נישט אָפּגעזאָגט! געה שוין געה, זאַנוויל, מאַך זיך נישט נאַ־ריש! זעהסט, ווען כ'וואָלט געווען זיכער, אַז די פערד זאָלען דורכגעהן, — נו, איז נאָך אַ פופציגער! אָבער, גזלן, וואָס טהו איך, די שעה זאָל נישט ב'שעה'ן, און מען נעהמט איבער אַלע פערד? האַ? ווילסט זיין אַ שותף צום שאָדען? שווייגסט? דאָס איז נישט מעשה סוחר, זאַנוויל!

זאַנוויל איז געזעסען אָן אָנגעבלאָזענער און האָט גאָר נישט געענט־פערט. ער האָט געוואוסט, אַז משה וועט איהם פעררעדען. דאָס איז אַ כיטרער פוקס. כמעט אַלע פערד זיינען מיינע. משה האָט זיי אָנגעקריגען בחצי־חנם. און יעצט וויל ער נאָך אָפּרייסען פופציג רובעל? ניין!

זאַנוויל האָט זיך אויפגעשטעלט:

— ר' משה, בחנם וואָס איהר מאַכט קאַליע רייד, ס'וועט העלפען ווי אַ טויטען באַנקעס, ווייניגער ווי צוויי הונדערט רובעל נעהם איך נישט!

משה האָט געקוקט זאַנווילען אין די אויגען און געשמייכעלט:

— עה, זאַנוויל, געהסט דאָך גאָר עפּעס פון די כלים אַרויס!

— נו, שלמה, מיר וועלען שוין דורכקומען. ברענגט אַריין שנאַפּס. תרצה האָט דערלאַנגט בראַנפען און עפּעס צו פערבייסען.

משה האט ארויסגענומען מיט א קרעכץ א דיקען טייסטער, אויס־געצעהלט צוויי הונדערט רובעל און זיי געגעבען שלמה'ן.

מען האט געטרונקען לחיים, זיך געוואונשען, אז דער השם יתברך זאל העלפן בשלום דורכצוקומען און מען איז זיך צוגאנגען.

7.

פאַרנאַכט איז זאַנוויל רוהיג אריין צו משה „קוניארזש" אין הויף, קלאַפּענדיג מיט זיין שפּיץ־רוט אין די ליאַקירטע כאַליאַווען.

די פערד זיינען שוין אַלע געוועזען אונטער'ן שטאַדט אין וועלדעל, נאָר זיין גניאַדער אָגער איז געשטאַנען אַ געזאָטעלטער אין מיטען הויף און געפּאַכעט מיט זיין לאַנגען עק. דער פּיסק איז געוועזען בעדעקט מיט אַ ווייסע שוים. יעדע ווייל האָט דאָס פערד אַ וואָרף געטהאָן זיין שטאָל־צען קאָפּ מיט די לאַנגע גרזשיווע, געקלאַפּט מיט די פּאָדערשטע קאַ־פּיטעס, אַז שטיקער ערד פלעגען זיך צושיטען אין אַלע זייטען.

זאַנוויל איז צו צום פערד מיט אַ מאָדנעם פּייף און דאָס גענומען גלעטען איבער'ן גלאַנציגען האַלז. דאָס פערד האָט אָפּגים פערשטאַנען דעם פּייף, האָט איהם אָנגעקוקט מיט'ן רעכטען אויג און האָט זיך פאַ־נאַנדערגעהירזשעט.

ביי דעם אָפענעם פענסטער איז געזעסען אַ בלאָנדע מיידעל. אין איין האַנד האָט זי געהאַלטען אַ בוך און מיט דער צווייטער האָט זי לייכט געריבען קליינע שמעקעדיגע בלעטלעך פון אַ מירטאַ־בלום, וואָס איז גע־שטאַנען אויפ'ן פענסטער. דאָס איז געוועזען משה'ס אינגסטע טאָכטער. דאָס מיידעל, דערזעהענדיג זאַנווילען, האָט אויפגעהערט לעזען דעם בוך און גענומען קוקען אויף איהם. זאַנוויל האָט בעמערקט איהר בליק, זיך געשטעלט אין אַ פּאָזע און מעשה אקטיאָר איהר געקוקט גלייך אין די אויי־גען אריין. דאָס מיידעל האָט זיך פערשעהמט, געלאָזט ליגען דעם בוך און אוועק מיט אַ הילכיג געלעכטער.

— אַ יחסנ'טע! — האָט זאַנוויל אַ טראַכט געטהאָן, — משה'ס טאָכטער! אַ כפּרה מעג זי געהן מיט איהר געשוואָלענעם טאַטען פאַר רחל'ס מינדסטען נאָגעל!

באַלד איז משה אַרויסגעקומען, איהם אַריינגערופען צו זיך, מכבד געווען מיט אַ גוט גלעזעל וויין. זאַנוויל האָט געשפּרייזט שטייף איבער די פּליושענע דיוואַנעס, אַרויסגערוקט זיך אַ פּאַטער־שטוהל, פערלעגט אַ פוס אויף אַ פוס, פעררויכערט אַ סיגאַר. עס האָט איהם זעהר הנאה געטהאָן וואָס משה לעקט און חנפה'ט איהם.

זאַנוויל האָט זיך געזעגענט מיט משה'ן, אַרויף אויפ'ן פערד, זיך צופּייפט אויף זיין שטייגער, גלעטענדיג דעם פערדס האַלז און איז אַרוים דורך אַ הינטערשטען טויער. ער האָט יעצט אין גאַנצען פערגעסען וועגען די פערד. ער האָט רחל'ען צוגעזאָגט דורכצורייטען דעם טראַקט נעבען די גערטנער. לאָז זי זעהן ווי איהר זאַנוויל זעהט אויס אויפ'ן פערד. ער וועט זי אַרויפנעהמען ווי יענער פּרינץ, גוט צוטוליען צו זיך און מיט איהר אַוועקפּאַטשען...

אויפ'ן שאָסעע האָט זאַנוויל אונטערגעשפּאָרעט זיין פערד. דאָס פערד האָט אַ ציה געטהאָן דעם פאָדערשטען טהייל פון זיין קערפּער, זיך עטוואָס אויסגעצויגען און זיך פאַנאַנדערגעטראָגען איבער'ן שאָסעע לייכט ווי אַ פויגעל.

רחל איז געשטאַנען נעבען טראַקט און געוואַרט אויף זאַנווילען.

זי האָט דערזעהן ווי אַ שעהן צוגאָווע פערד טראָגט זיך אויפ'ן שאָסעע, אַ הויכער רייטער זיצט גלייך ווי אַ ווירע — האָט זי אַ ציטער געטהאָן. „זאַנוויל פאָהרט!"...

זאַנוויל איז צוגעריטען נאָהענט צו רחל'ען. דאָס פערד האָט זיך גענומען דרעהען אַרום און אַרום. רחל האָט עם אָנגעכאַפּט פאַר'ן צוים:

— ווי שעהן דו ביזט, זאַנוויל, אויפ'ן פערד! ווען כ'וואָלט זיך נישט געשעהמט, אַז אַ בעקאַנטער זאָל אונז טרעפען, וואָלט איך אַרויף צו דיר. שפּרינג אַראָפּ, כ'וועל דיר אַ קוש טהאָן, — האָט רחל געזאָגט און אַראָפּגעלאָזט די אויגען.

זאַנוויל האָט זיך פעררויטעלט, אַראָפּגעשפּרונגען און געהאַלזט רחל'ען.

דאָס פערד איז געבליבען שטעהן, אויפגעשטעלט די אויערען, צוגעפּענט ברייטער זיין קלוג אויג און געקוקט אויף דעם פּאָרעל.

— ביזט זיכער, אז מען וועט דיך נישט כאפּען, זאנוויל? און אז יאָ? וואָס וועל איך טהאָן? כ׳וועל דיך שוין קיינמאָל נישט זעהן? קיינמאָל?...

— מיך וועט קיינער נישט כאפּען! שרעק זיך נישט, רח׳טשע! מאָרגען וועלען מיר זיך זעהן.

— נו, טאָ נעהם מיך נאָך א מאָל ארום! אזוי! שטארקער!...

זאנוויל איז שוין געזעסען אויף דעם פערד, נעקוקט מיט זיינע ליעבע קינדישע אויגען אויף רחל׳ען, געדריקט איהר האנד און געשמייכעלט.

רחל האָט געגלעט זיין פערד, געהייסען איהם פאָהרען גיך, זעהר גיך.

זאנוויל האָט זיך עטוואָס אויסגעבויגען, אונטערגעשפּאָרעט דאָס פערד. דאָס פערד האָט זיך מיט א מאָל א ציה געטהאָן, געוואָרען לעננער און איבער דעם שאָססע האָבען זיך גענומען הויבען וואָלקענס שטויב.

רחל איז געשטאנען א לעננערע צייט פערזונקען אין רעיונות און נאָכגעקוקט זאנווילען.

8.

אַז זאַנוויל איז צוגעקומען צום וועלדעל, האָט ער פון דער ווייטענס דערזעהן זיין פאָטער מיט צוויי יונגען. ער איז גיך אַראָפּ, גענומען בינ־דען די פערד: אַ פערד'ס פּיסק צום צווייטענס עק, און אַזוי איינס הינ־טער'ן אַנדערען; זיך נאָכדעם געזעגענט מיט'ן פאָטער און איז פּאַמעליך אַרויסגעריטען דורך הינטער־וועגלעך פון וועלדעל. די צוויי יונגען זיינען איהם נאָכגעריטען.

דעם גאַנצען וועג האָט זאַנוויל געוואָלט טראַכטען וועגען דער גרע־ניץ, נאָר יעדעס מאָל איז איהם אין דער־מיט אַריין רחל.

— און וואָס וועט טאָקע זיין, אַז מען וועט איהם היינט ביינאַכט שיסען? — איז זאַנווילען דורכגעבליצט אַ געדאַנק אין מח.

ער האָט זיך צושמייכעלט, אַרויסגענומען פון כאָליאַווע אַ פּלאַטשיג פּלעשעל שנאַפּס און מיט עטליכע זופּ פערטריבען דעם געדאַנק.

אָט זיינען זיי שוין געוועזען אויף דעם ברעג פון דער „זשאָלדעווקאַ".

— האַלט! — האָט זאַנוויל שטיל געזאָגט און אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד.

די פּאַרטיע האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— דאָ וועלען מיר וואַרטען ביז ס'וועט גוט פינסטער ווערען! איצט, חברה, נעהמט די „בלאָז" מיט בראַנפען און רייבט איין די פערד די קעפּ, זיי זאָלען נישט הירזשען. אַלץ זאָל געטהאָן ווערען שאַ־שטיל, ניט קיין איבריגען פּיפּס, איהר הערט?

די פערד זיינען באַלד געוואָרען רוהיגער, ווי זיי וואָלטען פערשטאַ־נען די געפאַהר, זיך גענומען רוקען איינס צום צווייטען מיט אַראָפּגע־לאָזטע קעפּ און זיינען געבליבען שטעהן ווי צוגעשמידטע. זאַנוויל האָט

בעטראַכט די צונויפגעדריקטע פּאַרטיע מיט די אַראָפּגעלאָזטע דרעמעל־דיגע קעפּ און עפּעס אַ רחמנות־געפיהל האָט איהם אַרומגענומען.

אַרום איז געווען שטיל.

ווען־ניט־ווען האָט אַ בלאָז געטהאָן אַ ווינטעל, מיטבערענגענדיג דעם פייכטען, שאַרפען ריח פון יאַלאָוויץ און פון פאַרטיגע פּלאָמבירען.

די „זשאַלדעווקאַ" איז זיך געדונען רוהיג פּאַמעליך. ס'האָבען זיך געהויבען קליינע דונקעל־פיאָלעטאָווע וואַלען, איינשלינגענדיג איינע די צווייטע.

זאַנוויל איז געלעגען אויף דעם בויך און געקוקט ווי עס וואַקסען פון וואַסער אַרויס דונקעל־בלויע בערג, צוואַוואַקסען זיך אין הימעל אַריין. אַ רויטליכער פּאַס האָט זיי דורכגעשניטען און די בערג זיינען געבליבען הענגען צווישען הימעל און וואַסער.

זאַנוויל האָט דערפיהלט ווי עפּעס צוגיסט זיך איבער אַלע זיינע גליעדער און ער איז געוואָרען לעבעדיגער, ווילדער. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז די דונקעל־פיאָלעטעווע וואַלען רופען איהם, און ער האָט גרויס חשק געהאַט אַראָפּצואוואַרפען פון זיך די קליידער און כאַפּען אַ שווים.

— חברה, מיר וועלען גאָר כאַפּען אַ שווים! — האָט זאַנוויל זיך געווענדעט צו די צוויי יונגען.

זיי האָבען אויפגעהויבען די אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, זיך איבערגעקוקט און געקוועטשט מיט די פּלייצעס, און געהייסען האָט עס: „אַז דער האָבער שטעכט, קריכט מען אויף גלייכע ווענד".

זאַנוויל האָט אַ שפּיי געטהאָן גלייך אין וואַסער אַריין, אַ ברום געטהאָן „פּלאָקען־שיסערס!" און גענומען שנעל אַראָפּוואַרפען פון זיך די קליידער.

און דאָס שטילע וואַסער האָט מיט אַ מאָל אַ קרעכץ געטהאָן אונטער זאַנווילס קלאַפּטער. ער האָט דורכגעשניטען עטליכע קרייזען און איז אַרויס.

— שוטים, וואָס ווייסט איהר וואָס גוט איז! — האָט זיך זאַנוויל

געוועגדעט צו די יונגען, אַנטאַפּעגדיג זיך ביי אַ דיקע צווייג פון אַן אַלטען בוים, וואָס איז געוואַקסען ביים ברעג, און זיך גענומען ציהען.

ס'איז געוואָרען אַלץ פינסטערער און פינסטערער.

די פּאַרטיע פערד איז געשטאַנען רוהיג, ווי פון שטיין אויסגעהאַקט.

מען האָט אָפּגעגאָסען די פערד מיט קאַלט וואַסער און זיי זיינען לעבעדיגער געוואָרען.

די פּאַרטיע האָט זיך שטיל גערירט פון אָרט.

שטיל. עס האָט זיך נאָר געהערט דאָס ריטמישע קלאַפּען פון די קאָפּיטעס. ווען־ניט־ווען האָט זיך צוהירזשעט אַ פערד.

פון דערווייטענס האָט זיך בעוויזען אַ רויט פייערעל. דאָס איז געווען די „קייט": אַ הויכער ווייס־געפאַרבטער קלאָץ מיט שווארצע פּאַסען און מיט אַ לאַנגע קייט אַראָפּ.

זאַנוויל האָט פערקערעוועט אין אַ זייטיג וועגעל, גענומען רייטען זעהר פּאַמעליך. ער האָט געהאַלטען אין איין גלעטען זיין אָגער און פון מאָל צו מאָל איהם מכבד געווען מיט אַ קלעצעל צוקער.

טריט — — —

די פּאַרטיע האָט זיך אָפּגעשטעלט, געשטאַנען אַ ווײַלע. עס איז ווידער שטיל געוואָרען און מען האָט זיך גערירט פון אָרט.

זאַנוויל האָט זיך ארומגעקוקט — נאָך אַ פופציג טריט און די פערד זיינען אין פּרייסען. מען האָט זיך ווידער פערקערעוועט אין אַ קליין זאַמדיג וועגעל און גענומען טרייבען די פערד דורך שטעכעדיגע אַגרעס־קוסטען.

פון דערווייטענס זיינען אַנטקעגען געקומען צוויי זעלנער.

זאַנוויל האָט בשעת מעשה אַ ציטער געטהאָן, נישט לאַנג געקלערט און געהייסען יאָגען די פערד וואָס כח נור. די פערד האָבען זיך צו־טראָגען. די זעלנער האָבען אָנגעשטעלט די ביקסען. די יונגען זיינען אַראָפּגעשפּרונגען און צוריקגעלאָפען.

זאַנוויל איז געוואָרען שטאַרק אויפגערעגט:

— הינטישע לעבערס! די כאָליערא וועט אייך שוין געהמען! און איז אַנטקעגען געפאָהרען די זעלנער.

די זעלנער האָבן איהם אָפּגעשטעלט, גענומען אָפּבינדען די פערד. זאַנוויל האָט גענומען טענה'ן מיט די זעלנער, זיי געוואָלט אונטער־קויפען — ס'איז נישט געגאַנגען! אַ קאַלטער שוויים האָט בעדעקט זיין גאַנץ לייב. ער האָט אַ קריץ געטהאָן מיט די צייהן און וואָס כח נור אונטערגעשפּאַרעט זיין אַגער.

דאָס פערד האָט זיך אַ ריס געטהאָן, אַנידערגעשליידערט מיט די פאָדערשטע פיס איין זעלנער און זיך צוטראָגען ווי אַ פייל פון בויגען. די פּאַרטיע האָט זיך אָפּגעריסען און איז נאָך.

דער צווייטער זעלנער איז צומישט געוואָרען, גענומען נאָכשיסען, גע'הרג'עט עטליכע פערד, נאָר זאַנוויל איז שוין געשטאַנען אויף דער צווייטער זייט גרענעץ און געוויעזען די זעלנער אַ לאַנגע נאָז.

אויף דער צווייטער זייט גרעניץ האָבען שוין צוויי דייטשען איהם אָפּ־געוואַרט. איינער האָט אוועקגעפיהרט די פּאַרטיע פערד און דער צווייטער האָט זאַנווילען איינגעלאַדען אויף אַ קופעל ביער.

ניט ווייט פון שענק האָט זאַנוויל בעמערקט קופּקעלעך מענשען אויף דעם גראָז. דאָס זיינען געזעסען „מולב'ערס" — אָט יענע, וואָס פיהרען איבערגעניצטע קליידער דורך די גרעניץ. זיי האָבען אָפּגעוואַרט דעם בערלינער צוג, וואָס האָט געדאַרפט אָנקומען פּונקט איינס ביינאַכט. מיט דעם צוג קומען אָן די סוחרים פון אַלטוואַרג, עפענען דאָ די וואַארע און יעדערער פון די מולב'ערס טהוט זיך אָן עטליכע „שטיק" און פאָהרט אַריין נאָך פּוילען.

עס איז געזעסען אַ קופּקעלע עלטערע אידען אין לאַנגע כאַלאַטען און זיך געשמועסט געלאַסען. זיי האָבען מקנא געוועזען „יערגע נאַר" (אַזוי האָבען זיי גערופען דעם דייטש), ווי ער לעבט זיך רוהיג. און צום מייסטען האָבען זיי מקנא געוועזען דעם שיינקאַר, וואָס האָט געהאַלטען די שיינק ביי דעם טראַקט און געלייזט בייטאָג און ביינאַכט.

דאָס זיינען געווען צום מייגסטען יורדים, שעהנע חסידים, וועלכע האָבען שוין אַלץ פּרובירט, אפילו מלמדות, נור עס איז נישט געגאַנגען, — האָבען זיי גענומען אַריינפאָהרען נאָך פּרייסען, אָנטהאָן יעדערער צו עט־

ליבע רעק, צו עטליכע פאר הויזן, דורכפיהרען די גרענעץ און זיך מא־טערן.

ביי א צווייטע קופקע זיינען געזעסען ווייבער אין שייטלען און גע־האלטען אין איין בערערען אט יענע מיידלעך, וואס זיינען געזעסען א ביסעל ווייטער אויסגעמישט מיט שיקסעס, שקצים און יונגען.

פון דעם פלאץ, וואו דאס יונגווארג איז געזעסען האט זיך געטראגען א הילכיג געלעכטער. די יונגען פלעגען אויסציהען א מויד אדער א שיקסע אויף דעם גראז און זיך נעהמען וועטען, אז זי טראגט אונטער דעם קלייד גאר נישט, כדי זי זאל קענען אלץ מעהר אנטהאן. די מויד איז דערוויל געלעגען און געמאכט קולות, ביז א אידענע האט שוין נישט געקענט צוהערען, איז זי צו און זיי גענומען זידלען. האט מען אפגעלאזט די מויד, און עפעס א יונג א חצוף איז אויפגעשפרונגען, ארומגעכאפט די אידענע און איהר געוואלט א קוש טהאן. די אידענע האט גענומען שרייען און אלע ארום האבען געפלאצט פון געלעכטער.

עס איז דורך א דייטש מיט א דיקען סיגאר, זיך אפגעשטעלט, גע־שטאנען א ווילע, אויסגעשפיגען: „שמוציגע יודען!“ און געגאנגען ווייטער.

זאנוויל איז ארייין אין שיינק, אויסגעטרונקען עטליכע קופעל ביער, פעררויכערט א סיגאר, זיך געזעגענט מיט דעם דייטש און ארוים.

די סוחרים מיט די קופקעס סחורה זיינען שוין געהאט אנגעקומען, האבען עם צולענט אין מיטען פעלד. די מולכ׳ערס האבען פון זיך אלעם אראפגעווארפען, געשטאנען אין די העמדער און גאטקעס; די ווייבער אהן בלוזקעס און אין די האלקעס, און זיך געשטופט, געריסען צו די סוחרים, און ווער עס איז געוועזען שטארקער, האט געכאפט מעהר. די ווייבער האבען געשלאגען די מיידען און די מיידען האבען ארונטערגע־ריסען די שייטלעך ביי די ווייבער. און אט איז צו א האלב־נאקעטער שקיז, שטיל אפגעבונדען דאס בענדעל פון דער האלקע ביי א מיידעל. דאס מיידעל האט געטהאן א שטרעק אויס די האנד, געוואלט כאפען א לייי־בעל — איז זי שטעהן געבליבען אין א פאר קורצע לייווענטענע מייטקעס.

די יונגען מיט די שקצים האָבען זי אַרומגערינגעלט, געמאַכט אַ ראָד, זיך פאַנאַנדערגעטאַנצט און זי נישט געלאָזט אַרויס.

אָט האָט זיך דורכשפּאַציערט דער „אידישער" אָביעשטשיק מיט די ביקס אויף דעם אַקסעל, זיך געוויצעלט מיט די אידען, געגעבען זיי עצות.

באַלד איז אַרויס עפּעס אַ געזונטע מויד, גענומען דעם זעלנער אונ־טער'ן אָרעם און אַוועק מיט איהם אין וועלדעל.

זאַנוויל איז געשטאַנען פון דער וויטענס, זיך צו אַלעם צוגעקוקט. ער האָט אַ שפּיי געטהאָן, אויסגעשריען „שטינקערס" אין דער נאַכט אַריין, און פערשוואונדען אין אַ זייטיג געסעל.

אַ פּאַרטיע קאָנטראַבאַנדיסטען מיט פּעקלעך אויף די פּלייצעס איז זאַנווילען אַנטקעגען געקומען.

— אַי, זאַנוויל! וואָס טהוסטו דאָ? — האָט אַ געלער געזאָגט.

— כ'האָב געדאַרפט זעהן אַ דייטש! — האָט זאַנוויל רוהיג גע־ענטפערט און געוואָלט געהן ווייטער.

— דערצעהל עס דער „באָבע יורע", זאַנוויל. מיר ווייסען דאָך, — האָט זיך אַ קליינער, ברייט־ביינינגער יונג אַריינגעמישט.

— פּימפּערנאַטער! ווער פרעגט דיך? ס'איז דיין באָבעס דאגה? די חברה האָבען זיך איבערגעקוקט.

— נו, טאַקע! — האָט זיך דער געלער געווענדעט צום קליינעם, — אַז אומעטום מוזט דו זיך אַריינמישען! ווען ער פערפאַהרט דיר, וואָלט מיך עפּעס געהאַרט? אָסור! וועסט זיך נאָך אַ מאָל דערשפּיעלען! און דו, זאַנוויל, וואָס רעגסטו זיך באַלד אַזוי אויף? לאָז דיך דאַכטען אַ הונד בילט! פּיעלייכט וואָלסטו מיטגענומען אַ פּעקעל זיידענס?

— געמאַכט! — האָט זאַנוויל געענטפערט, — וויפיעל גיסטו?

— וואָס הייסט? קריגסט אַ צעהנעריל!

— ניין, גוטער ברודער! — פופצעהן!

דער געלער איז געשטאַנען אַ ביסעל, געטראַכט:

— ס'געהט!

די פּאַרטיע האָט זיך אָבגעשטעלט, דער געלער איז ערגעץ אַוועק, געזוימט זיך עטליכע מינוט און געבראַכט אַ גרויסען פּאַק זיידענס. זאַנוועל

האָט אַרויפֿגעמאַכט די פּאַסקעס איבער זײַנע אַקסלען, האָט דעם פּאַק לײַכט אַריבערגעוואָרפֿן איבער די אָרעמס און גענומען שפּרײַזן. ניט ווײַט פֿון גרענעץ האָבן זיך די חבֿרה צוטיילט אין צוויי פּאַרטיעס. דער גנלער האָט געפֿירט. אַלע האָבן אויסגעטאָן די שטיוועל, פֿערקאַטשעט די הויזן און זיך אָבגעשטעלט. דער גנלער איז אַליין אַוועק אין וועלדעל געוואָהר ווערן וואָס עס הערט זיך. ער איז באַלד געקומען צוריק מיט זעלנער, געטאָן אַ מאַך מיט דער האַנד און די פּאַרטיע איז אָהן שטערונג דורך די גרעניץ. דהרב׳ן וואָלד האָט מען גענומען געהן איינציגווייז. דעם גאַנצען וועג האָט קיינער קיין וואָרט ניט גערעדט. ביי דעם קלענסטען שאָרך זײַנען אַלע אַריין אין דער טיפֿער תּבֿואה מיט די געפּעק, געלעגען אַ לענגערע ווײַלע ביז עס איז ווידער שטיל געוואָרען און געשפּרייזט ווײַטער.

זאַנוויל איז געגאַנגען אַ מיעדער. דער טאָג האָט איהם עפּעס אויס־געמאַטערט און ער האָט געפֿיהלט ווי אַלע גליעדער ברעכען איהם. ער האָט עטליכע מאָל געוואָלט קלעהרען וועגען רחל׳ען, נאָר ער האָט בשום אופֿן ניט געקאָנט צונויפֿנעמען זײַנע געדאַנקען.

אַרום דריי אַ זייגער בײַנאַכט איז די חבֿרה געקומען אין דעם לעצטען דאָרף וואָס געפֿינט זיך אונטער דער שטאָדט. זיי האָבן אַראָבגענומען די פּעק און זיך געזעצט רוהען אין אַ טהאָל אויף דער לאָנקע. מיט אַמאָל האָבן זיי דערהערט ווי אַ רײַטער קומט אָן. די חבֿרה האָבן געכאַפּט די פּעק און זיך צושאָטען אין אַלע זייטען. זאַנוויל איז אַנטלאָפֿען אָהן אַ היטעל. ער איז געוועזען זעהר אויפֿגערעגט, געשפּאַנט גיך, געפֿיהלט אַ שרעקליכע מיעדקייט. עס האָט זיך דערהערט אַ שיסעריי.

— מען יאָגט! — האָט זאַנוויל אַ טראַכט געטהאָן און געבליבען שטעהן. ער האָט פֿאַר זיך דערזעהן דעם אַלטען בית־עולם. ער האָט זיך פֿלינק אַרויפֿגעכאַפּט אויפֿ׳ן פּאַרקאַן, אַריבערגעשפּרונגען לײַכט ווי אַ קאַץ און גענומען געהן צווישען די מצבֿות קאַלטבלוטיג, רוהיג... ער האָט זיך אויסגעזוכט אַ הויך בערגעל, אונטערגעלעגט דעם פּאַק, זיך אַנידערגעוואָרפֿען און איז פֿעסט אַנשלאָפֿען געוואָרען...

9.

צייט זאַנוויל האָט זיך בעקאַנט מיט רחל'ען האָט ער גענומען אַלס מעהר און מעהר אויסמיידען זיינע פריהעריגע חברים, זיך גענומען מיט זיי זעלטען טרעפען. עטליכע וואָכען דורכאַנאַנד פלעגט ער ניט אריינ־שמעקען אין שענק אריין. זיין בעסטער פערגעניגען איז געוועזען אין דער פרייער צייט, ארויסצוגעהן מיט „מאַרווען" אויפ'ן ברעג פון דער „רזשיקע", זיך אויסציהען אין דעם טיעפען גראָז און טראַכטען. און מאַרוואַ פלעגט זיך אויסציהען, אויפשטעלען זיינע אוירען, עפענען עטוואָס זיינע מאַנדעל־אויגען און קוקען און בורטשען. און אַז זאַנוויל איז געווען גוט אויפגע־לעגט האָט ער זיך גענומען קאַטשען איבער'ן גראָז. מאַרוואַ פלעגט זיך אויפכאַפּען, זיך צוזעצען אויף די הינטערשטע פיס, אַ שפּרונג טהאָן צו דעם בעל־הבית, איהם ארומכאַפּען מיט די לאַפּעס, לעקען, דרעהען מיט דעם עק און אַ געזונד, האַרציג געלעכטער פלעגט הילכיג אָבקלינגען איבער דער לאָנקע...

און אַז זאַנוויל איז בייז געוואָרען אויף דעם הונד, האָט ער איהם געכאַפּט פאַר די אוירען און אריינגעשליידערט אין דער „רזשיקע". דער הונד פלעגט אויסשווימען עטליכע קרייזען, אַלץ קוקענדיג מיט זיינע מאַנדעל אויגען אויף דעם בעל־הבית און ארויסשפּרינגען. ער פלעגט זיך אָבטרייסלען און צו צו זאַנוויל'ען. זאַנוויל פלעגט פון דערוויטענס קוקען אויף דעם הונד'ס נאַסען קערפּער און האָט הנאה געהאַט.

נור פון צייט צו צייט האָט זאַנוויל'ען ארומגעכאַפּט אַ בענקשאַפט נאָך זיינע חברים, נאָך די שענק און דעמאָלט האָט ער אין אַלעם פער־געסען. ער האָט דערפיהלט ווי עפּעס צוואַוואַקסט זיך ביי איהם, די מוס־קולען ווערען שטייפער, ציהען זיך אָן, דאָס האַרץ שפּאַרט זיך פון קאַסטען

ארויס, און אין אזעלכע מינוטען האט ער אראבגעדרוקט דאס היטעל איבער די אויגען און אוועק אין דער שענק אריין.

צומארגענס ווען זאנוויל איז אהיימגעקומען פון פרייסען האט ער דערפיהלט א שרעקליכע בענקשאפט נאך זיינע חברים, עס האט זיך איהם געוואלט דערצעהלען וואס ער האט אויפגעטהאן אין דעם נעכטיגען טאג און ער איז געווען זיכער אז נור זיי וועלען איהם פערשטעהן.

באלד נאכמיטאג איז זאנוויל אוועק אין שענק אריין.

דורך דער גאנצער לענג פון שענק, צו דער וואנד צו, איז ווי אלע מאל געשטאנען א צאהל־באנק. אויף דער צאהל־באנק האבען זיך געפונען עטליכע בארעלקעס בראנפען, פעסלעך ביער. אויף א לאנגער קופערנער טאץ מיט לעבלעך זיינען געשטאנען גלעזלעך, קופערנע קווארטירלעך און קופלעס. דער פולאפ איז געווען אונטערגעשפארט מיט א דיקען פיער־עקיגען קלאץ אויף וועלכען עס זיינען געווען אויסגעשניצט פערשיעדענע זאכען און נעמען פון פערשיעדענע גנבים. אונטער דער צאהל־באנק איז געזעסען א הויכע דיקע אידענע — בריינע קאזאק — און מיט הנאה זיך געבויערט די נאז מיט א פינגער. ביי עטליכע טישלעך זיינען געזעסען יונגען און געגעסען. ביי א ווינקעל־טישעל זיינען געזעסען דריי יונגען און געטרונקען. ביי איינעם פון זיי אויף דער שוים איז געזעסען א יונג געפודערט מיידעל און געריכערט א פאפיראס. די שענק האט געשמעקט מיט געבראטענס.

— זעהט נור, זעהט! — האט זיך בריינע צושריען — טפוי, טפוי, טפוי! א שעהנער מענש! ס'פאסט דיר שוין גארנישט אריינצוקומען אין שענק אריין!?

פון אלע טישלעך האט זיך געהערט: זאנוויל! זאנוויל!

פון אלע זייטען האט מען איהם ארומגערינגעלט, איהם געגעבען שלום, זיך געוויצעלט.

זאנוויל האט זיך א צופריעדענער אוועקגעזעצט מיט דער חברה ארום א גרויסען טיש.

— פופצעהן פלעשלעך לאגער! — האט זאנוויל א געשריי געטהאן.

— נו, וואָס מאַכט איהר עפּעס חברה? בנאמנות, איך האָב זיך פערבענקט נאָך אייך!

— אז דו ביזט אזא פּריץ געוואָרען! מען זעהט דיך נישט אויף דער ליכטיגער שיין! וואָס טהוסטו גאַנצע טעג? — האָט זיך „גראַדול“, אַ הויכער, געשטופּעלטער יונג, מיט צוויי שניט אין דער לינקער באַק, אָנגערופען.

— כ'וויים? — האָט זאַנוויל געענטפערט — מען פּטר'ט די צייט, כ'וויים אַליין נישט מיט וואָס.

— אָ, דאָס איז אמת, ברודער! — האָט גראַדול געזאָגט און אַ וואונק געטהאָן צו דער חברה — „נאָש בראַט“ טאָר זיך נישט אריינלאָזען אין צו ווייטע דרכים מיט אַ מויד! דאָס איז אַ געשעפט פאַר יאָלדען! ס'געפעלט דיר אַ מויד, האָב חתונה און אויב נישט — גיט מען איהר אַ קוועטש און פּטור! גלויב מיר זאַנוויל, מאַנקע הערט דאָך דאָס נישט — האָט גראַדול ווייטער גערעדט און אַ גראָבען ווינק געטהאָן מיט די אויגען — מען קאָן מיט איהר לעבען אַ יאָהר אָהן אַ ווייב.

חברה האָבען זיך געשטיקט פון געלעכטער.

מאַנקע איז ברוגז געוואָרען:

— ווי לאַנג קרענקסטו, דו געשטופּעלטער הונד, ווי כ'וועל שוין מיט דיר נישט רעדען!

— אָבער וועגען וואָס האָסטו זיך אַזוי צורעדט? — האָט זיך זאַנוויל געפרעגט ביי גראַדול'ען.

— איך וועל דיר זאָגען — האָט מיט אַ שמייכעל אָנגעהויבען משה'לע, אַ יונג ווי אַ ריעז. — אַנומעלט קומט דער „קעלביגער“ און דער־צעהלט אז דו האָסט איהם געשטערט. ער איז פערפאָהרען שפּעט ביי נאַכט מיט אַ פוהר און געוואָלט ביי נתן דעם אָגאָראָדניק ארויסנעהמען עטליכע קערץ מערען. ער געהט צו און בלייבט אַ פערציטערטער: דו געהסט ארום איבער'ן פעלד, האַלסט אַ מויד אויף דער האַנד און שלעפּסט זי איין ווי אַ פּיעסטענקע אַ קינד! ער איז שיעור נישט צוזעצט געוואָרען פון געלעכ־טער, נור ער האָט מורא געהאַט און זיך אָבגעטראָגען.

זאַנוויל איז בלאַס געוואָרען און זיך צושמייכעלט.

— עפּעס אַ שעהנע מיידעל? — האָט איהם מאַנקע געפרעגט, צוקו־מענדיג צו איהם — שעהנער פון מיר?. זאַנוויל, געדענקסט, אַמאָל בין איך געווען דיינע. דו פלעגסט מיר קויפען לאַקירטע שיך! יאַ, יאַ...

זאַנוויל האָט נישט געענטפערט, ארומגענומען מאַנקען און האָט זי ארויפגעזעצט צו זיך אויף דער שויס.

חברה האָבען צועפענט די פלעשלעך, געטרונקען, דערצעהלט מעשיות.

גראַדול האָט זיך פער׳גנב׳עט אונטער מאַנקע׳ס פּלייצע און איהר אריינגעגאָסען אביסעל ביער אין קאַרק אריין.

מאַנקע האָט אַ צאַפּעל געטהאָן, גענומען זיך פּיעשטשען ווי אַ קליין קינד, געסטראַשעט אז זי וועט דערצעהלען פאר זיין ווייב.

— וואָס, דו האָסט שוין אַ ווייב? וואָס איך הער? — האָט זיך זאַנוויל אַ פערוואונדערטער געפרעגט.

— וואָס דען, ברודער, אַ הינטיש לעבען דערעסט! איינבעטען זיך אַ קוש ביי מאַנקען? דאָ קויף איהר שיך, דאָ — אַ קאָרסעט, און אז קומט צו עפּעס וועט זי דיר צייגען אַ פייג! מכות! האָב איך אַ ווייבעלע, ברודער, אַ צאַצקע! פון וואַרשע קומט זי, אַ קליינס, אַ שוואַרץ, ווי אַ מייזעל, און נעהמט עס קושען איז... ווער איך פערבאַפּט און קאָכען, קאָכט זי, ברודער, אַן אַנטיק! און וואָס דאַרף איך נאָך?

— דאַכט זיך אַ גליקליכער מענש — האָט זיך מאַנקע געווענדעט צו זאַנוויל׳ען — און פון דעסטוועגען מאַכט ער מיר דעם טויט!

חברה האָבען געשמייכעלט.

גראַדול האָט אַ ציה געטהאָן מיט איין זופּ אַ קופּעל ביער און אַ קלאַפּ געטהאָן זאַנוויל׳ען איבער דער פּלייצע:

— קום אריבער, זאַנוויל! „מיינע" וויל זיך מיט דיר באַקענען.

— וואו האָסטו זי גענומען?

— ס׳הייסט וואו? כ׳בין געווען אויף פּראַגער יריד, נו, באַקען איך זיך מיט אַ מיידעל, איז זי מיר געפעלען געוואָרען, האָט מען געשטעלט אַ חופּה און פאַרטיג!

זאַנוויל האָט באַשטעלט נאָך צעהן פלעשלעך.

א דארער יונג האט ארויסגעצויגען א הארמאניע, פערשארצט זיין קליין היטעלע, איינגעבויגען דעם קאפ און גענומען שפיעלען א וואלס.

מאנקע איז אראב פון זאנוויל'ס שויס, מיט איין האנד האט זי צוגעהאלטען איהר קורץ קליידעל און לייכט צוגעקלאפט צום טאקט. פון א ווינקעל האט זיך באלד בעוויזען א שקץ מיט א שקצה און גענומען טאנצען. דער שקץ איז געווען האלב שכור, מיט פערלאפענע אויגען און צושויבערטע האר. ער האט פעסט ארומגענומען די שקצה, זי עטוואס אויפגעהויבען און זיך מיט איהר גענומען ארומדרעהען, ארויסלאזענדיג כריפענדע קולות.

מאנקע האט אנגעכאפט זאנוויל'ען פאר די הענד, איהם אויפגע־שטעלט און זיך געלאזט מיט איהם איבער דער שענק. זאנוויל האט מיט איהר געטאנצט. נאר אין מיטען האט ער חרטה געקראגען, זיך אויסגע־דרעהט, האט עטליכע מאל דורכגעשפאנט די שענק און זיך געזעצט.

דער יונג האט גענומען שפיעלען א מאזורקע.

מאנקע האט געכאפט גראדול'ען, זיך גענומען מיט איהם דרעהען גיך, שטארקער. איהר לייכט קליידעל האט זיך אויפגעבלאזען ווי א קאראזעלא. און יעדעס מאל ווען זי האט זיך געדארפט צוזעצען און א קלאפ טהאן מיט איהר אבצאס, האט זי אזא דרעה געטהאן מיט דעם פוס, אז דאס קליידעל איז זיך צופליגען און די פיס האבען רייצענד אפערגעקוקט פון אונטער די געפאסטע זאקען.

חברה האבען געגאפט.

דער יונג האט אויפגעהערט שפיעלען, אבגעווישט דעם שוויס, האט דערזופט זיין קופעל ביער און גענומען שפיעלען פון „שמענדריק“. אלע האבען מיטגעזונגען:

„האצמעך איז א בלינדער,
האט א ווייב מיט קינדער...“

מאנקע איז צו צו זאנוויל'ען, זיך געזעצט אויף זיין שויס און מיט־געזונגען. איהר פנים האט געפלאמט, די נאזפליגעל האבען זיך געהויבען

ווי ביי אַ יונגען זשרעבאַקעל. זאַנוויל האָט אויף איהר געקוקט, הנאה געהאַט און זי שטאַרק אַרומגענומען.

די חברה האָבען זיך אַלץ העכער און העכער צוזונגען. נישט ווייט איז געלעגען דער שכור'ער שקץ און זיך געריסען אויף זיין הייזעריגע שטימע... און עס האָט זיך געדאַכט אַז מענשען זיצען, האַלטען אייזערנע טעפּ און קראַצען מיט טעמפּע מעסערס.

מאַנקע האָט אָנגעשפּאַרט איהר קעפּעל אויף זאַנוויל'ס ברוסט:

— זאַנוויל, קום צו מיר היינט ביינאַכט! וועסט קומען? געדענקסט, פלעגסט זאָגען אַז דו האָסט מיך ליעב. גאה, ביזט אַ שלעכטער! דו האָסט שוין אַן אַנדער מיידעל. זאַנוויל, ווער איז שעהנער? וואָהר, מאַנקע? כאַ, כאַ!

זאַנוויל איז צומישט געוואָרען, און געפיהלט אַז ער ווערט בלאַס. ער האָט מאַנקע'ן אויפגעהויבען אויף די הענד און זי אַוועקגעזעצט אויף אַ לעדיגען שטוהל. איהם האָט זיך געדאַכט אַז רחל שטעהט אין ווינקעל אַ בלאַסע, אַ פערוויינטע און קוקט אויף איהם, קוקט ווי ער האַלט מאַנקען. ער האָט אַ צאַפּעל געטהאָן, זיך אויפגעשטעלט, געטהאָן גראַדול'ען אַ קלאַפּ איבער דער פּלייצע און אַרויס מיט איהם אויף דער גאַס.

אַ לענגערע צייט איז זאַנוויל געגאַנגען און געשוויגען. ער האָט זיך דערפיהלט עפּעס ווי דערשלאָגען. עס האָט איהם זעהר געקרענקט וואָס די חברה ווייסען אַז ער האָט אַ מיידעל, און צומייסטען האָט איהם געאַרט, וואָס ער האָט געהאַלטען מאַנקע'ן די גאַנצע צייט אויף דער שויס. עס האָט זיך איהם איצט געוואָלט זיין איינער אַליין מיט מאַרווען, זיך אויס־ציהען אונטער'ן עפּעל־בוים, פערמאַכען די אויגען און רוהיג טראַכטען.

— וואָס ביזטו עפּעס אַזוי פער'חוש'ט? — האָט גראַדול איהם געפרעגט.

— כ'וויים... עפּעס פּאַסקודנע אין מויל, און דערצו טהוט מיר דער קאָפּ וועה...

— עה, זאַנוויל, ביזט דאָך ערגער פון אַ אידענע! און אַז מען טרינקט שוין אויס אַ פינף פלעשלעך, טאָ וואָס? זעהסט, מיך הויבט עס

נישט אָן צו ארען! איך געה מיר און קלעהר פון מאַנקען. ווייסט, די מויד ווערט שעהנער פון טאָג צו טאָג! און זי קריגט דאָך די פּגירה פאַר דיר!

— צו אַלדע שווארצע יאָהר, וואָס איז מיט דיר? האָסט דאָך ערשט חתונה געהאַט און קלעהרסט שוין וועגען מאַנקען?

— ביזט אַ יאָלד, זאַנוויל! אַ ווייב איז אַ ווייב! כ'האָב זי דאָך תמיד! און מאַנקע איז עפּעס אַנדערש! שרעק זיך נישט, ס'וועט פאַר'ן ווייב אויך בלייבען, כ'בין ברוך השם אַ געזונד איינגעל!

זאַנוויל האָט נישט געענטפערט. ער האָט געפיהלט ווי אַלץ אין איהם נעהמט זיך הויבען...

— אָט דאָ וואוין איך — האָט זיך גראָדול אָנגערופען, ווייזענדיג אויף אַ קליין הייזעל.

גראָדול האָט ברייט געעפענט די טהיר און אריינגעלאָזט זאַנוויל'ען.

—ביילע, אָט דאָס איז מיין חבר, זאַנוויל, וועגען וועלכען כ'האָב דיר דערצעהלט.

ביילע, אַ קליין שוואַרץ־חנ'עווריג ווייבעל אין אַ גאַבערעלע מיט טער־קישע בלומלעך, מיט אַ לאַנגען צאָפּ אַראָב ווי ביי אַ יונג מיידעל, איז רויט געוואָרען, אַ שמייכעל געטהאָן און זאַנוויל'ען דערלאַנגט אַ קליין ווארעם הענטעל.

— נו, זאַנוויל, ווי געפעלט דיר עפּעס מיין ווייבעל? — האָט גראָדול געזאָגט, אָנגענומען ביילען פון הינטען און זי אויסגעדרעהט מיט דעם פּנים צו זאַנוויל'ען.

זאַנוויל איז געוואָרען צומישט, נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען און זיך קינדיש צושמייכעלט.

— נו, ביילע, יעצט גיב עפּעס אין מויל אריין! עפּעס גוטעס, צוליעב אונזער גאַסט!

— געווים, געווים! ענטשולדיגט זאַנוויל, כ'קום באַלד אריין! — האָט ביילע געזאָגט מיט אַ שמייכעל און איז אריינגעשפּרונגען אין צווייטען צימער.

— נו, זאַנוויל, דעם אמת זאָג, זי געפעלט דיר? אַ שעלמאַ, האַ?

— מעגסטו זיך נישט בעגראָבען, זאָג? אַז מען האָט אַזאַ וואויל ווייי־

בעל, זיך פערדרעהען דעם קאָפּ מיט מאַנקען. שעהם זיך, דו „בעל תכלית“ איינער!

— שריי נישט אַזוי, זי קאָן נאָך הערען — האָט זיך גראַדול אָבגע־רופען, און זיין געשטופּעלט פּנים האָט געשיינט.

אין אַ ווײַלע אַרום איז ביילע אַריין אויסגעפּוצט אין אַ שווארץ ליבט קלייד, אַ ווייס זיידענע בלוזקע מיט שווארצע פּאַסעקלעך. זי האָט געטראָגען אַ טעלער מיט אויבס, ווײַן, איינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגסטו נישט ווי זי האָט זיך דאָס אויסגעפּוצט? פאַר׳ן אייגענעם מאַן איז גאָרנישט, קומט נור אַ פרעמדער מאַנסביל, פּוצט מען זיך שוין!

ביילע האָט געקוקט אויף זאַנוויל׳ען און אַ פערדרויטעלטע געשמיי־בעלט.

— נעהם עפּעס, זאַנוויל! זיי ווי ביי זיך אין דער היים! — האָט גראַדול געזאָגט אַ שיינענדיגער.

ביילע איז געזעסען, פערלעגט איין פוס אויף דעם צווייטען, און גערעדט, דערצעהלט מעשיות פון ווארשע. און זי האָט גערעדט אַזוי גלאַ־טיג, אַזוי שעהן! זאַנוויל האָט קיין אויג נישט אַראָבגעלאָזט פון איהר, זיך צוגעהערט ווי זי דערצעהלט. איהר שטימע האָט איהם געקלונגען עפּעס אַזוי אַנגענעהם. ווען זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן, האָט ער באַמערקט אַז עס פעהלט איהר פון פאָרענט אַ קליין צייהנדעל און ער האָט אויסגעפונען אַז אַזוי איז זי נאָך שעהנער, בחנ׳עוודיגער... און זי האָט גערעדט מיט די „רייש“, געזאָגט „יאָך“, געשלונגען האַלבע ווערטער, געשמייכעלט, און דאָס האָט זאַנוויל׳ען פער׳שכור׳ט.

גראַדול האָט זיך אויסגעצויגען אויף דער קאַנאַפּע, געהערט ווי זיין ווייבעל רעדט. ער האָט געטראַכט אַז אויב זי זאָל זיך נאָר טויגען, קען זי ווערען די „מאַטקאַ“ פון אַלע גנבים, און דעמאָלט האָט ער אָפּגעזאָרגט. ער האָט פאַר גרויס שמחה עפּעס אונטערגעזונגען און איז אַזוי אַנשלאָפען געוואָרען. באַלד האָט ער זיך געלאָזט הערען איבער דעם גאַנצען צימער. ער האָט פערריסען זיין פוס אין דער הויך ווי אַ קראָקווע און געגומען שנאָרכען.

ביילע און זאנוויל האבען זיך צולאכט.

זאנוויל האט געוואלט עטליכע מאל אוועקגעהן, נור ביילע האט איהם אלס געבעטען ער זאל נאך בלייבען. זאנוויל איז אונטערגעזעסען אביסעל און ביים אוועקגעהן האט איהם ביילע לאנג געדריקט די האנד. זי האט איהם געקוקט מיט איהר ליעבליכען שמייכעל אין די אויגען און פערלאנגט פון איהם א בעשטימטען טאג ווען ער וועט קומען.

אז זאנוויל איז ארוים האט ער לייכטער אבגעעטהעמט און א טראכט געטהאן:

— א וואויל ווייבעל, אויף מיין ווארט!

באלד אבער איז ער ווי צומישט געווארען און אבגעזיפצט, ווי א שווערע משא וואלט זיך מיט א מאל ארויפגעלעגט אויף זיין הארץ.

— „סאבאר מא־רא־אזשני!“ — האט זיך צווונגען א הויכער קאצאפ אין א בלויע העמדעל, סאמע אונטער זאנוויל'ס נאז, טראגענדיג א באַ־רעלקע אויפ'ן קאפ.

— וועלכער שווארץ יאהר האט געבראכט דעם קאצאפ אהער? — האט זאנוויל בייז ארויסגערעדט.

משה „קוניארש“ האט זיך געשלעפט איבער דער גאס, געפראכט ווי א געפאשעטע גאנז.

— ווי דאס באקט זיך! ווי דאס שלעפט קוים דעם קאלדען! — האט זאנוויל צו זיך גערעדט — ווען איך כאפ דעם בחור אין א ווינקעל, וואלט איך איהם אנגענומען פאר די אויערען, צוגעזעצט מיין קניע צו זיין פעטען פוענץ און אביסעל איינגעפרעסט, דינער געמאכט.

— אויף וואס פאר א וועלט ביזטו? — האט זיך שלומה צושריען, זעהענדיג ווי זיין זוהן האט זיך אבגעשטעלט אין מיטען דער גאס און גענומען רעדען צו זיך אליין.

זאנוויל האט זיך ארומגעקוקט, דערזעהן דעם פאטער און זיך צו־שמייכעלט:

— א כאליערא! די חברה האבען מיך געכאפט, נו, האט מען אביסעל אויסגעטרונקען!

— שפּאַרט מען זיך צו! מען וועט דאָך מיינען אַז דו ביזט משוגע געוואָרען!

— זאַנוויל איז אַריין אין שטוב, אָנגעזאָגט מען זאָל איהם אַרום אַכט אַ זייגער אויפוועקען, אַרויסגענומען אַ קישען מיט אַ קאָלדרע, מיט־גענומען מאַרוועס און זיך אויסגעצויגען אונטער׳ן עפּעל־בוים. ער איז גיך איינגעשלאָפען. דער הונד האָט זיך אויסגעצויגען צוקאָפּענס, אַרויסגע־שטעקט די צונג און געדרעמעלט.

10.

דער טאָג ווען רחל פלעגט זיך דארפען זעהן מיט זאנוויל'ען האָט ביי איהר אויסגעקוקט ווי אַ יאָהר. זי האָט זיך תמיד אויפגעכאַפּט מיט דעם געדאַנק, אַז היינט זעהט זי זיך מיט איהם. איהרע אַלע בעוועגונגען זיינען יענעם טאָג אויסגעקומען געשיקטער, יעדע זאַך האָט זיך געטהאָן אין היילעניש, גלייך ווי זי וואָלט געוואָלט דעם טאָג וואָס גיכער דורכ־שטופּען. אין פעלד איז רחל ארומגעלאָפען ווי אַ צוטראָגענע, געהאַלטען אין איין היילען זיך, יאָגען די שקצות. זי האָט זיך עטליכע מאָל פערקליבען אין דער בודע, זיך צוגעשפּארט, באַלד זיך איבערגעוואָרפען, צוריק ארויס, און מיט אַ שטונדע פריהער האָט זי יענעם טאָג אַהיימגעלאָזט די שקצות.

אַהיימקומענדיג פלעגט רחל אַראָבנעהמען די מעשענע מעדניצע און זי אָנגיסען מיט קאַלט וואַסער. ארויסנעמען אַ שמעקעדיג שטיקעל זייף און זיך איינוואַשען. מיט אַ ווילד הנאה פלעגט זי זיך איינהערען, ווי די מידליגעם האָבען געקנאַקט, זיך געשפּאַרט דורך די צועפּענטע פינגער. ווי די ווייסע מידליגעם צולויפען זיך און מחנות רעגענבויגען בלעזלעך בעווייזען זיך דאָ און דאָרט. זי האָט בעטראַכט אין שפּיגעל איהר מילך־ווייס לייב, ווי פריש דאָס איז און עס געגומען איינרייבען מיט קאַלט וואַסער און זייף. דאָס לייב איז פון דעם קאַלטען וואַסער פרישער, שטייפער געוואָרען און פון יעדען קאַלטען רייב האָט זי געפיהלט ווי דאָס לייב ציהט זיך אָן, פונקט ווי אַ סטרונע.

פאַרנאַכט. רחל האָט זיך אָנגעטהאָן אַ לייכט ציצען קליידעל, אַ ציצענע בלוזקע מיט אויגעלעך און מיט אַן אריבערגעלעגטען קאָלנער, ארומגעשנירעלט ארום האַלז אַ רויט בייטשעל קרעלען, געשטאַנען אַ ווייַלע אין שפּיגעל, זיך שטיל צוזונגען און ארויס.

זי איז גיך אוועק אין פעלד אריין.

געהענדיג האָט רחל געריסען ווייס בלויליכען „כאַבער“ און געפלאָכ־טען אַ קראַנץ. זי איז זיך עטליכע מאָל דורכגעגאַנגען ביז צום וועלדעל, געטראַכט וואָס צו רעדען מיט זאַנוויל׳ען, ווי ער איז דורך די גרענעץ. זאַנוועל האָט שוין געדאַרפט זיין. רחל האָט אָנגעהויבען ווערען אונגע־דולדיג. זי האָט געוואוסט דעם וועג דורך וועלכען ער קומט אָן, איז איהם אַנטקעגען געגאַנגען מיט דעם קראַנץ כאַבער אויפ׳ן קאָפּ, די אויגען ברייט צועפּענט און געקוקט, געזוכט אין אַלע זייטען. עס האָט זיך בעוויזען אַ שאָטען און באַלד איז ארויסגעשוואומען אַ הויכע פיגור.

— זאַנוויל! זאַנוויל! — האָט זיך רחל געפרעהט און גענומען שפּאַ־נען אַנטקעגען.

די פיגור איז נאָך געגאַנגען עטליכע טריט, זיך אריינגעדרעהט אין אַ זייטיג געסעל און איז פערשוואונדען.

עס איז דורך אַ שטונדע, רחל איז געוואָרען נערוועזער און אַלס אין איהר האָט גענומען קאָכען. זי איז אריין אין דער בודע און זיך צואווייִנט.

— ער וועט שוין קיינמאָל נישט קומען, קיינמאָל — האָט רחל מיט זיך גערעדט. — און אויב ער וועט קומען וועל איך איהם הייסען געהן, יאָ! וואָס וויים אַ פערד־גנב פון ליעבע? איך ליעג יעצט דאָ, דאָס האַרץ ווערט מיר צוריסען אויף שטיקער, וואַרט אויף איהם, און ער קריכט געוויס יעצט אין אַ שטאַל אריין און נעהמט ארויס אַ פּאָר פערד. בררר.... גוט אויף מיר! גוט אַזוי!

— און טאָמער האָט מען איהם נעבעטען געשאָסען? — איז איהר דורך אַ געדאַנק — ער איז דאָך אוועק מיט אַ פּאַרטיע פערד איבער דער גרענעץ, און ביי דער גרענעץ שטעהען דאָך אַזוי פיעל זעלנער מיט אָנגע־לאָדענע ביקסען! יאַ, מען האָט איהם געוויס דערשאָסען, אַנדערש וואָלט ער געקומען!

רחל האָט זיך אַנידערגעוואָרפען מיט דעם פּנים צום גראָז און האָט זיך צוכליפּעט.

פּאַר איהר האָבען זיך געהויבען געדיכטע וואָלקענס שטויב. פון די וואָלקענס איז זאַנוויל ארויסגעשוואומען אויף אַ שווארץ פערד, די פּאַר־

מיע נאָך. עס זיינען אָנגעקומען זעלנער. עס האָט זיך געהערט אַ שיסעריי. זאַנוויל איז אַראָב פון פערד, געבליבען ליגען אין אַ טייך בלוט. די פערד זיינען דורכגעשפרונגען, איהם צוטראָטען און אין דער לופט האָט גע־קלונגען:

— רחל, רחל! מיין רח׳־טשע! — ,

11.

זאַנוויל האָט אין שלאָף געוואוסט אַז ער פערשפּעטיגט, געוואָלט זיך עטליכע מאָל אויפכאַפּען, נור ער האָט נישט געקאָנט. צום סוף איז ער אויפגעשפּרונגען מיט אַ געשריי, ווי אַן אָבגעבריהטער, און זיך אַרומגע־קוקט. עס איז שוין געווען גוט פינסטער, נור דער דונקעל־בלויער הימעל מיט די מחנות שטערען האָבען איבערגעוואָלד דורכגעריסען דאָס פינס־טערניש און בעלויכטען אַלס אַרום.

זאַנוויל האָט אַ קוק געטהאָן אויף דעם זייגער:

— אַ כאָליערא, אָנדערהאַלבען שטונדען פערשפּעטיגט! דאַכט זיך, אָנגעזאָגט דעם „אַלטען" ער זאָל אויפוועקען... און ווער ווייס צו כ'וועל זי יעצט טרעפען? זי וועט זיך געוויס טראַכטען: נעה האָב צו טהאָן מיט אַ גנב!

זאַנוויל האָט גענומען קריצען מיט די צייהן, אַראָבגעוואָרפען פון זיך דאָס רעקעל און האָט האַסטיג גענומען שפּרייזען צו דעם ברונען וואָס איז געשטאַנען אין עק הויף. ער האָט אָנגעשעפּט מיט דעם „זשוראַוו" אַן עמער וואַסער, זיך אָנגעטרונקען, איינגעוואַשען און גענומען שפּאַנען מיט אַלע כחות אין פעלד אַריין.

דעם גאַנצען וועג איז זאַנוויל כמעט געלאָפען, גאָר נישט געטראַכט, ער האָט נור געשפּירט ווי דאָס האַרץ קלאַפּט איהם. ווען ער איז צוגעקור־מען צו דעם אָרט וואו זיי האָבען זיך געדאַרפט טרעפען און האָט קיינעם נישט געזעהן, האָט זאַנוויל מיט אַמאָל דערשפּירט ווי עפּעס רייסט זיך ביי איהם אָב און ער האָט זיך אָבגעשטעלט. ער האָט בעטראַכט דאָס פעלד אַרום און אַרום. איהם האָט זיך אויסגעדאַכט אַז אָט דאָרט נעבען בערגעל זיצט אימעצער. אַ פערציטערטער איז ער צוגעגאַנגען — אַ פּיען איז געלעגען. מיט פאַרקוועטשטע פויסטען האָט זיך זאַנוויל אַוועקגעזעצט אויף

דעם פּיען און גענומען טראַכטען. ער האָט אָבער מעהר ווי עטליכע קללות אויף דעם „אַלטען״ נישט געקאָנט צוטראַכטען. ער האָט אויפגעהויבען אַ דיקע צווייג און זי גענומען ברעכען אין שפּענער. און פּלוצלינג האָט ער בעמערקט מאַרוועז.

— פון וואַנען נעמט זי זיך דאָ? דאַכט זיך דעם גאַנצען וועג האָב איך זי נישט געזעהן. און וועה דאַרף זי דאָ?

— זאַנוויל האָט אָנגעכאַפּט מאַרוועז פאַר די אויערען, זי גענומען טרייסלען, שטויסען מיט׳ן פוס.

מאַרוואָ האָט זיך צוגעזעצט, איינגעקאָרטשעט, געקוקט אַ פערוואונדערטער אויף דעם בעל־הבית, און זיינע מאַנדעל אויגען האָבען גע׳טענה׳ט: פאַר וואָס? זאַנוויל האָט פערשטאַנען דעם הונד׳ס שאלה און מיט רחמנות איהם גענומען האַלזען, זיך מיט איהם אויסגעצויגען ווי גרויס ער איז אויף דעם גראָז. אַזוי איז ער געלעגען עטליכע מינוט. באַלד האָט ער זיך דערמאָנט אָהן רחל׳ען און דאָס הארץ האָט איהם ווידער פערקלעמט. ער האָט זיך באַמעלעך אויפגעהויבען און זיך געשלעפּט איבער דעם פעלד. פערביינעהענדיג די בודע האָט זאַנוויל אַריינגעקוקט און האָט אַ צאַפּעל געטהאָן: עמיצער איז געלעגען אויסגעצויגען אויף דעם גראָז.

— רחל!

רחל האָט זיך אַ האַסטיגען דרעה געטהאָן, דערזעהן זאַנוויל׳ען און האָט זיך צוהויך געלעגט ווי פריהער.

זאַנוויל איז עטוואָס צומישט געוואָרען, זיך אַראָבגעלאָזט אויף די קניען, און זי גענומען וועקען.

— רחל, ביזט ברוגז? זיי נישט ברוגז, אַז אויף מיין וואָרט, כ׳בין נישט שולדיג, כ׳האָב אָנגעזאָגט מען זאָל מיך אויפוועקען מיט אַ שעה פריהער, נו, האָט מען מיך אין גאַנצען נישט אויפגעוועקט! גלויבסט נישט? כ׳בעט דיך, רחל! ניטע!

רחל האָט זיך אויסגעדרעהט, געקוקט אויף איהם האַלב ברוגז:

— און פאַר וואָס האָב איך נישט פאַרשפּעטיגט, געקומען נאָך מיט אַ שטיק צייט פריהער?

זאַנוויל האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען, אַראָבגעלאָזט די אויגען, ווי אַ אינגעל וואָס מען כאַפּט ביי אַ ליגען.

— אָבער איך וויים פאר וואָס — האָט רחל דרייסטער געזאָגט, — דאָס איז דערפאַר ווייל דו קלעהרסט גאָר נישט וועגען מיר! האָסט תמיד אין זינען דיינע פערד און ווער וויים וואָס? זעהסט, פון דער פריה אָן ביז יעצט קלעהר איך אַלס פון דיר, כ'וואַרט אַלץ אז די נאַכט זאָל קומען — — און יעצט אז דו ביזט נישט געקומען, וואָס איך האָב אַלס נישט איבער־געטראַכט, גאָט מיינער! מיר האָט זיך געדאַכט אז מען האָט דיך גע־הרג'עט. כ'וויים וואָס? — — —

זאַנוויל האָט געפיהלט ווי עס ווערט איהם לייכטער אויף דעם האַרץ. עס האָט זיך איהם געוואָלט אַלץ איהר זאָגען, דערצעהלען וועגען מאַנקען, וועגען ביילען... באַלד האָט ער זיך אָבער געטראָפען מיט רחל'ס שוואַרצע אויגען, איז צוטומעלט געוואָרען און די צונג האָט זיך איהם צוגעשמידט צו דעם גומען.

רחל האָט בעמערקט אז זאַנוויל איז אין אַ פערלעגענהייט, האָט זי זיך צוגערוקט צו איהם, און ווי אַ מאַמע האָט זי איהם געגראָזשעט מיט אַ פינגער:

— הייסט עס, זאָגסטו מיר צו, אַז....

— אויף מיין וואָרט — האָט זי זאַנוויל איבערגעשלאָגען — כ'בין נישט שולדיג! אז זיי האָבען מיך נישט אויפגעוועקט — — — גלויב מיר, רחל, כ'וועל שוין פערזאָגען אַ צעהנטען זיך נישט צו לעגען שלאָפען!

— כאַ, כאַ, כאַ! — האָט זיך רחל צולאַכט, זיך אַרויפגעזעצט זאַנוויל'ען אויף דער שוים און איהם אָנגענומען פאַר דער גאָמבע: — כ'האָב געמיינט, דו וועסט שוין נישט קומען, כ'וועל שוין קיינמאָל נישט זיצען מיט דיר, אָט אַזוי! נו, דערצעהל מיר עפּעס! ווי אַזוי האָסטו דורכגעפיהרט די פערד? דו וויסט גאָר נישט, ווי שעהן דו ביזט געוועזען זיצענדיג אויפ'ן שוואַרצען אָגער. ס'האָט דיר נור געפעהלט אַ ווייסער פּלאַשץ! האָסט מיך עפּעס ליעב, זאַנוויל? זאָג! — — — —

זאַנוויל איז געלעגען ווי פער'שכור'ט פון פרייד. ער האָט איהר דער־צעהלט ווי אַזוי ער איז דורך די גרענעץ. זי איז געלעגען אויף זיין שוים

ווי א קליין קעצעלע, זיך איינגעטוליעט אין זיין ברייטער ברוסט און זיך צוגעהערט. זי האט אראבגענומען דעם קראנץ בלומען פון איהר קאפ, איהם אנגעטהאן זאנוויל'ען און זיך נאך שטארקער געטוליעט.

פאר איהרע אויגען האט זיך געוועבט א גרויסער געדיכטער וואלד. זי איז געזעסען אונטער אן אלטען דעמב, די האר צושאטען און געפלאכ־טען א קראנץ. עס האט זיך בעוויזען א פערבלאנדזשעטער וואלד־פרינץ אויף א שווארץ פערד. ער האט זיך דריי מאל פאר איהר געבויגען און געבעטען דעם קראנץ. זי האט דעם פרינץ אנגעטהאן דעם קראנץ אויף זיינע בלאנדע לאקען. דער פרינץ האט זי איינגעוויקעלט אין זיין ווייסען פלאשץ און דאס פערד האט זיך געטראגען וואלד איין, וואלד אויס — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

שפעט אין דער נאכט האט זיך רחל אויפגעהויבען, זיך אויסגעגלייכט און א פער'שכור'טע ארויס פון דער בודע. עס האט זיך באלד דערהערט א קוויטש. רחל איז געשטאנען אן איבערגעשראקענע, מיט ווייט צועפענטע הענד. אנטקעגען איהר איז געשטאנען מארווע, עטוואס אויסגעצויגען, מיט אויפגעשטעלטע אוירען און געבורטשעט.

— „א טי פשא קרעוו!“ — האט זאנוויל א געשריי געטהאן און גענומען רייסען דעם הונד פאר די אוירען. — האסט זיך איבערגע־שראקען? דאס איז דאך מיין הונד!

רחל האט בעטראכט דעם שווארצען קודלאטען הונד און ער איז איהר געפעלען געווארען.

זיי זיינען געגאנגען האנד אין האנד איבער'ן גראז און געשוויגען.

— רחל, דו ווייסט, מיין שוועסטער האט אין קורצען חתונה?

— אזוי? און טאקע מיט דעם בעל־עגלה? ווי הייסט ער?

— יא. מיט בערקען!

— זאנוויל, וואלסט געוואלט כ'זאל זיין אויף דער חתונה? — האט רחל געזאגט, זיך אבגעשטעלט און איהם געקוקט גלייך אין די אויגען.

— צו איך וואלט געוואלט... אבער, כ'ווייס?... וואס וועלען מענשען זאגען?

— אז מיך ארט נישט, וואס ארט עס דיך, נארעלע! טא הער,

זאנוויל, פאר דער חתונה, לאז דיין שוועסטער קומען און בעטען מיך מיט דער אלטער דיענסט. די אלטע וועט שוין פועל'ן ביים טאטען כ'זאל געהן. הערסט, וועל איך מיר מאכען א באלאווע קלייד! איינס אין פוילען! דו ועסט זעהן ווי דיין רחל וועט אויסזעהן אין א ווייס זיידען קלייד ביז צום טריט. און אין קאפ וועל איך מיר אריינזעצען א ווייסע רויז, וועל איך זיין שעהן! נור געדענק — האט רחל ערנסטער געזאגט און צוגעשטעלט א פינגער צו דער נאז — אויף דער חתונה מאך זיך, אז דו קענסט מיך נישט! פאר וואס שווייגסטו? נעה, איך האב דיך פיינד!

זאנוויל האט זי געכאפט אין זיינע ארעמס און בעדעקט איהר פנים מיט קושען.

12.

שוין עטליכע טעג ווי ביי שלמה׳ן האט די טהיר נישט גערוהט. מען האט געהאלטען אין איין קומען און אוועקגעהן. שלמה איז אפילו דערפון נישט איבריג צופריעדען געווען, דען ביים יעדען עפען פון דער טהיר, האט ער אויך געמוזט עפענען דעם בייטעל, נור ער האט זיך נישט שטארק גענומען צום הארצען. א קלייניגקייט, חתונה מאכען דאס ערשטע קינד! און ווען מאכט זיך נאך אזא שמחה?

שלמה איז ארייגעקראכען אין זיין שבת׳דיגער קאפאטע, געזעסען גאנצע טעג אין שטוב און געזעהען אז אלץ זאל זיין בהרחבה.

אין מיטען שטוב איז געשטאנען חנה אין א ווייסע האלקע מיט א לויזע בלוזקע און האט אריינגעלעגט אין א גרויסען שטרויענעם קאש איהר אויסשטייער. זי האט צעווארפען א העמד מיט אן אויסגעהאפטענעם קארטישק, זיך פערטראכט, עס צונויפגעלעגט, געפאקט ווייטער און א גליקליכע נעשלונגען דעם ריח פון פריש געבעקס.

תרצה מיט שרה׳ן זיינען געשטאנען אין קיך אהן בלוזקעס און גע־צעהלט דאס געבעקס וואס דער בעקער האט נור וואס געבראכט.

פון מאל צו מאל איז תרצה אריין צו שלמה׳ן, פערווארפען איהר פאר־טוך אויף דער נאקעטער ברוסט:

— שלמה?

— וואס איז?

— און וואס הערט זיך מכח פיש?

— דאגה נישט, תרצה! מיר וועלען האבען איינמאל פיש! לעבע־דיגע, צאפעלדיגע! פינף שקצים זיינען נור וואס ארוים צו דער „זשאל־דעווקע“.

תרצה האט א שטופ געטהאן שלמה׳ן מיט׳ן עלעבויגען און איהם

נעצייגט אויף חנה׳ן, וואָס איז געשטאַנען אַ צופּלאַמטע און בעטראַכט איהר בלוי־זיידען חופּה קלייד.

— ווי לאַנג איז ווי איך בין אַזוי געשטאַנען? — האָט תרצה אָפּגעזיפצט — שלמה, נו, אויף אַ טשיקאַוועס, געדענקסט פאַרע חופּה־קלייד איך האָב געטראָגען?

— פרעג מיך עפּעס בעסערס! — האָט שלמה געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

די טהיר האָט זיך געעפענט און ישראל לעהרער, אַ דאַר מענשיל אין ברילען, האַלב־קורץ געקליידט איז אריין. מיט איין האַנד האָט ער פאַר־ריכט זיין גומענעם קאָלנער, וועלכער האָט זיך איהם ארויסגערוקט און מיט דער צווייטער האָט ער אראָפּגענומען דאָס היטעל און זיך אָפּגעווישט דעם שוויים פון שטערען.

— ברוך הבא, אַ איד! — האָט שלמה געזאָגט, איהם אויסגע־שטרעקט אַ האַנד און מיט דער צווייטער האָט ער איהם ארויסגערוקט אַ שטוהל.

— ברוך נמצא! — האָט דער לעהרער געענטפערט מיט אַ שמייכעל

— הייסט עס, אַז חנה, מיין תלמידה, האָט שוין חתונה! די וועלט רוקט זיך!

חנה האָט געשטעלט בראָנפען מיט לעקיך.

ישראל האָט געטרונקען לחיים צו שלמה׳ן, „צום וואָהלזיין" צו חנה׳ן און זיין דאַרע נאָז האָט זיך פעררויטעלט. ער האָט ארויסגענומען פון בוזעם אַ פעדער מיט טינט און חנה האָט איהם דיקטירט די נעמען צו וועמען מען האָט געדאַרפט שיקען חתונה קאַרטען.

שלמה האָט געקוקט ווי ישראל׳ס האַנד פליהט איבער די קאָנווער־טען, ווי זי דרעהט זיך, צוקט און מאַכט אַזעלכע שעהנע בוכשטאַבען. עס האָט איהם געוואונדערט פאַר וואָס אַזא געלערנטער ווי ישראל זאָל זיך אַזוי מאַטערען, געהן לערנען קינדער פון שטוב צו שטוב פאַר אַ רובעל אַ חדש.

און אַז ישראל איז אביסעל מיער געוואָרען, האָט ער גענומען אַ שטיקעל פּאַפּיער, אָפּגעווישט די פעדער, געמאַכט נאָך אַ שנעפּסעל און

נענומען דערצעהלען שלמה'ן וועלט־זאכען. ער איז קלאר געווען אין אלע קסרים, געוואוסט געגוי ווי איינער איז שטארק און אז ער פלעגט רעדען וועגען א מלחמה — איז דורך א גרויל דורכ'ן לייב.

שלמה האט פעררייסען דעם קאפ, זיך צוגעהערט מיט אן אפען מויל און תמיד פערפיהרט א שמועס וועגען דער טערקישער מלחמה. ער האט געוואוסט אויף א פריהער וואס ישראל וועט איהם דערצעהלען, נאר נאר נישט, ער האט ליעב געהאט צו הערען ווי ישראל רעדט.

חנה איז געזעסען די גאנצע צייט מיט ארופגעלאזטע אויגען. ישראל איז אמאל געווען איהר לעהרער, פלעגט ער זי ארומנעהמען און קו־שען. און איינמאל ווען ער האט זי געהאלטען אויף זיין שויס איז אנ־געקומען ישראל'ס ווייב מיט א קינד אויף דער האנד — פונדעמאלט אן האט זי אויפגעהערט לערנען ביי איהם און טאקע מעהר ווי דאוונען האט זי זיך נישט אויסגעלערענט.

דער שמש מיט עטליכע „בעטערקעס" זיינען אריינגעקומען נאך די חתונה־קארטען.

אז שלמה איז מיט זיי ארויס פון שטוב, איז ישראל געווארען לע־בעדיגער. ער האט א פאר מאל א שטיפ געטהאן מיט חנה'ן און איהר געשטעלט אזעלכע פראגען, אז ס'איז איהר פון חרפה פינסטער געווארען אין די אויגען.

ישראל האט געענדיגט זיין ארבייט, צוגענומען א פאפירענעם רור־בעל און געמאכט א שנאפס. חנה האט איהם איינגעפאקט א טיט מיט לעקיך פאר די קינדער און איהם געבעטען אויף דער חתונה.

— געווים, געווים, ווי דען! האט ער געשמייכעלט און איז אריין אין קיך מיט א וויץ. תרצה מיט שרה'ן האבען זיך געבויגען פון גע־לעכטער.

אין דרויסען איז געשטאנען זאנוועל מיט עטליכע יונגען און גע־שטעלט א סאפע פון ברעטער וואו דער עולם וועט עסען. די סאפע האט זיך געצויגען איבער דעם גאנצען הויף.

13

די כלה איז געזעסן ווי אַן אויסגענאָסענע אויף אַן אויסגעבעטעטן פאָטעל אין איהר בלוי־זיידען חופּה־קלייד, בעפּוצט פון פאָרענט מיט שוטאַש בלומלעך. אויפ'ן קאָפּ האָט זי געטראָגען אַ גירלאַנדע פון מירטען בלעטער. פון אונטער דער גערלאַנדע האָט זיך געשפּרייט אַ ווייסער, ברייטער טול און איז לייכט אַראָבגעפאַלען איבער איהרע פּלייצעס, ביז איבער דער טאַליע.

איבער'ן זאַל האָט זיך צוגאָסען אַ וואַלס.

מיידלעך האָבען זיך גענומען פּאָרען, זיך לייכט געטראָגען אין זייערע קאָלירטע, רוישענדע קליידער, געוואונקען מיט אַלע גליעדער, האַרציג געלאַכט.

און חברה יונגען האָבען ארויסגעקוקט אויף די מיידלעך פון כלי־זמרים־שטיבעל און האָבען הנאה געהאַט.

מענדעל „פּאַדריאַטשיק'ס" טעכטעריל, אין וועמעס הויז די כלה איז איינגעשטאַנען, האָט פערבעטען איהרע חבר'טאַרינס פון דער פּענסיע, פּערקליבען זיך מיט זיי אויפ'ן באַלקאָן און הנאה געהאַט ווי „פּראָס־טאַקעס" פיהרען זיך אויף אַ חתונה.

דער זאַל איז געוואָרען אַלץ ענגער און ענגער. עס זיינען צוגעקומען אינגערע און עלטערע פּרויען.

תרצה מיט צוויי מחותנת'טעס זיינען ארומגעגאַנגען איבער'ן זאַל מיט קלאָשען צוקער־ווערק און מכבד געווען דעם עולם.

אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען ביילע, גראַדול'ס ווייב. זי האָט געטראָגען אַ גרין זיידען קלייד פון דער זייט צו קנעפּלען און געשאַמירט מיט צוויי שורות „פּאַרגעס מיך נישט". דאָס קלייד איז כמעט געוועזען אָהן אַרבעל, איבערגעצויגען מיט אַ שוואַרץ זיידענעם טול. איהרע רונדע

אקסעל מיט דעם האלז זיינען געווען איבערגעהילט מיט א געשטריקטען הימעל־קאלירטען שאל, וועלכער האט זיך גערוקט און געבויגען ווי א שלאנג. אויף די הענד האט זי געטראגען לאנגע ווייס־זיידענע האנטשען. די שווארצע האר געקעמט סעצעסיע און פוןביידע זייטען קאפ זיינען די דיקע צעפ פערלעגט געווען אין קאקסען. ביילע איז אריין מיט א גערודער. זי איז ראשיג דורך דעם זאל, ארויסרופענדיג מיט איהרע געטאקטע פיסלעך א פערבארגענעם רייץ. זי האט זיך פונאנדערגעקושט מיט דער כלה און ווי נישט בעמערקענדיג קיינעמס בליקען אויף זיך, האט זי זיך גענומען שפיעלען מיט דעם דינעם גאלדענעם קייטעל, אויף וועלכען א פלאַ־קאנטשיקעל פערפיומען איז געהאנגען.

— אודאי א ווארשעווערין! — האבען זיך די ווייבער איבערגעווארפען ווענען איהר.

ביילע האט בעמערקט זאנוויל׳ען, האט זי א שמייכעל געטהאן און איהם צוגערופען מיט א פינגער. זאנוויל האט נישט געוואוסט וואס צו טהאן: יא אריינגעהן? נישט אריינגעהן? נור ער האט לאנג נישט גע־דארפט טראכטען: דאס קליינע שווארץ־חנ׳עוודיגע ווייבעל האט זיך געטראגען צו איהם מיט א גערויש.

— מזל טוב, זאנוויל! — האט ביילע געזאגט און איהם דערלאנגט איהר קליין הענטעל מיט דער ווייסער הענטשקע.

זאנוויל איז רויט געווארען, געהאלטען איהר האנד און געדאנקט.

— פאר וואס זעהט מען אייך נישט, זאנוויל? ווי כ׳זעה, זיינט איהר א שטארקער ווארטסמאן! איהר האט דאך, דאכט זיך מיר, צוגעזאגט אריינקומען? זעהט מען אייך נאך!

זאנוויל האט עפעס גענומען שטאמלען, זיך נישט געקאנט ארויסדרעהען און זיך נאך שטארקער פערררויטעלט. ביילע האט אויף איהם געקוקט און אפנים הנאה געהאט, ווי אזא געזונטער בחור רויטעלט זיך ווי א יונג מיידעל.

— דאס מאל בין איך אייך מוחל, נור פון היינט אן זאלט איהר מיר זיין א גוט אינגעל, איהר הערט? — האט ביילע געזאגט, זיך שעלמיש

איינגעבויגען און איהם אַ שטופּ געטהאָן מיט איהר קניע. זאַנוויל האָט דערפיהלט אַ כוואַליע בלוט אין פּנים.

— און יעצט, זאַנוויל, וואַרפט אַריין אין קאָן און מיר וועלען טאַנצען!

— אָבער, די ווייבער... וועלען דאָך... — האָט זאַנוויל אָנגעהויבען שטאַמלען.

— ווייס איך וואָס ?! כ'וועל זאָגען, אַז איך בין אייערס אַ מוהמע. גוט ? — האָט זיך ביילע צולאַכט און אַ בליץ געטהאָן מיט איהרע קוילען־אויגען.

זאַנוויל האָט איינגעוואָרפען די כלי־זמר אויף אַ טאַנץ, אַרומגענומען ביילען און זיך אַריינגעטראָגען צווישען די פּאָרלעך. עלטערע ווייבער האָבען אַ ביסעל קרום געקוקט, נאָר עס איז דאָך אַ חתונה! אַלע האָבען געקוקט ווי ביילע שוועבט, טראָגט זיך לייכט ווי אַ יונגער פויגעל, ריהרט קוים אָן די פּאָדלאָגע. זאַנוויל האָט זי לייכט געהאַלטען, עטוואָס זיך איינגעבויגען און איז פער'שכור'ט געוואָרען פון איהר שמעקעדיגען בוזים. ער האָט אָן אַלץ פערגעסען. ער האָט נאָר געפיהלט ווי ער טראָגט זיך עפּעס אין אַ כשוף־טאַנץ, און די פערפומען האָבען אַלץ מעהר און מעהר איהם געקלאַפּט אין פּנים, בערוישט, און דאָס זיידענע קלייד האָט גערעדט, זיך געבויגען און געשיפּעט ווי אַ מחנה שלאַנגען. ביילע האָט אַ געשריי געטהאָן צו די כלי־זמרים: פּאַדעספּאַן!

קיינער האָט נישט געטאַנצט. ביילע איז געשטאַנען אין איין עק, זאַנוויל אין צווייטען. ביילע האָט אויפגעהויבען מיט דער רעכטער האַנד איהר שלעפּ און די ליאַקירקעס מיט די שוואַרצע דורכזיכטיגע זאָקען האָבען זיך געהויבען פון אָרט. זי האָט גענומען שטיל מיט־זינגען, זיך פערמאַסטען צום טאַנץ, און דער הימעל־בלויער שאַל האָט זיך גערוקט איבער דעם האַלז, געבלענדט די אויגען. זי האָט אַ הויב געטהאָן אַ פוס, לייכט אָפּגעוואָרפען די קורצע ווייסע האַלקע, גראַנדיעז אַ בויג געטהאָן דעם עלאַסטישען קערפּער, פערשייט אויפגעצויגען די אַקסלען און זיך גע־טראָגען אַנטקעגען זאַנווילען, זיך געטראָגען אַנטקעגען איהם מיט בליצען אין די שוואַרצע אויגען... אָט האָבען זיי זיך אַרומגענומען. זאַנוויל

האט געפיהלט, ווי זי דריקט זיך אלץ מעהר צו איהם און זי פרעגט איהם:
פארוואס זייט איהר נישט געקומען?...

ווען זיי האבען זיך אפגעשטעלט, האט זאנוויל גענומען אפווישען זיין נאסען שטערען און זיך גלייך געוואלט אריינשארען צו די כלי־זמרים, נאר באלד האט ער בעמערקט ווי רחל קוקט איהם אן.

רחל האט געזעהן ווי זאנוויל האט געטאנצט מיט דער שעהנער ווייבעל און דאס הארץ האט איהר פערקלעמט. זי האט זיי די גאנצע צייט נאכגעקוקט און איהר האט זיך געדאכט, אז זאנוויל איז פערליעבט אין דעם ווייבעל. רחל האט בעמערקט, אז דורך דעם גאנצען טאנץ האט ער נישט אראפגעלאזט די אויגען פון איהר, געהאלטען זיינע ליפען אזוי נאהענט צו איהרע שווארצע האר, ווי ער וואלט זי געוואלט קושען. און זי איז דאך אזא שעהנע! און ווי שעהן זי טאנצט! רחל איז געווארען מיט א מאל אומעדיג. עס האט איהר באנג געטהאן צו וואס זי איז געקומען און האט גענומען זוכען א געלעגענהייט צו פערלאזען דעם זאל.

רחל האט זיך געטראפען מיט זאנוויל'ס בליק און עס איז איהר אויף א ווייל לייכטער געווארען. באלד אבער האט זי אראפגעלאזט די אויגען און איז נאך טרויעריגער געווארען.

זאנוויל איז ארײן אין צווייטען צימער, האט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטוהל, אפערגעווארפען זיינע פיס און אראפגעלאזט דעם קאפ. איהם האט זיך געוואלט צוגעהן צו רחל'ען, זאגען איהר, אז ער איז נישט שולדיג, אז ער וואלט אויף דעם טאנץ־זאל אין גאנצען נישט געקומען; ער איז געקומען זעהן ווי זי וועט אויסקוקען אין איהר ווייס בלאווע קלייד...

— וואס איז מיט אייך, זאנוויל? נעהמט, פערזוכט!

זאנוויל האט א צאפעל געטהאן. נעבען איהם איז געשטאנען ביילע מיט א קליאש צוקערווערק אין דער האנד. זי האט געלאכט און איהם געשטופט מיט איהר ליאקירענעם שיבעל.

ער האט גענומען א שאקאלאדקע.

ביילע האט זיך געזעצט נעבען איהם, ארויפגעלעגט איהר האנד אויף זיין שוים און גענומען איהם עפעס דערצעהלען.

וויז־א־וויז איז געשטאנען רחל א בלאסע, אין איהר ווייס זיידען

קלייד ביז צום טריט, די צוויי לאַנגע צעפּ אַראָפּגעלאָזט און האָט געקוקט אויף דעם פּאָרעל.

זאַנוויל איז בלאַס געוואָרען ווי קרייד.

— וואָס איז מיט אייך? ס'איז אייך נישט גוט געוואָרען? — האָטביילע איהם געפרעגט און האָט זיך אויסגעדרעהט. זי האָט בעמערקט רחל'ען.

רחל האָט זיך בעגעגענט מיט ביילעס בליק און געשפּירט ווי עס ווערט איהר קאַלט.

— דאָס לאַכט ער נאָך פון מיר, צייגט יענער דאָס מיידעל, וואָס ליעבט איהם! — האָט רחל אַ טראַכט געטהאָן און געפיהלט בשעת מעשה ווי דאָס האַרץ פּלאַצט איהר און אין די אויגען זיינען געשטאַנען טרערן. זי איז אַרויס אויפ'ן באַלקאָן, זיך אויסגעווישט די אויגען און געבעטען גאָט עס זאָל שוין זיין נאָך דער חופּה.

זאַנווילען האָט עס געהויבען פון אָרט. עס האָט זיך איהם געוואָלט בעליידיגען ביילע'ן; „וואָס האָט זי זיך אָנגעטשעפּעט אָן מיר?!"

— ווער איז יענע מיידעל? — האָט ביילע געפרעגט אויף רחל'ען.

— מיין שוועסטער'ס אַ בעקאַנטע, — האָט זאַנוויל געענטפערט און איז רויט געוואָרען.

— וואָס קוקט זי אונז אַזוי נאָך? זי איז אייפערזיכטיג?

זאַנוויל האָט נישט געענטפערט. ער האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען און גענומען בייסען די נעגעל.

ביילע איז אַריין אין טאַנץ־זאַל.

זאַנוויל איז געזעסען און געפיהלט ווי עס זשומעט איהם אין די אויערען. ער האָט זיך עטליכע מאָל אויפגעשטעלט, צוגעקנעפּעלט דעם ראָק, געוואָלט אַריינגעהן צו רחל'ען, נאָר די פיס האָבען זיך פון אָרט נישט געריהרט.

רחל האָט זיך אוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל, קיינער זאָל זי נישט בעמערקען, און האָט געוואַרט מיט אונגעדולד, מען זאָל וואָס גיכער געהן צו דער חופּה. זי האָט געשפּירט, אַז אויב עס וועט איהר נאָך לאַנג אויס־קומען צו פערבלייבען דאָ, וועט זי זיך צוואויינען.

מיט א מאל האט זי דערזעהן ווי זעכצעהן מיידלעך טאנצען א „ליאנסער“. אכט זיינען געשטאנען אין איין זייט אלס „הערען“ און אכט אין דער אנדערער זייט אלס „דאמען“. די מיידלעך האבען גע־טאנצט איינע אנטקעגען די אנדערע, געהויבען די הענד, דורכגעשוואומען, געמאכט א ראד, געדרעהט און געבויגען גראציעז זייערע קערפערס, זיך פאנאנדערגעטהיילט און ווייטער געטאנצט.

רחל איז געזעסען און איהר האט זיך געדאכט, אז אלע קוקען אויף איהר, ציינען מיט די פינגער. זי האט גענומען אויסמיידען זייערע בלי־קען און, ווי אויף צו להכעים, האט זי זיך יעדע ווילע בעגעגענט מיט ביילע׳ס פערשייטע אויגען און געשפירט בשעת מעשה ווי עס גיט איהר א שטארקען בריה.

— וואס איז דער מעהר, רחל? וואס זיינט איהר אזוי אומעדיג? — האט זי שרה געפרעגט, אין גאנצען א פערפלאמטע פון טאנצען.

רחל האט געפיהלט, אז אט, אט פלאצט זי ארויס מיט א געוויין. זי האט געטהאן א טרייסעל מיט׳ן קאפ, א בים געטהאן זיך אין דער אונ־טערשטער ליפ און געענטפערט מיט א לייכטען געמאכטען שמייכעל:

— עפעס טהוט מיר דער קאפ וועה, נאר ס׳מאכט נישט! אויב איהר ווילט, שרה, ווארף איך איין אויף א טאנץ.

רחל איז פלינק אויפגעשפרונגען, איינגעווארפען און גענומען פלי־הען מיט שרה׳ן איבער דעם זאל. זי האט געפיהלט ווי דאס אויסגעפוצטע ווייבעל שטעהט און לאזט קיין אויג נישט אראפ פון איהר. אין מיטען טאנצען האט רחל זיך אן אלעם פערגעסען און געפרעגט שרה׳ן אויף ביילע׳ן:

— דאס איז זאנוויל׳ס א בעקאנטע, א ווארשעווערין!

מיט א מאל איז שטיל געווארען. באלד האבען די כלי־זמרים גע־נומען שפיעלען א פרעהליכס און פון אלע זייטען האט געטראגען:

— צו דער חופה! צו דער חופה! אין א מזל׳דיגער שעה, אין א מזל׳דיגער שעה!...

אז זאנוויל האט זיך אויפגעשטעלט איז שוין קיינער אין זאל נישט געוועזען. ער איז גיך אראפ אויף דער גאס, זיך גענומען דורכשטופען א

וועג דורך דעם עולם, וואָס האָט אָנגעפּילט די גאַס פון מאַרק אָן ביז צו דעם שוהל־הויף.

מאַנקע איז איהם אַנטקעגען געקומען מיט עפּעס אַ געלען יונג.

— מזל טוב דיר, זאַנוויל! אַ שעהנער מענש ביזטו, — האָט מאַנקע צו איהם געזאָגט, — שעהמסט זיך גאָר מיט דיינע אַלטע בעקאַנטע! אַ שוועסטער האָט חתונה, שטעהט דיר נישט אָן מיך צו בעטען?!

נאַרישע מאַנקע, אַז איך וועל חתונה האָבען און דיך נישט בעטען, וועסטו האָבען אַ פּרעטענזיע! כ'דאַנק גאָט, אַז מען האָט מיך געבעטען! — האָט זאַנוויל געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

.14

די סאָפּע פון ברעטער, וואָס זאַנוויל האָט אויפגעשטעלט, איז גע־וועזן בעלויכטען מיט די בליץ־לאָמפּען פון דעם בעל־עגלה׳שען מנין. צוויי טישען האָבען זיך געצויגען איבער דער גאַנצען סאָפּע: פּאַר מענער און פּאַר פרויען.

אַ חברה יונגען זיינען געשטאַנען און מיט דרך־ארץ אַריינגעקוקט ווי שלמה „קראַדניק" פּראַוועט אַ חתונה.

זאַנוויל איז געזעסען צווישען דעם עולם און געגאָסען אין זיך ווי אין אַ פאַס אַריין. ער האָט געפיהלט ווי אַלעם ביי איהם הויבט זיך, שפּאַרט זיך צום קאָפּ; נאָך אַ ווײַלע און דער מח וועט אַרויסזעצען ווי אַ פּראָפּען פון אַ פערמאַכטע פלאַש.

— זאַנוויל, קומט מיר העלפען אַריינגעהמען נאָך אַ קאַש בראַנפען; ס׳איז שוין מעהר נישטאָ! — איז צו צו איהם ביילע אַ פערפלאָמטע.

— אַ שעלמאָ! — האָט ביי זאַנווילען אַ בליץ געטהאָן אין מח, און ער איז מיט איהר אַרוים.

אָבער אָנשטאָט צו געהן אין שטוב אַריין, זיינען זיי אַוועק אונטער׳ן עפּעל־בוים.

— זאַנוויל, וואו איז דער בראָנפען? — האָט ביילע געפרעגט און איהם געקוקט פערשייט אין די אויגען.

— שווייגט! — האָט זאַנוויל געענטפערט און זי פעסט אַרומ־גענומען.

— זאַנוויל, ניטע! געוואַ... מיין מאַן געהט!

זאַנוויל האָט זי גלייך אָפּגעלאָזט, זיך אַרומגעקוקט און אַ בריל געטהאָן:

— מאַרש, צום מאַן!

ביילע איז אַוועק אַ בעליידיגט און זאַנוויל האָט זיך אויסגעצוויגען אונטער'ן בוים.

ער האָט געפּיהלט פּאַסקודנע אין מויל. דאָס בלוט האָט אין איהם געקאָכט, געשלאָגען צום מוח, וועלכער האָט זיך אַלץ העכער און העכער געהויבען. ער האָט געפּיהלט אַ שרעקליכען עקעל צו ביילען. עטליכע מאָל איז ארויפגעשוואומען רחל, נאָר איהר געשטאַלט האָט זיך לאַנג ניט געוואָלט האַלטען... ער וואָלט זיך אפשר גאָר געלעגט שלאָפען. נאָר ווי אויף צו להכעיס איז איהם רחל ווידער געקומען פאַר די אויגען...

עס האָט איהם גענומען שטעכען אין די שליפען. איז ער צו צום ברונען, אָנגעשעפּט אַ קובעל וואַסער און גענומען נעצען דעם קאָפּ.

פון דער סאַפּע האָבען זיך נאָך אַלץ געטראָגען פרעהליכע נגונים און אַ ווילד געלעכטער.

זאַנוויל'ען איז אַלץ געוואָרען דערווידער. ער האָט גענומען שפּאַ־נען ווי אויף שטאַלצען איבער די שטילע גאַסען. וואו־ניט־וואו אין אַ ווינקעל איז געשלאָפען אַ נאַכט־וועכטער מיט דעם גראָבען שטעקען אין דער האַנד.

זאַנוויל איז נישט ווילענדיג צוגעקומען צו רחל'ס הויז. דאָס הויז איז געשטאַנען אין דער־מיט פון אַ קליין סעדיל, אַרומגערינגעלט פון אַ הויכען פּלויט פון ברעטער. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי דעם פּאַרקאַן און זיך פערטראַכט. שטיל. ער האָט אויפגעשפּיצט זיינע אויערען און איהם האָט זיך געדאַכט, אַז אימיצער וויינט. דאָס וויינען פערגעהט באַלד אין אַ בליפּען...

זאַנוויל האָט פיעל נישט געטראַכט, האָט זיך אַריבערגעכאַפּט אי־בער'ן פּאַרקאַן און איז צו צום הייזעל.

דאָס פענסטער איז געווען אָפען און בעלויכטען פון לבנה־שיין.

אויף דעם בעטעל איז געלעגען רחל אין אַ ווייסע נאַכט־העמד.

זאַנוויל האָט נישט לאַנג געטראַכט, האָט זיך אַ כאַפּ געטהאָן מיט די הענד פאַר'ן ראַהם פון פענסטער, איז אריין אין צימער און מיט אַ מאָל געבליבען שטעהן אַ צוטומעלטער.

רחל האָט זיך אַ לייכטען טרייסעל געטהאָן, עטוואָס צועפענט די

אויגען און זיי צוריק פערמאַכט. באַלד אָבער האָט זי זיך ווי דערמאָהנט אָן עפּעס, ברייט צועפּענט די אויגען און האָט אַ שטאַרקען קווימש געטהאָן.

זאַנוויל איז בלאַס געוואָרען און זי גענומען איינשטילען, בערוהיגען.

— ארויס! ס׳פּאַסט פאר אַ גנב! ווי נעהמט מען זיך די חוצפּה ביינאַכט אריינצו׳גנב׳ענען זיך צו אַ מיידעל? געהט ארויס פון דאַנען! באַלד!

זאַנוויל האָט דערפיהלט ווי אַ דונער וואָלט איהם דערשלאָגען. ער האָט נאָר נישט געענטפערט, איז גיך ארויס דורכ׳ן פענסטער, זיך פערמשעפּעט, אויסגעהאַקט אַ שויב און אַ דערשראָקענער געבליבען שטעהן נעבען פּאַרקאַן. באַלד האָט ער אַ שפּיי געטהאָן, אראָפּגערוקט דאָס היטעל איבער די אויגען און זיך אויסגעדרעהט. איהם האָט זיך געדאַכט, אַז רחל שטעהט נעבען פענסטער. ער האָט ארויסגעלאָזט אַ קללה און איז אריבערגעשפּרונגען דעם פּאַרקאַן. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז מען רופט איהם. ער איז נאָך אַ מאָל ארויף אויפ׳ן פּאַרקאַן, האָט אָבער קיינעם נישט געזעהן און האָט זיך שטיל אוועקגעלאָזט איבער׳ן שטאָדט.

זאַנוויל׳ען האָט זיך געדאַכט, אַז דער מוח פּלאַצט, צופאַלט אויף שטיקער, און אין די אויערען האָט כסדר געקלונגען: — דאָס פּאַסט פאר אַ גנב! פאר אַ גנב!

ברררר... זיי זיינען אַלע אַזוי! אַז משה קוניאַרוש טרעפט מיך צווי־שען מענשען, קען ער מיך נישט, און אַז ער דאַרף מיך, לעקט ער מיך. אַ כאָליערא! כ׳וועל איהם די בעבעכעס ארויסנעהמען! יעצט בין איך ביי רחל׳ען אַ גנב, און אַז זי האָט מיך געדאַרפט, בין איך געווען ע פּרינץ! ניין, מעהר געה איך צו איהר נישט! נישט פאר אונז חסידישע טעכטער! ניין! גראַדול איז גערעכט געווען: מען טאָר נישט געהן אין צו ווייטע דרכים מיט אַ מויד...

זאַנוויל האָט פּלוצלונג דערפיהלט אויף זיין היציג פּנים קאַלטע קאַפּליעס רעגען און האָט זיך אָפּגעשטעלט.

איבער דעם הימעל איז געלעגען אַ שווערע, פינסטערע כמאַרע. די כמאַרע איז געוואָרען געדיכטער און האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר אראָפּ־געלאָזט איבער׳ן שטעדטעל.

פון ערגעץ וואו איז ארויס א הימלאָזער הונד מיט דעם עק צווישען די פיס און האָט זיך גענומען רייבען נעבען זאַנווילען. זאַנוויל האָט פון פערדרוס און כעס דערלאַנגט דעם הימלאָזען הונד א שטארקען קאָפּיע מיט'ן פוס. דער הונד האָט זיך פאַנאַנדערסקאַוואוטשעט און איז אוועק א הינקעדיגער. דאָס בילעריי פון דעם הונד האָט עפּעס אזוי מאָדנע אָפּגעקלונגען אין דער שטילער, פינסטערער נאַכט און אָנגעיאָגט אויף זאַנווילען א שרעקליכען אומעט.

א ווייס־פּייערדיגער שלאַנג האָט מיט א מאָל דורכגעשניטען די גערדיכטע כמארע און ס'איז נאָך פינסטערער געוואָרען. באלד האָט זיך געהערט א שרעקליכער קראַך און עס האָט אָנגעהויבען גיסען ווי מיט צעבערס.

זאַנוויל איז געשטאַנען גלייך. דער קאָפּ עטוואָס פעררייסען, דאָס מויל אָפען און דער רעגען האָט געפּאַטשט און געשמיסען איבער זיין פּנים. די שווערקייט איז איהם ביסלעכווייז אוועק און ער האָט געפיהלט ווי עס ווערט איהם לייכטער, פונקט ווי אימיצער וואָלט געשטאַנען און איהם געלעגט קאַלטע קאָמפּרעסען צו זיין ברענענדען מוח. דער רעגען האָט לאַנג נישט אָנגעהאַלטען. באלד איז ליכטיגער געוואָרען. די כמאַרע, א צושפּאָלטענע, האָט זיך ביסלעכווייז אוועקגערוקט און א קלאָרע, אויסגעוואַשענע לבנה איז אַפּערגעשוואומען.

זאַנוויל האָט דערפיהלט א דורכטרייסלענדע קעלט. ער איז געוועזען אין גאַנצען נאַס, דורכגעווייקט. ער האָט אויפגעשטעלט דעם קאָלנער פון זיין רעקעל, אראָפּגערוקט דאָס היטעל און זיך גענומען שפּאַנען דורך די שטילע געסלעך. אונטער דער שטאָדט ביי א קליין הייזעל האָט ער זיך אָפּגעשטעלט: דאָרט האָט מאַנקע געוואוינט. ער איז געשטאַנען א ווילע, זיך גע'ישוב'ט וואָס צו טהאָן, האָט א שפּיי געטהאָן און גיך פערשוואונדען אין פינסטערען הייזעל.

.15

כמעט דעם גאנצען טאג נאך דער חתונה איז זאנוויל דורכגעשלאפען ביי מאנקען אין בעטעל. זי האט איהם עטליכע מאל געוועקט, געמאכט עפעס צו עסען. זאנוויל האט זיך איבערגעווארפען ווי א בער סוף ווינ־טער, עטוואס אויפגעהויבען זיין קודלאטען קאפ, א בורטשע געטהאן, אויסגעזופט א שעפ וואסער, זיך איינגעקארטשעט אין דרייען און גע־טראכט. ער האט געטראכט ווי אזוי צו בעליידיגען רחל'ען, זי זאל עס אויף תמיד געדענקען. איהם האט זיך געדאכט, אז ער האט שוין אויס־געפונען א מיטעל און ער האט געפלאנט ווי אזוי איהם דורכצופיהרען. זיינע אלע געדאנקען האבען זיך קאנצענטרירט אויף איין פונקט און אליץ ביי איהם האט זיך צושפיעלט, געוואקסען, זיך צואוואקסען זעהר שנעל, דערגרייכט דעם העכסטען פונקט אין זיין מוח. און עס זיינען אלץ נייע און נייע פלענער געבוירען געווארען, איינער בעסער פאר דעם צווייטען. יעדער נייער פלאן, האט זיך איהם געדאכט, וועט רחל'ען מעהר קרענקונג פרשאפען און זי וועט זיין געצוואונגען איהם איבערצובעטען. זי וועט קומען אזא בלאסע מיט אראפגעלאזטע אויגען, וועט זיך אוועקשטעלען נעבען טהיר און שווייגען, און ער וועט זיך מאכען, אז ער קען זי נישט; ער וועט זיך ארומשפאצירען איבער'ן צימער, רעדען מיט זיינע חברים, זי גאר נישט בעמערקען! און אט וועט רחל אויפהויבען איהרע פער־ווינטע, שווארצע אויגען און אין גאנצען א צושראקענע וועט זי נעהמען געהן צו איהם.

זאנוויל האט דערפיהלט ווי דאס הארץ האט שטארקער גענומען קלאפען און האט מיט א מאל אויסגעגלייכט זיינע פערקוועטשטע אויגען, אויפגעשנירעלט דעם פערקנייטשטען שטערען, עטוואס געעפענט איין אויג און עפעס א מאדנע פליעג איז ארויס פון דעם צועפענטען אויג. די

פליעג איז געפלויפען, זיך ארויפגערעדעלט; א צווייטע האָט זיך נאָכ־געיאָגט, איינגעשלונגען די ערשטע און באַלד איז א דריטע ארוים — — זאנוויל'ען האָט זיך געדאַכט, אז ער האָט עפּעס פערלאָרען. ער האָט אָנגעשטרענגט דעם מוח, געטהאָן א שטאַרקען שוואונג, געוואָלט עס כאַ־פּען. מיט א מאָל האָט עפּעס א פלאַץ געטהאָן און ער האָט זיך א שטאַר־קען טרייסעל געטהאָן אין בעטעל. ער האָט צועפענט ברייטער די אויגען, זיך דערמאָהנט, אז ער ליעגט ביי מאַנקע'ן, אז רחל האָט איהם ארויס־געיאָגט, ווי מען טרייבט ארויס א הונד, — האָט ער פון פערדרוס איינ־געקוועטשט די פויסטען און א שטאַרקען רעווע געטהאָן.

— שלאָף נאָך א ביסעל! קיין עין הרע א שלאָף! ווילסט עפּעס, זאנוויל? — האָט מאַנקע איהם געפרעגט.

— א טרונק!

— ווי גיסט דאָס א מענש אזוי פיעל וואסער אין זיך אריין?! האָסט דאָך נאָך היינט גאָר נישט אין מויל געהאַט!

זאנוויל האָט נישט געענטפערט, האָט אויסגעטרונקען א האלבע שעפ וואסער מיט איין ציה, זיך אויסגעצויגען מיט דעם פּנים צום סופיט און זיך צוגענעצט. איהם האָט זיך געוואָלט כאָטש שוין פערלאָזען די שטאָדט, אָנזאָטלען א פערד און אוועקפאָטשען אין דער ווייטער וועלט אריין... ער האָט געפיהלט, אז אויב ער וועט בלייבען אין שטאָדט, וועט ער אָפּטהאָן די געפעהרליכסטע זאכען, און יעדעס מאָל איז איהם ארויס־געשוואומען עפּעס א שוידערהאפטע בילד, פאַר וועלכען ער איז געוואָרען אָן אויפגעציטערטער.

וואוהין פאָהרט מען? — ער האָט לאנג נישט געדאַרפט טראַכטען. עס איז געווען צוויי טאָג פאַר'ן לוויוטשער יריד. ער האָט בעשטימט זיך אויפצוהויפען, אריבער צו גראַדול'ען און נאָך היינט ביינאַכט אוועק נאָך לוויוטש. דאָרט וועט ער זיך געווים אָן אַלעם פערגעסען.

זאנוויל האָט גענומען שרייבען אין געדאַנק א בריעף צו רחל'ען. דער בריעף האָט זיך ביי איהם אין מוח זעהר פליסיג געשריעבען. אלץ איז אזוי גלאַטיג ארויס און די בוכשטאַבען האָבען זיך עפּעס אזוי צו־וואקסען, אזעלכע גרויסע, שווארצע, כאָטש נעהם און טאָפּ זיי אָן. און

אָט האָט זיך בעוויעזען רחל מיט די דינע פערקוועטשטע ליפּען און אין גאַנצען אזא צוטראָגענע, האָט געהאַלטען זיין בריעף און פון די אויגען האָבען געקאַפּעט טרעהרען.

זאַנוויל האָט זיך מיט א מאָל דערמאָהנט, אַז ער קען נישט שרייבען און האָט פון גרויס פערדרוס א שפּיי געטהאַן גלייך אין סופיט אריין.

— מאַנקע, מיר דאַכט זיך, אַז דו קאָנסט שרייבען?

— כ׳האָב א מאָל געקאָנט. וואָס עפּעס אין מיטען דערינען?

— שרייב מיר א בריעף.

— צו ועם?

— דאָס וועסטו שפּעטער זעהן! זעץ דיך און שרייב!

מאַנקע האָט אויפגעזוכט א בויגעלע פּאַפּיער, אַן אַלטען פערשטויב־טען טינטער און זיך אוועקגעזעצט. זאַנוויל האָט זיך אויפגעכאַפּט און א באָרוויסער זיך אוועקגעזעצט נעבען טישעל.

— נו, צו וועם געהט דער בריעף? — האָט מאַנקע זיך געפרעגט און איינגעטונקט די פעדער. — כ׳מיין וואָס פאַר א טיטול?

זאַנוויל האָט באַלד נישט געענטפערט, געקלעהרט א ביסעל:

— אָהן א טיטול!

— וואָס הייסט אָהן א טיטול? וואָס פאַרע משוגע׳נער שרייבט א בריעף אָהן א טיטול? א טיטול מוז זיין!

זאַנוויל איז געוואָרען בייז.

— „כלאָפּ סוואָיע, אי פּאָפּ סוואָיע!“ מען זאָגט דיר אָהן א טיטול, איז אָהן א טיטול!

— אַלץ גוט, זאַנוויל. לאָז זיין אָהן א טיטול. בין איך ווייטער בדלות! אָבער צו וואָס זיינען די געשרייען? נו, בקיצור? —

ביי זאַנווילען אין מוח איז עפּעס געוואָרען א מיש־מאַש, עס האָט זיך ביי איהם אַלץ פערדרעהט מיט די פיס ארויף. דער פליסיגער בריעף, וואָס ער האָט ערשט ניט לאַנג געהאַט אָנגעשריעבען אין געדאַנק, איז מיט א מאָל ארויס פון מוח. ער האָט זיך געוואָלט דערמאָהנען, גע־ריבען מיט זיין גרויסע האַנד איבער דעם שטערען. נור — געה טהו עפּעס, אַז דער מוח איז פּוסט!

— נו? — האט זיך מאנקע צושמייכעלט.

— איין רגע, מאנקע! גלויב מיר, דער בריעף ליעגט מיר אויף דער שפיץ צונג. נאר, פערשטעהסט, כ'האב ליעב אז א בריעף זאל זיין גע־שריעבען גלאטיג, ער זאל זיך לעזען ווי אשרי. אט איז ער! שרייב! „כ'האב קיינמאל נישט געגלויבט, אז צווישען אונז וועט דאס פאסירען, וואס עס האט געבטען פאסירט".

דא האט זיך זאנוויל אפגעשטעלט, געקוקט ווי מאנקע האט איינ־געקוועטשט די פעדער מיט איהרע דינע פינגער. זי האט געשריעבען פאמעליך, יעדע ווייל'ע איז זי אראפ פון דער ליניע און די בוכשטאבען זיינען אלע געווען עפעס אזוי מאדנע צודרעהט. זאנוויל'ען האט זיך גע־דאכט, אז מאנקע שרייבט גאר נישט, נאר זי מאהלט פייגעל. ער האט בעמערקט ווי מאנקע'ס פנים איז געווארען ערנסטער, האט זיך עטוואס פערדרויטעלט און יעדעס מאל ווען זי האט געמאכט מיט'ן פעדער א בוכ־שטאב, פלעגט זי אין דער זעלבער צייט מאכען דעם בוכשטאב מיט דער צונג, דא אויף איין באק, דא אויף דער צווייטער.

זאנווילען איז דאס שרייבען מיט דער צונג זעהר געפעלען געווא־רען און ער האט זיך צולאכט.

— וואס לאכסטו?

— אז דו שרייבסט שעהנער מיט דער צונג ווי מיט דער פעדער!

— ס'געפעלט דיר נישט? איז נישט געפידעלט! — האט זיך מאנ־קע צולאכט. — נו, פאהר ווייטער!

זאנוויל האט גענומען קלעהרען און האט בשום אופן מעהר נישט געקענט צוטראכטען. יעדעס מאל ווען עס איז איהם עפעס געקומען אין געדאנק אריין, האט ער עס ניט געקענט אויסדריקען אין ווערטער און עפעס אנדערש האט עס פעריאגט. זאנוויל איז בייז געווארען, גע־כאפט דאס בויגעלע פאפיער און צוריסען.

— א כאליערא! כ'שרייב נישט מעהר! אז מען קען אליין נישט שרייבען, איז עס גוט אויף טויזענד שאק כפרות!

— וואס איז מיט דיר היינט, זאנוויל? ווי כ'זעה מאכסטו בעציי־טענס תמוז! און צו וועמען ווילסטו דאס שרייבען?

זאנוויל האט נישט געענטפערט, דורכגעשפאנט עטליכע מאל א בארוויסער די שטוב און זיך גענומען אויף גיך אנטהאן.

— וואוהין געהסטו? — האט איהם מאנקע געפרעגט.

— צו גראדול׳ען.

— וועסט זיך לאנג זוימען?

— כ׳ווייס נישט! — האט זאנוויל געענטפערט און איז ארויס פון שטוב.

16.

אז זאַנוויל איז אריין צו גראַדול׳ען, האָט ער דאָרט קיינעם נישט געטראָפען. פון דער קיך האָט זיך אָבער באַלד דערהערט ביילקעס קול:

— ווער איז דאָרט?

זאַנוויל האָט נישט געענטפערט, איז גלייך צו צו די פאָרהאַנגען, זיי ליכט פאַנאַנדערגענומען און אריינגעשטעקט דעם קאָפּ.

ביילקע, אַ באָרוויסע, אָהן אַ בלוזקע, דאָס קורצע געשטרייפטע אונטער־קליידער אריינגעמאַכט צווישען די פיס, איז געשטאַנען נעבען אַ קליינע בלעכענע באַליע און געוואַשען. איהר קליינער קערפער האָט זיך געבויגען אין פערשיעדענע ליניען, דער לאַנגער צאָפּ האָט זיך ליכט בוואָלינען. זאַנוויל האָט זיך זאַט נישט געקענט אָבערייסען פון די קליינע, ברוינע פיסלעך און ביי יעדען בויג פון ביילקעס קערפער האָט ער גע־פיהלט אַ חשק זי ארומצונעהמען. ער האָט אַ הוסט געטהאָן.

ביילקע האָט אויפגעהערט וואַשען און האָט זיך אומגעקוקט. זי האָט דערזעהן זאַנווילען, פערדעקט דאָס הארץ מיט איהרע קליינע הענט־לעך און זיך פערשעמט.

זאַנוויל האָט זיך צולאַכט און איז צוריק אריין אין צימער אַ צו־פריעדענער. ביילקע איז באַלד אריין אין אַ ווייסע גאַברעלע מיט שוואַר־צע אוינעלעך, דער צאָפּ אריבערגעוואָרפען פון פאָרענט און אויף די באָר־וויסע פיס אַ פּאָר אויסגעהאַפּטענע שטעק־שיכלעך.

— בנאמנות, כ׳האָב געמיינט ס׳איז גראַדול, — האָט ביילקע גע־זאָגט מיט אַ שמייכעל. — ווען זאָל דאָס איינפאַלען, אז איהר וועט היינט צו אונז קומען? וואָס שטעהט איהר, זאַנוויל? זעצט אייך. איהר וועט דאָך מיר נעווים ענטשולדיגען — האָט זיך ביילקע צושמייכעלט,

עטוואָס אויפגעהויבען אַ פּיסעל, אָנווייזענדיג זאַנווילען אויף איהר קאָסטיום.

זאַנוויל האָט קיין אויג נישט אָראָפּגעלאָזט פון ביילקען און גע־פיהלט ווי ער ווערט אָן אָנגעצונדענער.

— אַ שעהנער מענש זיינט איהר! — האָט ביילקע ווייטער גע־רעדט און אָנגענומען זאַנווילען פאַר דער האַנד. — פאַר וואָס האָט איהר מיך געבעטען אוועקגעטריעבען, האַ? שעהמט אייך, זאַנוויל! דערנאָך אַז איך בין נאָך אַ מאָל ארויס, זיינט איהר שוין נישט געוועזען. וואו זיינט איהר דאָס פערפאַלען געוואָרען?

זאַנוויל איז געשטאַנען, געקוקט ביילע'ן אין די אויגען, געפיהלט ווי די האַנד וואַרעמט, בריהט, צינדט אין איהם אָן אַ פייער, און ער האָט זי מיט אַ מאָל ארומגענומען און אויפגעהויבען. ער האָט געפיהלט ווי עפּעס האָט זיך געבויגען, געצאַפּעלט אין זיינע הענד, ווי די לייכטע פּאָ־לעס פון דער גאַברעלע זיינען זיך צופלויגען, איהם איינגעוויקעלט און ער האָט בעמערקט אַ ווייס שלייפעל פון איהר לייבעל. ער האָט זי נאָך שטאַרקער ארומגעקלאַמערט, צוגעפּרעסט זיינע ליפּען צו איהרע. באַלד האָט ער זי אָפּגעלאָזט, זיך פערשעמט. ער איז צו צום פענסטער און גענומען כאַפּען אַ זשומעדיגע פליעג אויף דער הייסער שויב.

— וואו איז ערגעץ אייער גראַדול? — האָט זאַנוויל געפרעגט ארויסקוקענדיג.

— ער איז אריבער צום שמיעד, — האָט ביילע געענטפערט. — איהר ווייסט? גראַדול קלייבט זיך דאָך צו פאָהרען נאָך לוויוויטש אויפ'ן יריד. אָט געהט ער!

גראַדול איז אריינגעקומען מיט אַן אייזערנע הענטשקע אין דער האַנד:

— שלעכט, גוטער ברודער! — האָט גראַדול געזאָגט, פערקאַשערט דאָס היטעל און זיך גענומען קראַצען. — דו האָסט עפּעס אַ צו גוט לעבען מיט מיין ביילע'ן!

זאַנוויל איז רויט געוואָרען, זיך נאַריש צושמייכעלט.

ביילע האָט זיך אוועקגעזעצט, אריינגעמאַכט די גאַברעלע צווישען

די פיס, פערלעגט איין פוס אויף דעם צווייטען און געזאָגט האַלב פערשייט:

— פאַר וואָס דען נישט? אויף מיר געזאָגט, ווי אַ שעהנער בחור זאַנוויל איז!

— דו ווייסט צו וואָס איך בין געקומען? — האָט זיך זאַנוויל אָנגערופען, — כ'וויל זיך אַריבערכאַפּען קיין לוויוויטש.

— טאַ לאָמיר פאָהרען צוזאַמען! — האָט גראַדול געזאָגט, — כ'קלייב זיך דאָך אויך. ס'איז דאָך מיר שוין נמאס געוואָרען צו זיצען אין דער היים! כ'געדענק שוין ניט די צייט ס'זאָל זיין עפּעס אַ שטאָך אַר־בייט, און צו זיצען און עסען פון גרייטען איז גאָר קיין תכלית נישט! אַ שמאַלץ־גרוב שעפּט זיך אויך אויס!

— ווער פאָהרט נאָך? — האָט זיך זאַנוויל נעפרעגט.

— כ'ווייס — — — כ'האָב געזאָלט פאָהרען מיט משה'לע ביק, נאָר יעצט וועלען מיר פאָהרען זאַלבע־דריט. בנאמנות, כ'בין צופריעדען וואָס דו פאָהרסט מיט. כ'וואָלט געהאַט פאַר אַ יאָהרען אזא שותף ווי דו וואָלט איך געמאַכט אַן עשירות.

— בקיצור, ווען רעכענסטו צו פאָהרען? — האָט איהם זאַנוויל איבערגעשלאָגען.

— נאָך היינט! — האָט גראַדול געענטפערט.

— גוט! געה איך טאַקע אַהיים זיך צוגרייעטן צו דער יאַזדע,

.15

פון גאנץ פוילען זיינען אנגעקומען נאך לוויוויטש פארטיעס סוחרים, מחנות פויערים, סטאדעס בהמות, פערד, חזירים.

די שמאלע גאסען זיינען געווען ניט דורכצוגעהן. די וועגען מיט די ברימשקעס האבען זיך געצויגען ביז הינטער דער שטאדט ארויס און פון דער ווייטענס האט עס אויסגעזעהן, ווי דאס שטעדטעל וואלט געווען בעלאגערט פון א האלב ווילדען שונא, וואס איז מיט אמאל אנגעפאלען מיט זיין גאנצען האב און גאב, פערשטעלט אלע וועגען און זיך געריסען מיט אויפטרייסלענדע קולות אין שטאדט אריין.

זאנוויל מיט זיינע חברים זיינען באלד אין דער פריה ארויס אויפ׳ן יריד, זיך ארומגעדרעהט, בעקוקט יעדע זאך און א שטיק נאכמיטאג זיינען זיי ארויס אויפ׳ן פערד מארק.

דער גאנצער פערד־מארק האט אויסגעזעהן ווי א לאגער, וואס ריכט זיך אין וועג אריין. ארום מארק זיינען געשטאנען וועגען, בריטשקעס. די פערד אויסגעשפאנט, אריינגעשטעלט צווישען די דישלעס, די סוחרים זאלען זיי קאנען אנקוקען. אין מיטען מארק זיינען געשטאנען פריצישע סטאדעס פערד. פון איין סטאדע צו דער צווייטער האט זיך געצויגען א לאנגער וועג, וואו מען האט די פערד פרובירט אין לויפען.

מען פיהרט ארויס א פערד פאר׳ן סוחר. דער סוחר בעטראכט, קוקט דאס אריין אין מויל, קוועטשט דאס ביים האלז — ס׳פערד צוניסט זיך, א שקץ לאזט זיך מיט דעם לויפען איבער׳ן וועג.

זאנוויל איז דורך דעם מארק, געווארפען רעכטס און לינקס מיט בליקען, געפיהלט זיך היימיש צווישען די פערד.

א יונג איז איהם אנטקעגען געקומען מיט א קאש בלעכענע העהנער. דער יונג האט געהאלטען א האהן אין מויל און האט געקרעהט.

זאַנוויל האָט זיך געקויפט אַ האָהן, גענומען קרעהען. באַלד איז עם איהם אָבער נמאס געוואָרען, עס אַוועקגעוואָרפען.

אַ ברייט־ביינינגער יונג, מיט אַ קאָסע אויג און מיט אַ צושפּאָלטענעם דאשעק, האָט זיך שפּאַציערט איבער׳ן מארק, געהאַלטען די הענד אין די הויזען־קעשענעס און ווי געזוכט אימיצען.

— צו אַלדע שווארצע יאָהר, ווענען כ׳זעה! וואָס טהוסטו דאָ, זאַנוויל?

— הא, הא, הא! — האָט זאַנוויל אויסגעשאָסען און זיך אַרומגע־כאַפּט מיט קישקען — און איך האָב גערעכענט אַז דו זיצסט אין שער־הרחמים?

קישקע האָט נישט געענטפערט, געוואָרפען אַ בליק פון אויבען אַראָב אויף זאַנוויל׳ס חברים, אויסגעשפּיגען, אָנגענומען זאַנוויל׳ען פאַר די אָרעמס, איהם אָבגעפיהרט אין אַ ווינקעל:

— ווילסט אָבלעקען אַ ביינדעל?

— אַ שאלה!

— טאָ הער — האָט קישקע שטיל געזאָגט — נישט ווייט שטעהט אַ פויער מיט פינף סוסים ווי די לייבען. אויב ס׳עסק זאָל געהן ביים גלייכען, וועלען מיר אַרום צעהן ביי נאַכט האָבען די ממתקים.

זאַנוויל איז בעשטאַנען, צוגערופען גראַדול׳ען מיט משה׳ן און זיי האָבען גענומען אויסאַרבייטען אַ פּלאַן.

ביי אַ ברימשקע איז געשטאַנען אַ יונגער פויער, געהאַלטען אַ ווייצען ברויטעל אונטער׳ן אָרעם, געבראָכען שטיקער און מעלה־גרה געווען.

הינטער איהם זיינען געשטאַנען פינף שעהנע פערד. זאַנוויל איז האַרט פערביינעגאַנגען דעם פויער און איהם אַ טרעט געטהאָן מיט׳ן גאַנצען כח אויפ׳ן פוס. דער פויער האָט געכאַפּט זאַנוויל׳ען מיט ביידע הענד און איהם אַ שליידער געטהאָן פון זיך. זאַנוויל האָט זיך אָנגעשפּי־נען אין די הענד, פערקוועטשט די פויסטען און זיך געוואָרפען אויפ׳ן פויער.

ביים ערשטען קלאַפּ איז דער פויער געלעגען. ער האָט זיך געוואָלט

אויפהויבען, נור זאַנוויל האָט איהם אַ פּלאַם געטהאָן מיט דער פויסט צווישען די אויגען, אַז ער האָט זיך איבערגעדרעהט.

באַלד זיינען אָנגעקומען פויערים מיט אידען פון אַלע זייטען. פון די וועגען האָט זיך געטראָגען: — שלאָגט דעם זשיד, די הינטישע נאמנה, שלאָגט!

גראַדול מיט קישקע'ן האָבען דערווייל אָבגעבונדען די פערד און זיינען שטילערהייד אַוועק מיט דריי. די איבעריגע האָט משה'לע געהיט ביז נאָכ'ן געשלעג. און ווען די פויערים האָבען שוין געהאַלטען אין שלום מאַכען, האָט משה'לע אַ יאָג געטהאָן די פערד אין אַ צווייטער זייט. די פויערים האָבען זיך גענומען יאָגען נאָך די אַנטלאָפענע פערד. זאַנוויל מיט משה'ן האָבען דערווייל אָבגעצויגען.

.17

שפּעט ביי דער נאַכט איז זאַנוויל געזעסען אין אַ שענק מיט אַ חברה פערד־הענדלער און געטרונקען.

— חברה, לאָמיר גאָר אַריבערפאָהרען אין דער „וויקטאָריע" אַריין — האָט גראַדול אַ געשריי געטהאָן און זיך צופּייפט.

— אין דער „וויקטאָריע" אַריין! — האָבען עטליכע אונטערגע־כאַפּט האַלב שכור און אַרויס אויף דער גאַס.

— נור זעהט, חברה, פערהוליעט זיך נישט! — האָט קישקע געזאָגט, — מאָרגען נאָכמיטאָג איז דאָ אַ נייע שטיקעל אַרביים.

זיי האָבען געכאַפּט אַ קאַטש, זיך אַריינגעוואָרפען און געהייסען פאָהרען צו דער „וויקטאָריע". דער דראָזשקאַר האָט מיט חשד געקוקט אויף די געסט, זיך געקווייגקעלט, אויסגעשפּיגען און גענומען טרייבען די פערד איבער הינטערגעסלעך.

די חברה זיינען אַריין אין קאָנטאָר פון דער וויקטאָריע מיט אַ געפּילדער. הינטער אַ בופעט איז געשטאַנען אַ יונגע בלאָנדינקע פון אַ יאָהר נייגצעהן, שעהן פערקעמט מיט אַ דעקאָלטירט, ווייס האַרץ און געשמועסט מיט אַ דיקען מאַן אין אַ פּאָר ברייטע הויזען אין פּאַסען מיט אַ ווייסע פּיקענע וועסט, אויף וועלכער עס האָט געהאָנגען אַ גאָלדענע קייט.

די בלאָנדינקע האָט בעמערקט זאַנוויל'ס בליק, ווי ער שלינגט זי מיט די אויגען, האָט זי אַ שמייכעל געטהאָן און איהם אָנגעקוקט — זיך געשפּיעלט, ווער עס וועט אויסהאַלטען דעם צווייטענס בליק. מיט אַמאָל האָבען זיך איהרע ווייסע באַקען גענומען צינדען, זי האָט אַ ציטער געטהאָן, אַראָבגעלאָזט איהרע אויגען מיט די לענגליכע ברעמען, צוגע־

נומען די פּאַפּירלעך וואָס זאַנוויל האָט געלאָזט ליגען אויפ'ן טיש און אַ געשריי געטהאָן:

— אינגאַץ, פּיהר אריין די געסט אין זאַל!

פון אַן אַלקער איז אַרויס אַ שקץ אין אַ פראַק, האָט זיך פערנייגט פאַר די געסט און זיי ארויפגעפיהרט. דער זאַל איז געוועזן אויסגעקלעפּט מיט גרינע טאַפּעטען. אויף די ווענט האָבען געהאַנגען פּרויען אין פּיקאַנטע פּאָזען. אין אַ ווינקעל איז געזעסען אַן עלטערער מאַן מיט אַ פּליך און געשפּיעלט פּיאַנאָ. ארום דעם זאַל האָבען זיך געצויגען בענק אויסגעבעטעט מיט גרינעם פּליוש, דאָ און דאָרט ביי מאַרמאָרנע טישלעך זיינען געזעסען בחורים מיט מיידלעך און געטרונקען.. איבער'ן זאַל האָבען ארומגעשפּאַציערט שורות־ווייז יונגע מיידלעך מיט שיקסעס אין קורצע זיידענע קליידער. די קליידער זיינען געוועזען דורכזיכטיג און האָבען רייצענד אָבגעשפּיעגעלט די געטאָקטע מיידעלשע קערפּערס ביז איבער די לידקעס. צוויי מיידלעך האָבען געטאַנצט, ליידענשאַפטליך אָפּערגעוואָרפען טהיילען פון זייערע קערפּערס, געוואונקען מיט די טיפע אויגען, און זייערע לייבער האָבען אָפּערגעשריען פון אונטער פערשיעדענע קאָלירטע טיולען.

די מיידלעך האָבען אונטערגעהאַלטען די געסט מיט קופּלעטען, זיך געסטאַרעט זיי זאָלען וואָס מעהר געבען צו לייזען און דערנאָך זיינען זיי פערשוואונדען אין זייטיגע צימערלעך.

זאַנוויל מיט די חברים זיינען אריין, זיך ארומגעקוקט, דערזעהן דאָ און דאָרט בעקאַנטע, זיך אוועקגעזעצט נעבען אַ ווינקעל טישעל און באַשטעלט עטליכע פלעשער שאַמפּאַן. פון אַלע זייטען האָבען זיך געטראָגען מיידלעך, טאַנצענדיג און זינגענדיג, „צו זאַנוויל'ס טישעל. זאַנוויל האָט זיי אַלע בעטראַכט און קיין איינע איז איהם ניט געפעלען. עס איז איהם ניט אַרויס פון קאָפּ די בלאָנדינקע וואָס איז געשטאַנען אונטער'ן צאָהל־באַנק. ער האָט באַמערקט אַז זי איז עטליכע מאָל דורך דעם זאַל, וואָרפענדיג אויף איהם „אויגעלעך" און איז צוריק אַרויס. זיינע חברים האָבען זיך באַלד אויסגעקליבען מיידלעך און יעדער פון זיי איז פערשוואונדען. זאַנוויל איז געבליבען איינער אַליין ביים טישעל. נעבען

איהם זיינען געשטאַנען עטליכע מיידלעך מיט דער בלאָנדינקע אין דער מיט און זיך געשושקעט.

— וואָס זאָגט איהר ניט צו דעם יאָלד! — האָט געזאָגט אַ מויד מיט אַ פערריסען נעזעל ווי ביי אַ מאָפּסיק — זיך אוועקגעזעצט ווי אַ הוהן אויף די אייער! ווער עס קומט צו שיקט ער אוועק! און געלד, ווייזט אויס, האָט ער ווי קרח! ער צאָהלט פאַר זיינע חברים.

— אודאי אַ כניאָק — האָט זיך אָבגערופען אַן עלטערע מיידעל און זיך צולאַכט.

— געטראָפען ס'אָרט — האָט זיך די בלאָנדינקע אריינגעמישט — ער זעהט שוין גאָר נישט אויס ווי אַ יאָלד! די צרה איז, וואָס איהר טויגט אויף כפּרות. אַט ווייז איך אייך, כ'געה צו, און דער בחור לויפט מיר נאָך ווי אַ לעמעלע.

— וועט מען טאַקע זעהן — האָבען זיך עטליכע מיידלעך אָבגערופען מיט אמאָל.

זאַנוויל האָט זיך צוגעהערט צו דעם גאַנצען שמועס, האָט חרטה געהאַט צו וואָס ער איז אהער געקומען, גענומען קלעהרען עפּעס אזעלכעס פון וואָס די בלאָנדע זאָל זיך בעליידיגען.

— פאַניע „עקס“, וואָס זיצט איהר עפּעס אליין און דערצו אזוי טרויעריג? — האָט געזאָגט די בלאָנדע און זיך געזעצט נעבען איהם.

זאַנוויל האָט איהר געוואָלט זאָגען אז עס איז נישט איהר באָבע'ס דאגה, זיך בענענענט מיט איהרע חן־גריבלעך און זיך פערלוירען:

— כ'ווייס — — — — —

— נאַרישקייטען — האָט די בלאָנדע געזאָגט און אראָפּגעלעגט איהר האַנד אויף זאַנוויל'ס קניע — מען קלייבט זיך אויס אַ שעהן מיידעל און מען פערברענגט. אַט אייערע חברים אמוזירען זיך אויפ'ן בעסטען אופן. אויב די „וויקטאָריע“ וועט אייך נישט העלפען, וועט אייך שוין קיין דאָקטאָר נישט העלפען! — האָט די בלאָנדינקע זיך צולאַכט.

— ביילקע'ס גענג! — האָט זיך דורכגעוואָרפען זאַנוויל'ען אין מוח. ער האָט פערגעסען אין ־אַלעם און בשעת מעשה חשק געהאַט זי ארומצונעהמען.

— און אַז כ'וועל זיך אויסקלייבען אייך? — האָט זאַנוויל געזאָגט מיט אַ שמייכעל.

די בלאָנדע האָט זיך אויך צושמייכעלט און איז באַלד ערנסטער געוואָרען.

— וואָס דאַרפט איהר אַ פערהייראַטהע פרוי, קנאַפּ מיידלעך זיינען דאָ פאַראַן? איהר ווילט מיין „אַלטער“ זאָל זיך מיט מיר גט'ען? — און זי האָט זיך צולאַכט.

זאַנוויל האָט זיך געפיהלט ווי אַן אָבגעפּאַטשטער און האָט גאָר נישט געענטפערט. מיט אַמאָל האָט ער דערפיהלט ווי זי נעהמט איהם אָן פאַר דער האַנד.

— הערט, פאַניע „עקס“, פערברענגט דאָ דערווייוועל, און אוֹיב עס וועט נור מעגליך זיין — — האָט זי זיך רייצענד צולאַכט, אַ שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און אַרויס פון זאַל.

זאַנוויל האָט געטרונקען אַ פלעשעל נאָך אַ פלעשעל. עטליכע מאָל איז גראַדול אַ האַלב־שכור'ער אַריין אין זאַל אַרומגעכאַפּט זאַנוויל'ען, איהם גענומען קושען און שלעפּען צו זיך אין נומער אַריין. זאַנוויל איז געזעסען און געטרונקען. ער האָט געפיהלט ווי די גליעדער ווערען איהם אַלץ שווערער און שווערער, ווי מיט בליי אָנגעגאָסען. אַ שטיק אין דער נאַכט איז צו איהם צו דער קעלנער, אַרויפגעפיהרט אויפ'ן דריטען שטאָק, געעפענט אַ טהיר און איהם אַריינגעלאָזט. דאָס איז געווען אַ קליין פּיער־עקיג שטיבעל מיט ראָזע טאַפּעטען. אַ קליין לעמפּעלע מיט אַ ראָזין אַבאַזשור איז געשטאַנען אויף אַ ווינקעל־טישעל און געוואָרפען אויף אַלץ אַ ליידענשאַפטליכען שיין. אין דער זייט איז געשטאַנען אַ גרוים הילצערן הימיל־בעט מיט ראָז־זיידענע פאָרהאַנגען, מיט דריי טרעפּלעך אַרויפצו־געהן. דאָס שטיבעל האָט געשמעקט מיט פּערפיום און פּרויען־ריח.

זאַנוויל איז געבליבען שטעהן ווי פער'כשופט, ברייט צועפענט די אויגען און גאַרנישט געזעהן. ער האָט בעמערקט ווי אַ ווייסע האַנד בע־ווייזט זיך אין דער לופט און רופט איהם. אויף אַ פּליושענע אָטאָמאַנע אין דער פאָרם פון אַ לייב איז געלעגען די בלאָנדע אין אַ ראָז־זיידענעם שלאַפראָק, אין אַ פּאָר זילבער געהאָפטענע שטעק־שיכלעך. זאַנוויל האָט

געפּיהלט בשעת מעשה ווי אַלעס ביי איהם שטאַרבט אָב און איהם האָט זיך געדאַכט אַז ער חלומ'ט.

זי האָט אויסגעשטרעקט איהר געטאָקטע האַנד און די פינגער האָבען אַ בליץ געטהאָן מיט אַ ים גרין־רויטליכע פייערען. דאָס האָט זי איהם געציינט אויף אַ קליין אויסגעבעט פוהען־בענקעל וואָס איז געשטאַנען ביי דער אָטאָמאַנע. זאַנוויל האָט זיך לייכט אַראָבגעזעצט אויף דער אָטאָמאַנע און נאָך לייכטער אָבגעעטהעמט.

— ביזט צופריעדען? — האָט די בלאָנדינקע געפרעגט מיט אַ שמייכעל און לייכט צועפענט איהרע דינע ליפען, אַ בלישטשע טהוענדיג מיט איהרע ווייסע צייהן.

זאַנוויל איז ווי פער'שכור'ט געוואָרען פון איהר, ער האָט לייכט אָנגענומען איהר האַנד און זי געגומען קושען.

— גלויב מיר — האָט די בלאָנדינקע שטיל גערעדט — אַז כ'האָב דיך נור דערזעהן, ביזטו מיר געפעלען געוואָרען. איך בין דאָך עטליכע מאָל ארויף אין זאַל דיך אָנצוקוקען. ווער ביזטו?

די לעצטע פראַגע האָט זאַנוויל'ען עטוואָס צורודערט, נור ער האָט לאַנג נישט געקלעהרט און געענטפערט:

— דער פיהרער פון די ראַדזענאָווער גזלנים.

די בלאָנדע האָט עטוואָס ברייטער צועפענט איהרע בלויע אויגען און ווי אַ דערשראָקענע סאַרנע האָט זי איהם געפרעגט:

— ביזטו אויך אַ גזלן?

— איך בין זייער קיסר.

— און איהר וואוינט טאַקע אין די וועלדער?

— געוויס! אין אַ גרויסע הייהל אונטער דער ערד!

— און עס איז אייך נישט קאַלט?

— נו, און אַז עס איז קאַלט, ברעכט מען אָן בוימער, מען צולעגט פייערען און מען וואַרעמט זיך — — — —

— אַזוי — — — —

די בלאָנדע האָט זיך פערטראַכט, שפּיעלענדיג זיך מיט איהר זיידענעם צאָפּ און אין גאַנצען האָט זי אויסגעזעהן עפּעס אַזוי קינדיש — — —

— און דו וואָלסט געוואָלט איך זאָל זיין דיין מיידעל? —האָט די די בלאָנדינקע איהם נעפרעגט מיט אַ געלעכטער.

— געווים... — האָט זיך זאַנוויל צולאַכט.

— וואָס לאַכסטו?

זאַנוויל האָט בשעת מעשה געקוקט אויף איהר געטאַקטע האַנד וואָס איז געלעגען אויף דעם ראָז־זיידענעם שלאַפראָק. די דורכזיכטיגע וויים־קייט פון דער האַנד מיט די צואוואָרפענע נעץ פון בלויליכע זיידען פעדים האָבען זאַנוויל'ען פער'שכור'ט.

פאַרטאָג האָט זיך זאַנוויל אויפגעכאַפּט אַ מיעדער, זיך אויסגעטשור־כעט און זיך אַרומגעקוקט.

אויף אַ וויעג־שטוהל איז געזעסען די בלאָנדינקע אין אַ גרין־זיידענער גאַברעלע, איינגעוּרענדיג איין באַק אין די ווייסע וואָל פון אַ קליין הינטעל.

— ס'איז נאָך פריה! וואָס איילט איהר זיך! — האָט די בלאָנדינקע געזאָגט מיט אַ שמייכעל, זיך אויפגעשטעלט און גענומען געהן צו זאַנוויל'ן מיט'ן הינטעל אויף דער האַנד.

זאַנוויל'ס פערלאָפענע אויגען האָבען אויף איהר געקוקט מיט אַ מאָדנעם ערנסט.

— וואָס, איהר זייט ברוגז? — האָט די בלאָנדינקע זיך צושמייכעלט און אַ שעלמישען וואָרף געטהאָן דאָס הינטעל אויף זאַנוויל'ען.

דאָס הינטעל האָט אַ קוויטש געטהאָן און אַראָבגעשפּרונגען.

— וואָס פאַלט איך איין? — האָט זאַנוויל געענטפערט, אָנגע־כאַפּט די בלאָנדינקע פאַר דער האַנד און בשעת מעשה דערפיהלט ווי אַלץ אין איהם שפּאַרט אין מח אַריין.

דאָס הינטעל האָט זיך גענומען וואַרפען מיט אַ בילעריי אויף זאַנוויל'ען. די בלאָנדינקע האָט געכאַפּט דאָס הינטעל פאַר די אויערען און מיט איהם אַרויס פון צימער.

זאַנוויל איז געבליבען אַליין, דערפיהלט ווי אַלץ ביי איהם ווערט אָבגעקיהלט, נעהמט פערגליווערט ווערען, פריערט. ער האָט געפיהלט פון זיינע הענד איהר ליב און גענומען זיי רייבען איינע אין די אַנדערע, האָט

גרוים חשק געהאט צו צוברעכען איהר בעט, צורייסען די ראז־זיידענע פארהאנגען. באלד איז די בלאנדינקע ליכט אריין, פערשליסענדיג נאך זיך די טהיר.

זאנוויל האט בעמערקט איהרע קליינע, ווייסע פיסלעך, און ווידער אין אלעם פערגעסען.

זאנוויל איז ארוים פון דער „וויקטאריע" צוזאגענדיג, אז ער וועט ביינאכט ווידער קומען. ער האט גיך דורכגעשפאנט עטליכע געסלעך און א מיעדער איז ער אריין אין זיין נומער.

זיינע חברים זיינען נאך געשלאפען אין די קליידער. זאנוויל האט אריבערגעווארפען דאס לילעך איבער'ן קאפ, זיך איינגעוויקעלט, עטליכע מאל אבגעזיפט און איינגעשלאפען.

ארום האלבען טאג האבען איהם די חברים געוועקט.

— קריך ארויס — האט גראדול געשריען און איהם געצויגען פאר א פוס — קישקע ווארט שוין אויף אונז!

זאנוויל האט אויסגעגלאצט א פאר אויגען, דערפיהלט א שרעקליך פייער אין גאנצען קערפער, ארים ארוים געטהאן דעם פוס און זיך צוברומט:

— כ'גע'ה נישט!

— וואס הייסט, געהסט נישט? — האט גראדול א פערוואונדערטער געפרעגט.

זאנוויל האט נישט געענטפערט.

— נו? — האט איהם גראדול ווידער געמונטערט.

— ברעך הענט און פיס! — האט זאנוויל מיט כעס אויסגעשריען און זיך אויסגעדרעהט.

— ריים זיך נישט! — האט גראדול בייז געענטפערט און געגאנגען צו דער טהיר. — און אויב עם ברענט, לעקט מען א קאץ!

זאנוויל איז געלעגען א צובראכענער, די פיס זיינען געוועזען שווער און עס האט זיך איהם געדאכט אז אלע גליעדער זיינען צושרויפט, וואקלען זיך און קנאקען. ער האט זיך עטליכע מאל געוואלט איבערציהען, נור

די גליעדער האָבען נישט געריעגט. ער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ אין קישען און געבליבען ליגען ווי אַ שטיק ליים. פאַר איהם איז דורך ווי אין חלום דער גאַנצער נעכטיגער אבענד. ער האָט נאָך יעצט געפיהלט אויף זיינע ליפּען איהרע הייסע קושען, האָט עטליכע מאָל צוגעשטעקט די פינגער צו זיינע ליפּען — איהם האָט זיך אויסגעדאַכט ווי ער טאַפּט אָן דעם קוש, און האָט מיט אַמאָל דערפיהלט ווי זיינע מוסקולען ציהען זיך צוריק אָן, ווערען נאָך שטאַרקער ווי פריהער.

עטליכע מאָל איז איהם דורך אין מח רחל. אָבער ער פלעגט נור מאַכען אַ גרימאַסע מיט'ן פּנים, גלייך ער וואָלט איינגעשלונגען אַ ביטערען פּיל און ווידער געטראַכט וועגען דער בלאָנדע.

— ער וועט קומען מיט דער בלאָנדע אהיים, געהן מיט איהר געאַרעמט ווי אַ שררה. אלע וועלען זיך אָבשטעלען, קוקען וואָס פאַר אַ שעהן מיידעל זאַנוויל האָט זיך געבראַכט און ווי זי געהט דאָס אויסגע־פּוצט? שעהנער ווי אַ כראַביאַנקע! און אָט וועט איהם אַנטקעגען קומען רחל, וועט צומישט ווערען, נישט גלויבען איהרע אייגענע אויגען — — — און ער? ווי קיינמאָל גאָרנישט! געהט זיך שטייף און רעדט מיט זיין דאַמע!

פאַרנאַכט האָט זיך זאַנוויל ווידער איבערגעטרייסעלט, זיך אַרומ־געקוקט און רוהיג געלעגען. ער האָט געפיהלט אַ העליש פייער אין די ביינער. די פיס האָבען איהם שטאַרק געצויגען, גלייך פּיאַווקעס וואָלטען דאָס בלוט אויסגענאָגט. אלס האָט איהם געעקעלט, און איהם האָט זיך געדאַכט, אז ווען ער זאָל יעצט די בלאָנדע טרעפען וואָלט ער זי דער־שטיקט, אז זי האָט איהם איבערגעפיהרט, האָט אויסגענאָגט זיין בלוט און מאַרך. ער האָט זיך מיט אַמאָל דערפיהלט שוואַך ווי אַ קינד און אַ שרעק האָט איהם אַרומגענומען.

— און ווער ווייס צי זי איז נישט אַ קראַנקע? — האָט זאַנוויל אַ טראַכט געטהאָן, איינגראָבענדיג טיעף דעם קאָפּ אין קישען — זי האָט מיך איבערגעפיהרט!

ער וועט אהיימקומען אַ קראַנקער, ער ווייס אז די קרענק איז די מיאוס'סטע, אז ס'איז כמעט אונמעגליך זיך אויסצוהיילען פון איהר. און

טאָקע „טל־ומטר“ איז דאָך געווען אַ העלד, פון זיינע גבורות איז מען דאָך נשתומם געוואָרען, און אַז ער איז קראַנק געוואָרען און גענומען צופאַלען שטיקערווייז, האָבען די חברים איהם פערלאָזט. און ער אַליין געדענקט איהם: אַ הויכער מיט צוויי ווילדע אויגען, מיט אַ רויטער אָבגעפוילטער נאָז, מיט אַזעלכע רויטע פלעקען איבער'ן גאַנצען פנים, און געגאַנגען איז ער ווי אויף שטאָלצען.

זאַנוויל האָט דערפיהלט אַ קאַלטען שווידער איבער זיין גאַנץ לייב, ער האָט פערקוועטשט די פויסטען און זיך פערטראַכט: ער איז אין דערהיים. אַלע ווייסען אַז ער איז קראַנק, מיידען איהם אויס. און ער איז געצוואונגען צו שלאָפען אין הקדש. פון טאָג צו טאָג ווערט ער שוואַכער, ער קאָן שוין נישט אַרויס אויף דער גאַס. און אַלץ איבער רחל'ן, איבער דער פערדריפּעטע חסיד'ישע טאָכטער!

מיט אַמאָל האָט זאַנוויל דערהערט עטליכע קולות אונטער זיין פענסטער. ער איז אַראָב פון בעט און זיך גענומען אָנטהאָן. משה'לע האָט גערעדט הויך מיט'ן בעל־הבית פון האָטעל. באַלד האָט זיך די טהיר אויפגעפּראַלט און צוויי פערדס־הענדלער מיט משה'לע ביק האָבען אַריינגעטראָגען עפּעס אַ פערבלוטיגטען קערפּער און איהם געלעגט אויפ'ן בעט. זאַנוויל האָט אין די קליידער דערקענט גראַדול'ען, וועלכער איז געלעגען און געקרעכצט. עס איז כמעט אונמעגליך געוועזען איהם צו דערקענען, אַזוי צו'ממית'ט איז ער געוועזען. די אויגען האָט מען נישט אַרויסגעזעהן, זיי זיינען געווען פערלאָפען מיט צוויי שוואַרץ־בלויליכע לאַנטערנעס. פון מויל און פון קאָפּ איז גערונען בלוט.

— וואָס איז דאָס? — האָט זאַנוויל אַ געשריי געטהאָן.

משה'לע האָט זיך אָוועקגעזעצט אויפ'ן פאַרענץ פון בעט און אָפּערגעוואָרפען זיינע פּיס:

— די גאַנצע צייט געכראָפּעט און איצט שרייט ער!

זאַנוויל האָט נישט געענטפערט.

— איהר וועט זיך שוין שפּעטער קריגען — האָט זיך אַ פערד־הענדלער אַריינגעמישט — יעצט לויפט נאָך אַ דאָקטאָר! דער יונג קאָן דאָך אָבגעהן מיט בלוט! און מאַכט גיכער אַ ויברח! פּאָליציי זוכט איהם!

— ביק, נישט קיין פּיפּס! הערסט! — האָט זיך זאַנוויל געווענדעט צו משה׳לען — געה שוין נאָך אַ דאָקטאָר.

משה׳לע איז אויפגעשפּרונגען און איז ארויס.

— ווי ר׳נאָך איז דאָס געשעהן? — האָט זיך זאַנוויל געפרעגט ביי די אידען.

— פשוט! ער האָט געוואָלט נעהמען אַ פּאָר פערד, האָט מען איהם געכאַפּט, און ווען נישט מיר, וואָלט ער דער׳הרג׳עט געוואָרען.

זאַנוויל האָט גענומען אַ שיסעל וואסער און גענומען אָפּוואַשען דעם פערבלוטיגטען גראַדולען. ער האָט געפיהלט, אַז דורך איהם איז דאָס אַלץ. ער איז זיך עטליכע מאָל דורך די שטוב און בעשלאָסען נאָך היינט מיט׳ן קראַנקען אהיים צו פאָהרען.

.17

— גלויב מיר, רחל, — האָט נסן געזאָגט צו זיין טאָכטער, — מען פערגינט מיר פשוט ברוך'ן נישט! און לאָמיר זיך טאַקע נישט נאַרען: ברוך איז פּאָרט דער בעסטער בחור אין שטעדטעל, האָט היתר־הוראה, האַלט ביים צושטעלען זיך צום עקזאַמען, און טאַקע באַלד, אם ירצה השם, נאָך דער חתונה לאָז איך זיך קאָסטען עטליכע הונדערט רובעל און ברוך וועט קריגען אַ „שטאָדט" און ווערען רב. וואָס קען זיין עפּעס בעסערס?

דאָ איז נתן אַנטשוויגען געוואָרען, געטהאָן אַ שמעק טאַבאַק און געקוקט אויף דער טאָכטער.

רחל האָט גאָר נישט געענטפערט. זי איז נאָר בלאַסער געוואָרען, אַראָבגעלאָזט די אויגען.

— נו, טאָכטערשי! — האָט דער אַלטער אַ הוסט געטהאָן.

רחל האָט אויפגעהויבען איהרע פערלאָפענע מיט טרעהרען אויגען.

— טהוט וואָס איהר ווילט! — האָט זי אויסגעשאָסען מיט אַ געוויין און אַריין אין אַן אַנדער חדר.

— אַ יונג קינד, שעהמט זיך מן הסתם — — לאָז זי זיך אַביסעל אויסוויינען, ס'מאַכט נישט — האָט נתן אַ טראַכט געטהאָן און זיך צוגעשפּאַרט אויף דער קאַנאַפּע.

רחל איז אַריין אין איהר שלאָף־צימער. זי האָט גענומען שפּאַנען הין און צוריק איבער'ן קליינעם צימער און האָט געפיהלט, אז דאָ טהוט זיך עפּעס, אז מענשען גערען אַרום, טראַכטען, פּלאַנעווען, ווי אַזוי זי גליקליך צו מאַכען... רחל האָט האַסטיגער געשפּאַנט איבער'ן קליינעם צימעריל און מיט אַ שנעלקייט האָט זיך ביי איהר אין מוח געוועבט אַלץ נייע און נייע פּלענער ווי אַזוי פּטור צו ווערען פון שדוך. מיט אַ מאָל

האָט זיך ביי איהר אין מוח ווי עפּעס אָבגעריסען. דעמאָלט האָט זי זיך אָפּגעשטעלט, אויפגעשטעלט, אויפגעשנירעלט איהר ווייסען שטערען, עטוואָס אראָפּגעלאָזט איהרע אויגען־לעפּלעך און געקוקט, געזוכט — נור ווי אויף צו להכעיס האָט זי זיך נישט געקענט דערמאָהנען, האָט אַ טופּע געטהאָן פאר כעס מיט׳ן פוס און גענומען שפּאַנען ווייטער. ווען זי האָט דערפיהלט אַ שטאַרקע מיעדקייט אין איהרע פיס, האָט זי זיך אויסגעצויגען אויף דער סאַראַטענער קאַנאַפּע און בעשלאָסען נאָך היינט ביינאַכט צו זאָגען דעם פאָטער, אַז זי וויל ניט דעם שרוך, אַז זי וועט זיין אומגליקליך איהר גאַנץ לעבען מיט ברוך׳ן, אַז — — — אַז זי ווייס אליין נישט פאר וואָס... און פאר איהר איז עפּעס ברוך אויסגעוואַקסען מיט אַ מאָל פיעל מיאוס׳ער ווי ער איז געווען. די נאָז — האָט זיך איהר געדאַכט — איז דאַרער און לענגער, צוואַוואַקסט זיך אין מויל אריין און דאָס יונגע, בלאַסע פּנים האָט אין זיך עפּעס אזא אַלטקייט, און דער קנייטש, וואָס טהיילט אָפּ די נאָז פון שטערען, האַלט זיך אין איין בעוועגען, גלייך אימיצער וואָלט ביי איהם דאָרט געזעסען און געפּיקעט, און אין גאַנצען זעהט ער אויס ווי אַ מילץ פון אַ הערינג.

רחל האָט געפיהלט, ווי עס ווערט איהר קאַלט. זי האָט שטאַרק איינגעקוועטשט איהרע ביידע שלייפען מיט די פויסטען און בעשטימט עס זאָל איהר גער אין לעבען, וועט זי מיט ברוך׳ן נישט חתונה האָבען. און אין איהר אייגענעם טראַכטען האָט זי געפיהלט, אַז דאָס וועט קיינמען נישט זיין, אַז זי וועט דעם פאָטער קיינמאָל נישט זאָגען, אַז זי ליעבט זאַנוויל׳ען דעם פערד־גנב, אַז איהר גאַנצער טראַכטען איז נישט מעהר ווי אַ זיסער צייט־פערטרייב, אַז זי געגאַרט זיך זעלבסט, און זי האָט זיך מיט אַ מאָל דערפיהלט אַזוי שוואַך און הילפלאָז ווי אַ קינד...

די שנאה צו ברוך׳ן איז ביי איהר מיט אַ מאָל פערשוואונדען. דער טאַטע האָט איהר געזאָגט, אַז ברוך וועט באַלד נאָך דער חתונה ווערען רב. זי וועט זיין רביצין. אַלע ווייבער וועלען איהר קוקען אין מויל אריין. יעדע וועט זיך שעצען גליקליך מיט איהר צו פערברענגען, הערען איהר מיינונג און וואו נאָר אַ שמחה אין שטאָדט, וועט מען זי פערבעטען, זעצען אויבען אָן, מכבד זיין מיט׳ן בעסטען. רחל האָט זיך אָנ־

געשטערנגט ווייטער צו ציהען דעם געדאנק, נאר פלוצלונג איז פאר איהר ארויסגעוואקסען די רביצין פון שטאדט אין איהר זיידענע קופקע מיט די לאנגע דימענטענע אויריגגען, און אז באלד נאכ׳ן באדעקענס וועט מען זי אוועקזעצען אויף א גרויסען שטוהל, צולאזען איהרע פלעכטען און די רביצין וועט זיי אפשערען. רחל האט א כאפ געטהאן איהרע צוויי לאנגע צעפ, זיי בעטראכט, גענומען זיי קושען, גלייך ווי זי וואלט זיך צושיידט מיט זיי אויף אייביג און פאר איהר איז מיט א מאל ארויסגעשוואומען די אלטע קריינדיל, די חלות און טשאלענט בעקערין. ווי רחל איז איינמאל פרייטאג נאך מיטאג צו איהר אריין. אונטער א שפאנישע וואנד איז געשטאנען די אלטע קריינדיל, געמידליעט א יונג ווייבעל דעם קאפ מיט א האריגען פענזעל, גענומען א בריטווע און געגאלט. און דאס יונגע ווייבעל האט אויסגעזעהן ווי אן אויסגעצוואגען קעצעל.

רחל האט ווידער א מאל דערפיהלט א שנאה צו זיי אלע, אפילו צו איהר פאטער. איהר האט זיך געדאכט, אז אלע האבען זיך צונויפגערעדט זי אומגליקליך צו מאכען, אז קיינער פערשטעהט זי נישט, וויל זי גאר נישט פערשטעהן... זי האט פערגעסען, אז זי איז ברוגז מיט זאנוויל׳ען און זי איז געווען זיכער אז ער וועט זי ראטעווען, פון אונטער דער חופה אפערנעהמען און האט בעשטימט איהם גלייך צו זעהן.

ווי א פער׳סם׳טע איז רחל ארוים פון שטוב, און שנעל געשפאנט צו שלמה׳ס הויז. אין פענסטער איז געווען ליכטיג. זי האט נישט געטראכט און אריין:

— א, סקאציל קומט! א גאסט! — האט תרצה געזאגט און אפגעווישט מיט׳ן פארטוך א בענקעל.

רחל איז רויט געווארען, זיך צוטומעלט, האט א פינטעל געטהאן מיט די אויגען ווי איינער וואס וויל זיך אן עפעס דערמאהנען:

— א דאנק, תרצה! זייט אייך נישט מטריח, כ׳האב אייך נאר געוואלט זאגען, איהר זאלט צונעהמען די מעהרען.

— וואס פארע מעהרען?!

— איהר ווייסט גאר נישט? א חידוש! — האט רחל געענטפערט אין גאנצען א צופלאמטע, — אייער זאנוויל האט יענע וואך בעשטעלט

אַ קערץ מעהרען פאַר די פערד און ער קומט זיי נישט נעהמען, — ס'האַלט דאָך אין רעגענען, זיי קענען פערפוילט ווערען...

— און ער האָט אייך בעצאָהלט? — האָט זיך תרצה געפרעגט.

— געוויס! וואָס דען?!

— גלויבט מיר, רחל, דער יונג מאַכט מיך בדיל הדל! אָט זעהט איהר, געקויפט מעהרען און גאָר נישט! דער יונג איז דאָך שוין באַלד אַ וואָך אויף לוויוויטשער יריד, און געה זיי אַ נביא, אַז ער האָט געקויפט מעהרען! אַ שעהנעם דאַנק, רחל'שע, וואָס איהר זייט געקומען. בלי נדר, מאָרגען שיק איך מיין „אַלטען" נאָך זיי. וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? יאָ! — האָט תרצה געהאַלטען אין איין מאָלען, — איהר, רחל, האָט דאָך אונז אין גאַנצען פערשעהמט, נישט געבליבען צו דער סעודה, מיין זאַנוויל האָט אייך אַרומגעזוכט.

רחל האָט אָנגעקוקט תרצה'ן, און איהר האָט זיך געדאַכט, אַז די אַלטע תרצה אָהן צייהן וויים אַלעם און שמייכעלט, אַז זי וויים, אַז זאַנוויל האָט קיינמאָל קיין מעהרען נישט געקויפט און אַז דאָס האָט זי זיך פערבערענקט נאָך איהר זאַנוויל'ען און איז דאָס געקומען מיט אַן אויסרייד.

.20

אין אבענד איז זאַנוויל געקומען פון יריד און געוואָהר געוואָרען, אַז רחל נעהמט אַ כלה ווערען פאַר ברוך גיטעל׳ס. ער איז געוואָרען מאָדנע אונרוהיג. ער האָט מעהר ניט געקענט איינזיצען אויף אַן אָרט, איז ארוים אין גאַס און זיך געלאָזט געהן צו גראַדול׳ען.

אַ ווינד האָט זיך פון ערגעץ אָבגעריסען און גענומען שטאַרק בלאָזען, אויפהויבענדיג גאַנצע קופּעס שטויב. דער ווינד האָט זיך געדרעהט, געיאָגט איבער דער גאַס מיט אַ פייף.

זאַנוויל האָט גענומען גיכער שפּאַנען.

ער האָט זיך מיט אַ מאָל אָפּגעשטעלט.

נתן מיט רחל׳ען זיינען איהם אנטקעגען געקומען.

דער ווינד האָט זיך שטאַרקער צופייפט, ערגעץ וואו אויף אַ דאַך אַ הויב געטהאָן אַ שטיק אָבגעריסענע בלעך, אַ ריס אַראָפּ געטהאָן פון נתן׳ס קאָפּ זיין טוכען היטעל און מיט אַ שנעלקייט עס גענומען טראָגען איבער׳ן גאַס.

דער אַלטער מיט דער טאָכטער זיינען געבליבען שטעהן ווי אונבעהאָלפען, זיך איבערגעקוקט און באַלד זיך געלאָזט נאָכ׳ן היטעל.

זאַנוויל האָט געטהאָן אַ שפּרונג, געכאַפּט דאָס היטעל און מיט דרך־ארץ עס צוגעטראָגען נתנ׳ען.

— אַ שעהנעם דאַנק וואָס איהר האָט זיך מטריח געוועזען, זאַנוויל! דאָס הייסט אַ ווינד! — האָט דער אַלטער געזאָגט און אָנגעטהאָן דאָס היטעל.

זאַנוויל האָט עפּעס געוואָלט זאָגען, אָנגעקוקט די איבערגעשראָקענע רחל, נאָר מעהר ווי אַ נאַרישער שמייכעל איז ביי איהם אויפ׳ן פּנים ניט ארוים.

ווען נתן מיט רחל׳ען זיינען שוין געווען אַ שטיק פון איהם, האָט זיי זאַנוויל נאָכגעיאָגט אַ צוטראָגענער:

— געהט גיכער אהיים, ר׳ נתן!... עס וועט באַלד אַ גאָס טהאָן אַ רעגען! — האָט זאַנוויל אויסגעשאָסען און איז רויט געוואָרען.

— הלואי! — האָט נתן געענטפערט, — די קאַרטאָפּעל דאַרפען רעגען ווי אַן אויג אין קאָפּ.

זאַנוויל האָט בעמערקט ווי רחל האָט געשמייכעלט און ער איז עפּעס צופריעדענער געוואָרען.

ער איז זיי נאָכגעגאַנגען.

אַ בליץ האָט אָנגעצונדען די גאַנצע גאַס.

ערגעץ ווייט האָבען געגומען פּלאַצען גרויסע פעלזען, געפּלאַצט און געקייקעלט זיך אַלץ נעהנטער, זיך צוקראַכט ערגעץ אין דער הויך, זיך פאַנאַנדערגעשאָטען ווי מחנות פויקען.

עס האָט באַלד אַ גאָס געטהאָן אַ רעגען, געפּליוכעט ווי מיט צעבערס.

זאַנוויל איז אריין אין הויז געגענאיבער נתנ׳ען.

ביי נתנ׳ען איז געווען ליכטיג.

זאַנוויל האָט אַ נערוועזען ציטער געטהאָן:

אין דער טיהר פון נתנ׳ס הויז איז געשטאַנען רחל.

ער איז לייכט צו צו איהר.

רחל, דערזעהענדיג זאַנוויל׳ען, האָט זיך דערשראָקען און זיך אריינגערוקט אין הויז אריין. באַלד איז זי צוריק ארוים:

זיי זיינען געשטאַנען עטליכע מינוט, זיך אָנגעקוקט מיט ערנסטע פנים׳ער.

זאַנוויל האָט אראָפּגעלאָזט די אויגען און געזאָגט:

— רחל, איך דאַרף דיך זעהן! כ׳האָב עפּעס מיט דיר צו רעדען.

זיי מאָרגען אַכט אַ זייגער אין פעלד! וועסט זיין?

— כ׳וועל זיין! — האָט רחל געענטפערט, נישט געזאָגט קיין גוטע נאַכט און פערשוואונדען אין פינסטערען קאָרידאָר.

זאַנוויל איז געבליבער שטעהן עטוואָס אַ צומישטער. לאַנג האָבען אין זיינע אויערען געקלונגען רחל׳ס טריט און דער סקריפּ פון דער טיהר.

ער האָט דערפיהלט, אַז דער גרונד אונטער זיינע פיס בעוועגט זיך, נעהמט אפערשווימען פון אונטער איהם און ער בלייבט ערגעץ אין דער לופט.

מיט אַ מיעדקייט אין קערפּער האָט זיך זאנוויל אוועקגעזעצט אויף אַ טרעפּעל, איינגעגראָבען דעם קאָפּ אין זיינע גרויסע הענד, שטאַרק פערקוועטשט די אויגען און פון די צייהן האָט זיך געהערט אַ מאָדנע קריצערייי, גלייך אַ שאַרפע זעג וואָלט געשניטען אַן אַלטען דעמב. זאַנ־וויל האָט געשפּירט, אַז עס הויבט איהם פון אָרט, אַז אזוי גלאָט אוועק־געהן אָהן אַלעם קען ער נישט, אַז ווען ער וואָלט יעצט געכאַפּט רחל'ען, וואָלט ער זי דערשטיקט, נישט געלאָזט זיך אזוי טרעטען און בלאָזען אין דער קאַשע אריין. וואָס מיינט זי? — אַ גנב האָט קיין הארץ נישט? און וואָס האָט זי דאָס פערקאָכט אַ קאַשע מיט די מעהרען?! ווען האָב איך ביי איהר געקויפט מעהרען? זי ליעגט שוין מסתמא יעצט אין בעט און לאַכט אין די פויסטען אריין ווי ר'נאָך זי איז פּטור געוואָרען פון מיר. אַ כאָליערא! זי וועט זיך נישט לאַנג פרעהען. כ'וועל איהר באַלד ציינען, אַז כ'שטעה נאָך, אַז מיך צו פּטר'ן איז נישט אזוי לייכט! כ'נעהם באַלד אַ שטיין און טהו אַ טראַסק אין פענסטער אריין, עס זאָל פון איהם קיין זכר נישט בלייבען!

זאנוויל האָט גענומען זוכען אַ שטיין, איז דורכגעלאָפען אַ האַלבע גאַס, געזוכט, און אַלע שטיינער, וואָס האָבען זיך דאָרט געוואַלגערט, זיינען איהם עפּעס נישט געפעלען געוואָרען. ער איז באַלד צוריקגע־קומען צום פענסטער און געהאַלטען אין איין טענה'ן צו זיך: וואו קריגט מען עפּעס אזא קיילעכדיגען, שפּיציגען שטיין? ער איז צו צום פענ־סטער און אריינגעקוקט מיטביידע אויגען, נאָר ער האָט גאָר נישט געזעהן.

פון דערווייטענס איז געשטאַנען דער נאַכט־וועכטער מיט זיין גראָ־בען שטעקען און געקוקט מיט פערדאַכט אויף זאנוויל'ען. דער וועכטער האָט גענומען פּאַמעליך צוגעהן. זאנוויל איז אזוי געווען צוטראָגען, אַז ער האָט נישט געהערט ווי דער וועכטער איז צו צו איהם. נאָר ווען דער וועכטער האָט איהם שטאַרק אָנגעכאַפּט פאַר דער האַנד און אַ געשריי געטהאָן: „קום מיט מיר, נאַכט־פויגעל!" האָט זיך זאנוויל ווי אויס־געניכטערט און זיך אויסגעדרעהט.

דער נאַכט־וועכטער האָט אַ הויכען פייף געטהאָן און געהאַלטען זאַנוויל'ען פעסט מיט ביידע הענד. זאַנוויל האָט מיט אַן איבערנאַטירליכע קראַפט פון אַן אוננאַרמאַלען מענש זיך אַ שליידער געטהאָן אויף'ן וועכטער, זיך עטליכע רגע'ס געאַמפּערט, איהם אַ וואָרף געטהאָן אויף דער ערד, אַ זעץ מיט'ן פוס אין הארץ אריין און איז אריבער דורכ'ן פּאַרקאַן פון נתן'ס סאַד.

פון אַלע זייטען האָבען זיך געהערט פייפערייען און באַלד האָבען זיך אין דער שטילער נאַכט אריינגעטראָגען די שווערע טריט פון די וועכטערס. זאַנוויל האָט געוואוסט, אַז יעצט צו אַנטלויפען איז אַ סכנה, מען וועט איהם געווים כאַפּען. ער האָט גענומען זוכען אַן אָרט וואו זיך צו בעהאַלטען.

אין עק גאָרטען איז געוועזען אַ גרוב פון קאַרטאָפעל, פערמאַכט מיט אַ גרויסען שטיין. זאַנוויל האָט אָבגערוקט דעם שטיין, איז אריין, צוריק פערמאַכט, האָט זיך ארונטערגעלעגט אונטער אַ דריבעז פון וואַסער און געלעגען אין געהאַקטע צרות.

עס האָבען זיך באַלד דערהערט קולות אין גאָרטען. מען האָט איהם געזוכט. ער האָט געהערט נתן'ס קול און עס האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, אַז מען האָט איהם שוין, מען פיהרט איהם ארויס, יעדער איינער שלאָגט איהם און רחל שטעהט און קוקט. ער האָט בעשלאָסען צו זיין גרייט אויף אַלעס, אפילו זיך צו פערטהיידיגען מיט'ן רעוואָלווער, האָט בשעת מעשה ארויסגענומען פון דער קעשענע אַן אייזערנע הענטשקע און זי זיך אָנגעטהאָן אויף דער האַנד.

עס איז שטיל געוואָרען. זאַנוויל איז נאָך געלעגען אַ לענגערע צייט. דערנאָך איז ער ארויס און אוועק אַ דורכגעווייקטער דורך הינטערגעסלעך צו גראַדול'ען.

ביי גראַדול'ען איז געוועזען ליכטיג.

אין אַ גרויס הילצערן בעט איז גראַדול געלעגען. זיין פּנים האָט אויסגעזעהן ווי בעשאָטען מיט אש. ער איז געלעגען און געכאָרכעלט מיט זיין ברוסט ווי אַ נאַנז.

ביים טיש איז געזעסען ביילע אַ פערוויינטע.

— וואָס הערט זיך? דער דאָקטאָר איז געוועזען? — האָט זיך זאַנוויל שטיל געפרעגט.

— געוועזען! — האָט ביילע מיט אַ זיפץ געענטפערט.

— נו, וואָס האָט ער געזאָגט?

— וואָס מיר דאָקטאָר! — האָט דער קראַנקער אָבגעהוסט און אויסגעשפּיגען אַ שטיק בלוט ווי אַ קופּערנער צעהנער. — הערסט, זאַנוויל, איין גאָט זאָל מיר העלפען, ס'איז נישט גוט, ברודער, ס'האָלט שמאָל... די כחות געהען אויס... בלי נדר, מאָרגען פריה טראָג אַוועק דעם גבאי פון דער תלמוד תורה אַ פינפעריל מען זאָל זאָגען תהילים.

זאַנוויל איז געשטאַנען, זיך געקראַצט דעם קאָפּ, גלייך ווי ער וואָלט געוועזען דער גאַנצער בעל־חייב, וואָס גראַדול איז קראַנק. באַלד האָט זיך ביילע צוכליפּעט. ער האָט נישט געקענט מעהר צוהערען, איז אַריין אין שלאָף־צימער און זיך אויסגעצויגען אויף גראַדול'ס בעט.

עס האָט זיך איהם אַלץ געפלאָנטערט, אַז מען יאָגט איהם, אַז באַלד קומט מען אַרויף, מען נעהמט איהם פון בעט אַרויס און מען פיהרט איהם אַ געשמידטען אַוועק.

מיט אַ מאָל האָט זיך אַ געוואַלדיג־הויכער מענש מיט איין אויג אין שטערען גענומען פּאַקען צו איהם דורכ'ן פענסטער. ער האָט זיך געפּאַקט און געפּאַקט, אַנגעפילט די גאַנצע שטוב, יעדעם ווינקעל, יעדע שפּאַרע, און דאָס אויג האָט געשאָסען מיט פאָספאָר־שטראַהלען.

דער מענש האָט זיך געהאַלטען פאַר זיין גרויסען, געפּאָלדעוועטען בויך, געפּלאַצט פון געלעכטער, געוואונקען מיט'ן אויג:

— אבע! רחל האָט דיך אַוועקגעוואָרפען! אַוועקגעוואָרפען!

פון פערדרוס האָט זאַנוויל אונטערגעשפּאָרעט זיין פערשוימטען פערד, אַרויסגעבאַפּט די לאַנגע, קרומע שווערד און אַ ביטערע מלחמה האָט אויסגעבראָכען צווישען איהם און דעם איין־אויגיגען מענש.

מיט יעדען פּאַך פון דער שאַבלע האָט זאַנוויל געשפּאָלטען דעם מענש אין צווייען, און פון דעם מענש זיינען באַלד צוויי מענשען געוואָרען, און אין אַ ווײַלע אַרום אַ פולע שטוב מיט איין־אויגיגע מענשען,

און אַלע האָבען זיך געהאַלטען פאַר די געפּאָלדערוועטע בייכער, געלאַכט און די אויגען האָבען געשאָסען ווי פּאָספּאַר־שטראַהלען...

זאַנוויל איז געוואָרען שטאַרק בייז, איז אַראָפּ פון פערד, געכאַפּט איין מענש פאַר'ן גערדיק, איהם אויסגעשטאָכען דאָס אויג און באַלד האָט אַ קראַך געטהאָן אַ דונער — אַלעס איז צושוואומען.

זאַנוויל האָט זיך אויפגעכאַפּט אַן אָפּגעגאָסענער פון שוויים, גע־עפענט די אויגען: פינסטער, און אין דרויסען און האָט געגאָסען מיט צעבערס.

ביילע איז געזעסען אויף איהר בעט און זיך אויסגעטהאָן. זי האָט איינגעטוליעט דעם קאָפּ אין קישען און שטיל געוויינט.

זאַנוויל'ען האָט עס געהויבען פון בעט. ער האָט נישט געקענט הערען ווי ביילע וויינט.

— ביילע?

— זאַנוויל, איהר שלאָפט נישט?

— ניין! — האָט זאַנוויל געענטפערט. — ביילע, וואָס וועט אייך העלפען אייער וויינען. גלויבט מיר, גראַדול וועט נאָך געזונד ווערען. איהר וועט זעהן. — —

— אָ, זאַנוויל, — האָט ביילע וויינענדיג געזאָגט און זיך אויפ־געזעצט. — קיינער ווייס נישט, ווי שלעכט מיר איז. — אַ האַלב יאָהר נאָך אַ חתונה — — און דער דאָקטאָר זאָגט, ס'איז קיין האָפנונג ניטאָ...

ביילע האָט זיך צוואַוויינט אויפ'ן קול.

זאַנוויל'ען האָט באַנג געטהאָן צו וואָס ער איז געקומען נעכטיגען, האָט נישט געקענט הערען ווי ביילע וויינט, האָט פערשטאָפּט די אויערען מיט די פינגער און איינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען.

ביילע איז געוואָרען שטילער, גענומען דערצעהלען ווי ר'גאָך זי האָט זיך בעקענט מיט גראַדול'ען, ווי ער האָט זיך אין איהר פערליעבט, ווי ער פלעגט זי אַרומטראָגען אויף די הענד, פלעגט איהר דאָס אָרט אָבהויבען, און וואָס האָט איהר טאַקע געפעהלט? — — —

זאַנוויל האָט געשפּירט ווי די מיעדקייט איז אוועק. ער האָט זיך געפיהלט קרעפטיג פון ביילע'ס מעשיות און זיך געדרעהט אין דרייען אונ־

טער דער קאַלדרע. ער האָט מעהר נישט געהערט וואָס ביילע דערצעהלט איהם. איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז ער איז גראַדול, טראָגט אַרום די קליינע ביילקע מיט די ברענענדע „שליפּיעס“, מיט די לאַנגע האָר אויף זיינע הענד...

פון דעם „הייזעל“, וואָס עס האָט זיך געפונען וויז־אַ־וויז גראַדול'ס פענסטער, האָט זיך געהערט אַ קרעכצען, ווי אַ פערשטיקט געוויין. זאַנוויל האָט אָנגעשפּיצט זיינע אויערען און איהם האָט זיך געדאַכט, אַז אַ פרוי וויינט. דאָס געוויין איז שטאַרקער געוואָרען און זיך דערנעהנטערט אַלץ מעהר. אפּנים, אימיצער האָט געשלאָגען אַ פרעהליכע שוועסטער.

און דער רעגען האָט געפּליוכעט גאַנצע צעבערס אין פענסטער אריין.

דאָס געוויין האָט זאַנוויל'ען אויפגערעגט און ער האָט דערפיהלט אַ שרעקליכע ליידענשאַפט. ער האָט פּלוצלונג דערזעהן ווי ביילקע שטעלט זיך אין אַ ווייס לאַנג העמד, שפּרינגט אַראָפּ פון בעט און געהט צו צום פענסטער. דאָס ווייסע העמד מיט די צולאָזטע האָר האָבען זאַנוויל'ען נישט געלאָזט רוהען. ער איז געלעגען ווי אויף שפּילקעס מיט ברייט צועפענטע אויגען... ביילע האָט געקוקט דורכ'ן פענסטער, קיינעם נישט געזעהן און, אַ קוועטש טהוענדיג מיט די פּלייצעס, האָט זי גענומען צוריקגעהן...

זאַנוויל האָט איהר לייכט אַ צופּ געטהאָן פאַר'ן העמד.

ביילע האָט איהם גענומען גלעטען מיט איהר ווייך סאַמעט הענטעל איבער'ן געזיכט... זאַנוויל האָט אין דער לופט דערפיהלט ביילקע'ס אָבגעהאַקטען אָטהעם און האָט זי אַרומגעכאַפּט ווי אַ צורייצטער לייב.

.21

פאַרטאָג. זאַנוויל האָט זיך דורכגעטרייסעלט. נעבען איהם איז געלעגען ביילע, די פיס איינגעוויקעלט אין איהר ווייס העמד, די שווארצע האָר צושאָטען איבער'ן ווייסען קישען און אין מויל האָט זי געהאַלטען דעם קליינעם פינגער פון דער רעכטער האַנד.

פון צווייטען צימער האָט זיך געהערט אַ כאָרכלען און אַ קרעכצען. זאַנוויל'ען איז קאַלט געוואָרען. ער איז לייכט אַראָפּ פון בעט, זיך אויף גיך אָנגעטהאָן און גענומען געהן צום קראַנקען. ער איז אָבער באַלד געבליבען שטעהן. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז דער קראַנקער האָט אַלעם געזעהן... דורך דער וואַנד... דאָס רופט ער איהם, וויל זיך מיט איהם אויסשמועסען צו אַזוי האַנדעלט מען געגען אַ קראַנקען חבר. אַ קאַלטער שוויס האָט דורכגעשלאָגען זיין שטערען. באַלד אָבער האָט ער זיך צושמייכעלט:

— וואָס, ווער געזעהן! — — — יענער ליעגט דאָרט אין זיינע צרות! — און איז אריין מיט אונזיכערע טריט.

גראַדול איז געשלאָפען. די נאָז איז געוועזן לענגער און שפּיציגער, די אויגען טיעף אריין, גלייך ווי מען וואָלט זיי אריינגעקלאַפּט און צוגעמאַכט. פון מאָל צו מאָל האָט זיך דערהערט אַ כאָרכעל פון האַלז. דעמאָלט פלעגען זיך די אויגען־לעפּלעך עטוואָס עפענען און אַ פּאָר היה־נערשע אויגען האָבען אונבעשטימט געגלאָצט...

זאַנוויל'ען האָט עס אויפגעשוידערט. ער האָט אַ שפּיי געטהאָן און זיך לייכט אַרויסגע'גנב'עט.

זאַנוויל האָט געשפּאַנט איבער די ליידיגע גאַסען.

ביי אַ קליין הייזעל איז געזעסען ר' יעקב, זאַנוויל'ס געוועזענער

רבי, אין אַ פּאָר הויזען מיט אַ לאַנגען טלית־קטן. ער האָט געהאַלטען צווישען די פיס אַ גאַנז, איהר געעפענט דעם שנאָבעל און אַריינגעשאָטען צו לעפעלעך הירזש. די גאַנז האָט נעגלאָצט מיט איהרע פאַרצלאַיענע אויגען, זיך געקרעכט און אַראָפּגעשלונגען.

זאַנוויל האָט זיך צושמייכעלט:

— גוט מאָרגען, רבי!

דער אַלטער האָט זיך אומגעקוקט:

— אַ גוט מאָרגען, גוט מאָרגען! וואָס מאַכסטו עפּעס, זאַנוויל?

— אַ דאַנק! און איהר, רבי? פּאַשעט נאָך אַלץ די גענזלעך?

— ווי דען, קינד, אויף דער עלטער, קיין מלמדות נישטאָ מעהר — די ליטוואַקעס, ימח שמם, זיינען זיך אַנגעלאָפען, אַרויסגעריסען דעם ביסען פון מויל, און די צייהן אויך דער פּאַליצע לעגען ווילט זיך נישט... נו, פּאַשעט מען גענז!... מען מוטשעט זיך.

זאַנוויל האָט אפילו נישט געוואוסט, וואָס דער אַלטער פּלאַפּעלט, נאָר ער האָט פערשטאַנען, אַז עס איז ביי איהם נישט יום־טוב'דיג.

— רבי, נאַט אייך אויף טאַבאַק! — האָט ער איהם דערלאַנגט אַ פּאַפּירענעם רובעל און גענומען שפּאַנען צו דער תלמוד־תורה.

דער גבאי, אַ דיקער איד מיט אַ ברייטע שוואַרצע באָרד, אין אַ סאַמעטענע וועסט, האָט אויסגעהערט זאַנוויל'ען און זיך צושמייכעלט:

— ניין, כ'קאָן נישט שיקען די קינדער זאָגען תהילים!

— פאַר וואָס? — האָט זאַנוויל אַ פערוואונדערטער געפרעגט.

— ווייל... כ'וויים — אַז דער חלף ליעגט אויפ'ן האַלז, ווערט מען פרום... כ'קאָן נישט!...

— וואָס קאָנט איהר נישט? — האָט זאַנוויל אַרויסגעפּלאַצט בייז. — איך פערלאַנג נישט בחנם. אָט האָט איהר פינף רובעל, און אויב ס'איז ווייניג — זאָגט!

דער גבאי האָט איהם אָנגעקוקט, געוואָרפען אַ בליק אויפ'ן פינף־פערול און אָבגעהוסט:

— גלויב מיר, זאַנוויל, אַז איך בין דאָ גאָר נישט אויסען! גראָדול איז דאָך פון דור־דורות אַ גנב. און יעצט שיקען די קינדער זאָגען

תהילים ?! נו, זאָג דו אַליין, וואָס פאַר אַ פּנים האָט עס ?

זאַנוויל איז געוואָרען בלייך ווי קאַלך. ער האָט געהאַט חשק אָראָפּ־צולאָזען דעם גבאי אַ פּראַסק און אַרויס.

— אודאי איז ער אַ גנב, נישט קיין סופר! און איך בין אויך אַ גנב! איהר הערט ? אָבער אידען זיינען מיר! כ'זאָג אייך נאָך אַ מאָל, איהר זאָלט שיקען די קינדער זאָגען תהילים! איהר וועט שיקען ? זאָגט!

דער גבאי האָט זיך דערשראָקען, געקוקט אויף זאַנוויל'ען, אויפ'ן געלד, אַריינגעשנייצט מיט אַ טרוקענע תקיעה אין אַ רויט טיכעל אַריין:

— נו, וואָס וועל איך מיט אייך מאַכען ? כ'וועל שיקען.

זאַנוויל האָט אַרויסגענומען פון דער קעשענע נאָך אַ פינפערעל, אַניעדערגעוואָרפען עס אויפ'ן טיש און געזאָגט:

— זעהט, אז מען האַנדעלט מיט מיר ווי אַ מענש, בין איך אויך קיין חזיר נישט!

מיטאָג־צייט איז זאַנוויל אַרויס אין גאַס, אויסגעפייפענדיג אַ ניגון. ער איז אַריין אין מאַרק. פון אַ זייטיג געסעל האָט זיך געשלעפּט אין מאַרק אַריין דער אַלטער פראַנעק מיט זיין גרויסען באַראַבאַן. ער האָט אוועקגעשטעלט אין מיטען מאַרק די פויק, זיך אָבגעריהרט אַ ביסעל און גענומען פויקען וואָס כח נור.

פון אַלע זייטען האָבען זיך גענומען שיטען מענשען. דער מאַרק איז באַלד שוואַרץ געוואָרען. דער אַלטער האָט בעטראַכט אַלעמען און מיט אַ שטימע פון אַן אַלטען קאָמאַנדיר האָט ער אויסגערופען:

„ס'איז פערלאָרען געגאַנגען אַ חזיר מיט אַ שוואַרצען פלעק. ווער עס וועט עס געפינען, איז געבעטען עס צו ברענגען אין ראַטה־הויז אַריין.

„נתן אָגראָדניק האָט מען די נאַכט געוואָלט בע'גנב'ענען. זייט פאָרזיכטיג!"

דער אַלטער האָט געענדיגט זיין דרשה, געטהאָן דריי קלעפּ אין באַראַבאַן און גענומען געהן אונטער דער בעגלייטונג פון אַ קינדערשע קאַץ־מוזיק.

זאנוויל איז געשטאַנען און געשמייכעלט. איהם איז עפּעס דאָס גאַנצע עסק געפעלען. ער האָט אַ פייף געטהאָן און לייכט גענומען שפּאַ־נען איבער׳ן שטאָדט.

אבענד. זאנוויל איז געווען אין פעלד און געוואַרט אויף רחל׳ען. ער האָט פון פערדרום געריבעכערט איין פּאַפּיראָס נאָכ׳ן צווייטען, ברייט צועפּענט די אויגען אין דער נאַכט אריין און געזוכט, געוואַרט אויף רחל׳ען.

ער האָט מיט אַ מאָל דערפיהלט, אַז ער איז אויסגעשפּיעלט, אַז זאנוויל איז מעהר נישט זאנוויל, אַז עפּעס אַ מיידעל מיט אַ פּאָר שוואַרצע אויגען האָט איהם ב׳כשופ׳ט. און צום מיינסטען האָט איהם געקרענקט פאַר וואָס זי לאַכט נאָך פון איהם. זי האָט דאָך איהם געקענט זאָגען, אַז זי וויל נישט קומען, אַז זי וויל איהם מעהר נישט זעהן, אַז זי וויל נישט האָבען צו טהאָן מיט אַ גנב. נו, וואָלט ער געוואוסט קלאָרע דבורים, זיך איינמאָל ארויסגעשלאָגען פון קאָפּ און באַסטאַ! אָבער זיך גאָר רייצען מיט איהם? צוזאָגען און נישט קומען, אַ כאָליערא! ער וועט זיך נישט לאָזען בלאָזען אין דער קאַשע אריין! ניין! ער געהט באַלד צו איהר און מאַכט דאָרט אַ חתונה, אַז עס וועט איהר פינסטער ווערען אין די אויגען!

זאנוויל האָט גענומען שפּרייזען אין שטאָדט אריין. ער איז גע־בליבען שטעהן ביי נתן׳ס הויז. די פענסטער זיינען געווען בעלויכטען, די ראָלעטען אראָפּגעלאָזט. זאנוויל איז פּאַמעליך צו און האָט אריינ־געקוקט. ביים טיש איז געזעסען רחל אַן אויסגעפּוצטע און געשמועסט מיט ברוך׳ען. זאנוויל איז געבליבען שטעהן ווי אַ צוגעשמידטער און געקלעהרט, אַז אויב ער וועט זיי יעצט ניט שטערען, איז ער אַ הינטישער לעבער! זאָלען זיי וויסען, אַז זאנוויל איז נאָך נישט געשטאָרבען. און איהם, דעם בלאָסען לאַבסערדאַק, וועט ער נאָך ביינאַכט אַ זשעברע צוברעכען, גלאַט אַזוי!...

זאנוויל האָט מיט אַ מאָל ארויסגעלאָזט אַ שענדליך וואָרט, געכאַפּט

אַ שטיין און פון הינטער אַ הויז אָפּער האָט ער איהם אַ שליידער גע־טהאָן גלייך אין פענסטער אריין.

עס האָט זיך באַלד דערהערט אַ קוויטש און אַ קלימפּעריי פון גלאָז. זאַנוויל איז אַרונטער אונטער אַ הילצערנע טרעפּ. ער האָט געזעהן, ווי אַלע זיינען אַרויס, געקוקט אין אַלע זייטען, לאַנג גערעדט און ס'איז צוריק שטיל געוואָרען.

זאַנוויל האָט מיט אַ מאָל דערפיהלט, אַז ווייטער אַזוי לעבען קען ער נישט, אַז ער איז נישט מעהר ווי אַ טרוס! אַנאַנדערער אויף זיין אָרט וואָלט בשום אופן נישט דערלאָזט, מען זאָל איהם צונעהמען אַ מיידעל! און ער ליעגט דאָ אונטער אַ טרעפּ אַ גאַנצע נאַכט אין גע־האַקטע צרות! דאָ האָט זאַנוויל גענומען שפּאַרען די טרעפּ מיט זיינע פּלייצעס וואָס כח נור, געפיהלט אַז עס קנאַקט, נאָך אַ קרעכץ און די הילצערנע טרעפּ האָט זיך איבערגעדרעהט.

זאַנוויל האָט זיך אָפּגעשאָקעלט און געפיהלט ווי אַ שווערע משא וואָלט אַראָפּ פון איהם. צו גראָדול'ען אַרויפגעהן האָט זיך איהם נישט געגלוסט.

— ס'וועט זיך געווים איבער'חזר'ען די נעכטיגע געשיכטע! — האָט ער אַ טראַכט געטהאָן און אויסגעשפּיגען.

ער האָט זיך אַ דערשלאָגענער גענומען שלעפּען אַהיים. באַלד האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, אַ שמייכעל געטהאָן. ער האָט ערגעץ אויפגעזוכט אַ שמאַטע, זי איינגענעצט, אויסגעשמירט מיט כאַזשע און זיך אוועק־געשטעלט ביי נתן'ס הויז.

שפּעט אין דער נאַכט איז ברוך אַרויס.

זאַנוויל האָט איהם אָנגעכאַפּט, איינגעוויקעלט דאָס פּנים אין דער שמאַטע און איהם פעסט געהאַלטען.

ברוך האָט זיך גענומען ראַנגלען, מאַכען קולות.

רחל איז אַרויס.

זאַנוויל, דערזעהענדיג רחל'ען, האָט אָבגעלאָזט ברוך'ען און גע־מאַכט פּליטה.

22

אין שענק ביי א גרויסען טיש זיינען געזעסען עטליכע יונגען מיט זאַנווילען אין דער־מיט און געטרונקען.

ציוט גראַדול איז געשטאָרבען און ביילע האָט זאַנוויל׳ען פער־טרויט א סוד, אז זי טראָגט, איז ער ווי צומישט געוואָרען, זיך געפיהלט שולדיג און זי גענומען מיט א מאָל אויסמיידען. איינזיצען מעהר אין שטוב האָט ער שוין נישט געקאָנט. עס האָט איהם געטריעבען פון יעדען ווינקעל. ער פלעגט נאָר אראָפּרוקען דאָס היטעל איבער די אויגען, שפּרייזען אין שענק אריין און שכור׳ען.

יעצט איז זאַנוויל געזעסען ווי א הילצערנער, דעם קאָפּ איינגע־ראַמט אין זיינע גרויסע הענד און אריינגעקוקט אין דעם נישט־דערטרונ־קענעם קופעל ביער. זיינע בלויע אויגען האָבען זיך ווי איבערגעצויגען מיט א מוטנע, וואַסערדיג הייטעל און האָבען אויסגעדריקט עפּעס טעמ־פּעס, אידיאָטישעס... עפּעס האָט ער פאַר זיך געזעהן קלויסטער־גלאָקען, גרויסע, קליינע. די גלאָקען האָבען געהאַלטען אין איין קלינגען. דער מוח האָט זיך געהויבען און געטאַנצט ווי אויף שפּרינג־פעדערס.

משה׳לע ביק איז ארוים פון אונטער א טיש אָהן א היטעל מיט א צושויבערטען קאָפּ האָר. ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אין מיטען שענק, זיך צוגענעצט, פערהוסט און גענומען שפּייען אויף א שטח פון צוויי איילען.

ער איז צו צו מאַנקע׳ן, וועלכע איז געשלאָפען אויף א באַנק, איינ־געוויקעלט אין א וואַרעם ווינטער־טוך, מיט דער האַנד צו־קאָפּענס, און זי פּעסט ארומגענומען.

מאַנקע האָט צועפּענט א פּאָר פערשלאָפענע אויגען און זיך געבעטען:

— משה׳לע, טשעפּע נישט! לאָז מיך שלאָפען!

משה׳לע האָט מאַנקע׳ן גוט איינגעוויקעלט אין דעם טוך, איהר אַ לייכטען קניפּ געטהאָן, איז צו צו זאַנוויל׳ס טישעל און גענומען רעדען מיט זיינע חברים.

זאַנוויל האָט דערהערט דאָס וואָרט „נתן אַגראַדניק״, און ער האָט זיך ווי אויסגעטשוכעט. נישט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, האָט ער אויפגעשפּיצט די אויערען און זיך איינגעהערט וואָס זיי רעדען.

— און ווען האָט זי דאָס חתונה? — האָט זיך אַ געלער יונג מיט אַ געשפּאָלטענער ליפּ נעפרעגט.

— איבער אַכט־טאָג, שבת חנוכה, — האָט משה׳לע געענטפערט.

— טאָ לאָמיר צונעהן רעדען מיט מאַרטשינ׳ען, — האָט דער געלער ווייטער געזאָגט.

— נישטאָ וואָס צו רעדען, — האָט משה׳לע וואוילעריש געענטפערט. — פאַר אַ יאָהרען האָב איך מיט זאַנוויל׳ען כמעט קיין איין כלה נישט דורכנעלאָזט! דעם טאָג, ווען מען וועט פיהרען די כלה אין מקוה אריין, וועלען מיר אריין צו מאַרטשינ׳ען, איהם געבען אַ פלעשעל פּערציגער און זיין ווייב וועט אונז ארויפלאָזען וואו דער קעסעל שטעהט. נור דאָרט, חברה, מוז מען זיך היטען! איין איבעריגען דרעה און דו ליעגסט מיט די קאָפּיטעס אין אַ קעסעל אוקראָפּ.

— ס׳וועט זיך באַטש לוינען? — האָט דער געלער געפרעגט און זיך בעלעקט.

— וואָרט, וואָרט, וועסט זיך ערשט אָנהויבען צו בעלעקען, — האָט משה׳לע געענטפערט מיט אַ געלעכטער, אַ ווינק געטהאָן מיט׳ן אויג און נעוויעזען מיט׳ן פינגער אויף זאַנוויל׳ען — דאָס איז אַ מאָל געווען ז י י נ ע, פלעגט זיך מיט איהר ארומשלעפּען גאַנצע נעכט.

זאַנוויל האָט פערשטאַנען, אַז משה׳לע רעדט פון איהם און איז בלאַס געוואָרען. ער האָט געכאַפּט דעם קופעל ביער און אַ גאָס געטהאָן משה׳לען אין פּנים אריין.

— ס׳איז אפשר אַ ליגען? — איז משה׳לע צו צו זאַנוויל׳ען מיט פערקוועטשטע פויסטען.

מאַנקע, וועלכע איז שוין מעהר נישט געשלאָפען, האָט זיך אוועק־

געשטעלט צווישען משה׳לען און זאַנוויל׳ען און געוואָלט מאַכען שלום. זי האָט אָנגעכאַפּט משה׳לען פאַר דער האַנד און איהם אוועקגעשלעפּט:

— יענער מאַכט אַ שפּאַס און דו צינדסט זיך אָן!

משה׳לע האָט זיך געריסען מיט קולות פון מאַנקע׳ן און אַלץ גע־שטאַנען אויפ׳ן זעלבען פּלאַץ.

— לאָז מיך אָפּ! וואָס מיר שפּאַס! וואָס מיינט ער, וואָס? ווער שרעקט זיך פאַר׳ן? כ׳האָב חוטא בעגל געוועזען פאַר׳ן פּריץ! געזאָגט, אַז ער האָט זיך אַרומגעשלעפּט מיט נתן׳ס טאָכטער! ס׳איז אפשר אַ ליגען?

זאַנוויל איז האַסטיג אויפגעשפּרונגען, אוועקגעשליידערט מאַנקע׳ן, זיך אַרויפגעוואָרפען אויף משה׳לען און באַלד זיינען זיי ביידע געלעגען אויף דער פּאָדלאָגע, זיך געקאַטשעט ווי צוויי גרויסע קודלאַטע הינד, אַרויסלאָזענדיג מאָדנע קולות, אַריין איינער דעם צווייטען אין די אויגען, אין די האָר. אַ צורייצטער איז זאַנוויל אויפגעשפּרונגען, אַ שפּיי געטהאָן משה׳לען אין פּנים אַריין, וועלכעס איז געוועזען פערלאָפען און בעגאָ־סען מיט בלוט און איז אַרוים אויף דער גאַס.

עס איז געוועזען פינסטער און פראָסטיג.

זאַנוויל האָט געשפּאַנט איבער׳ן שאָסעע, וואו די שענק איז גע־שטאַנען, געקוועטשט די פויסטען און גערעדט צו זיך אַליין:

— ס׳מוז נעהמען אַ סוף! ס׳מוז! ווייטער אַזוי לעבען קאָן איך נישט!

זאַנוויל האָט אויפגעשטעלט דעם קאָלנער פון האַלבען־פּעלצעל, אַריינגעמאַכט די הענד אין די בוזים־קעשענעס און געוואָלט עפּעס טראַכ־טען. וואָס ער האָט ניט געטראַכט, זיינען באַלד אָנגעשפּרונגען טויזענד אַנדערע זאַכען, מעשיות און קליינינקייטען, וועלכע ער האָט שוין לאַנג פערגעסען, און האָבען איהם צומישט.

— און וואָס וויל גראַדול פון מיר? — האָט זאַנוויל גענומען טראַכטען.

און אָט איז ער אין אַ געדיכטען וואַלד — — —

ער זיצט אויף אַ גרויסען פּיען.

ארום ברענען גרויסע פייערן, ס'בראָטען זיך גאַנצע זייטלעך קאַלב־פלייש, ס'שטעהען באַרעלקעס מיט בראָנפען, טונקעלע ביער.

זיין „חברה" ליגען אויפ'ן גראָז, טרינקען, עסען און לאַכען. ארום זיי פּאַשען זיך דאָנסקע פערד מיט לאַנגע עקען, אַלע געזאָטעלט.

ביילע מיט רחל'ען זיצען נעבען איהם.

פלוצלונג דערהערט זיך פון דערווייטענס אַ טראָמביע.

שנעל וואַרפען זיך אַלע אויף די פערד, כאַפּען די ביקסען, שטעלען זיי אָן גרייט צום שיסען.

ס'בעוויזען זיך מחנות מענשען אויף הויכע, ווייסע פערד, מיט שוואַרצע פלעקען אויף די בייכער.

פון פאָרענט רייט אויף אַ שוואַרץ פערד אַ מענש בלויז פון ביינער אָהן פלייש. ער רייט אָהן אַ צוים, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט און אין האַנד האָט ער אַ לאַנגע שפּיעז.

זאַנוויל ציטערט.

דער ביינערדיגער מענש שפּרינגט אַראָפּ פון פערד, צולאַכט זיך ווילד און טהוט אַ מאַך צו זאַנוויל'ען מיט זיינע קנאָכען:

— העי, דו וואוילער יונג, קום אהער! מיר וועלען זיך אָפּרעכענען!

זאַנוויל טהוט אַ טרייסעל מיט'ן קאָפּ, שפּרינגט ארונטער און נעהמט זיך באָרען מיט'ן טויטען.

ער שפּירט ווי דער סקעלעט מאַכט איהם לעבער אין דער ברוסט מיט זיין דאַרע גאָמבע.

זאַנוויל'ס קלעפּ טרעפען בלויז אין דער לופט. וואָס זאַנוויל פער־מעסט זיך, טרעפט ער ניט — די ביינער צושפּרייטען זיך ביים סקעלעט און זיין פויסט טרעפט אַ הוילען פּלאַץ.

און אַ ווילד געלעכטער טראָגט זיך אין וואַלד. — — — — — — — — —

— —

זאַנוויל האָט אָפּגעווישט דעם שווייס פון שטערען און געשפּאַנט ווייטער. ער איז געגאַנגען און געציטערט, אַז גראַדול זאָל איהם ערשט נישט אַנטקעגען קומען. ער האָט געוואוסט, אַז גראַדול איז גאַנצע נעכט נישט אין קבר, שלעפּט זיך ארום איבער דער שטאָדט, שרעקט איבער

מענטשען. און די מאַמע אַליין איז שיער נישט געשטאָרבען פון שרעק: זי איז פאַרטאָג געגאַנגען אַריינגענעהמען אַ קובעל וואַסער, זי קוקט זיך אַרום, זי שטעהט ביז איבער'ן גאַרטעל אין שנעע; ס'איז גאָר קיין ברונען נישטאָ. און מיט אַ מאָל שפּרינגט אַרויס ווי פון דר'ערד אַ ציעג אין תכריכים און לאַכט.

זאַנוויל האָט געפיהלט קאַלטע דרעשטשעס איבער'ן גאַנצען לייב. ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערמאָהנט אָןביילע'ן. ער האָט געוואוסט, אַז ביילע ריכט זיך יעדען טאָג אין קינדבעט אַריין, ליעגט גאַנצע נעכט אַליין און וויינט, און ס'האָט איהם פערקלעמט ביים האַרצען.

— אַ כאָליערא! — האָט זאַנוויל מיט זיך גע'טענה'ט, — כ'בין נישט מעהר ווי אַ „פּסור־בראַט“, אַ הינטיש לעבער! זיך פערדרעהט אַ קאָפּ מיט נתן'ס טעכטעריל! זי וועט נאָך ביי מיר אין פלאַכטעס אוועק פון אונטער דער חופּה. ווי איך בין אַ איד! גלייך ווי כ'קום נור אַהיים, נעהם איך וואוינען מיט ביילע'ן! אַלע אויף צו להכעיס!

זאַנוויל האָט זיך אָפּגעשטעלט.

עס האָבען זיך געצויגען אין דער וועלט אַריין ווייס־זילבערנע פעל־דער. דאָס ווייסקייט האָט געבלענדט די אויגען, זיך געשפּיגעלט אין טיעפען, פיאָלעט־שטוהלענעם הימעל.

זאַנוויל'ען האָט זיך געדאַכט, אַז די ווייסע שנעע־פעלדער הויבען זיך, וואַקסען העכער און העכער, גלייכען זיך אויס מיט'ן וואַלד, וואָס אַנטקעגען איהם, האָט ער נאָך לייכטער אָפּגעאָטהעמט, זיך דערפיהלט היימיש צווישען די לאַנגע, טיעפע פעלדער. ער איז פרעהליכער גע־וואָרען און אויסגעשריען — עה, ברעכען דאַרט אַלע נקבות דעם קאָפּ! ער איז אַרויפגעשפּרונגען אויף דער לאָנקע, וואו דער שנעע איז געוועזען טיעפער און זיך אויסגעצויגען ווי גרויס ער איז. אַזוי איז ער געלעגען עטליכע מינוט און געקוקט גלייך אין קאַלטען פיאָלעטאָווען הימעל.

נאָכדעם איז ער אויפגעשפּרונגען, בעטראַכט דעם שנעע־מענש, וואָס זיין קערפּער האָט אויסגעפּרעסט, און זיך צולאַכט.

אָן עכאָ ווי פון מעטאַל האָט הילכיג אָפּגעקלונגען. ער האָט צור־שפּרייט די הענד, זיך אויסגעצויגען אין דער לופט, אַ קרעכץ געטהאָן,

און די הענד האָבען גענומען הילכיג קלאַפּען אין זיינע פּלייצעס ווי אין אַ באַראַבאַן.

זאַנוויל האָט זיך ארומגעקוקט, זיך דערמאָהנט, אז ער האָט צוגע־זאָגט דעם פאָטער זיך אריבערצוכאַפּען נאָך „שידלאָווקע“ און בשעת מעשה געוואָהר צו ווערען וואָס עס הערט זיך ביים עקאָנאָם אין שטאַל. ער האָט אראָפּגערוקט דאָס היטעל איבער די אויערען, אריינגעשטעקט די הענד אין די בוזעם־קעשענעס און ווייטער געשפּאַנט.

— פאַר אַ לייטישען גנב — האָט זאַנוויל געטראַכט — איז ארויס־פיהרען פערד גאָר קיין געשעפט נישט! וואָס הייסט? יעדער יונג מיט אַ ביסעל מארך אין קאָפּ קאָן עס טהאָן. ביי נאַכט, ווען קיינער איז ניטאָ אין שטאַל, געהט מען צו, מען עפענט אַ ברעט און מען פיהרט ארויס אַ פערד. נו, סאַר'ע תורה איז עס?! אָ־אָ, אריינגעהן אין אַ שטוב, וואו מענשען שלאָפען, אויפהאַקען אַ קאַסע, ארויסנעהמען אַ „זשמעניע“ מיט געלד, פערשטעה איך נאָך! אָבער פערד? דאָס איז אַן עסק פאַר'ן „אַלטען“.

זאַנוויל האָט בעמערקט ביים צלם אַ פרוי. ער איז צוגעקומען נעהנטער און דערקענט די משוגענע באַשע.

זי האָט געטראָגען אַ קאַפּטען אָנגעשטופּט מיט פעדערען, אַ שטרויע־נעם קאַפּעליוש מיט בלומען אויפ'ן קאָפּ און שטיל געזונגען.

— באַשע, וואָס טהוסטו דאָ? — האָט זי זאַנוויל געפרעגט.

באַשע האָט געעפענט דאָס מויל, ס'האָבען זיך בעוויעזען צוויי שורות פעריל, און זי האָט זיך אידיאָטיש צולאַכט.

— כ'זוך מיין חתן, — האָט זי געענטפערט מיט אַ פערשטיקט געלעכטער. — ער האָט מיר געשריעבען, אַז ער וועט קומען נאַ־שפּיץ אין פיער פערד מיט אַ קאַטש. דאָס געה איך איהם אָפּוואַרטען, כע, כע!

זאַנוויל האָט זיך צולאַכט און איהר אַ קלאַפּ געטהאָן אין פּלייצע. באַשע האָט אויסגעשאָסען מיט אַ ווילד געלעכטער.

— ווער האָט דיר אָנגעשטופּט דעם קאַפּטען מיט פעדערען? — האָט זאַנוויל געפרעגט.

— וו'הייסט ווער?! מיין חתן האָט מיר דעם קאַפּטען פון דאַנציג געשיקט!

זי האָט אויפגעקנעפּעלט דעם קאַפּטען, אַרויסגענומען אַ פּאַפּיע־רענע פאָטאָגראַפיע, אויסגעשניטען פון אַ ביכעל:

— נאַ, זעה! דאָס איז מיין חתן! אַ שעהנער? כאַ, כאַ, כאַ!...

אונטער'ן קאַפּטען האָט די משוגענע באַשע גאָר ־נישט געטראָגען. אַ מילך־ווייס לייב האָט אַפּערגעקוקט.

זאַנוויל האָט אַ ציטער געטהאָן, אויסגעשפּיגען און איז אַוועק.

אָפּגעהענדיג עטליכע טריט, האָט ער ווידער דערהערט ווי די משוגענע זינגט. ער האָט אַראָפּגערוקט דאָס היטעל נאָך טיעפער איבער די אויערען און זיך אומגעקעהרט.

באַשע איז געשטאַנען, געקוקט אויף זאַנוויל'ען און געלאַכט.

זאַנוויל האָט זיך געוואָרפען ווי אין אַ פיבער.

— באַשע, ווייז מיר נאָך אַ מאָל דיין חתן!

— איאָ אַ שעהנער? כע, כע, כע...

זי האָט צוקנעפּעלט דעם קאַפּטען.

אַ מילך־ווייס לייב. ער האָט ווידער דערפיהלט דעם פריהערדיגען עקעל, נאָך האַסטיגער אַ שפּיי געטהאָן און איז אַוועק.

די משוגענע איז איהם נאָכגעלאָפען:

— מיין חתן! מיין חתן! מיין חתן!...

זאַנוויל האָט פערקריצט מיט די צייהן. ס'בלוט האָט זיך אין איהם אויפגעקאָכט. ער האָט זיך אויסגעדרעהט, זיך פערמאָסטען מיט דעם פויסט באַשע'ן אין הארץ אריין און זי איז ווי אַ גולם אַ פאַל געטהאָן אין שנעע אריין.

ער איז געלאָפען גיכער, פעסטער.

הינטער זיך האָט ער געהערט אַ ווילד געוויין, אַ שוידערליך רעווען, אַז ס'בלוט האָט אין איהם גענומען גליווערען.

— מיין חתן! מיין חתן! — האָט געקלונגען אַזוי ווילד און אָב־געהילכט צווישען די ווייסע, ברייטע פעלדער.

23.

נאַכט. אַ גרויסע שטוב.

שלמה „קראַדניק“ האָט אַרויסגענומען פון קופערט אַ געלאָדענעם רעוואָלווער, אַריינגעלעגט אין זעקעל עטליכע פּאָר שטיוועל, געוואָרפן אַ בליק צום וואַנד־זייגער מיט וואָגעס:

— הם! צוועלף. נאָך אַ גאַנצע שעה.

אין בעט אונטער אַ פּערינע איז געלעגען תרצה און געכראָפּעט מיט משונה'דיגע קולות.

— זיך צופּייפט מיט'ן שופר! — האָט „קראַדניק“ אַ בורטשע געטהאָן און אויסגעשפּיגען.

ער האָט בעטראַכט זיין טאָכטער שרה, וואָס איז געשלאָפען אין אַ שלאָף־באַנק מיט'ן רעכטען אויג אָפען, און האָט אָבגעזיפצט:

— ביי לייטען איז דאָס שוין אַ מאַמע!

שלמה האָט געפיהלט, אַז ער איז שולדיג, וואָס שרה איז נאָך אַ מויד. ער האָט שוין געקענט זיין אַ זיידע פון אַ האַלב טוץ איייניקלעך.

— געוועזען בעסערע צייטען. מען האָט געמאַכט דעם רוּבעל לייכטער ווי היינט. שדכנים האָבען די טיהרען אָבגעקלאַפּט, יונגען פלעגען זיך אַליין שדכנ'ען, פערכאַפּט ווערען פאַר שרה'ן. און איצט?

דער גאָנער מיט די שוואַרצע פלעקען, וואָס איז געשלאָפען אונטער'ן אויווען, האָט זיך פּלוצלונג אויפגעכאַפּט אין זיין שטייג, זיך אויסגעצויגען אויף זיינע דינע פיסלעך און גענומען קלאַפּען מיט די פליגלען. דער גאָנער האָט אַ כאַפּ געטהאָן מיט'ן שנאָבעל עטליכע האָבערס, איינגעטיקט דעם קאָפּ אין אַ שיסעל מיט וואַסער, אויסגעצויגען דעם האַלז, פערגלייזט די אויגען און אַראָפּגעשלונגען.

— יאָ, — האָט שלמה געטראַכט, — אויב ס'עסק וועט זיך מיר,

אם ירצה השם, איינגעבען, איז ס'ערשטע אַ נדן פאַר שרה'ן! אַראָפּ אַן עול פון קאָפּ! מישטיינס געזאָגט; וואָס וועט זי אויסזיצען?

שלמה האָט אַרויסגענומען פון בוזעם אַ פּענכאַר מיט טאַבאַק, אויס־געוויקעלט אַ פּאַפּיראָס, געעפענט דאָס טיהרעל פון קיך, אַרויסגעשאַרט אַ גליהענדע קויל און פערריכערט. ער האָט אַרויסגעלאָזען עטליכע גע־דיכטע קנוילען רויך און געוואָרפען אַ בליק צום פענסטער.

די דונקעלע ווענד, איינגעהילט אין שאָטענס, האָבען געוואָרפען אויף „קראַדניק'ען" אַ מרה־שחורה.

אין דרויסען האָט זיך צופייפט אַ ווינד.

שלמה האָט אַ ציטער געטהאָן: אַ קרירה!

ער האָט זיך געשטעלט מיט די פּלייצע צום וואַרעמען קאַכעל־אויווען און זיך ווידער פערטראַכט:

אויפ'ן שאָססע וואָס פיהרט צום וועלדעל, שפּאַנט יעצט זיין זאַנוויל. אויב אַלעס וועט זיין ביים גלייכען, וועלען זיי דורכשניידען דאָס וועלדעל, שטיל אַרויספיהרען די צוויי קאָבילעס, זיי צופיהרען צום בערגעל און דער־נאָך — וויאָ צו משה „קוניאַרזש". אַזאַ שטיקעל אַרבייט וועט אַריינברענ־גען איבער צוויי הונדערט קערבלעך. דער געדאַנק אַליין מאַכט שלומה'ן פרעהליכער.

— בלי נדר — האָט שלומה צו זיך געזאָגט — אַז כ'קריג נאָר אם ירצה השם, די פּאָר גראָשען, איז ראשית — אַ חופּה מיט שרה'ן!

מיט אַ שמייכעל אויפ'ן פּנים האָט ער זיך צוגענעצט און טרעהרען האָבען זיך בעוויזען אין זיינע גרויע אויגען. ער האָט אַרויסגענומען פון דער כאָליעווע אַ פּלאַטשיג פלעשעל מיט שנאַפּס, געטהאָן אַ צוויי ־דריי זופּ. ער האָט איינגעקאָרטשעט דאָס פּנים, געעפענט דאָס שפּייז־שענקעל און פערביסען מיט אַ שטיקעל דאַרען קעז.

פון גאַס האָט זיך געטראָגען אַ לאַנגער פייף פון אַ נאַכט־וועכטער, באַלד נאָכדעם — אַ וואָיען פון אַ היימלאָזען הונד.

שלמה האָט געוואָרפען אַ בליק צום פענסטער:

— המ׳, דער פּראָסט פּאַקט זיך שוין! ער האָט זיך דאָס צולעגט אויף די שויבען!

ער האָט ארויסגענומען עטליכע ציגעל טאָרף, געעפענט אַ פּייערקע, זיי אריינגעשטופּט, זיך וויעדער געשטעלט צום אויוועט און זיך פערטראַכט:

— און טאָמער כאַפּט מען זיי? — איז שלומה׳ן דורך אַ געדאַנק, און זיין דארער, אַלטער קערפּער האָט געציטערט.

— ווי לאַנג איז, ווי מען האָט איהם געכאַפּט מיט דעם „וואויט׳ס" שקאַפּעס?! — ער פיהלט נאָך יעצט ווי עס רעגענט מיט שטעקענס, עס שניידט דאָס לייב, די הויט פּלאַצט און בלוט רינט. זיי האָבען איהם אַזוי צוקיילט, אַז ער איז אַוועקגעלעגען אַ חודש צו בעט.

פון דעמאָלט אָן האָט שלומה אַלס געגומען טראַכטען זיך צו נעהמען צו אַן אַנדער פּרנסה און יעדעס מאָל ווען עס מאַכט זיך אַ פריש גנבה׳לע, טענה׳ט ער אַז דאָס איז דאָס לעצטע מאָל.

— אַ הינטיש לעבען — האָט שלומה געקלעהרט — אָבגלעבט שוין איבער פופציג יאָהר, און וואָס? שרעק און שרעק! און געלד? קדחת!

שלומה האָט גענומען זיין שיטער בערדעל, עס געשטעלט פּערפּענדי־קולאַר צו דער גאָמבע און בעמערקט עטליכע גרויע האָר:

— המ׳, אַ „פּאָוויעסטקע" — דאָס רופט מען שוין אויף יענער וועלט!

שלומה האָט זיך דערמאָנט ווי איינמאָל, אַ שבת נאָכמיטאָג, איז ער געזעסען אין אַלטען בית־המדרש און געהערט ווי אַ ליטווישער מגיד האָט געמאָהלט יענע וועלט, דאָס גן־עדן, דאָס גיהנום, ווי באַלד נאָכ׳ן טויט קומט דער דער מלאך „הדומה", קלאַפּט דריי מאָל אָן אין קבר, פרעגט דעם נאָמען. אויב ס׳איז אַ צדיק ענטפערט ער באַלד, אַ זינדיגער פערגעסט און ווערט נע־ונד...

שלומה׳ן דאַכט זיך ער איז טוידט. דער מלאך „הדומה", עפּעס אַ הויכער, בייניגער איד מיט לאַנגע ברעמען, פונקט ווי שמחה גרעבער, פרעגט איהם דעם נאָמען און ער — פערגעסען...

שלומה האָט געפיהלט ווי עס ווערט איהם קאַלעמוטנע אויפ׳ן האַרץ, האָט זיך אַ שטאַרקען שיבער געטהאָן מיט די פּלייצעס אָן אויוועט און זיך גענומען קראַצען דעם קאָפּ.

ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַ שטאַרקע שנאה צו משה „קוניאַרזש“. מיט אַ דרייסיג יאָהר צוריק האָבען זיי צוזאַמען גע׳גנב׳עט פערד און אויסגעלאָזט האָט זיך: שלומה איז דער גנב און משה — דער סוחר. משה איז היינט אַ שעהנער איד, גבאי אין אַלטען בית המדרש, גע־פיהרט פאַריאָהרען אַ ספר אין שוהל אריין, גיט די טעכטער צו צוויי טויזענד קערבלעך נדן, נעהמט זיך איידעמס אויף קעסט. און ער? שלאָפט קיין נעכט נישט, קלעהרט אַלס רייכער צו מאַכען משה׳ן.

שלומה זעהט ווי משה שלאָפט יעצט ביי זיך אין אַ „וויענער“ בעט מיט געשניצטע מצבות. די לאַנגע, ברייטע באָרד צושפּרייט אויף זיין פעטע ברוסט, דער „קאָלדען“ הויבט זיך אויף און אָב, און עס חלום׳ט זיך איהם געוויס ווי מען קלויבט איהם אויס דאָזער אין שטאָדט... און ער — שלמה — אַ דאַרער, אַלטער, זיצט יעצט נאָך האַלבע נאַכט און גרייט זיך גנב׳ענען אַ פּאָר פערד, פאַר וועלכע ער וועט קריגען העלפט און משה העלפט. און ווער ווייסט צו מען וועט איהם נישט כאַפּען? — — — —

שלומה האָט אַ טעמפּען זיפץ געטהאָן און געקוקט אויפ׳ן זייגער:

— נו, צייט זיך אַרויסצושאַרען!

ער האָט זיך אָנגעטהאָן אַ וואַרעמע מאַרנאַרקע, זיך אַרומגעגאַרטעלט מיט אַ גרינעם גאַרטעל, אַריינגעשטופּט אין גאַרטעל אַ פּאָר וואָלענע הענטשקעס מיט איין פינגער, אַרויפגעצויגען די לאַנגע באַליאַוועס, אַראָב־געדרעהט דאָס לעמפּעל און איז אַרויס.

הינטער׳ן שטאָדט נעבען וועלדעל האָט שלמה „קראַדניק“ אַראָבגע־נומען דאָס זעקעל פון די פּלייצעס און זיך אָבגעשטעלט.

שלומה האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען, דאַרען האַלז, אויסגעגלאָצט זיינע גרויע אויגען און ווי אַן אַלטער הונגעריגער וואָלף זיך איינגעהערט אין דער שטילקייט. ער האָט אַריינגעלעגט צוויי פינגער אין מויל און אַ פייף האָט זיך דורכגעשניטען.

פון דער צווייטער זייט וועלדעל האָט מען געענטפערט מיט אַ פייף.

— אַ כוואַט אַ יונג! — האָט שלומה געטראַכט — ווען ער וואָלט נור נישט געוועזען אַזוי ווילד און זיך געלאָזט רעדען פון אַ טאַטען, האַ, דעמאָלט בין איך אַ פערזאָרגטער אויף דער עלטער! אַ יונג געהם, ווערט

פריש, געזונד און משוגע און ליעבט זיך איין אין גראַדול׳ס אַלמנה. מען זאָגט עפּעס אַן אשה, ס׳זאָל זיין וואָס אָנצוקוקען — — — נו, מילא, אַ יונג! דער יצר הרע שטופּט — — — אָבער ווייס איך וואָס? אַ יונג אַ גבר נעהמט און פערליעבט זיך אין אַזאַ קליין, שוואַרץ ווייבעלע! זי האָט נאָך קיין חליצה נישט גענומען און בשעת־מעשה זיך „פעריאַטעלט" מיט זאַנוויל׳ען. און איצט די שטאָדט? כ׳בין דאָך שוין באַלד אַ האַלב יאָהר אין בית־המדרש נישט געווען, כ׳בעגראָב זיך דאָך פאַר חרפּה!

זאַנוויל האָט זיך בעוויזען פון וואַלד און אויסגעשריען:

— טאַטע, קום, ס׳איז שפּעט!

שלומה האָט געכאַפּט דאָס זעקעל און זיך אונטערגעאיילט.

— וואָס הערט זיך מכח די פערד? —האָט שלמה געפרעגט.

— וואָס זאָל זיך הערען? — זיי שלאָפען אין שטאַל.

שלומה מיט זאַנוויל׳ען האָבען געשפּאַנט אַלס פעסטער און פעסטער און געשוויגען.

זיי האָבען אויסגעזעהן ווי צוויי וועלף, וועלכע דער הונגער טרייבט אַרוים פון וואַלד אויפ׳ן ברייטען שאָסע.

דער אַלטער האָט זיך געהאַלטען אין איין טאַפּען פאַר׳ן בוזעם צו דער רעוואָלווער ליגט און גערעדט צו זיך אַליין:

— בולאַן, גניאַדע, קאַשטאַן, שפּאַק, כאַלעריע, משה קוניאַרוש... — פיעל מאָל האָט ער אָנגעכאַפּט זאַנוויל׳ען פאַר׳ן אַדבעל:

— שטעה, מען געהט!

זאַנוויל האָט זיך אָבגעשטעלט, געעפענט ברייטער די אויגען, אויפגעשטעלט די אוירען, זיך אַרומגעקוקט, קיינעם נישט געזעהן, האָט ער אַ שמייכעל געטהאָן — דער „אַלטער" האָט זיך שוין אויסגעוועפּט — און געשפּאַנט ווייטער.

שלומה האָט דערפיהלט אַ דורכדרינגענדע קעלט אין זיינע אַלטע ביינער און ער האָט זיך דערמאָנט ווי זיין תרצה ליגט יעצט אונטער זיין ווארימע פערנע און כראָפּעט.

— אַ הינטיש לעבען — האָט ער ווידער געטראַכט — ס׳וואָלט שוין צייט געווען זיך צוריקצוציהען פון דער שעהנער פרנסה.

עס האָט זיך געהערט אַ וואָיען פון אַ הונט.

— אוי, די הינט — האָט שלמה געזאָגט — אַ מיתה משונה אויף זיי! צו וואָס האָט זיי נאָך גאָט בעשאַפען?!

פון בערגעל האָבען זיך געזעהן עטליכע צוואַרפענע הייזלעך.

ארום איז געווען שטיל.

זאַנוויל האָט גענומען דאָס זעקעל מיט די שטיוועל און געגאַנגען אין דאָרף אריין.

אַ שווארצער קודלאַטער הונט איז ארויסגעשפרונגען מיט אַ בילעריי. זאַנוויל האָט זיך צוריקגעצויגען, דער הונט נאָך איהם. באַלד האָט ער זיך אַ וואָרף געטהאָן אויפ׳ן הונט, געכאַפּט איהם מיט זיינע קלעשטשעס ביים גערדיק און גענומען שטיקען. דער הונט האָט זיך נישט לאַנג געאַמפּערט, פערגלייזעלט די אויגען, ארויסגעשטעקט אַ לאַנגע רויט־שפּיציגע צונג און געבליבען אָהנמעכטיג אין זאַנוויל׳ס הענד.

זאַנוויל האָט זיך אויסגעגלייכט, בעטראַכט דעם אויסגעצויגענעם הונט מיט דער ארויסגעשטעקטער צונג, אַ שפּיי געטהאָן דורך די צייהן.

ער האָט זיך ארומגעקוקט: דער „אַלטער“ איז נישט געוועזען.

אונטער׳ן בערגעל איז געשטאַנען שלומה, געקלאַפּט אַ יאַסלע אָן אַ יאַסלע פאַר שרעק. ער האָט נישט געקאָנט זעהן ווי זאַנוויל דערשטיקט דעם הונד און ער איז אַוועק אונטער׳ן בערגעל.

זאַנוויל האָט געכאַפּט דאָס זעקעל און מיט דער שנעלקייט פון אַ יונגען ציגיינער האָט ער לייכט אראָבגענומען די טהיר פון די זאַוויאַסעס.

אַ ווארעמע פּארע האָט איהם געשלאָגען אין געזיכט אריין. ער האָט ארויסגענומען בראָנפען, אָנגע׳שכור׳ט די פערד, אָנגעטהאָן זיי שטיוועל און זיי לייכט ארויסגעפיהרט פון שטאַל.

אונטער׳ן בערגעל האָט שלומה אריינגעלעגט די שטיוועל אין אַ זעקעל, פערשנורעוועט אויף דער פּלייצע.

זיי האָבען זיך אויפגעזעצט אויף די פערד און אַוועק אין דער ווייסער נאַכט אריין.

1912, בראָנקס, ניו יאָרק.

אויף יענער זייט בריק

א בלויער פריהמארגען. שמשון כאפּט זיך אויף, רייבט די אויגען, ווארפט א קוק צום פענסטער, וואָס געהט אויף דער לאָנקע:

— גרויסער טאָג. נו, מען וועט זיך אויפהויבען!

ער שפּרינגט ארויס פון בעט, קנאקט אוים די פינגער, גענעצט גע־שמאק אָפּ און בעטראכט די שטייגעלעך מיט פייגעל, וואָס הענגען ביים פּולאָפּ. ער ווארפט אויך א בליק צום קינד, וואָס שלאָפט ביי דער קיך אין א מולטער, זאָגט אָפּ „א שווארץ יאָהר" גלאט אין דער וועלט אריין, שפּייט אוים און פערדרייבערט א פּאַפּיעראָס.

א באַרוויסער אין גאטקעס שפּאציערט זיך שמשון דורך עטליכע מאָל איבער'ן צימער ביז — ער נעהמט זיך איינוואשען. מיט'ן האנד־טוך אויפ'ן אקסעל, מיט נאסע צושויבערטע קודלעס, געהט שמשון צום ווייב'ס בעט און שרייט איהר אין אויער אריין:

— ביילע! גענוג געכראָפּעט! שטעה אויף און מאך עפּעס אין מויל אריין!

ביילע טהוט פון שרעק א שטארקען שיפּ, זעצט זיך אויף, גלאָצט אוים א פּאָר פערקאַפּעטע אויגען, דערזעהט ווי שמשון שטעהט און לאכט, האלט זיך פאר די זייטען פון לאכען, טהוט זי א שפּיי:

— טפוי, מיינע וויסטע חלומות צו דיין קאָפּ!

דאָס קינד אין דער מולטער קומט אויף און צעוויינט זיך. עס ווערט אויף א ווײַלע אנטשוויגען, הויבט ווידער אָן, פארגעהט זיך העכער און העכער.

ביילע מיט שמשונ'ען הויבען מיט אמאָל אָן רופען:

— וועלוויל! וועלוויל! געה וויעג צו דאָס קינד!

ס'הערט זיך א בורטשען פון פּיעקעליק:

— אזא „בענקאַץ"! אפילו שלאָפען לאָזט ער נישט!

וועלוויל, א אינגעל פון א יאָהר ניין, צעהן מיט א פּאָר שווארצע, פינקעלדיגע אויגעלעך, אין א קורץ העמדיל ביז צום פּופּעק, קריכט ארונ־טער. ער שאָקעלט די מולטער און וואַרטשעט צו:

— שא־א. שא־א־אאי....

דאָס קינד וויינט אויף צו להכעיס נאָך העכער. וועלוויל גיט עס א קניפּ און זעצט זיך אוועק.

— ממזר, וויעג! — שרייט ביילע, כאפּט א שוך און וואַרפט וועל־וויל'ן אין קאָפּ אריין.

וועלוויל צעוויינט זיך.

דאָס געשריי ווערט גרעסער און גרעסער.

רוזשקע א מאַטע ברונעטקע מיט א פּאָר לאנגע רייפען־אויערינגלעך אין די אויערען, כאפּט זיך אויף, זעצט זיך אוועק אויף דער שלאָף־באַנק און הויבט אָן סטראַשען ביילען, אז אויב זי וועט נישט אויפהערען צו מאַכען אלע פריהמאָרגען אזעלכע חתונות, וועט זי זיך זוכען אנאנדער וואָהנונג.

— בין איך וויטער בדלות! — זאָגט ביילע און קריכט ארויס פון בעט.

די שווארצע קאַץ, וואָס ליגט אויף דער קיך איינגעוויקעלט ווי א בייגעל און דרעמעלט, כאפּט זיך אויף, שפּרינגט ארונטער, שטעלט אויף א הויקערדיגען רוקען, גלאָצט אויס א פּאָר פינקעלדיגע אויגען און נעהמט זיך ציהען.

וועלוויל פארגעסט זיך אָנ'ם וויינען, גנבה'עט זיך גיך אונטער און גיט דער קאַץ א שטאַרקען צופּ פאר'ן עק. די קאַץ גיט זיך א ריס, פאַנגט אָן פּריסקען און דער הויקערדיגער רוקען נעהמט קאנוואולסיש זיך צאַפּלען.

אלע שיסען אויס מיט א געלעכטער.

ביילע וואַרפט אויף זיך ארויף א האלב קליידעל און גרייט צום טיש.

שמשון טהוט זיך אָן א פּאָר טריקאָטענע הויזען, א טריקאָטען העמדעל געשניטען דעקאָלטע אָהן ארבעל און בעפּוצט מיט זילבערנע און גאָלדענע בלעכלעך. ער פּערדרעהט וואוילעריש זיינע וואָנסען און זינגט בשעת־מעשה א ניגון.

רוזשקע געהט צום שפּיגעל. די שווארצע האָר באַדעקען איהרע בלאָסליכע באקען. זי באנעצט די האָר מיט אָדעקאָלאָן, פּודערט זיך צינדט אָן א שוועבעלע און מיט דעם סאזשע־קעפּיל מאכט זי האלבע רינגען אונטער די אויגען. זי טהוט זיך אָן שמשונס היטעל מיט די גלעקלעך, נעהמט די קורצע האלקע אין דער האנד און לאָזט זיך א באָרוויסע אי־בער׳ן צימער מיט א פּאַדיספּאַן.

גיט שמשון א וואונק צו וועלוויל׳ן, שפּרינגט וועלוויל צו דער קאַטערינקע, נעמט שפּילען א וואַלס.

כאפּט שמשון ארום רוזשקען פאר דער טאליע און זייערע פיס באַוועגען זיך לייכט אין דער לופט.

ביילע, טראָגענדיג א גרויסע ערדינע שיסעל מיט שטשאוו, שטעלט זיך אָפּ, מאכט מיט די אקסלען צום טאַקט, קוועלט פון איהר שמשונ׳ען.

אין א ווייל ארום זיצען שוין אלע ביים טיש און שלינגען געשמאק דעם שטשאוו.

נאָכ׳ן עסען נעמט שמשון די קאַטערינקע אויף די פּלייצעס, אין דער האנד האלט ער א שטייגעל מיט ים־הזרים׳לעך. וועלוויל טראָגט איהם נאָך אָן אלטען דיוואן, א צימבעלע און א קעסטעל מיט פּאָקוס־כלים. אזוי געהען זיי איבער דער שטאָדט. שמשון שטעלט אוועק די קאַטערינקע, שפּרייט אוים דעם דיוואן און גיט א וואונק צו וועלוויל׳ן. די קאַטערינקע שפּיעלט:

— מאַלגאָזשא — אַטאַ, מאַלגאַ — אזשאַטאַ...

שמשון אקאָמפּאַנירט אויפ׳ן צימבעלע און דער עולם העלפט אונטער. די קאַטערינקע ווערט אנטשוויגען. שמשון פּארלעגט זיינע נאַקעטע הענד אויף זיין בולט׳ער ברוסט און מעשה־ארטיסט בעטראַכט ער דעם עולם. געלאַסען ציהט ער זיך אוים אויפ׳ן דיוואן מיט׳ן פּנים צום הי־

מעל. פּאַמעליך נעהמט זיך זיין ברוסט הויבען, זיך ציהען. זי וואַקסט אַלץ העכער און העכער. דאָס פּנים ווערט רויטער און די אויגען, ווי פּערגליווערט, גיבען זיך קיין ריהר נישט. אַט זעהט שמשון אויס ווי אַ פּאַראַבאַלאַ און אַט ווי אַ האַלבער־קרייז.

חברה עפּענען די מיילער און שטופּען זיך אַלץ נעהנטער און נעהנ־טער.

וועלוויל אין אַ פּאָר קורצע, טריקאָטענע הייזלעך, אַ פּאָר לעטש־לעך, אין אַ שוואַרץ־סאַמעטענעם פּאַסעק ביז איבער דעם בייכעל, כאַפּט זיך פלינק אַרויף אויף שמשון'ס ברוסט און שטעלט זיך אויפ'ן קאָפּ. ביס־לעכווייז ציהט שמשון אויס זיינע פיס, זיין ברוסט זינקט פּאַמעליך. אַט ליעגט ער ווי פריהער מיט'ן פּנים צום הימעל. ער נעהמט וועלוויל'ן פאַר די הענטלעך, גיט איהם אַ שליידער. וועלוויל מאַכט אַ קאָזשעלעק אין דער לופטען און בלייבט שטעהן ווי קיינמאָל גאָרנישט.

— וויוואַט! בראַוואָ! — שרייט דער עולם.

שמשון גיט אַ וואָרף זיין קערפּער, ווי אַ פיש אויפ'ן ברעג, און בלייבט שטעהן אויפ'ן דיוואַן. ער געהט זיך עטליכע מאָל דורך און זיין עלאַסטישער קערפּער צייכענט אויס קרייזען הין און צוריק אין דער לופטען.

אַט ליעגט ער ווי אַ בייגעל, די פיס אַרום האַלז. וועלוויל שטעלט זיך אַרויף אויף שמשונס פּאָדעשוועס. מיט אימפּעט גיט שמשון אַ ציה אויס זיינע פיס. וועלוויל דרעהט זיך אין דער לופטען און בלייבט שטעהן.

דער עולם גאַפט.

וועלוויל נעמט שפּיעלען אויף דער קאַטערינקע און קוקט צו מען וואַרפט נישט עפּעס איינגעוויקעלט אין אַ פּאַפּירעל פון די הויכע פענס־טער אַראָפּ.

שמשון נעהמט דערווייל אַרויס פון קעסטעל עטליכע שפּיציג־בלאַנקענדע מעסערס מיט שוואַרצע הענטלעך און נעהמט זיי וואַרפען אין דער לופטען.

מיט אַן אומגעהויערע שנעלקייט הויבען זיך די מעסערס, פליהען העכער, יאָגען זיך. די בלישטשענדע שאַרפען שניידען דורך די לופט, בלענדען די אויגען און, ס'דאַכט זיך, אַז אַט שטעכען זיי דורך שמשון'ס האַנד.

אַט נעהמט שמשון אַרויס אַ בליץ־לאָמפּ מיט אַן אַבאַזשור, צינד זי אָן, שטעלט זי אויף אַ שטעקען און גיט אַ שליידער. די לאָמפּ דרעהט זיך, דרעהט זיך און פאַלט צוריק אויפ'ן שטעקען. ער נעהמט אַרויס בייננדלעך, בענעצט זיי, צינדט זיי אָן. די ביינדלעך פלאַקערען און שמשון שלינגט זיי ווי לאָקשען.

— וויוואַט! בראַוואָ! — פּאַטשט דער עולם.

— מאַלגאַזשאַ־אַטאַ, מאַלגאַ־אַזשאַטאַ... שפּיעלט די קאַטערינקע.

וועלוויל נעהמט דאָס צימבעלע און פערשיעדענע מטבעות שיטען זיך אַריין.

אַרום האַלבען טאָג געהן זיי אַריין אין אַ קעלערשענק עסען מיטאָג.

דער בעל־הבית פון שענק, אַ דיקער איד מיט אַרומגעשוירענע האָר, ווי ביי אַ קאַצאַפּ, מיט אַ פּאָר קעלבערנע אויגען, איז שמשונ'ס אַ חבר. זיי קענען זיך נאָך פון דער אַלטער טיורמע.

די שענק שמעקט מיט קרויט, אָנגעברענטס און ווילגאַטש. כמעט אַלע געסט וואָס זיצען אין שענק טראָגען לאַקירטע שטיוועל און היטלען מיט לאַקירטע דאַשקעס. טהייל פון זיי שפּילען אין קאָרטען, טהייל — אין דאָמינאַ, און טהייל — אין ווערפּיל.

שמשון געהט זיך געלאַסען דורך די שענק, וואַרפט רעכטס און לינקס מיט ווערטלעך. חברה קייקלען זיך פון געלעכטער.

ביי עטליכע טישלעך כאַפּט ער אַריין צו קופּעל ביער און געהט אַריין מיט וועלווילען אין אַ צווייטען חדר עסען.

אין מיטען עסען קומט אַריין די „מוהמע גאָלדע", דערלאַנגט שמשונ'ען אַ קליין, דיק הענטיל און זעצט זיך אַוועק.

וועלוויל האָט מורא זי אָנצוקוקען — איהרע קליינע חזיר'שע אוי־

געלעך קוקען קוים ארוים פון די געשטופּעלטע באַקען. זי נעהמט איהם אויף דער שויס, קושט איהם, גיט איהם קיכלעך און זאָגט איהם, אז זי איז זיינס א מוהמע.

נאָכ'ן עסען געהט שמשון מיט גאָלדען אין א צווייטען צימער אריין און הייסט וועלוויל'ן אכטונג געבען אויף די שטייגעלעך.

אין א פיערטעל שעה ארום קומט שמשון אריין אָהן גאָלדען. ער איז בייז, נעהמט די קאַטערינקע אויף די פּלייצעס, טהוט א מאַך צו וועל־ווילען מיט דער האנד און געהט ארוים. אויפ'ן וועג זאָגט ער אָן וועל־ווילען ער זאָל גאָר נישט אין דער היים דערצעהלען.

— די מאַמע ווייס וואו מיר עסען מיטאָג. — זאָגט וועלוויל.

— בהמה! נישט דאָס — מיט איין וואָרט — רעד נישט! — צור־בייזערט זיך שמשון, לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ און שלעפּט זיך א מיעדער איבער דער שטאָדט.

* * *

שבת נאָכמיטאָג.

אין שטוב איז שטיל, נור דורך דעם אָפּענעם פענסטער לויפט דורך מיט רעש א זאַמדיגער ווינד, טראָגענדיג אין דער לופטען עטליכע־צעהנדליג אבגעריסענע בלעטער און ווערט פערלוירען מיט א קרעכץ ווייט ערגעץ דאָרט אין פרייען פעלד.

דרויסען ערגיץ צוקרעהט זיך א האָן גלאָט אין דער וועלט אריין און ווערט אנטשוויגען.

אויפ'ן בעט צופוסענס, אָנגעשפּארט מיט דעם קאָפּ אויף דער האנד זיצט ביילע און קוקט זיך איין ווי איהר שמשון כראָפּעט. זי באמערקט ווי שמשון שמייכעלט אין שלאָף.

— דאָס חלומט זיך איהם אודאי די „מוהמע גאָלדע" — קלערט ביילע און זיפצט אָפּ.

זי האָט גרוים חשק זיך ארייננצואווארפען אין בעט, האַלזען שמשונען, איהם שטארק קושען.

דאָס קינד אין דער מולטער קומט אויף און צוואויינט זיך.

ביילע עפענט די טהיר, רופט אריין וועלוויל׳ן, וועלכער שפּיעלט מיט די חברים אין קנעפּ. וועלוויל קומט אריין א צוהיצטער, טופּעט פון כעס מיט די בּאָרוויסע פּאָדעשוועס, קריצט מיט די ציין, לויפט צו׳ם קינד און ווארפט מיט כעס די מולטער. דאס קינד פאלט ארוים און פארקייכט זיך.

ביילע כאפּט א האַלץ און נעהמט וועלוויל׳ן שלאָגען.

ווי אן אבגעבריהטער שפּרינגט שמשון אראפּ פון בעט, כאפּט ביי־לען פאר די האָר און נעהמט זי שטיקען.

וועלוויל בעהאלט זיך דערווייל אין א ווינקעל, קוקט ווי די מאַמע ליגט ביי דעם טאַטענס פיס, ווי א געקוילעטע היהן, און אמפּערט זיך.

— נאָ, נאָ — טראכט וועלוויל — שפּיר א טעם פון שלאָגען! וויים, אז מיר טהוט אויך וועה!

שמשון קריצט מיט די ציין און שרייט:

— נבלה!... כ׳וועל דיר די ביינער ברעכען, אויב דו וועסט איהם נאָך איין מאָל אָנריהרען! געדענק אלטע מכשפה!.. געדענק!...

— שלאָג! — סאָפּעט ביילע און גלאָצט אוים א פּאָר אויגען — כ׳וויים, דו ווילסט מיך פּטר׳ן! נישט דערלעבען וועסטו עס, דו כאָליע־ראָ איינער! דו ווילסט א מויד!... כ׳וועל היינט די „מוהמע־גאָלדע" מיט א קאָפּ קירצער מאַכען!

שמשון ענטפערט נישט, גיט איהר א קאָפּיע און געהט ארוים פון שטוב.

וועלוויל מיינט, אז יעצט איז זיין טוידט. די אויגען פערמאכט ער און ווארט, אז די מאַמע זאָל זיך א ווארף טהאָן אויף איהם און איהם אויסרייסען מיט איהרע לאַנגע, דארע פינגער שטיקער פלייש.

ביילע הויבט זיך אויף, ווישט אָפּ די טרעהרען, טהוט אוים וועלוויל׳ן ביז צו׳ם העמד און פערשליסט די קליידער אין קאָמאָדע. זי איז איהם מכבד מיט עטליכע קלעפּ, זאָגט אָז וויעגען דאָס קינד און געהט ארוים.

וועלוויל געהט זיך דורך איבער דער שטוב, זיפצט אָפּ און שטעלט זיך ביי׳ם פענסטער.

פון דער לאַנקע הערען זיך לאַנגזאַמע טענער פון א „פּויאַרקע“. וועלוויל דערמאָהנט זיך ווי ער וואַנדעלט אַרום מיט’ן טאַטען אויף דער פריי. ער שפּירט אין די טענער א בענקעניש, פערלעגט זיינע הענטלעך אויף דער ברוסט און מיט א דין קול’עכעל הויבט ער אָן צו זינגען:

— פּאַטשעמו־ז מעניא מאַ־אַט ראַדי־ילאַ — — — — — — —

ביילע איז אַרויס פון שטוב א פערוויינטע. מיט פערמאַכטע פויס־טען לויפט זי און אין מח פּלאָנטערט זיך איהר די „מוהמע גאָלדע“.

— אַלץ דאָס גראָבע חזיר, אַלץ זי! — טראַכט ביילע — זי מאַכט מיר אַזא פינסטער מזל ביי שמשוג’ען! כ’וועל איהר אויסדראַפּען די אויגען! כ’וועל איהר ווייזען ווי אַזוי מען רעדט אָפּ א מאַן!

אויף דער צווייטער זייט טייך וואו ס’וואַסער איז פלאַך שטעהן יונגע שיקסעס ביז איבער די קניהען אין וואַסער און קלאַפּען מיט „קיענ־קעס“ וועש. זיי קלאַפּען און לאַכען הילכיג צו די פּאַראָבקעס, וואָס פּאַ־שען פערד אויף דער לאָנקע.

אָט פער’גנב’עט זיך א יונגער „פּאַראָבעק“ אין א פּאָר ברייטע ציינענע הויזען מיט א רויטען שפּאַנצער און כאַפּט אָן א שיקסע פאַר א פוס.

די מיידלעך נעהמען פּליאַסקען, קוויטשען, זיינען מכבד דעם בחור מיט נאַסע שטיקער וועש.

די פּאַראָבקעס פּלאַצען פון געלעכטער.

ביילע שטעלט זיך אָפּ.

זי בעטראַכט די רויטע מיידלעך מיט די באָרוויסע גראָבע פיס, מיט די פּלאַקסענע צעפּ, מיט די רויט־געשטרייפטע „באַרכאַנקעס“ און זי דערמאָהנט זיך:

זי איז א מיידעל. אין א שוואַרצע סאַמעטענע בלוזקע מיט ווייסע אויגעלעך, א שוואַרץ סאַמעטיל אויפ’ן האַלז, די האָר געקעמט „סעצע־סיע“ — זיצט זי און האַלט שמשון’ס קאָפּ אויף איהר שויס. איהרע לענג־ליכע, מיט עטוואָס אויסגעבויגענע שפּיצען פינגער באָדען זיך אין

שמשון׳ס לאָקען און זי דערצעהלט אזוי שטיל — — — זי דערצעהלט וועגען דעם „שווארצען־יונגענמאנטשיק“ וואָס זי האָט נאָר וואָס געזעהן...

שמשון לאָזט קיין אויג נישט אראָפּ פון איהר און ביילע דערצעהלט אזוי זיס, אזוי מחיה׳דיג. — — — —

פּלוצים דערפיהלט ביילע א הייסע טרעהר אויף איהר האנד. זי גיט א ציטער, גראבט טיעפער איהרע פינגער אין זיינע האָר, און איהר דאכט זיך, אז דאָס זיצט זי א קליין מיידעלע ביי איהר מאמען אויף א בענקעלע. — — — —

— — — זי בעהאלט דאָס קעפּעל אין דער מאמעס שויס... און די מאמע דערצעהלט וועגען א ציגיינערין, וואָס וואָהנט איינזאם אין א שטיבעל, אויף הויכע סקאלעס, צווישען געדיכטע, בעוואקסנע סאָסנעס... און די ציגיינערין פער׳כשופ׳ט דעם גאנצען געגענד ארום... און די ציגיינערין פערנאַרט זיך צווישען די מעכטיגע סקאלעס אלע מיידלעך, וואָס פאָלגען נישט זייערע מאמעס. — — — — — — — — — — — — — — — —

שמשון טוליעט זיך צו ביילעס ברוסט, נעהמט זי פעסט ארום און שעפּטשעט:

— ביילקע קרוין, זאָג מיר, כ׳בעט דיך, בין איך נור איינער ביי דיר? ביזטו מיר געטריי? זאָג!

און אלץ שטארקער, שטארקער קליאמרעט ער זי ארום.

— ביילעשי — זאָגט שמשון ווידער — דו וועסט נישט בלייבען א קאַרטען־לעגערין. ניין! מיר וועלען באלד נאָך דער חתונה אוועק נאָך ווארשע. כ׳וועל אריין אין א צירק און דו וועסט ווערען א מאדאם... מיין מאדאם! — — — — — —

אַט ציהט זיך שמשון אוים אויף דער שלאָף־באנק. ביילע קריכט ארויף אויף איהם, שפּיעלט זיך ווי א קינד פארטאָג מיט זיין פאָטער. דאָ רייט זי אויף איהם, און דאָ בייסט זי לײדענשאפטליך זיין אונטערשטע ליפּ; דאָ לאָזט זי אריין איהרע פויסטלעך אין זיינע קודלעס, רייבט

איהרע פוכאָווע באקען אַז זיינע עטוואָס שטעכעדיג־בעוואקסענע... און וואָס טהוט זי נישט?!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— טראַ־טראַ־טראַ־טראַאַאַ! — צוטראָמביעט זיך דער „פּאַט־שטאַרזש" אריינפאָהרענדיג אין שטאָדט און וועקט ביילען אויף פון איהר חלום. ערשטווינט קוקט זי זיך ארום, זעהט נישט קיינעם, זעצט זי זיך אוועק ביים ברעג טייך און פערטראכט זיך.

— שוין זעקס חדשים — זיפצט ביילע — ווי שמשון ווייכט מיך אוים. די לעצטע צייט האָט ער מיך גאָר גענומען שלאָגען!... אלץ די „מוהמע גאָלדע", אלץ זי...

— און אפשר רוזשקע?! — בלייבט זי שטעהן א ווײלע און צעוויינט זיך.

א ווינטעל צעוויעגט זיך. לייכטע וואלען קלאפּען, שווענקען אָפּ דעם ברעג. דער טייך זשומעט.

טרעהרען גרויסע ווי ארבעס קאטשען זיך אראָפּ פון ביילעס באקען, קאטשען זיך און פאלען אין וואסער אריין. — — — — — —

אויפגערעגט געהט שמשון ארוים פון שענק.

ער צושפּרייט די פּיס, שטעקט אריין די הענד אין די הויזען־קע־שענעס, קוקט זיך ארום, גלייך ער וואָלט געקלערט וואוהין צו געהן. די שענק מיט די חברים זיינען איהם יעצט נמאס. ס'ווילט זיך איהם זיין אליין, גאנץ אליין ערגעץ ווייט און רוהיג טראכטען. מיט פעסטע טריט שפּאנט שמשון אין דער „בזשעזשינקע", וואָס געפינט זיך אונטער דער שטאָדט.

דאָס וועלדעל שמעקט מיט זומפּען און פריש געשניטענע היי. די בזשעזשינע ביימער זיינען פון אונטען ווי צונויפגעוואקסען אין איין גרוי־סען, אונענדליכען, ברייטביינינגען בוים. די נאכט ווי א כשוף מאכערין לאָזט זיך פאמעליך אראָפּ איבער'ן וועלדיל, שטעלט איבער ביימער, קוס־

טען, פלעכט ביי יונגע בעריאָזקעס די לאַנגע צעפּ אַז ס'ווערט אַזש אונ-היימליך.

פון צווייטען זייט וועלדיל הערען זיך אומעדיגע טענער פון קלויס-טער-גלאָק.

שמשון זעצט זיך אונטער אַ בוים, שפּייט אויס און פאַרציהט אַ סיגאַר. ער זיצט און קלערט ווי אַזוי פּטור צו ווערען פון ביילען, זי איז שוין איהם דערעסען.

— נישט דאָס וואָס אַמאָל! זיפצט שמשון און לאָזט אַרויס דינע שלענגלענדע רויך.

— אפילו די „מוהמע-גאָלדע", דאַכט זיך אַ שעלמע, האַ? אָבער אַלץ נישט רוזשקע! נישט דאָס!

ס'הארץ ציהט איהם צו רוזשקען.

אַט זעהט ער זי אין איהר לאַנגער, טערקישער גאַברעלע מיט האַל-בע, ברייטע אַרבעל. די האָר צושאָטען. די לאַנגע רייפען-אויערינגלעך וואַקלען זיך אין די אוירען. רוזשקע זעצט זיך אַוועק, מאַכט אַריין די גאַברעלע צווישען די פיס און איהרע שוואַרצע, שעלמישע אויגען לאָזען נישט רוהען, ברענען...

שמשון שמייכעלט:

אַ פער'שכורענדע קראַפט פאַנגט אָן וואַקסען אין איהם, צוגיעסט זיך מיט אַ שנעלקייט איבער זיין גאַנצען קערפּער, פילט אָן יעדען שפּאַלט, יע-דען נערוו... ער קאָרטשעט זיך איין אונטער'ן בוים ווי אַ פּאַנטערא און גיט אַ בריל:

— אַ מויד אַ ברען!

שמשון ערמאָנערט זיך:

ער נעהט מיט רוזשקען כאַפּען פיש. זיי זיצען ביז שטאָקידענע נאַכט, הונגערן זיך גוט אויס און מעהר ווי עטליכע פּלאָטקעס כאַפּען זיי נישט. מיעדע געהען זיי אַהיים. אויפ'ן וועג פערגלוסט זיך רוזשקען געבראָטע-נע קאַרטאָפעל.

שמשון גראָבט אויס יונגע, פרישע קאַרטאָפעל, נעמט אַראָפּ אַבי-

סעל היי פון סטאָג, רייסט אָן קאָרע פון דיביימער און א פייעריל צו־פלאַקערט זיך אין מיטען דער לאָנקע.

זיי שלינגען מיט אַפּעטיט די קרובע קאַרטאָפעל.

שמשון ציהט זיך אויס נעבען פייער אויפ׳ן בויך, שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ מיט זיינע צוויי הענד און פערטראַכט זיך. שטיל. ערגיץ דאַרט ווייט, ווייט קוואַקען זשאַבעס.

מיט א ווילדע הנאה בעטראַכט ער די פלאַמען־צינגלעך וואָס הויבען זיך פון פייער. און ס׳דאַכט זיך, אז די פלאַמען־צינגלעך בויגען זיך אלץ נעהנטער און נעהנטער צו שמשונען, שפּיעלען זיך מיט איהם: בויגען זיך צו און שפּרינגען אָפּ.

שטיל. יעדע רגע ווי א זיג־זאַג שניידט דורך א בליץ.

רוזשקע זעצט זיך נעבען שמשונען אויף די קניהען, לאָזט פונאַנדער איהרע שוואַרצע פלעכטען, צעשפּרייט איהר קלייד, ווי א קוואָקע די פלי־געל, נעהמט ארויס פון בוזעם א פּעשיל קאָרטען, טאַשט עס און צולעגט עס אויף שמשונ׳ס פּלייצע.

זי ציהט ארויס א קאָרט:

— מלכה אייבעל:

— א ברונעטקע מיט אויגען ווי די נאַכט, וואַרט אויף דיר ערגעץ גאַנץ ווייט, ווייט... זי בענקט. שלעכטע מענשען לאָזען זי נישט צו דיר... זי וועט אויסשטעהען פיעל צרות, אָבער צום סוף וועט זי דיך קריגען, שמשון! — — — — — — — — —

— פונקט ביילקע, אזוי פלעגט זי אמאָל רעדען, „וורואוזשעו"... איה־רע אויגען! א העליש פייער! — קלערט שמשון און פיהלט ווי עפּעס פלאַנטערט זיך ביי איהם אין מח, שפּרינגט אַהן סדר.

רוזשקע הויבט אויף א קאָרט:

— אויבער שעל:

— — — א פּרינץ מיט בלאָנדע לאָקען איז שטערבליך פאַרליעבט

אין דער ברונעטקע. ער פאַנגט זי, פערשליסט זי אין זיין כשוף פּאַלאַץ. די ברונעטקע אנטלויפט פון זיין שלאָס און קומט צו דיר, שמשון! — —

— —

רוזשקע ווערט שטיל. די באַקען רויטלען זיך. א זאַנפטיג ווינטעל טראָגט זיך לייכט איבער דער לאָנקע. דאָס פייערל דערברענט זיך.

אָט זעהט שמשון ווי א פּאָר לאַנגע הענד אָהן א געשטאַלט שטרע־קען זיך אויס... די הענד ציהען, רופען אין שלאָס אריין, וואו די געפאַנגע־נע ברונעטקע ליגט.

שמשון כאַפּט ארום רוזשקען, קושט זי, שטופּט אריין זיין קאָפּ אין איהר שויס.

רוזשקע האַלזט איהם און שעפּטשעט:

— שמשון, אָט, דאָ אריין קוש! — און ווייזט אויף איהר בראָנזע־נעם האַלז.

שמשון נורעט אריין זיין קאָפּ אין איהר האַלז, שפּיעלעט בשעת מעשה אויף איהר בלוזקע, העקעלט אָפּ איהר קלייד.

— וואָס טהוסטו? — שעפּטשעט רוזשקע און דריקט זיך אַלץ פעסטער צו שמשונען.

שמשון ענטפערט נישט, נעהמט זי אויף דער האַנד און וואַרפט זיך מיט איהר נעבען פייער. — — — — — — — — — — — — —

פון דעמאָלט אָן בענקט ער אַלץ מעהר און מעהר נאָך רוזשקען.

שמשון דרעהט זיך איבער אויף דער צווייטער זייט, לאָזט ארויס א פּאָר קנוילען רויך און פערטראַכט זיך:

זיין חבר, שלמה „קראַדניק“, קומענדיג פון וואַרשע האָט איהם דערצעהלט, אז מיט אזא מיידעל ווי רוזשקע, קען מען אין וואַרשע מאַ־כען א בכבוד׳דיג לעבען. עס האָט פיעל נישט געפעלט, שמשון זאָל פאָר אזא עצה ארייןפאָהרען „קראַדניקען“ אין פּיסק אריין.

— וואָס מיינסטו עפּעס, קעלבאַסניק! — האָט שמשון ארויסגע־זאָגט בייז — רוזשקע איז פון י ע נ ע ? ! ניין ! רוזשקע איז מיינע!

מיט אמאָל פערגעסט זיך שמשון און איהם דאכט זיך, אז ער איז אַן אַלפאָנס.

ער שפּאַצירט זיך איבער „טאַוואַראַוועֿ״ אין אַ פּאָר ברייטע העלע הויזען מיט קעסטלעך, אין אַ ווייסע פּיקענע וועסט, אַ גאָלדענעם זייגער מיט אַ קייט. אויף די פינגער בריליאַנטען. ער שפּאַצירט און קוקט ווי „יאָלדען״ פּאַקען זיך צו איהם. די „מוהמע־גאָלדע״ זיצט ביי דער טהיר און נעמט צו די פּאָר גראָשען.

אויף יום טוב קומט שמשון אַ היים צו זיך אין שטעדטיל. אַן אויס־געפּוצטער געהט ער זיך צו דער „השכמה״, קויפט מפטיר, איז מנדר אַ שעהנע נדבה. נאָכ׳ן דאַווענען פאַרבעט ער זיינע חברים אין שענק אריין. מען עסט, מען טרינקט און שמשון דערצעהלט ווי ס׳לעבט זיך אין וואַר־שע, די בריה׳שקייט פון וואַרשעווער גנבים. חברה זיצען מיט דרך־ארץ און שלינגען זיינע ווערטער. —

טריט. אַ הויכער יונג און אַ פּאָר לאַקירטע שטיוועל מיט אַ פּאָר געפּאַסטע הויזען געהט פערביי. ער רוקט זיין קליין היטעל „נאַ־באַקער״, מען זאָל בעסער ארויסזעהן זיין קאָזאַצקע פּאה.

דאָס איז „יאַן״, אַ שייגעץ וואָס רעדט אויף האַלב־אידיש. ער איז תמיד אין דער „בזשעזשינקע״, כאַפּט קאַנאַרקעס און לערענט זיי ארויס־ציהען בילעטען. זיין צושויבערטע פּאה מיט די שטיקלעך שטרוי צייגען, אַז ער איז נור וואָס פון שלאָף אויפגעשטאַנען.

— העי, דו גוי, וואוהין שלעפּסטו זיך? — שרייט שמשון. יאַן קוקט זיך ארום, דערזעהט שמשונען, שרייט אויס:

י—עזוס־מאַריא! — און צלם׳ט זיך — כ׳שלעפּ זיך צו דיר, שמשון. עפּעס אומעדיג היינט, ברודער. ס׳ווילט זיך דעם האַלז נאָס מאַ־כען און דערצו בין איך הונגעריג ווי אַ וואָלף!

שמשון שטעלט זיך אויף, ציהט זיך אויס, עפענט דאָס מויל. אַ ווילדער אַ־אַ־אַ! שניידעט דורך די שטילקייט פון וועלדעל.

— שמשון, האָסט אפשר אַ פּאַפּיעראָס? — פרעגט יאַן.

שמשון שטעקט אריין צוויי פינגער אין וועסטעל קעשענע, שלעפּט ארויס א סיגאר, איז מכבד יאנען.
זיי פערשווינדען אין וועלדיל.

אין מיטען שטוב ביי א קיילעכדיגען טיש זיצט רוזשקע מיט ביי־לען און שפּיעלען אין „אָקאָ". אויפ'ן טיש אין א מערזשיל ברענט א לעמ־פּעל מיט א געלאַטעוועט גלעזעל. נאָך יעדען קאָן הויבען די שפּיעלערס אויף דאָס לעמפּעל און וואַרפען אריין „שוידער־געלד" אויף נאַפּט.

רוזשקע פערלעגט איין פוס אויפ'ן צווייטען, טאַלירט די קאַרטען און מיט א פּרעהליכע מינע זינגט זי פערשיעדענע קופּלעטען. ביילע אקאָמפּאַנירט איהר — און אויפ'ן טיש קלימפּערן מטבעות.

אויפ'ן פּיעקעלעק קאַפּטשעט א קנייטעל אין א פּלעשעל נאַפּט — דאָרט זיצט וועלוויל און ארבייט א פּליה־שלאַנג.

די טהיר עפענט זיך. שמשון מיט יאנען קומען אריין. שמשון איז פּרעהליך, רעדט מיט ביילען, גלייך צווישען זיי וואָלט גאָר נישט פּאַרגע־קומען. ער שטעלט אוועק עטליכע פלעשלעך בראָנפען און הייסט ביילען עפּעס מאַכען צו פערבייסען.

רוזשקע אין א פּאָר שנורעוואַנע שטיוועלעך מיט הויכע אָפּצאַסען, אין א קורץ געשטרייפט אונטער־קליידעל, פון אונטער וועלכען עס קוּ־קען ארויס קאָלירטע זאָקען, געהט אונטער צום שפּיעגעל טאַנצענדיג.

זי נעהמט איבערפלעכטען מיט די בויגיגע הענד איהרע צופּאַטעלטע, לאַנגע צעפּ. די באָרדע בלוזקע ציהט זיך איין און יעדער בויג פון איהר קערפּער שניידט זיך ארויס, רייצט.

שמשון שטופּט יאנען און שעפּט נחת. ער גנב'ט זיך אונטער, כאַפּט רוזשקען ארום און פאַרשטעלט איהר די אויגען. רוזשקע טהוט כלומרש פון שרעק א צאַפּעל און רייסט זיך ארויס:

— ווי קאָן מען דאָס אזוי א מענשען איבערשרעקען? ! דאָס גאַנצע האַרץ קלאַפּט דאָך מיר — צובייזערט זיך רוזשקע און שטעקט שמשאָנ'ס האנד צו איהר ברוסט — נא, זעה!

שמשון רוקט ארונטער זיין האנד אונטער דער בלוזקע. רוזשקע טהוט איהם א פעטשיל. אלע צולאכען זיך. רוזשקע פארשעהמט זיך, לויפט צו שמשונען, נעהמט איהם רייסען פאר׳ן אויער:

— דו, חזיר איינער!

שמשון בויגט איין דעם קאָפּ, שמייכעלט און לאָזט זיך.

יאַן שלעפּט דערוייל אראָפּ וועלוויל׳ן פון פיעקעליק, זעצט איהם צו זיך אויף דער שויס און מאכט נאָך אלע חיות און פייגעל. ער טהוט א ציה אויס זיין לאנגען האלז — און א קאַנאַרעק שפּיעלט; א קורטשע איין — א האָן קרייט! א לאָז אראָפּ דעם קאָפּ — א הונד בילד. ער ציהט ארויס פון זיין כאַליעוואַ א פייפעל און פייפט אויס א מאַזורקע.

דער עולם ווערט פרעהליכער און צוזעצט זיך ארום טיש. רוזשקע געהט ארום די געסט מיט אַ פלאַש. די גלעזליך ווערען געשווינד ליידיג און מען גיסט זיי ווידער אָן. די פּנים׳ער קאַלירען זיך, מען גיט זיך צו קוראַזש, מען וויצעלט זיך און מען דערצעהלט מעשיות... רוזשקע מאכט עטליכע כוסות, ווערט פרעהליכער, לאַבוזאַוואַטער... זי זעצט זיך אויף שמשונס שויס.

שמשון נעהמט זי ארום און הייבט זי אָן קושען.

ביילע ווערט שטארק בלאַס און באלד פיהלט זי ווי א כוואַליע בלוט שלאָגט איהר אין פּנים אריין. זי קוועטשט איין די פויסטען, וויל כאַפּען א פלאַש, כמאַליען איבער די קעפּ.

מיט א שוידער זעהט זי ווי דער האלב־שכורער שמשון גלעט רוזש־קען און רעדט אפּגעריסענע ווערטער. זי ציטערט פון כעס, און ס׳דאכט זיך, אז זי וויל שמשונען אויפעסען מיט איהרע אויגען.

זי שפּרינגט אויף. מיט וואקעלדיגע טריט געהט ביילע צום קינד און נעהמט שליידערען די מולטער. דאָס קינד פאלט ארויס און צושרייט זיך. טרערען בעווייזען זיך אין ביילעס אויגען. זי קריגט רחמנות אויפ׳ן קינד, הייבט עס אויף, טוליעט עס צו איהר ברוסט און קושט עס. זי פיהלט זיך אזוי שוואך, אזוי הילפלאָז...

יאַן גיט וועלוויל׳ען בראָנפען און פּאַפּיראָסען צו רויכערען. וועל־

ווייל׳ן טהוט עס שטארק הנאה — עפּעס פּיהלט ער זיך גאָר עלטער, גרעס־סער... אין גיכען אָבער דערפּיהלט ער קאָפּ־וועהטאָג און אלץ אין שטוב הויבט זיך אָן דרעהען. — — —

נאכט. וועלוויל קומט אויף. דאָס לעמפּיל אויפ׳ן פּיעקעליק צאנקט און בעלייכט קוים די פּנים׳ער פון די שלאָפענדע.

ער דערשרעקט זיך — די מאמע אויף דר׳ערד, די האָר פונאנדער־געלאָזט. זי כראָפּעט. נעבען איהר ליגט יאַן אויסגעצויגען ווי אַ ליעשטש אויף ברודיגע וועש אהן ציכלעך. דער טאטע אין די קליידער ליגט מיט ה׳זשקען אויף דער שלאָף־באנק.

דאָס פּערדוויכערטע לעמפּעל צוטראָגט איבער׳ן צימער אַ שווערען, שטיקענדען ריח. אויפ׳ן ברודיגען פּאָל וואלגערן זיך: שטיקלעך פּאַ־פּיר, אויסגעברענטע פּאַפּיראָסען, שוועבעלעך. אין אַ ווינקעל ליגען צוויי שטוהלען איבערגעדרעהט און נעבען זיי צוויי פלעשליך פון נישט לאַנג אויסגעטרונקענעם בראָנפען. צו דער טהיר צו ביי אַ בענקיל מיסט ליגט אַ צובראָכען גלאָז, שמיקלעך צוקער.

וועלוויל דערזעהט דאָס אלץ ביים ערשטען בליק און שרעקט זיך שטארק. צומייסטען אָבער האָט ער מורא צו קוקען אין דער זייט וואו די מאמע ליעגט. ס׳דאכט זיך איהם, אז אַ פּאָר גרינליכע אויגען קוקען אויף איהם פון אונטער די פונאנדערגעלאָזטע האָר.

פון פּיעקעליק טראָגט זיך דאָס פּישטשען פון אַ גריל. די ים־חזיר־לעך וואורטשען. משונה׳דיגע שאָטענס שפּרינגען און טאנצען איבער די ווענד.

וועלוויל האָט מורא, פּערמאכט די אויגען — בלויע רעדער מיט גאנצע פּאַלאַצען זעהט ער פאר זיך... דאָרט אין ווינקעל שטעהט עמיצער און בלעקט אויף איהם ארויס די צונג.. טיעפער, טיעפער בעהאַלט וועל־וויל דעם קאָפּ אין קישען און ציטערט פון שרעק.

ניו־יאָרק, 1910.

אין וואַלד

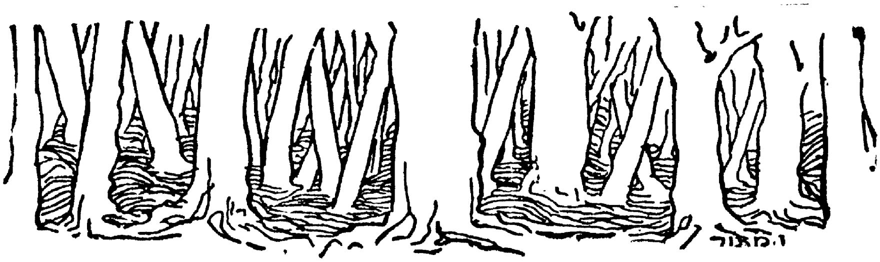

אין עק ליפּאָווצער וואַלד, אויף אַ בערגעל, וואו דאָס דאָרף זאַוואַד האָט זיך אָנגעהויבען, איז געשטאַנען אַ שווארצע קרומליכע געביידע, גע־מאַכט פון פיער־עקיגע קלעצער. די קלעצער זיינען געווען צושפּאַלטען פון אַלטקייט און פערשמירט מיט ליים און בהמה־מיסט.

חיים שמיעד, אַ שווערער, אויסגעארבייטער איד מיט גרויסע ביינער־נע קנאָכען, מיט רויטע פון פייער אויגען, מיט אַ צואַקערט פּנים, באַ־דעקט מיט סאַזשע, איז געשטאַנען אין דער קוזשנע אין אַן אַלטען פערשי־מעלטען קאַפּעל מיט אַ לעדערנעם פאַרטוך. ער האָט געהאַלטען מיט אַ לאַנגע צוואַנג אַ צוגליהטע שטאַבע און מיט הנאה געקוקט ווי זיין זוהן שלמה, אַ נידריגער, ברייטבייניגער יונג אין אַ שוואַרץ העמדעל אָהן אַר־בעל, האָט אויסגעהאַקט לעבער אין דעם אייזען.

אין דרויסען האָט חיים'ס עלטסטער זוהן לייזער, אַ בעווייבטער יונ־גערמאַן מיט עטליכע צוואָוואָרפענע האָר אויף דער גאָמבע, געשמיעדט אַ גניאָדען זשרעבאַק פּאָדקאָוועס. לייזער האָט געהאַלטען דעם זשרע־באַקס פוס צווישען זיינע אָנגעשיילט מיט אַ דלאָטע די קאָפּיטע. דער פויער האָט צוגעהאַלטען דעם זשרעבאַק פאַר דער מאָרדע, איהם געגלעט, געגעבען ווייסע מייערען און דער זשרעבאַק האָט זיך געוואָרפען ווי אין קדחת. יעדע ווייל האָט ער אַ שטעל אויף געטהאָן די אויערען, אַ ריס געטהאָן דעם הינטערשטען פוס און זיך צוהירזשעט, עפּענענדיג ברייטער זיינע רויטע נאָז־לעכער.

חיים'ס מוזשיניק, לייבקע, אַ שוואַרץ אָבגעריסען אינגעל פון אַ יאָהר דרייצעהן מיט אַ פערריסען פּויליש נעזעל, איז געשטאַנען אין אַ זייט מיט עטליכע שקצים און זיי געוויזען אַ „שיסער". דער שיסער איז בעשטאַנען פון אַ גרויסען שליסעל. ביים שליסעל האָט געהאַנגען אַ לאַנג שטריקעל

און ביים עק פון שטריקעל — א גרויסער משוואָק מיט אַ פּלאַטש׳קען שפּיץ.

—העי, חברה,—האָט לייבעל זיך געווענדעט צו די שקצים קראַצענדיג בשעת מעשה דאָס רעכטע באָרוויסע פיסעל מיט׳ן לינקען — ווער וויל קויפען אַט דעם שיסער ? נישט מעהר ווי פינף קאָפּיקעס, קוקט, דאָס איז איינמאָל א כלי! מיט איין שאָס הרג׳עט מען א וואָראָנע !

די שקצים האָבען דעם „שיסער" בעטראַכט, בעטאַפּט, נור קיינער האָט זיך נישט געאיילט צו קויפען.

—— נו, דו, וואָלאָדעק, — האָט זיך לייבעל געווענדעט צום אָרגאַ־ניסטער׳ס שייגעץ — דו האָסט דאָך א רייכען טאַטע, פאַר וואָס קויפסטו נישט ?

— בא — האָט וואָלאָדעק געענטפערט און זיך גענומען שיבערען זיין פלאַקסען קעפּיל — אפשר שיסט ער גאָר נישט. לאָמיך פריהער זעהען ווי ער שיסט !

— גלויבסט נישט — האָב לייבעל געענטפערט — אַט וועל איך באַלד שיסען. און אויב דו האָסט נישט דאָס גאַנצע געלד — האָט לייבעל ווייטער גערעדט — מאַכט אויך נישט אויס, כ׳וועל דיר געטרויען. גיב שוין א קאָפּיקע און דאָס איבריגע וועסטו מיר אויסצאָהלען, גוט ?

לייבעל האָט ארויסגענומען פון דער קעשענע א פּעקיל „שוועבעלעך", וואָס צינדען זיך אליין אָן, גענומען אָבברעכען די קעפּלעך. זיי אַנגעשטופּט אין דעם לאָך פון דעם שליסעל, פעסט אַנגעשטופּט און אריינגעזעצט דעם טשוואָק אין דעם לאָך. ער האָט געהייסען אַלעמען אוועקגעהן אַ זייט, אַנגענומען דאָס שטריקעל מיט דער רעכטער האַנד און וואָס כח נור א שליידער געטהאָן דעם „שיסער" אזוי קונציג אַז א שטיין אז דער טשוואָק האָט דורכגעלעכערט דעם שוועבעל. א קנאַל ווי פון א פּיסטאָלעט האָט זיך דערהערט און א וואָלקען רויך איז געבליבען שטעהן אין דער לופט.

דער זשרעבאַק האָט זיך א ריס געטהאָן אומוואָרפענדיג דעם שמיעד מיט׳ן פייער און אוועק, שפּרינגענדיג איבער פּלעטער.

דער אַלטער חיים איז אַרוים מיט שלמה׳ן. פֿויערים האָבען זיך גענו־מען טראָגען פון אַלע זייטען, געלאָפען נאָכ׳ן זשרעבאַק.

לייבקע האָט דערווייל אָפּגעצויגען און זיך בעהאַלטען הינטער א סטאַדאָלע. דער אַלטער חיים איז אַרומגעפֿלויגען איבער׳ן הויף, געזוכט לייבעלען און גערעדט צו זיך אַליין:

— סאַ—ממזר! כ׳וועל איהם היינט די הויט אָפּשינדען, אז דאָס האָט קיין עול נישט, וואַקסט מיט די שקצים אין דאָרף, ס׳וועט זיך נאָך שמד׳ען! בלי נדר, נאָך שבת, פיהר איך איהם אין שטאָדט אריין, אוועק־געבען צו משה שוסטער און דאָרט וועט ער וויסען וואָס קאָרען גילדט!

ער האָט געשריען, גערופען:

— לייבעל, לייבקע, קום נור אהער!

לייבעל האָט זיך ארויסגערוקט פון הינטער דער סטאַדאָלע, זיך גע־ריבען אָן דער וואַנד ווי א פּעט חזר׳ל און ברוגז׳דיג געזאָגט:

— כ׳וועל נישט געהן!... וועסט מיך שלאָגען — — אז איך בין נישט שולדיג!...

— ווער וועט דיך שלאָגען, ווער, דו הינטישער לעבער — האָט חיים געקריצט מיט די ציין און געהויבען די ברייטע הויזען, — קום שוין אהער, הערסט? !

דערווייל האָט זיך שלמה׳קע אונטערגע׳גנב׳עט און צוגעטראָגען לייבקען צום פאָטער.

חיים האָט אָנגעכאַפּט דעם אינגעל פאַר די האָר, איהם געשלאָגען מיט זיינע ביינערנע קנאָכען, געטרעטען מיט די פיס און געוואָרעט.

— באַנדיט, כ׳וועל דיך איינמאָל דער׳הרג׳ענען, דערשטיקען וועל איך דיך, גנב איינער! דו זאָלסט מיר נישט געהן אין וואָלף׳ס דרכים, הערסט ? נישט פערשוואַרצען אויף דער עלטער מיין פנים! און אויף ס׳ניי גענומען טרעטען דעם אינגעל מיט די פיס.

לייבקע האָט קיין טרעהר געלאָזט, איז געלעגען אויף דער ערד, איינגעקורטשעט ווי א טוידט חיה׳לע און פאַרקוועטשט די אויגען. ער האָט בשעת מעשה געקלערט וועגען זיין ברודער

וואָלף. ער האָט געוואוסט, אַז ביי וואָלף'ען, וואו די זעברעס ענדיגען זיך, הייבט זיך אָן אַ ביינערנע רייף און אַז דער גרעבסטער שטעקען שפּאַלט זיך אָן איהר אין צוויי'ען. נישט איינמאָל האָט לייבקע געזעהן ווי וואָלף האָט זיך אויסגעצויגען ביי מעכיל'ן אין שענק. ער האָט ארויפגעשטעלט אָן אייזערנע קאָוואַדלע אויף זיין בלויז האַרץ און די שטאַרקסטע פּויערים פון דאָרף האָבען מיט גרויסע האַמערס געשמיעדט שטיקער אייזען. אַזאַ רייף, האָט ער געוואוסט, קריגט מען פון אַ סך קלעפּ, און ער איז זיכער געווען אַז ווען ער וועט עלטער ווערען וועט ביי איהם אויסוואַקסען אַזאַ רייף. דעמאָלט וועט דער „אַלטער" מעהר איהם נישט שלאָגען.

חיה, דעם שמיעד'ס ווייב, אַ הויכע דאַרע אידענע פון אַ יאָהר עטליכע פופציג מיט שוואַרצע וואָנסען, איז פּונקט אָנגעקומען פון דאָרף.

— מערדער, דו וועסט נאָך דעם אינגעל דער'הרג'ענען, גענוג זאָל שוין זיין, הערסט, דו אַלטער קרח! ?

— אַ קלאָג אויף דיר מיט דיין זוהן צוזאַמען — האָט חיים זיך געווענדעט צו זיין ווייב האַלטענדיג בשעת מעשה דעם אינגעל פאַר אַ האַנד — אַז דו ביזט נישט בעסער פאַר איהם ! זי נעמט זיך אָן, גערהג'עט איהר מוזשיניקיל — — — אַ דער'הרג'עט זאָלסטו ווערען, באַטשאַן*), דו! ווען כ'וואָלט מיט דיר געשלאָגען כפּרות צוזאַמענגענס באַלד נאָך דער חתונה וואָלט איך געווען אַ געזונטער! ניין, — האָט חיים אויסגעשפּיגען מיט אַ קרעכץ — — כ'בין אריינגעפאַלען! ס'איז פאַר מיר קיין שידוך נישט געווען!

פון וואַלד איז אָנגעקומען וואָלף, חיים'ס צווייטער זוהן, אַ שוואַרצער בחור ווי אַ ציגיינער, פון אַ יאָהר אַכט און צוואַנציג. ער האָט געטראָגען אַ קליין טוכען היטעל מיט אַ לעדערנעם דאַשעק, אַ פּאָר לאַקירטע שטיוועל מיט געפּאַלדיוועטע כאַליאַוועס. אין דער האַנד האָט ער געהאַלטען אַ לאַנג צווייגעל און עס וואָוילעריש געדרעהט צווישען די פינגער.

*)באַטשאַן — בושעל.

זעהענדיג ווי דער פאטער האלט ליבקען און קריגט זיך מיט דער מאמע האט וואָלף איהם איבערגעשלאָגען מיט א בייזער:

— נו, טאטע, האסט זיך שוין צו׳דרש׳ענט, לאז שוין נעמען א סוף. ס׳גאנצע דארף קומט זיך צונויף אויף אייער שווארץ וואונדער! געה, געה בעסער אין דער קוזשנע!

דער אלטער דעזעהענדיג וואָלפען האט זיך עטוואס פערלוירען, אפּגעלאָזט ליבקען, א שפּיי געטהאן, אויפהויבענדיג די הויזען און געשאָלטען אין דער וועלט אריין:

— פער׳שרפעט זאָלען זיי ווערען! חיים שמיעד וועט זיך אנפּרעגען ביי ר׳ וואָלף גנב צו ער זאָל שלאָגען ליבקען! א נישט דערלעבען וועט ער עס! זיי וועלען זיך נאָך אלע דערשפּילען!

ליבקע האט זיך א האסטיגען שטעל אויף געטהאן, זיך אפּגעשאָקעלט פון די קלעפּ, ווי א הינטעל וואס שפּרינגט ארויס פון וואסער, זיך געטאפּט פאר׳ן צוקלאפּטען געזעס און געוואָלט מאכען פּליטה.

— העי, ליבקע, קום נור — האט וואָלף איהם צוגערופען — וואס דער „הינטען" בריהט? הא, הא, —האט זיך וואָלף צולאכט — כ׳האב מורא עס וועט דיר גאר נישט זיין! נא, דא האסטו א זעקסער און קום מיט מיר אין וואלד אריין. הער זיך איין, אויב יעקב „שרייבער" וועט זיין אין וואלד וועסטו גלייך געהן צוריק און אויב נישט וועסטו צוגעהן צו לאה׳ן און איהר זאגען, אז כ׳וועל היינט אבענד זיין ביי איהר. נו, נישט געזוימט, שטעל א פאלקע!

טיעף אין וואלד ביים „באראק" האט זיך וואָלף אפּגעשטעלט.

— הער, ליבקע, כ׳געה צו וואו מען האקט דעם דאמב.

— און איך?

— דו ווארט דא, הערסט? כ׳וועל נור א קוק טהאן צי יעקב איז דארט נישטא. וואס האב איך געוואָלט זאגען? יא! אויב כ׳וועל נישט זיין צוריק אין א צעהן־פופצעהן מינוט מעגסטו געהן אהיים. נור הער

זיך איין — דאָ האָט וואָלף צוגעלעגט דעם פינגער צו דער נאָז — האַלט מויל!

ליבקע וואָלט געגאַנגען פאַר וואָלף'ען אין פייער. זיך תמיד גע־חזר'ט וואָלף'ס ווערטער: אויב דו ווילסט ס'זאָל פון דיר זיין א לייט לע־רען דיך אוים שוויינען! אז מען וועט אפילו שניידען דאָס לייב אין פאַ־סען — שווייג! לאָז קיין טרעהר גישט!

זיין קינדיש מוח'ל האָט פערשטאַנען וואָס קומט פאַר צווישען וואָלף'ען און לאה'ן, כאָטש ער האָט נישט געוואוסט ווי עס אָנצורופען. און אזוי ווי ער האָט ליעב געהאַט אַלץ נאָכצומאַכען וואָלף'ען — האָט ער געטראַכט אז ווען ער וועט גרעסער ווערען, וועט ער זיך אויך אזוי טרעפען מיט פייגלען — יעקב'ס מיידעל.

לייבעל האָט ארויסגענומען דעם זעקסער פון מויל, איהם אָפּגעווישט און זיינע הויזען און גענומען שפּילען מיט זיך אליין „קאָפּשלאָק".

ער האָט זיך מיט אמאָל אויסגעצויגען אויפ'ן מאָך, פערזשמורעט די אויגען און געקוקט אין די ברענענדיגע זון אריין. א מילכיגער רעגען בויגען האָט איהם איינגעהילט אין גאַנצען, געוואַרעמט דאָס פּנים. עס האָט זיך מיט אמאָל דערהערט א קלאַפּ. לייבקע האָט זיך אויפגעכאַפּט. נישט ווייט פון איהם איז ארוים פון מאָך א „סקאָוואָראָנעק" און שנעל זיך גענומען רעדלען ארויף. אָט איז ער שוין זעהר הויך, פונקט אין דער מיט פון דער זון. און דער פויגעל צוטרעלט און צופּייפּט זיך אַלץ הע־כער, גיט מיט אמאָל א קנאַל, פּלאַצט, רייסט זיך איבער און שיט זיך פונאַנדער ווי א ווייטער דונער. לייבקע האָט פארקוועטשט נאָך שטאַר־קער זיינע אויגען און דערפיהלט ווי א פּאָר פליגעלע וואַקסען איהם אויס אונטער די ארעמס, הייבען איהם אויף און טראָגען איהם טיעף אין הימעל אריין. דאָס גאַנצע דאָרף שטעהט און וואונדערט זיך — לייבקע פליהט. און אז דער טאַטע נעהט שלאָגען, גיט ער א הייב אויף די הענד, א פּאַטש מיט די פליגעל — און כאַפּ מיך! און אז פייגעלע וועט וועלען וועט ער זי נעמען אויף די פליגלען און וועט איהר ווייזען, ווי ביי פּריוועסען אין שלאָס טאַנצען ארום דייטשלעך און ער קען זיך מיט זיי.

ער האָט דאָך אַליין געזעהען מיט דעם אַלטען באַרטעק, דעם פּאַס־טעך, ווי דער אַלטער ישראל פּריוועס זיצט אַ טויזטער אין שלאָס, האַלט אַ שטיקעל ברענענדיג קיהן, עפּענט קופּערס און ציילט גאָלדענע רענדלעך. די דייטשלעך האָבען צוגענומען זיין קליין ברודעריל אויך און די מאַמע האַלט אין איין וויינען, אַז פישעלע איז געשטאָרבען. ער זעהט איהם יעדע נאַכט. די דייטשלעך פיהרען איהם אין שלאָס אַריין און דאָרטען פון אונטער אַ גאָלדענע הייהל שפּרינגען אַרויס פיעל קינדער, פישעלע אויך צווישען זיי. ער האָט איהם באַלד דערקענט, זיך געפרעגט וואָס די מאַמע מאַכט. נור ער שווייגט — וויל קיינעם נישט אויסזאָגען. אויף אַ גרויסען שטוהל האָט ער דאָרט געזעהן פייגעלעס מאַמע, די שעהנע גיטעל, ווי זי איז געזעסען מיט אַ גרויסע גאָלדענע קייט אַרום האַלז. ער וועט פייגלען דערצעהלען. וואָס הייסט ? אַז ער וויל איז ער מיט איין מאַך פון די פליגעל אויפ'ן שפּיץ פון אָט דעם בוים. און באַלד — נאָך אַ מאַך — און ער איז שוין אויפ'ן צווייטען בוים און אַ ציה אַזוי מיט'ן קערפּער — און ער פליהט אַריבער גלייך צו מרדכי שרייבער...

פון שטאָדט איז אָנגעקומען דער דאָרפס־שטראַזשניק, אַ פופציג יעהריגער קאַצאַפּ מיט אַ פּאָר קליינע קאַלמיצקע אויגען. ער איז געגאַנ־גען שטייף, קלינגענדיג מיט זיין פּערראָסטעטע שווערד.

— העי, לייבאַ, וואָס וואַרפסטו זיך אַזוי ? האָסט ס'קדחת ?

לייבקע איז האַסטיג אויפגעשפּרונגען, דערזעהען דעם פּאָליציאַנט האָט ער אַ שמייכעל געטהאָן, זיך אַוועקגעשטעלט אין דער גאַנצער לענג, צוגעשטעלט צוויי פינגער צום אָבגעריסענעם דאַשעק און ווי אַ זעלנער איהם אָפּגעגעבען „טשעסט“.

— זדראַווי זשעלאַיעם, גאָספּאָדין באָבורין!

— און וואָס טהוסטו דאָ אין וואַלד — האָט באָבורין געשמיי־כעלט, אַראָפּגענומען זיין שווער טיכען היטעל און זיך געווישט דעם רויטען, פּערשוויצטען שטערען — היטסט וואָלף'ס קאָנטראַבאַנדע ?

— טאַק מאַטשנאָ ! — האָט לייבקע געענטפערט, אַרויסגענומען בשעת מעשה דעם זעקסער — נאַ, זעה, דאָס האָט מיר וואָלף געגעבען,

כ'זאָל איהם היטען דאָרט אין גרוב עָטליכע בלוזען בראָנפען — —

— יא, יאַ, יא! פ'וואקסט א „מאַשעניק"! — איז זיך דער קאַצאַפּ פערגאַנגען אין א געלעכטער — העה, ווייז נור דעם זעקסער!

— ער איז א פאַלשער — האָט לייבקע געלאַכט — און איהם גע־געבען די מטבע.

דער קאַצאַפּ האָט איהם געדרעהט, בעקוקט, געקלאַפּט אין דער שווערד און אַנגעהמעגדיג לייבקען פאַר'ן קאָלנער האָט ער שטרענג גע־זאָגט:

— וואו האָסטו גענומען דעם זעקסער, דו, „זשידאָווסקאַיאַ מאָרדאַ", זאָג? מען דאַרף אייך אַלע אידען אויס'שחט'ען! אלע! דער זעקסער איז א פאַלשער!

— וואָלף האָט איהם מיר... — האָט לייבקע אָנגעהויבען און באַלד חרטה געקריגען.

— אזוי, וואָלף האָט איהם דיר געגעבען, זאָג, דער קעשענע אָר־טיסט? קום שוין מיט מיר! כ'נעהם דיך גלייך מיט דיין טאַטען, מיט דיין ברודער, דעם גנב, און איהר אַלע געהט ביי מיר אוועק נאָך סיביר! אין קייטען! נאָך סיביר!

לייבקע האָט זיך גענומען רייסען. דער קאַצאַפּ האָט איהם גוט אָנ־געריסען פאַר די אויערן, דערלאַנגט איהם עטליכע בענקלעך אין געזעס אריין און גענומען אוועקגעהן.

לייבקע איז אַן אויפגעקאָכטער געוואָרען, זיך געטרייסעלט אין גאַנ־צען. געוואוסט, אז דער קאַצאַפּ האָט איהם צוגענומען דעם זעקסער, איז ער נישט א פאַלשער, האָט ער גענומען נאָכלויפען נאָך באַבורינען מיט א שטיין, געשריען ער זאָל איהם אָפּגעבען. דער קאַצאַפּ האָט נישט גע־ענטפערט. לייבקע האָט איהם גלייך אין קאָפּ אריין א שליידער געטהאָן דעם שטיין און פערשוואונדען צווישען די ביימער.

פויערים אין די בלויזע העמדער זיינען געשטאַנען מיט שאַרפע העק און אויסגעהאַקט קרייזען ארום די אראָפּגעלאָזטע דעמבעס. שיקסעס און

עלטערע גויה'ס האָבען אריינגעזעצט קלינעם אונטער דער קאָרע, זי אָפּ־געריסען און עם געלעגט אין קופּעס. טהייל האָבען זיך געווישט זייערע נאַסע, צופלאַמטע פּנים'ער מיט די אויסגעשמירטע הענד און געלבליכע פּלעקען זיינען געבליבען דאָ און דאָרט.

— גאָט זאָל העלפען! — האָט יעקב, א איד אין די זעכציגער, אויסגעשעריען צוקומענדיג נעהנטער.

— אויף אימער און אייביג! — — —

די פּויערים זעהענדיג דעם „פּאַן פּיסאַרוש" האָבען זיך גענומען פלייסיגער פאר דער ארבייט.

— נו, וואָס זאָגט איהר, טאַטע, — האָט זיך יעקב געווענדעט צו אן אלטען פּויער — וויפיעל קופּעס דאָמב וועלען מיר הײַ־יאָהר האָבען?

— באַ, כ'ווייס — האָט דער פּויער זיך פערטראַכט, ארויפגעצויגען בשעת מעשה זיינע צייגענע הויזען — א טויזענד וועט זיין, אויב נישט מעהר!

יעקב האָט זיך אוועקגעזעצט אויף אן אָפּגעהאַקטען בוים. ער האָט זיך געוואונדערט ווי דער אַלטער קאצפּער, א גוי פון א יאָהר עטליכע אכטציג, שטעהט נאָך א גאַנצען טאָג מיט דער האַק אין דער האַנד און שטעהט נישט אָפּ פון די איבריגע פּויערים.

קאצפּער איז נאָך ביי יעקב'ס פאָטער געווען „לעשניק" אין וואַלד. דעמאָלט איז דער וואַלד געווען געדיכטער, ס'איז אונמעגליך איהם געווען דורכצוגעהן — אזוי געדיכט זיינען די ביימער געווען. אַלטע דעמבעס זיינען פון אַלטקייט אליין געפאַלען, געלעגען צעהנדליגע יאָהרען, צופאַ־לען און פרישע דעמבעס זיינען ארויסגעוואַקסען פון די צופוילטע ביימער.

נישט איין מאָל אין א ווינטער פארנאַכט האָט זיך קאצפּער פערקליבען אין א ווינקעל און גענומען וואָיען ווי א וואָלף. באַלד האָבען זיך הונגע־ריגע וועלף גענומען אָפּרופען פון אַלע זייטען און פינקעלדיגע, וועלפּישע אויגען האָבען ארויסגעבערענט פון וואַלד.

יעקב קוקט אויף קאצפּערס צוקנייטשט, ווי א געבאַקענער ווינטער־עפּעל, פּנים, אויף זיינע כמעט צוגעמאַכטע פון אַלטקייט אויגען און ווען

נישט די הענד וואָס האָבן זיך פּאַמעליך באַוואויגען, וואָלט מען גע־מיינט, אַז קאַצפּער שלאָפט שטייענדיגערהייט.

— עס דומה לחמור — האָט יעקב צו זיך געזאָגט.

ער האָט געקוקט אויף דער אַלטער פּיאַסעצקאַ מיט איהר טאָכטער קאַשאַ'ן — די אָרימסטע פון דאָרף, האָבען איין „מאָרג" לאַנד און אַ „לעפּיאַנקע".

קאַשאַ איז געשטאַנען מיט עטוואָס צושפּרייטע, באָרוויסע פיס, גיך געריסען די קאָרע און דערלאַנגט איהר מוטער. קאַשאַ מיט איהרע קליי־נע הענד האָט אויסגעזעהען ווי אַ קינד. יעקב האָט באַמערקט, אַז דאָס קלייד ביי קאַשאַ'ן איז פיעל קורצער פון פאָרענט ווי פון הינטען:

— דאָס טראָגט זי שוין ווידער — האָט ער געטראַכט.

פאַר יאָהרען האָט קאַשאַ געהאַט אַ קינד מיט'ן אָרגאַניסטער. ער האָט זיך געקליבען חתונה האָבען מיט איהר, דערוויייל איז ער פער־שוואונדען און זי טראָגט שוין ווידער.

אַ פּויער האָט בעמערקט ווי יעקב קוקט אויף קאַשאַ'ן און שמיי־כעלט, איז ער עטוואָס אויפגערוימטער געוואָרען און געזאָגט:

— קאַשאַ, גאָט איז מיט דיר, האָסט זיך געמוזט איבערעסען, זעה נור סאַר'אַ בויך האָסט געקריגען?

קאַשאַ איז רויט געוואָרען און גאָר נישט געענטפערט.

— דו וואָלסט שוין גאָר געוואָלט דיין ווייב זאָל זיך איבערעסען— האָט קאַשעס מוטער בייז געזאָגט — קוק איהם נור אָן, דעם כוואַט, דאַכט זיך אַ „כלאָפּ" ווי אַ דאָמב און דאָס קאָן אַ קאַץ אַ ווײדעל נישט צובינדען, אַזאַ צוקראַכענער! נישט בהנם שלעפּט זיך דיין ווייב אַרום מיט אַנדערע!

— אַט אַזוי, אַט אַזוי גיעב איהם! — האָבען זיך עטליכע שיקסעס אַנגערופען — לאָז זיך נישט, פּיאַסעקצאַ!

— דו, אַלטע „סוקאַ", ביזט דאָך ערגער פון דיין טאָכטער — האָט דער פּויער אָן אויפגעקאָכטער געזאָגט — ווער געדענקט דיך נישט ווען דו האָסט זיך אַרומגעשלעפּט מיט'ן יונגען „פּאַן" און יעדעס יאָהר

גנעהאט אין דער סטאַדאָלע א ממזר!

— דו חזר'ש אויער, דו! דיין פראנקע האָט נישט געהאט א ממזר מיט'ן „סאַלוטעס" און דו אַליין ביזט אויך א „שובער". נישט בחנם איז דיין מאמע געווען בעל־הבית'טע ביים גלת צוועלף יאָהר! און מיך אליין האָט נישט דער אלטער וויקאר ארומגענומען ווען כ'האָב זיך פאר איהם מתודה געווען? נור איך בין נישט קיין נאר! כ'האָב פאר'ן קוש געקראָגען פינף רובעל און אלע זינד בחנם פארגעבען!

— וואָס אמת, איז אמת! — האָבען אלע געלאכט.

— אביסעל א יחוס — האָט יעקב געשמייכעלט אין זיך, מעהר נישט איינגעהערט וואָס די פויערים האָבען גערעדט.

א גרויסער זשוק איז געשטאַנען אויף א יאַגדע־בוימעל, און אָנגעכמור־רעטער, מיט אן אראָפּגעלאָזטען שנוק. א צווייטער האָט זיך ארומגע־רעדעלט מיט א זשומעריי. ער האָט דורכגעשניטען פערשיעדענע קריי־זען, יעדע ווייטע צו צום זשוק אויפ'ן בוימעל, איהם געגלעט מיט די פליג־לעך, געלעקט מיט'ן שנוק און איז באלד ווידער פערשוואונדען זשומענדיג אלץ העכער. מיט אמאָל האָט זיך דער זשוק אוועקגעשטעלט אויפ'ן בוימעל, עפּעס אויסגעשפּונען מיט די הינטערשטע פיסלעך, געהויבען די פליגלען. די זשוקעס זיינען פאַמעליך צו איינער צום צווייטען, איינגע־פלאָכטען זיך מיט די פיסלעך, געקלאַפּט מיט די פליגעל און צוזאמען אוועקגעפלויגען.

יעקב האָט זיך פערטראכט און גענומען שפּאצירען איבער'ן וואַלד.

צייט מען האָט איהם איבערגעגעבען, אז „וואָלף ר' חיים'ס" איז ביי איהם אן אפּטער בן־בית, איז דער אלטער יעקב ארומגעגאנגען ווי אָהן א קאָפּ. און פטור צו ווערען פון וואָלף'ען, ווי ער האָט געמיינט אין אָנהויב, איז נישט געווען אזא לייכטע זאך. דען גאָט זאָל שומר ומציל זיין — אזא יונג קאָן לייכט אונטערצינדען, שטעכען און וואָס קען ער נישט?

מיט אן אמת, האָט זיך דעם אלטען עפּעס נישט געגלויבט, אז צווישען וואָלף'ען און לאה'ן זאָל זיין עפּעס ערענסט. נו, טאקע? וואָס פאַרע אידישע טאָכטער וועט דאָס האָבען צו טהאָן מיט א גנב? על אחת

כמה וכמה וועט דאָך אַן אשת־איש אודאי נישט האָבען צו טהאָן! אַלא מאי? וואָס דען? האָט דער אַלטער יעקב טאַקע נישט געפונען קיין תירוץ און געפיהלט, אַז ער איז מיאוס אריינגעפאַלען, אַז ס'רוקט זיך אויף איהם אָן אַ פינסטער עלטער — — און ווער ווייס? טאָמער שטראָפט איהם גאָט. ער האָט דאָך צוגעזאָגט גיטעלען, זכרונה לברכה, דער ערשטער ווייב, אַז ער וועט נישט נעמען קיין בתולה — — נור געה זיי אַ בריה! געווים איז עס פאַר איהם נישט געווען קיין שדוך, דער שוועה, שלמה פאַכטער, איז נישט זיין שטאַנד — — נור גאָר נישט! פערפאַלען!

אַזוי האָט זיך יעקב אַרומגעשלעפּט איבער'ן וואַלד ביז פאַרנאַכט. נישט ווייט פון „באַראַק" האָט ער דערזעהן קאַשאַן.

— וואָס טהוסטו דאָ? — האָט זי יעקב געפרעגט.

— די מאַמע האָט מיך געהייסען וואַרטען אויף אַ קוויטעל — האָט זי געענטפערט און נישט אויפגעהויבען די אויגען.

יעקב האָט רחמנות געקראָגען אויפ'ן שיקסעל, ווי זי איז געזעסען אַזוי איינגעקורטשעטע, מיט פערלעגטע הענד — האָט ער איהר אויסגעשריבען אַ קוויטעל, געגעבען אַ קופּערנעם צעהנער אַ מתנה און זי געהייסען געהן אהיים.

דאָס שיקסעל איז צוגעפאַלען צו יעקב'ן און איהם גענומען קושען די האַנד.

— ניטע, קאַשאַ, מען דאַרף נישט — האָט יעקב געשטאַמעלט — כ'בין דאָך נישט קיין „קשאַנדז" — און ער האָט צוגעכאַפּט די האַנד.

יעקב האָט זיך מיט אַמאָל גענומען אַרומקוקען אין אַלע זייטען, גע־קוקט אויף קאַשאַן און עס האָט איהם עפּעס אַ בריה געטהאָן אין אַלע גלידער. ער איז צוגעגאַנגען נעהנטער צום־שיקסעל, גלייך זיך פערלוי־רען, אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד און אַוועקגעגאַנגען.

אַז יעקב איז צוגעקומען צו זיין הויז און דערזעהען ווי וואָלף שפּרינגט דורך זיין פּאַרקאַן, איז ער אויף אַ רגע צומישט געוואָרען, זיך באַלד געטאַמעוועט און אַ געשריי געטהאָן:

— העה, וואלף!

וואלף האט דערזעהען יעקב'ן, אינסטיקטיוו ארונטערגערוקט דאס היטעל איבער די אויגען און צוגעגאנגען, אויספייפענדיג עפעס דורך די פערמאכטע ציין.

— וואס שפרינגסטו עפעס איבער די פלעטער ווי א קאץ — האט דער אלטער געשמייכעלט — כ'וויס, פאר מענשען איז דאכט זיך געמאכט א טויער?

— איהר ווייסט דאך ר' יעקב — האט וואלף גוטמוטהיג געענטפערט — כ'האב שוין אזא טבע! די פרנסה אונזערע ברענגט עס מיט — און ער האט זיך צולאכט.

— און דו לעבסט נאך אלץ, הא? — האט דער אלטער איהם א קלאפ געטהאן אין דער פלייצע.

— וואס פרעגט איהר, ר' יעקב! כ'הויב איצט אן צו לעבען!

— אזוי, הא, הא, הא! — האט זיך דער אלטער כלומרשט צולאכט.

יעקב איז קיין נאר נישט געווען, האט ער דערוויל פערצויגען דעם שמועס און בשעת מעשה געפלאנט ווי ר'נאך אונטערצורוקען וואלפען א פיסעל. ער האט געפיהלט, אז איצט האט ער די בעסטע געלעגנהייט.

— און ווי געהט עס מיט פרנסה?

— שוואך, ר' יעקב!

— הער, וואלף, ווילסט מאכען א פאר רובעל?

— כ'וויל שוין גאר!

יעקב האט אנגענומען וואלפען פאר א האנד, מיט איהם אבגעגאנגען עטליכע טריט און זיך אבגעשטעלט.

— הער זיך איין, ס'וואלט געווען א מצוה ביי מיגאצקען ארויסצונעהמען דעם „שימעל“ — דאס איז א „הונדצוואט“ א גוי, ער קאן נישט קוקען אין די דלת אמות וואו א איד שטעהט! ברויכסט מעהר? דעם שימעל רופט ער „ראבין“. איך אליין וואלט ביי דיר צוגענומען דאס פערדעל. כ'וואלט דיר געגעבען א פינף און צוואנציגער אבי דעם ערל אנלערנען. און וואס מיינסטו, ס'איז א שווער שטיקעל ארבייט? — אסור!

קענסט גלייך דעם סוס ארונטערפיהרען פון דער לאַנקע, ס'וועט אסור א הונד א ביל טהאָן! נו, וואָס שווייגסטו?

— ס'געהט! — האָט וואָלף געענטפערט — גיט אהער א פינפעריל האַנד־געלד.

— געמאַכט!

פּארנאַכט האָט חיים פערמאַכט די „קוזשנע" און געגאַנגען מיט די בנים אהיים. לייבקע האָט זיך אויך געפּלאָנטערט צווישען זיי. אפנים דעם טאַטען'ס קלעפּ האָבען איהם וועניג געאַרט. ער האָט געוואוסט, אז אזוי דאַרף זיין, אז א טאַטע האָט געזונטע, אייזערנע הענד צום שלאָגען און אז ער וועט גרויס ווערען וועט ער אויך האָבען שטאַרקע הענד און וועט אויך שלאָגען. דערפאר טאַקע האָט ער מעהר דרך ארץ געהאַט פאר'ן טאַטען ווי פאר דער מאַמע. כאָטש די מאַמע האָט איהם אלין נאָכגעגע־בען. און מיט אן אמת האָט חיים לייבקען אויך ליעב געהאַט, וואָס ער מאַכט זיך פון די קלעפּ קיין וועזען. אריינגעכאַפּט, קיין פּיפּס געטהאָן און פאַרטיג! — אזוי דאַרף עס זיין — האָט זיך חיים געטראַכט. גע־הענדיג פון דער „קוזשנע" אהיים האָט חיים עטליכע מאָל א קניפּ גע־טהאָן לייבקען אין דער באַק אריין און עפּעס אונטערגעברומט. אלע זיי־נען געווען הונגעריג, נישט גערעדט צווישען זיך און געטראַכט ווי מען וועט דאָס „אריינכמאַליען" די געזאָטענע קאַרטאָפעל מיט פּוטער־מילך.

חיה, דערזעהענדיג די חברה פון דערווייטענס, איז גאָר לעבעדיגער געוואָרען. גיך אריינגעקאָטשעט אין מיטען שטוב א פּאַס פון העריננ, אראָבגענומען דאָס ברעט פון דער שלאָף־באַנק, ארויפגעלעגט אויף דער פּאַס, אוועקגעשטעלט אן ערדען שעפּעל מיט צוויי אויעדען מיט פּארי־גע, מעהליגע קאַרטאָפעל, צוויי קרוגען פּוטער־מילך, אן אייגען געבאַקע־נעם לאַבען ברויט און א שיסעל פּוטער.

חיים איז אריין מיט די בנים, בעקוקט וואָס עס שטעהט אויפ'ן טיש און א געשריי געטהאָן:

— נו, חברה, נעהמט אייך צו מנחה, גיכער!

אליין האָט ער אָנגעריבען אַן דער נאַסער, קופּערנער שעפּ זיינע הענד, זיך ארומגעגארטעלט מיט א קאָלירטע נאָז־טיכעל אנשטאט א גארטעל און אויסגעשריען:

— אוי, אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה! — —

די חברה האָבען זיך צושאָטען איבער דער שטוב און עפּעס געמאָה־לען מיט די מיילער.

— אוי, אָשימה אספּרנה! — לייבקע, האָסט אהיים געטריבען די קוה?

— יי־אא! — האָט לייבקע געענטפערט, ווארפענדיג א הייסע קאַר־טאָפעל פון איין באַק אויף דער צווייטער.

נאָך מנחה האָבען זיך אלע צוזעצט ארום טיש, גענומען די בלעכער־נע לעפעל אין די הענד אריין און מיט ליב און לעבען זיך ארייגעטהאָן אין עסען.

אויף דער שועל האָט זיך בעוויזען אן עלטערער איד מיט א פּאַק אויף די פּלייצעס. דער איד האָט אָנגעקלאַפּט מיט'ן שטעקען אַן דער שועל.

— ברוכים היושבים, מיט א גוטען אפּעטיט! איהר האָט דאָך גע־ווים פאַר אן אָרעמען אידען א לעפעל געקעכץ?

— געוויס האָבען מיר — האָט חיה א צופריעדענע געענטפערט — נעהמט נור אראָפּ, פעטער, דעם פּאַק און זעצט אייך צום טיש.

דער איד האָט געטראָגען א צייגען כאַלאַטעל, א פּאַר שטיוועל, ווייסע פון בלאָטע, מיט שווערע כאָליאַוועס. די פּאָלעס זיינע געוועזען אריינגעמאכט אין דעם שטריק, מיט וועלכען ער איז געווען ארומגע־גארטעלט. ער האָט פּאמעלעך אראָבגענומען דעם פּאַק, זיך געוואַשען און הויך המוציא געמאכט.

— פון וואַנען קומט א איד? — האָט חיים איהם שלום געגעבען.

— פון וואַנען איך קום? — האָט דער אורח געצויגען די ווערטער און געשניטען דאָס ברויט אין קליינע רייפלעך — הם, פעטער לעבען, פון דער גאַנצער וועלט! הייגט בין איך דאָ, מאָרגען — דאָרט און אזוי שטופּט מען דורך דאָס ביסעל יאָהרען, אבי ווייטער!

דער עולם האָט זיך באַלד אַרומגעזעצט אַרום דעם אורח ווי אַרום אַן אבן־טוב, אָנגעשטעלט די אויערן און זיך איינגעהערט צו יעדען וואָרט זיינס. דען וואָס איז אַ חידוש ? ס'זיינען דורך חדשים און אַ לעבע־דיגען מענשען אויסער די דאָרפישע האָט מען אויפ'ן ישוב נישט גע־זעהן, האָט טאַקע דער ישוב דערעסען און ס'האָט זיך געוואָלט דורכ־שמועסען מיט אַ אידען, הערען וואָס עס טהוט זיך אויף דער וועלט. און ווי דער עולם איז אַזוי געזעסען און זיך געשמאַק איינגעהערט ווי ס'לעבט זיך אידען אין טיעף „ראַשעיע", האָט זיך די טהיר געעפענט און באַ־בורין סטראַזשניק, דער „סאַלטוס" און נאָך זיי אַ עולם פויערים זיינען אַריין אין שטוב.

חיים האָט זיך צומאָל פון אָרט נישט געריהרט. ער איז שוין גע־וואָהנט געווען צו די צרות, געוואוסט, אַז דאָס זוכט מען זיין גן־עדן פיהרער, וואָלפען.

די פויערים האָבען געשריען, געוואָלדעוועט, געסטראַשעט זיי וועלען אונטערצינדען, אויסגעזוכט די שטוב, דעם בוידעם — וואָלף איז נישט געווען. דער אַלטער חיים האָט זיך מיט אַמאָל אַ שטעל געטהאָן, אַריין צווישען די פויערים און גענומען רעדען :

— פּאַנאָוויע, איהר קענט אַלע חיים שמיעד, אמת ? און נישט פון היינט ! איך בין אין זאַוואַד געבוירען געוואָרען און אַז מען האָט אייך „געוואָלאַשטשעט"*) האָב איך זיך פון מיין חלק אָפּגעזאָגט, אַוועקגעגע־בען אייך מיין „וואָליקע" לאַנד. וואָס שווייגט איהר ?

— אמת, אמת, — האָבען די פויערים אויסגעשריען.

— און איצט, ווער האָט אייך די וועגען, די בריטשקעס געמאַכט ? ווער שמיעדט אייך די פערד ? אַלץ חיים שמיעד, אמת ? האָב איך אייך אַמאָל גענאַרט ? זאָגט ! אמת, כ'בין אַ איד — אָבער אַן ערליכער איד !

— וואָס אמת, איז אמת — האָבען די פויערים געשריען — חיים איז

*) צוטהיילט די ערד.

אַן עהרליכער איד!

— טאַ וואָס ווילט איהר פון מיר? וואָס בין איך שולדיג, אַז כ'האָב אַ זוהן אַ גנב? איהר ווייסט דאָך, אַ טאַטע פאַר אַ זוהן הענגט מען נישט!

די פויערים האָבען זיך ביסלעכווייז גענומען אַרויסרוקען. חיה האָט געוויינט, געזוכט לייבקען, נור לייבקע איז שוין לאַנג געווען אין וואַלד, געגאַנגען אַנזאָגען דעם ברודער ער זאָל אַבציהען.

אין אָבענד האָט געכאַפּט אַ מאַיאָווע פרעסטיל.

וואָלף איז געלעגען אין אַ האַלב איינגעפאַלענע סטאַדאָלע וואָס איז געשטאַנען אין וואַלד און געוואַרט אויף לאה'ן.

ער האָט אַריינגערוקט דעם קאָפּ צווישען די אַקסלען, איינגעטוליעט זיך אין רעקיל און געציטערט פון קעלט. ער האָט אויפגעזוכט אין אַ וועסטיל־קעשענע אַ שטיקעל פאַפּיראָס און פעררויכערט. אַרום איז געווען שטיל, נור עפּעס אַ שוואַרצער קוטער איז געלעגען אויסגעצויגען אויף אַ בעלעק, נעבען דאָך, געוואָרטשעט און געשאַסען מיט די גרינע פאָספאָר אויגען.

וואָלף האָט פערשטאַנען, אַז ס'איז נישט גלאַט וואָס לאה זוימט זיך אַזוי שפּעט און זיך בשום אופן נישט געקאָנט שענקען ווי ר'נאָך ער איז געוועזן אַזאַ חמור און זיך נישט געכאַפּט אַז יעקב שטעלט איהם אונטער אַ פיסעל. און איצט מעג ער זיך שוין אָפּגעזעגענען מיט'ן אייגענעם דאָרף, אויב ער וויל נישט לעבעדיגערהייד די קאָפּיטעס אויסציהען. די נכפה האָט איהם געגעסען. ער האָט זיך מיט אַמאָל אויסגעגלייכט, פאַרקוועטשט פון כעס די פויסטען און געשאָלטען. ער האָט געפּלאַנט נאָך מיט אַלע זיך אָפּצורעכענען, זיי אַנטהון געברענטע צרות. און יעקב'ן, דעם חסיד, וועט ער היינט נאָך אַרויסנעמען די פערד! ווי ער איז אַ איד!

עס האָבען זיך דערהערט טריט. לאה אין איינגעהילטע אין אַ פאַטשיילע איז שטיל אַריין אין דער סטאַדאָלע.

— וואס אזוי שפעט, לאה'שע? וואס הערט זיך?

— ס'הערט זיך, יא — האט לאה זיך געבייזערט, — כ'האב זיך קוים ארויסגעריסען, דיינע געשעפטען — — און אצינד זוכט מען דיך. ס'גאנצע דארף איז אויף, טראג זיך בעסער בעצייטענס אפ, הערסט?

— וואס דו רעדסט, נארעלע, ווער ווען וועט דאס איינפאלען מיך דא ביי נאכט צו זוכען? און ווייסטו ווער ס'האט „גע'סליחה'עט" דיין אלטער! ס'א שיי...! קום אהער, טייבעלע, ס'איז מיר אזוי קאלט! וועסט ־א זיין מיט מיר ביז פארטאג, גוט?

— וואר פאלט דיר איין, וואס? דו הער מיך בעסער, און ציה שוין אפ, דען מען קאן יעדע מינוט דא אהערקומען. דאס גאנצע דארף פויערים איז אוועק דיך זוכען.

— זיי קיין קינד נישט, לאה, מען וועט וואלף'ען נישט כאפען — און ער האט זי ארומגענומען.

זיי האבען זיך אריינגעזעצט אין א קופע אלטע גראבאווינע, זיך ארומגענומען, זיך צוגעטוליעט און פארגעסען אין אלעם.

עס האבען זיך דערהערט קולות. לאה איז א פערציטערטע געווארען און גענומען וויינען. וואלף האט זי בערוהיגט, זי ארומגעוויקעלט מיט גראבאווינע מען זאל מיינען ס'איז א „סטאג" שטרוי און אליין האט ער זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד און צוגעלעגט דאס אויער צו דער טהיר.

די קולות זיינען געווארען אלץ העכער. וואלף האט זיך נישט פער־לוירען, פערמאכט מיט א ברעט די טהיר, אויפגעזוכט א צובראכענע וויד־לע מיט צוויי ציין און בעשלאסען פאר קיין פאל זיך ניט אונטערצוגע־בען. ער האט שארפער אנגעשפיצט די אויערען.

— שלאגט איהם! ער וועט זאגען! ער מוז זאגען! — האט וואלף דערהערט קולות און ער איז א פערציטערטער געווארען.

—אויב דו זאגסט נישט וואו וואלף איז, הענגט מען דיך אויף, הערסט, לייבא? — האט ער דערקענט באבורינס שטימע.

ס'איז צוריק געווארען שטיל. מיט אמאל האט זיך דערהערט א סוויסטשען ווי מען וואלט עמיצען געפאטשט, קולות: „בעסער! בע־

סער!" און ליבקע האָט זיך צעוויינט.

ווי א צוריצטע חיה איז וואָלף ארומגעלאָפען איבער דער סטאַ־דאָלע מיט דער ווידלע אין דער האנד און איין גאָט ווייס פארוואָס ער האָט דוקא געזוכט אַן אנדער ווידלע, צי א האַק ער זאָל ארוים און ווײַ־זען די „פּסו־בראַטעס" ווי צו שלאָגען א קליין אינגעל, זיין ליבקען. אין דער סטאַדאָלע איז מעהר קיין ווידלע נישט געווען. לאה'ס שטיל געוויין האָט איהם אויפגערעגט. ער האָט פארגעסען אז לאה איז זיין געליעבטע און אַנכאַפּענדיג זי ביי א האנד האָט ער איהר איינגערוימט:

— שווייג, נבלה, דען כ'דערשטעך דיך!

פאַר גרויס כעס האָט ער דערלאַנגט דעם קאַטער א כמיאָל מיט דער ווידלע, אז ער האָט קיין צייט געהאַט זיך צו דערהאַלטען מיט די לאַפּעס און אראָפּ אויף דער ערד ווי א שטיין.

ער האָט ווידער דערהערט באַבורינ'ס קויל:

— פּאַנאָוויע, דער קליינער וואַקסט א גנב! ער ווייס וואו וואָלף איז, אז נישט וואָס וואָלט ער דאָ געטהאָן ביי נאכט אין וואַלד? שלאָגט אזוי לאַנג ביז ער וועט אויסזאָגען.

באַלד האָבען זיך דערהערט ליבקעס געשרייען, אויסטערליש רעווען, אז ס'בלוט האָט וואָלף'ן גענומען פריהרען אין די אָדערן. ער האָט גע־ציטערט, זיך פארשטעלט די אויערן און געקלאַפּט קאָפּ אין וואַנד.

— זאָגסט אז ער איז אין די „לעפּיאַנקע"? דו „היצעל", דו! פאַר־וואָס האָסטו באַלד נישט געזאָגט, וואָלסטו דאָך פארשפּאָרט צו קריגען קלעפּ!?

— צו דער ..לעפּיאַנקע", צו דער „לעפּיאַנקע", נעמט ליבא'ן מיט— האָבען זיך געהערט ווילדע קולות.

וואָלף האָט דערהערט ווי ס'ווערט איהם וואַרעם ביים הארץ, עס שטיקט עפּיס אין האלז און ער האָט געשעפּטשעט: ליבקעלע, ליב־קעלע!

ער האָט א פראַל אויף געטהאָן די טהיר און ארויס מיט דער ווידלע. די פּויערים האָבען זיך צושאָטען. באַלד איז באַבורין געלעגען א

דורכגעשטאכענער. ער האט געשלאגן רעכטס, לינקס, געכמאליעט אי־בער די קעפּ, געפאלען, זיך גיך אויפגעהויבען, און ווידער געשלאגען, געפלעמט — — און מיט אמאל האט ער דערפיהלט א בריה איבער'ן קאפּ — ווי מען וואלט איהם אפגעמאסטען מיט א דראנג.

— סא'יז נאך דיר, וואלף! — און ער איז אומגעפאלען.

אז ער האט געעפענט די אויגען האט שוין אנגעהויבען צו טאגען.

— ער לעבט! — איז לייבקע צו און איהם גענומען קושען די הענד.

דער הימעל איבער'ן וואלד האט זיך פערפלאמט. וואלף האט זיך לאנג איינגעקוקט אין דעם פלאם, זיך געוואלט עפּעס דערמאהנען, גע־פיהלט ווי די כוחות פערלאזען איהם און דערזעהן נעבען זיך לייבקען.

ס'איז איהם ווי לייכטער געווארען, לאנג געקוקט אויף לייבקען און אויף זיינע מיט בלוט פערטרוקענטע ליפּען האט זיך באוויזען א שמייכעל.

און אז לייבקע האט זיך דערשראקען, נישט געקאנט אויסהאלטען וואלף'ס בליק און זיך אפּגעדרעהט מיט א געוויין, האבען וואלף'ס פער־גליווערטע אויגען נאך אלץ געקוקט אויף דעם ארט וואו לייבקעס פּנים איז געשטאנען.

דער מִשְׁפָּט

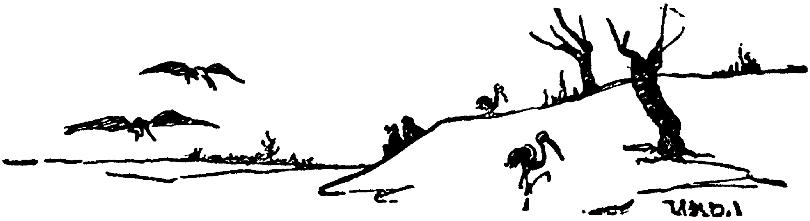

1.

(מיין שווער־טעריל זעלדין)

שמחה פישער, א פארגרעבטער, מגושמ׳דיגער איד, האָט געוואָהנט אין שכנות מיט פנחס „שרייבער“. שמחה׳ס פויריש הייזעל מיט׳ן שווארצען, שטרויענעם דאך פון אלטקייט איז געשטאנען ביים עק פון דער זשאָלדעווקע וואו זי שניידט זיך ווי א טרעפּ צווישען שפּיציגע סקאַ־לעס און פאלט מיט א רויש אין דער ווייכסעל אריין. און פון דערוויי־טענס האָט זיך געדאכט, אז דאָס הייזעל איז ארויסגעוואקסען פון די סקאלעס, וויעגט און שווענקט זיך אין וואסער ווי א בערלינקע און ארום און ארום פלעכטען זיך זילבערנע סטענגעס.

דער פישער מיט דריי בנים זיינען געשטאנען אהן קאפאטעס, בארוויס, מיט פערשארצטע איבער די קניען הויזען און געשמירט מיט קעז גרויסע צוויי אויריגע עמערס. שמחה׳ס ווייב, א געזונדע, רויטע אידענע ווי א פויערטע, מיט א ווייס דריי־עקיג טיכעל אויפ׳ן קאָפּ איז געשטאנען א באָרוויסע, מיט ברייטע צונויפגעוואקסענע ווי ביי א גאנז פינגער און פאריכט גרויסע, געשטריקטע שאטקעס. די מענער האָבען ארייגעלעגט שטיינער אין די עמערס, דער שטראָם זאָל זיי נישט אוועקטראָגען. און אז אן עמער איז פול געוואָרען מיט פיש, האָבען זיי גיך אָנגעצונדען שטיקער קיהן, די פיש זאָלען נים זעהען וואו צו אנט־לויפען און האָבען דעם עמער ארויסגעשלעפּט. די צאפּעלדיגע פיש האָט מען ארייגעלאָזט אין די געשטריקטע שאטקעס און זיי אָנגעהאָנגען אן א פּליט וואָס איז געשוואומען אין וואסער צוגעבונדען צום ברעג מיט גראָבע שטריק.

אויף דעם פּליט איז געזעסען שמחה׳ס מוזשיניק, זעליג. א אינגעל פון א יאָהר צעהן מיט א וואָרצעל נעבען אויער און געוואָרפען קריש־

קעם און א פלאַש מיט וואסער, וואו א גאָלדען פישעל איז ארומגעשוואר־מען.

זעליג איז געוואקסען אין וואלד ווי א ווילדע ציעג. אָפט פער־פאַלען געוואָרען אויף עטליכע טעג, זיך מיטגעכאפּט מיט א בערלינקע זאַלץ וואָס איז פערביי געשוואומען און אין דערהיים האָט ער קיינעם נישט אויסגעפּעהלט. און איינמאָל אז ס'איז דורך א וואָך און זעליג איז נישט אהיימגעקומען, האָט די מוטער געלאָזט פאַלען א וואָרט. אלע האָבען געשוויגען. און נישט בחנם! ווען זעליג איז געבוירען געוואָרען מיט'ן וואָרצעל האָט די מוטער זיך דערשראָקען און געשיקט נאָך דער אלטער „טשאַראַווניצע" זי זאָל איהם אָפּשפּרעכען.

די מכשפה האָט געהייסען דעם קליינעם זעהר היטען, אז נישט וועט די קייסערין פון דער ווייכסעל, די הייליגע וואנדע, איהם צונעמען.

און דער פישער מיט די בנים האָבען געגלויבט באמונה שלמה, אז דאָס שטיק וואסער וואו זיי וואוינען מוז צונעהמען א מענשען, דען דער פאנג ווערט שוואכער פון יאָהר צו יאָהר. דאָס וואסער פאָדערט זיינס — דעריבער געהט זיי אזוי שלים־מזל'דיג.

און יעדעס מאָל, ווען זעליג איז פערפאַלען געוואָרען אויף עטליכע טעג, האָבען אלע געשוויגען און ביי זיך האָט יעדער געטראַכט, אז דאָס וואסער האָט שוין זיין קרבן, איז, ווי אויף צו להכעיס, דער קליינער יע־דעס מאָל צוריקגעקומען. די ווייכסעל האָט איהם שוין דריי מאָל ארויסגע־וואָרפען. דעריבער האָט שמחה ניט געוואָלט וויסען פון דעם אינגעל, איהם ניט געלערענט קיין אידישקייט, איז טאַקע זעליג אַרומגעגאנגען קרועה בלויה.

— וואָס האָסטו זיך אוועקגעזעצט, וואָס, בהמה דו — האָט די פּי־שערין א געשריי געטהאָן צו זעליג'ען — געה אריבער צום „שרייבער" און פרעג וויפיעל פיש מען זאָל שיקען אויף שבת.

דאָס אינגעל האָט געכאפּט די פלאַש מיט'ן גאָלדענעם פישעל און זיך געלאָזט איבער'ן וואלד.

זעליג האָט געטראַכט, אז ווען ער וועט עלטער ווערען, וועט ער

ניט כאַפּען קיין פּיש מיט עמערס. ער וועט זיך אויסבויען א פּליט און כאַפּען פּיש מיט סיטשען. און אז ער וועט רייך ווערען (און רייך ווערען וועט ער געוויס) קויפט ער זיך א פּאָר גומענע שטיוועל, מיט לאַנגע כאַליאַוועס, וואָס פּערבינדען זיך מיט א שנאַל אזש אונטער'ן בויך. א לעדערנעם רעקעל און ער וועט ארומפּאָהרען אין די וואַסערן אין אן אמת פּישערשיפעל, מיט אזא גרויסען ראָד. דעמאָלט וועט ער זיך אויס־בויען פּונקט אזא הויז מיט א גלעזערנע וועראַנדע, ווי פּנחס שרייבער האָט. און טאָמער גאָר אוועקשענקען דאָס גאָלדענע פּישעל רחל'ען? זי איז דאָך מיט איהם שוין ברוגז דעם צווייטען טאָג! ער האָט איהר שוואַרצער קאַץ דעם עק אָבגעהאַקט. א שעהנע ריינע כפּרה! אז די פּיש וואַרפען דעם רויגען, דאַרף זי זיך נישט פּער'גנב'ענען און אויפפרעסען זיי! יאָ, דאָס פּישעל וועט ער אוועקשענקען רחל'ן. אמת, גאָלדענע פּישלעך וואַלגערן זיך נישט אין דער ווייכסעל, נור גאָר נישט, ער וועט עלטער ווערען וועט ער כאַפּען א וואַל־פּיש, איהם אויסהוילען, זיך אויפנעהען פון דער שופען־פּעל א פּאָר הויזען מיט א ראָק צוזאַמען, וואו די בלויזע אויגען זאָלען זיך נור ארויסזעהן, און ער וועט זיך א לאָז טהאָן מיט אויפגעשטעלטע פּליס־פּעדערען צו די גאָלדענע פּישלעך, ער וויים, אז זיי וואוינען אין די טיעפּסטע קעסיל־גריבער. ער וועט אָבער רחל'ן אַנזאָגען זי זאָל טוישען דאָס וואַסער און אריינוואַרפען עטליכע קרישקעס.

אויף דער וועראַנדע איז געזעסען רחל און זיך אויסגע'טענה'ט מיט דער שוואַרצער קאַץ, וואָס איז געלעגען אין אן אויסגעבעטען קאַשעק מיט א געשוואָלענעם רוקען:

— מיין אָרעם קעצעל! ס'טהוט דיר וועה? נו, וויין נישט! מיקאַ־לאַי זאָגט ס'וועט זיך אויסהיילען. דערפאַר וועט זעליג'ס וואַרצעל ווע־רען אזוי גרויס, אזוי גרויס, זעהסט, אזוי! — און זי האָט צושפּרייט ביידע הענטלעך — וועט דאָס זיין מיאוס — האָט רחל זיך צולאַכט — זעליג מיט אן עק אויף דער באַק!

— רחל, זעהסט, כ'האָב א גאָלדען פּישעל! ווילסט עס?

רחל האָט זיך אויסגערעדעט און אַראָבגעלאָזט אַ ליפּ:
— כ'בין ברוגז!
— פאַר וואָס ביזטו ברוגז?
— ווייל ביזט אַ גזלן!
— אַז דער טאַטע האָט מיך געהייסען, אויף מיין וואָרט! ער האָט נאָך געהייסען כאַפּען דיין קאָץ אין אַ זאַק אריין און זי אַראָפּוואַרפען פון בערגיל, אַזוי, פּליוך, אין וואַסער אריין!

— און מיינסט ס'וועט דיר זיין געשאָנקען? גאָט וועט דיך שטראָפען! מיקאַלאַי זאָגט, אַז דיין וואָרצעל מוז ווערען אַזוי גרויס, ווי דער אָבגעהאַקטער עק.

זעליג איז אויף אַ מינוט צומישט געוואָרען, זיך אָנגעכאַפּט פאַר דער באַק און איהם האָט זיך בשעת מעשה מיט אַן אמת אויסגעדאַכט, אַז דער וואָרצעל ווערט לענגער.

— ס'איז אַ ליגען! און וויפיעל וועטסטו אַז מאָרגען האָב איך איהם שוין נישט? כ'האָב אַזאַ מיטעל!
— וואָס פאַרע מיטעל?
— מען שמירט איהם אויס מיט טויבען־בלוט עטליכע מאָל, ווערט ער פערדאַרט און פאַלט אַרונטער.
— טאָ פאַרוואָס טהוסטו עס נישט?
— ווייל די מאַמע זאָגט דער וואָרצעל איז מזל'דיג און אַז כ'וועל איהם אַראָפּנעהמען פאַר 13 יאָהר, וועט ס'מזל אַנטלויפען.
— און דו ביזט מזל'דיג?
— אודאי, זעהסט מיך האָט די ווייכסעל דריי מאָל ארויסגעוואָרפען און כ'וואָלט אפילו אין ים אויך געקאָנט שווימען! מיין טאַטע איז שוין אַזוי לאַנג פישער און האָט נאָך קיינמאָל קיין גאָלדען פישעל נישט געכאַפּט. און איך ווייס וואו זיי וואוינען אויך! און דו ווייסט נישט!
— וואו?
— אין די קעסעל־גריבער!

— זעליג, ס'איז אמת, אז א קעסיל־גרוב מוז יעדעס יאָהר צונעמען א מענש ?

— אודאי, זיי וואוינען דאָרט מיט די גאָלדענע פישלעך! דו ווייסט, אז כ'וועל עלטער ווערען וועל איך אהין צו די גאָלדענע פישלעך.

— און אז זיי וועלען דיך נישט ארויסלאָזען ?

— זיי וועלען יאָ ארויסלאָזען !

— און וואָס וועסטו דאָרט טהאָן ?

— ווייסט וואָס, דאָרטען ליגען אַלע ים־אוצרות, וועל איך זיך אָנלעגען פולע קעשענעס מיט גאָלד און בריליאַנטען און קומען צוריק.

— און וועסט מיך אויך מיטנעמען ?

— דיך ? אז ביזט ברוגז !

— אודאי בין איך ברוגז !

— וועל איך דיך נישט מיטנעמען !

— טאָ נעהם נישט !

— טאָ גיעב מיר אָפּ ס'גאָלדענע פישעל !

— ס'גאָלדענע פישעל ? טאָ פאר וואָס ביזטו אזא שלעכטער, נעמסט מיין קעציל און — — — — —

— אויף מיין וואָרט, כ'וועל מעהר דעם עק נישט אָפּהאַקען !

— אז דו האָסט שוין אָפּגעהאַקט !

— רחל, וואו ביזטו ? ס'עסען ווערט קאַלט — האָט די אַלטע דיענסט גערופען.

— כ'געה שוין — האָט רחל געענטפערט און זיך אויפגעשטעלט.

— קום מאָרגען צו אונז, רחל, „באָטשאַנעס"*) זיינען שוין גע־קומען צו פליהען, וועסט קומען ?

— כ'וועל קומען — און זי איז אריין אין שטוב.

*) בושעלס.

2.

דער וואלד האָט פרעהליך גערוישט, געשמעקט מיט קאלעפּאַניע**).
זעליג, אַן אָבגעברענטער ווי אַ ציגיינערל, איז זיך געגאַנגען אַ באַרוויסער איבער'ן וואלד, אויסגעמיטען די סטעזשקע וואו אלע געהען, געשפּרייזט איבער דער שוואַרצער, זומפּיגער מיט מאָך בעוואַקסענער ערד און הנאה געהאַט ווי די קיהלע, פייכטע ערד צוגעהט און פּידעלט אונטער זיינע פּיסלעך ווי גוט אויסגעקנאָטענע טייג. דאָס אינגעל האָט געהאַלטען אַ שליסעל אין מויל און געפייפט אויף וואָס די וועלט שטעהט.

רחל אַ פרעהליכע מיט צופּלאָמטע בעקלעך, מיט די שיך און זאָקען אין די הענד איז דעם אינגעל נאָכגעגאַנגען.
שטראַהלען וואָס זיינען געווען בעהאַלטען טיעף אין וואלד האָבען מיט אַ מאָל גענומען שטיפען, זיך פלעכטען אַרום רחל'ן, די שטראַהלען האָבען זיך פער'גנב'עט פון הינטען, איהר אַ קוש געטהאַן, צוריק אָפּגע־שפּרונגען און מיט אמאָל זי אַ גאָס אָפּגעטהאָן מיט אַזאַ זילבערנע ליכטיגקייט, אַז רחל האָט אַזש פערזשומערט די אויגען און אַרויסגע־לאָזט אַ פרעהליכען קוויטש.
פייגעל זיינען געוואָרען לעבעדיגער, זיך אַרויסגעריסען מיט אַ פּאַ־טשעריי פון טיעפען גראָז, געבליבען הענגען אנטקעגען דער צופּלאָמ־טער זון און זיך צוטרעלט.
דער וואלד האָט פרעהליך גערוישט, געשמעקט מיט קאלעפּאַניע.
און עס האָט זיך געדאַכט גלייך מחנות פּיעדעל־שפּיעלער זיינען צוואָוואָרפען איבער'ן וואלד, ווערען אלע מיעדער, הערען בּיסלעכווייז אויף

**) גומי אויסצורייבען אַ בויגען פון אַ פּיעדעל.

צו שפּיעלען — האָבען די פיעדעל־שפּיעלער דערזעהן ווי א יונג פּאָרעל שטעהט האנד אין האנד באָרוויסע אויף דער פייכטער ערד, האָבען זיי זיך דערפיהלט אינגער, ראש און ראשער גענומען רייבען זייערע בוי־גענס אָן געל־רויטליכע שטיקער קאַלעפאָניע און די הויכע סאָסנעס ווי אָנגעצויגענע סטרונעס האָבען א ציטער געטהאָן, זיך צוברומט ווי א וויי־טער, שטילער ים: יוגענד! יוגענד!

ארויסגעהענדיג פון וואלד האָט דראָס פּאָרעל זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ברעג פון דער וויכסעל און גענומען שווענקען אין דעם דורכזיכטיגען וואסער זייערע בלאָטיגע פיסלעך.

אויף דער צווייטער זייט וויכסעל האָבען זיך געצויגען ברייטע גרינע לאָנקעס דורכגעוואָרפען מיט געלען „כאָבער“.

איבער דער לאָנקע איז זיך ארומגעגאנגען א ווייסער בושעל מיט א שווארצען עק. ער האָט געהויבען זיינע רויטע פיס ווי שטאָלצעס, גדלות'דיג פערריסען זיין לאנגען האלז מיט'ן רויטען שנאָבעל און גע־שלונגען מיט א „קליו־קליו“ גרינע זשאָבקעלעך. און אז די זון איז ארויסגעשוואומען פון הינטער א וואָלקען און גענומען באָקען, האָט דער בושעל זיך אוועקגעשטעלט אויף איין פוס, בעהאלטען זיין רויטען שנאָ־בעל מיט א האלבען קאָפּ אונטער א פליגעל און אזוי געבליבען שטעהן אויף דער גרינער לאָנקע ווי אָן אויסגעמאָהלטער.

— רחל, ווייסט וואָס עס וואָלט געווען א גוטע זאַך?

— וואָס?

— טאָ שווער זיך, אז וועסט קיינעם נישט דערצעהלען!

— אסור נישט!

— געה, כ'האָב מורא וועסט יאָ דערצעהלען!

— אויף מיין וואָרט נישט, זעליג!

— טאָ געדענק! — און זעליג האָט אויפגעהויבען א פינגער צו דער נאָז — ווייסט וואָס מיר איז איינגעפאַלען?

— וואָס?

— דו וועסט נישט טרעפען ! — האָט זיך זעליג צולאכט.

— זאָג שוין ! — האָט רחל זיך געבעטען, אַנגענומען זעליג'ן ביי א האנד און געריבען איהר נאָס פיסעל אָן זיינס.

— דו ווייסט, ווען מיר קריגען א גענזען איי, וואָלט דאָס גע־ווען גוט ?

— צו וואָס דאַרפסטו א גענזען איי ?

כ'וואָלט עס אריינגעלעגט אין דער גניאזדע צו די „באַטשאַנעס" וואָלט ארויסגעקומען אַ האלבער באַטשאַן און א האלבע גאַנז.

— און דער באַטשאַן וועט דיך צולאָזען ?

— כ'וועל עס פארטאָג אריינלעגען, ווען ביידע פליהען אוועק.

— זעליג, דו ווייסט וועך עס ברייגגט קליינע קינדער ? בריינע זאָגט, אז א באַטשאַן ברענגט אַ קליין קינד אין א קאָשיקעל. וואו וואוי־נען די אלע קינדער ?

— אין הימעל !

— און אז ס'רעגענט ?

— אז ס'רעגענט ? כ'ווייס נישט ! מסתמא בעהאלטען זיי זיך, ווען די וואָלקענס געהען אראָפּ צו דער ווייכסעל זיך אָנטרינקען.

— און דער באַטשאַן, וואָס שטעהט אויף דער לאָנקע, קען אויך ברענגען קליינע קינדער ?

— אודאי !

— זעליג, און אז איך וועל שטארק וועלען וועט דער באַטשאַן מיר אויך ברענגען א קינד ?

— אודאי ! — און זעליג האָט אויסגעשטרעקט די הענד — אזא בארג מיט קינדער !

— געה, כ'וועל זיך שעמען פאר בריינען צו ברענגען א קינד אין שטוב אריין. אזא קליין מיידעל ווי איך טאָר נישט האָבען א קינד ! מען מוז פריהער חתונה האָבען, אמת ?

— טאָ פארוואָס האָט פראנקאָ דעם לעשניקס געהאט א קינד ? זי האָט נישט חתונה געהאט !

— זי איז דאָך א שיקסע!

א צווייטער בושעל, עטוואָס א קלענערער, מיט א ווייסען פליגעל ווי אן אָפּגעקאַלעכטער האָט זיך פּאַמעליך אַראָפּגעלאָזט. דער „ער" וואָס איז געשטאַנען אין מיטען דער לאַנקע האָט זיך ווי אויסגעטשוכעט, צושפּרייט די פליגעל, פּעררריסען דעם לאַנגען האַלז, זיך פונאַנדערגענעצט און גענומען לויפען ארום און ארום דער „זי" מיט אן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און געשריען — קליא־קליא — — דער „ער" האָט זיך אָפּגעשטעלט, אויפגעהויבען זיין רויטען עטוואָס צועפּענטען שנאָבעל, וואו ער האָט געהאַלטען א גרין זשאַבקעלע, וואָוילעריש געקוקט אויף דער „זי", ווי ער וואָלט געזאָגט: „ביי מיר וועט שוין א ווייב נישט שטאַרבען פון הונגער", און עס איהר אונטערגעטראָגען. בשעת די „זי" האָט זיך געקרעקט, געהויבען דעם האַלז, געגלאָצט די אויגען און געשלונגען דאָס זשאַבקעלע וואָס האָט זעהר קיין חשק געהאט צו מאכען א שפּאַציר איבער'ן בושעלס גרגרת, האָט דער „ער" איהר עטליכע מאָל פון ליעבשאַפט ווענען א פּיק געטהאָן מיט'ן שנאָבעל, איינגענורעט זיין קאָפּ צו איהר אונטער'ן פליעגעל און עפּעס געזוכט. ער האָט זיך צוריקגעזעצט, גענומען פּאַטשען מיט די פליגעל, געפלויגען נידריג ארום דער „זי", געמאכט חנד'לעך מיט'ן בויגיקען, קלוגען האַלז און דער תמיד שטילער פויגעל האָט זיך צוזונגען: קליא־קליא־קווע, קליא־קליא־קווע! —

זעליג איז ארוים פון וואַסער.

— געה שוין אהיים, רחל, און ברענג אן איי, איצט איז די גניאזדע לעדיג. גיכער, טהו אָן די שיך!

רחל האָט א פּרעהליכע אָנגעטהון די שיך, זיך געפיהלט באַקוועמער און א שפּרונג געטהון.

— נו, וואָס געהסטו נישט? — האָט זעליג געפרעגט.

— כ'פויל זיך אליין!

— וועל איך מיט דיר מיטגעהן, גוט?

און די קינדער אָנגעהמענדיג זיך פאר די הענטלעך זיינען שפּרינגענדיג פערשוואונדען אין וואַלד.

3.

זעליג איז א פּרעהליכער צו צו דער סטאַדאָלע וואו די בושעלס האָבען געהאַט דעם נעסט, גענומען פון רחל'ן דאָס איי, עס צוגעהאַלטען מיט די ליפּען און לייכט ווי א קאַץ גענומען קלעטערען אויף דער גלייבער ליימענער וואַנד. ער האָט זיך אָנגעכאַפּט פאַר אַן אָפּענער קראָקווע, געוואַרט אַביסעל, ווי ער וואָלט געזוכט דאָס גלייכגעוויכט און זיך א וואַרף געטהאָן מיט'ן קערפּער אויפ'ן דאַך. דער נעסט איז בעשטאַנען פון אַן אַלטע הילצערנע בראָנע. אין דער בראָנע איז געלעגען א קאָש אויסגעבעבעט מיט גראָז און צווייגען. א טוכלער ריח פון פיש, זשאַבעס און היהנדלעך האָט זעליגען א שלאָג געטהאָן אין פּנים אריין. אין דעם נעסט זיינען געלעגען דריי גרויסע אייער. זעליג האָט ארויסגענומען אַן איי, אריינגעלעגט אנשטאַט דעם דאָס גענזענע און געוואָלט זיך אראָפּלאָזען פון דאַך, ווי ביידע בושעלס האָבען זיך מיט אַמאָל בעוויזען און זיך געטראָגען מיט צושפּרייטע פליגעל גלייך אויף זעליגען. זעליג האָט נאָך צייט געהאַט אראָפּצושפּרינגען, נור ער האָט זיך אַזוי דערשראָקען די בושעלס זאָלען איהם נישט צופּיקען, דאָס ער איז געבליבען א רגע שטעהן מיט דעם איי אין ביידע הענט.

רחל האָט ארויסגעלאָזען א קוויטש:

— זעליג, שפּרינג אראָפּ!

זעליג האָט זיך איינגעקורטשעט, פאַרשטעלט דאָס פּנים מיט ביידע הענט, ווי איינער וואָס ערוואַרט קלעפּ און גענומען זיך אראָפּגליטשען פון משופּע'דיגען דאַך.

דער „ער" דורכפליהענדיג האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען האַלז, זיך פערמאָסטען מיט זיין שאַרפען שנאָבעל זעליגען אין פּנים אריין. זעליג

האָט אויסגעמיטען דעם בושעלס שנאָבעל, געכאַפּט אַ פּיק אין דער פּליי־צע און אַראָפּגעפאַלען פון דאַך ווי אַ שטיין. דאָס איז האָט זיך צו־שפּריצט און אָבגעגאָסען זעליגען מיט אַ געלע פּליסיגקייט.

רחל האָט געמיינט, אַז זעליג איז געוויס טויט פון דעם קלאַפּ, האָט זי זיך גענומען אויסקנייפּען שטיקער פליייש, געפאַלען נעבען זע־ליגען אויף די קניען, איהם ארומגעכאַפּט מיטביידע הענטלעך, גענומען קושען און זיך צעוויינט:

— זעליגעל, טייערער מיינער, ס'טהוט דיר וועה, זאָג? אַלץ בין איך שולדיג! צו וואָס האָב איך געבראַכט דאָס איי?

אַז זעליג איז פון דעם קלאַפּ צו זיך געקומען, האָט ער דערפּיהלט אַ וועהטאָג אין דער פּלייצע און זיך דערמאָהנט, אַז דער בושעל האָט איהם אַ פּיק געטהאָן. רחל דערזעהענדיג, אַז פון רעקיל רינט בלוט האָט זי זיך אַ כאַפּ געטהאָן פאַר'ן קעפּיל.

— אוי — מאַמעשי, בלוט!

און זי האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט נעבען זעליגען אויף די קניען און איהם גענומען בעטען:

— זעליגעל, טהייערער מיינער, קום צו אונז, ברייגע וועט דיר עפּעס צולעגען, זי וועט אסור קיינעם נישט דערצעהלען, וועסט זעהען, כ'בעט דיך, זעליגעל, קום!

זי האָט איהם אַ קוש געטהאָן און זיך צעוויינט: אַלץ איבער מיר!

זעליג זעהענדיג, אַז מען וויינט איבער איהם, האָט ער זיך מיט אַן אמת דערשראָקען, פאַרגעסען אָן דעם וועהטאָג און זיך אויפגעשטעלט.

— קום, רחל, מיר וועלען צוגעהן צום וואַסער, וועסטו מיר אָפּוואַ־שען דאָס בלוט, גוט? וויין נישט, מיר וועט גאָר נישט זיין! כ'האָב שוין געהאַט גרעסערע לעבער אין קאָפּ און ס'האָט זיך אויסגעהיילט.

— ביזט בייז, זעליג?

— ניין!

— ווילסט מיר זאָלען אייביג זיין חבר?

— אודאי וויל איך!

— זעהסט, כ'האָב דיך אזוי ליעב — האָט רחל געזאָגט און געכאַפּט איהר הענטיל איבער דעם עלעבויגען אין מויל אריין, פערקוועטשט די אויגען און א שטאַרקען ביס זיך געטהאָן, אז אלע איהרע צייהנדלעך האָבען זיך, פערלאָפענע מיט בלוט, ארויסגעפּרעסט.

זיי האָבען געשוויגען, געגאַנגען איבער די דינע, טרוקענע צווייגלעך, וואָס האָבען זיך געבראָכען אונטער זייערע פיסלעך, געגאַנגען צו דער ווייכסעל.

רחל ווי א קליינע מאַמע האָט זיך גענומען פּאָרען ארום זעליג'ן. זי האָט איהם אויסגעטהאָן דאָס רעקעל, דערנאָך האָט זי אראָפּגעצויגען דאָס העמדעל, זיך אין גאַנצען פערגעסען, אז מען טאָר ניט קוקען אויף א נאַקעטען אינגעל, גענומען איהר וויים פּאַרטוכעל, עס געטונקט אין קאַלטע וואַסער און ארומגעווישט זעליגען דעם וואונד. זעליג איז געלעגען אויף אלע פיער, ווי א פערוואונדעט חיה'לע, זיך קיין ריהר געטהאָן און הנאה געהאַט, וואָס רחל פּאָרעט זיך ארום איהם. און אז זי האָט דעם וואונד ארומגעווישט, האָט זי אויסגעוואַשען איהר פּאַרטוכעל, עס גוט אויסגעדרעהט, ארויפגעלעגט עס זעליגען אויפ'ן וואונד, זיך פערקליבען מיט איהם צווישען קוסטעס, אין שאָטען, און איהם געהייסען זיך אויסציהען מיט'ן פּנים אויף איהר שוים, אז דער וואונד זאָל זיך עטוואָס צוטריקענען.

זעליג האָט אלץ געפאָלגט און איז גלייך אנשלאָפען געוואָרען ביי רחל'ען אויפ'ן שוים.

רחל האָט יעדע ווייַלע אונטערגעהויבען דאָס פּאַרטוכעל — געקוקט צו דער וואונד פערטריקענט זיך. דער וואונד אָבער האָט געבלוטיגט, האָט רחל'ן פּאַרקוועטשט אונטער'ן הערציל און זי האָט זיך שטיל צוּוויינט. און א פערוויינטע, מיט רויטע פערלאָפענע אויגען, האָט רחל אויך איינגענורעט איהר קעפּיל צווישען די בלעטער און איינגעשלאָפען.

4.

די „זי" בושעל האָט א גאַנץ פריהמאָרגען נישט אָבגעטרעטען פון איהר נעסט — געקוקט ווי דאָס קליינוואַרג פּיקט זיך פון די אייער.

דער „ער" איז געוועזען צוטראָגען, געשוועבט איבער דעם נעסט מיט מאָדנע אויסגעשרייען, געבראַכט יעדעס מאָל דער „זי" עפּעס אין מויל אריין און געשפּרייזט ארום דער סטאָדאָלע גיך, מיט אן איינגעקורטשעטען האַלז צווישען די פליגעל און ער האָט אויסגעזעהן ווי א יונגערמאַנטשיק, וועמעס ווייבעל ריכט זיך מיט אן ערשטלינג אין קינבעט אריין.

די „זי" האָט ארויסגעלאָזט א מאָדנעם „קליו־קליו". דער „ער" האָט זיך צוגעזעצט, צושפּרייט די פליגעל און געזעסען ביים נעסט. ער איז אויף א רגע ווי צוטומעלט געוואָרען, געקוקט אויף דער „זי", וועלכע האָט אראָפּגעלאָזט פערשעמט דעם קאָפּ, ווי זי וואָלט זיך געבעטען: אז כ'בין אויף מיין וואָרט ניט שולדיג. א קליין גענזעלע האָט זיך ארויס־געקייקעלט פון דער אויסגעגעסענער שאָל פון אן איי. דער בושעל האָט דערפיהלט, ווי אלץ אין איהם נעהמט זיך טרייסלען און ווי אן אָבגע־נאַרטער סאַמעץ האָט ער זיך א וואָרף געטהאָן אויף דער „זי", געפּליקט מיט'ן שנאָבעל איהרע פעדערען. די „זי" האָט נאָך טיעפער אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, זיך נאָך נעהענטער צוגערוקט צום „ער" און ווי אן אמת שול־דיגע האָט זי זיך נישט געוועהרט, פערקעהרט, אלץ אין איהר האָט זיך גע־בעטען: שלאָג בעסער.

דער בושעל האָט א פּיק געטהאָן דעם קליינעם גענזיל מיט'ן שנאָ־בעל, עס געכאַפּט פאַר'ן קעפּיל און עס א שליידער אראָפּ געטהאָן פון דער סטאָדאָלע. ער האָט גענומען צואָוואַרפען מיט'ן שנאָבעל און מיט די לאַ־פּעס דעם נעסט, מעהר זיך נישט אומגעקוקט אויף דער „זי", געשטאַנען א ווײַלע און אוועקגעפלויגען.

די „זי“ האָט זיך אויסגעגלייכט, גענומען שאַרפֿען אָן די צייהן פון דער בראָנע איהר שנאָבעל און געטראַכט, אַז זי איז אַ פערלוירענע, אַז דער „ער“ איז געפּלויגען זי פער׳מסר׳ן פאַר דער סטאַדע.

די „זי“ האָט אויפגעהויבען איין פוס, גענומען שטאַרקער שאַרפען איהר שנאָבעל אָן דער בראָנע און זיך צוואַויינט אויף איהר שטייגער. זי איז געוועזען זיכער, אַז דאָס איז נישט איהר שולד, אַז אַן אומגליק איז איהר געשעהן, אַז זי וועט זיי דערצעהלען, די עלטסטע פון דער סטאַדע... זי וועט זיי ווייזען די צוויי קינדער, עבטע בושלעך, מיט רויטע לאַפּקעס און רויטע שנעבעלעך... און זי האָט זיך ווידער צוואַויינט.

זעליג מיט רחל׳ן זיינען געזעסען אויף דער פּליט.

— דו ווייסט, רחל?

— וואָס?

— פון היינט אָן וועל איך קענען שווימען פּונקט ווי אַ קאַטשקע.

— ווי ר׳נאָך?

— כ׳וועל זיך אויפשניידען די פינגער פון — — —

— זאָלסט עס נישט טהאָן, הערסט, זעליג! כ׳וועל אויף מיין וואָרט אייביג מיט דיר זיין ברוגז, אייביג!

— אַז דו לאָזט נישט! הער מיך אויף אַ פריהער אויס!

— אודאי לאָז איך נישט!

— זעהסט, כ׳וועל נעמען די הייטלעך פון גענזענע לאַפּקעס, זיי אריינמאַכען צווישען מיינע פינגער, זיי פעסט ארומבינדען ביז זיי וועלען זיך איינוואַקסען און דערנאָך — — —

— און בלוט וועט נישט געהן? — האָט איהם רחל איבערגעריסען.

— אודאי וועט נישט געהן! אַפּעלאָ האָט מיך אויסגעלערנט זיך צו צושניידען אַ פינגער מיט׳ן שאַרפסטען מעסער און ס׳זאָל קיין בלוט נישט געהן, איהר מאַמע איז דאָך אַ מכשפה!

— דו ביזט דאָך ברוגז מיט אַפּעלאָן?

— אודאי בין איך ברוגז! דו ווייסט, רחל, אַפּעלאָ האָט אַזאַ גראָז,

אַז מען טהוט עס אַ לעק שלאָפט מען אַ גאַנצען מעת־לעת. גלויבסט נישט? אויף מיין וואָרט!

— האָט זי!

זיי האָבען אַ ווײַלע געשוויעגען.

— זעליג, ס'איז טאקע אמת, אַז אַפּעלא'ס מאַמע געהט אין שיך פון מענשישע אָדערן?

— אוודאי. דו ווייסט, אַפּעלא'ס מאַמע קאָן ווערען אַ שטרוי אויך, זיך בעהאַלטען אין קלענסטען שפּעלטיל! זי איז דאָך אַן אמת'ע מכשפה!

די שטילע ווייכסעל האָט זיך געבלעזילט. פון די בלעזלעך זיינען געוואָרען קרייזען. די קרייזען האָבען זיך צוואוואַקסען, איינגעשלונגען איינער דעם צווייטען, געוואָרען גרעסער און גרעסער און די תמיד רוהיגע ווייכסעל, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ קריסטאַלענער שפּיגעל, איז ווי פּערגליווערט געוואָרען, איינגעשלעפּערט אַלץ אַרום.

אַ שוואַלב האָט דורכגעפלאַטערט, דערזעהען אין וואַסער נאָך שוואַלבען, האָט ער פון היימליכקייט וועגען זיך אָבגעשטעלט, איינגעטונקט דאָס שנעבעלע און די ווייכסעל האָט זיך אויף דאָס ניי צובלעזילט.

זעליג האָט דערצעהלט, אַז אונטער'ן „שוואַרצען שטיין", אין אַ גלעזערנעם פּאַלאַץ וואוינט וואַנדע, די קייסערין פון ווייכסעל. זומער אין די גרויסע היצען, ווען די ווייכסעל ווערט פלאַך, פּערקלייבט זיך וואַנדע מיט איהרע שוועסטער אויפ'ן שטיין און פּערנאַרען צו זיך קליינע קינדער. זי האָט שוין איהם אויך דריי מאָל געוואָלט כאַפּען, האָט ער אָבער אַזאַ שפּרוך, אַז ער זאָגט איהם, וואַקסט גלייך אויס אַ פייערדיגע רייף און זי קאָן צו איהם נישט צו.

— זעליג, און צו וואָס דאַרף וואַנדע אַזוי פיעל קינדער?

— צו וואָס זי דאַרף זיי? זי קושט זיי אַזוי לאַנג ביז די נשמה געהט זיי אויס און דערמאָלט עסט זי אויף זייערע הערצלעך!

די קינדער האָבען דערזעהן, ווי אַ מחנה בושעלס קומען אַנצופליהען

לאָזען זיך אראָפּ אויף דער „קעמפּע“*), וואָס געפינט זיך אין מיטען דער ווייכסעל.

— דאָס געהען זיין פּראַוועז א חתונה — האָט זעליג געזאָגט און זיך געווענדעט צו רחל׳ן — קום, מיר וועלען צופאָהרען מיט דער לאָדקע.

זעליג האָט אָבגעבונדען פון דער פּליטע די לאָדקע. רחל האָט זיך ארומגעקוקט צי קיינער פון די היימישע זעהט זיי נישט און איז א פרעה־ליכע אריינגעשפּרונגען אין שיפעל.

רחל האָט געקוקט ווי די קליינע קריסטאַלענע וועלען פאַלדעוועז זיך, שלינגען איין איינער דעם צווייטען, בלענדען די אויגען, איז זי פרעהליכער געוואָרען און ארויסגעלאָזט א מאָרנעם קוויטש.

זיי זיינען ארוים פון דער „קעמפּע“, ארויסגעשלעפּט די לאָדקע און זיך אויסגעצויגען אויפ׳ן גראָז.

די בושעלם האָבען זיך אויסגעשטעלט אין א האַלבען קרייז. אן על־טערע פּאָרעל, ווי צוויי חשוב׳ע בעלי־בתים מיט פערלייגטע הענד, האָבען געשפּאַנט אין מיטען קרייז. דער „ער“ איז געקומען צופליהען, געהאַלטע׳ דאָס טויטע גענזיל אין שנאָבעל, עם אונטערגעטראָגען דער עלטערער פּאָר — נאָ, זעהט!

די עלטערע בושעלם האָבען דאָס גענזיל בעטראַכט, באַשמעקט, גע־וואָרפען מיט זייערע לאַנגע העלזער, געגודערט אויף זייער שטייגער און צוויי בושעלם זיינען אוועקגעפלויגען.

באַלד זיינען די בושעלם צוריק געקומען מיט דער „זי“. די שלוחים האָבען מיט „קליר־קליא, קליא־קליא“ איבערגעגעבען דעם „זי׳ס“ טענות. די בושעלם האָבען זיך ווידער צוגודערט, זיך געקאַכט, ארוים פון קרייז, זיך צונויפגעשטופּט אין איין קופּע און פון דערוויטענס האָט זיך גע־דאַכט, אז א ברייט־ביינינג פּערזעהעניש מיט צעהנדליג בויגיקע קעפּ שטעהט אין מיטען דער ווייכסעל און שרייט „קליר־קליו, קליא־קליא“! — די בושעלם האָבען ארומגערינגעלט די „זי“. דער „ער“ איז דער ערש־

---

*) אינזעל.

טער צו, דערלאַנגט זיין ווייביל א פּיק גלייך אין קאָפּ אריין און פון אלע זייטען האָבען זיך לאַנגע העלזער מיט אָפענע שנאָבעלס געטראָגען צו איהר, פעדערען האָבען זיך געדרעהט אין דער לופטען און דער פויגעל איז צוריסען געוואָרען אויף שטיקלעך.

עס איז געוואָרען שפּעט. רחל איז געזעסען און געוויינט, געוואוסט, אַז זי מיט זעליגען זיינען אין אלעם שולדיג. זעליג האָט זי אויפגעהויבען:

— קום, רחל, מיר וועלען אהיים פאָהרען.

זיי זיינען אריין אין דער לאָדקע. שווערע וואָלקענס האָבען זיך מיט אמאָל געגומען שניידען פון דער ווייכסעל, זיך אוועקגעשטעלט ווי ווענד, ווי חורבות און עס איז געוואָרען שטאָק פינסטער. א בליץ האָט אָנגעצונדען די גאַנצע ווייכסעל. רחל איז צוטומעלט געוואָרען, פון צופיעל ליכטיגקייט גאָר נישט געזעהן, פארגעסען, אַז זי איז אין דער לאָדקע, און איז אויפגעשפּרונגען. האָט א קראַך געטהאָן א דונער, גלייך מען וואָלט שטיינערנע בערג צוריסען, און ס'האָט א גאָר געטהאָן א מבול.

רחל איז מעהר אין דער לאָדקע נישט געוועזען. זעליג האָט אראָבגעוואָרפען דאָס רעקיל, געזוכט רחל'ען, זיך אראָבגעלאָזט אונטער'ן וואַסער — רחל איז נישטאָ.

די ווייכסעל האָט געשטורעמט.

שווארצע וואלען, ווי צורייצטע חיות, מיט שום אויף די מיילער, האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף די הינטערשטע פיס, געברוועט, זיך געוואָרפען אויף זעליגען. און פון אלע זייטען האָבען בליצען, ווי פייערדיגע סטענגעס, איהם געבלענדט די אויגען. די לאָדקע איז שוין געוועזען ווייט פון איהם, זיך געטראָגען אליין איבער דער ווייכסעל. א וואָל האָט איהם איינגעהילט, און זעליג האָט דערפיהלט, אַז ס'ווערט איהם גרינגער, האָט ער אָבגעלאָזט הענד און פיס און דערזעהן ווי א פּאַלאַץ מיט גרינע פּייערלעך שווימט צו איהם. וואָנדע איינגעהילט אין ווייסליכע בליצען בלייבט הענגען אין דער לופטען. זי רופט איהם צו זיך, ווייזט איהם

רחל׳ען, שיקט צו איהם בליצען און די בליצען, ווי לאנגע צינגען, ווערען אלץ דינער. די בליצען קיצלען, קושען, ברענען, און זיין מאמע שטעהט איבער איהם, קוועטשט ציטרין אויף צוקער און לעגט איהם אין מויל אריין. און מיט אמאל צושפּרייט וואנדע איהרע וואסערדיגע האאר. די האאר ווערען לענגער, וויקלען איהם ארום און, ווי דורך טויזענדער רינעס, שטראָמט וואסער, פערלעשט די בליצען און ס׳ווערט איהם אזוי גוט, אזוי גוט און ער שווימט.

ציגײנער

1.

פייערדיגע פלאמען זיינען געוואקסען פון דער ערד ארויס, געוואקסען און זיך פערצווייגען אלץ העכער און העכער ביז די ווייס־צוגליהטע שפּיצען האבען זיך צונויפגעגאָסען מיט׳ן הימעל און איבערגעלאָזט הינטער זיך קופער, גאָלד און בראָנז.

ארום די פייער־פלאמען האבען זיך געטאָפּיעט קליינע, פורפור־רויטע פייערלאך.

דאָס האָט זיגמוד בליאַש געברענט זיינע „קארפּעס"*) און געמאכט פון געוועזענעם וואלד לאָנקעס.

צווישען די פייערען ארום א ליימענער פּאָדלאָגע זיינען געוועזען צוואווארפען קופּקעס ציגיינער.

א יונגער ציגיינער אין א פּאָר ברייטע, בלויע הויזען, אין א פּאָר לאקירטע שטיוועל מיט געפאלדעוועטע ווי א הארמאָניע כאָליאוועס, איז געזעסען מיט א ציגאנקע. מיט דער לינקער האנד האָט ער זי ארומגענומען און די פינגער פון דער רעכטער האָט ער פערלייגט אין א פייג, צוגעשטעלט דעם גראָבען צו די ליפען און הילכיג ווי דורך א פייפעל האָט ער אויסגעפייפט א פּאָלקע.

עטליכע פּאָרלעך האָבען זיך לייכט געטראָגען איבער דער ליימענער פּאָדלאָגע.

ווי אן אויסגערוהטער לייב איז געלעגען אויבען אָן דער „סטאראָסטא" מאראלע, א ציגיינער פון א יאָהר עטליכע און פופציג, מיט א פּאָר לאנגע גרויע וואָנסען. ער איז געלעגען אין א פּאָר בלויע הויזען בענייהט

*) דער שטאָם פון אָן אָבגעהאָקטען בוים.

מיט שוטאַש־בלומען, אין אַ צועפּענט באַטיסטען העמד, פון אונטער וועל־
כען אַ קופּער־האָריג לייב האָט זיך אַרויסגעזעהן, געקוקט מיט אַן אָפען
פּנים צום וואַלד־צו און לאַנגזאַם געצויגען זיין פאַרצעלאַיענע פּיפּקע.

נעבען איהם אויף אויסגענעהטע קישענס איז געזעסען זיין ווייב, אַן
אַכצעהן יעהריגע ציגאַנקע, איינגעהילט אין אַ קאָלירטע זיידענע פּלאַכטע.
די שעהנע ציגאַנקע האָט אוועקגעלעגט איהר קאָפּ אויפ'ן אַקסעל. ווי אַן
אומעטיג קינד, צועפּענט איהרע גרויסע אויגען מיט די בלויע רייפען אַרום,
איינגעצויגען די לענגליכע ברעמען און אונרוהיג גענומען קלימפּערן מיט
איהרע צעפּ, אין וועלכע זילבערנע רובעלס זיינען געווען איינגעפלאָכ־
טען. זי האָט אויסגעשטרעקט איהר לאַנגען, ברוינעם האַלז, זיך פערקוקט
אַזוי ווייט ווי דאָס אויג האָט געקענט כאַפּען און אַזוי געבליבען זיצען
אין דער נאַכט אַריין אַ שטאָלצע, אַן אונרוהיגע.

אַרום איז געווען שטיל. די ציגיינער זיינען געלעגען אויף די בייד־
כער, זיך איינגעקוקט אין די פייערן, געפּיפּקעט זייערע לולקעס און גע־
שפּיגען.

אַ פולע לבנה האָט אָבגעגאָסען די בוימער פון צווייטען זייט שאָס־
סע מיט אַ מאַטען שיין און די בלעטער, ווי בלייכע ים־שיסעלעך, האָבען
געשפּרונגען פון אַ ציגיינער אויף אַ ציגאַנקע. די פייערן האָבען זיך
געהאַלטען אין איין ציהען, זיך דערנעהענטערט און איינגעהילט אַלץ אין
רויטען — איז די לבנה מיט אַמאָל רויט געוואָרען און די ים־שיסעלעך
האָבען זיך אויף אַ רגע בעהאַלטען.

די שעהנע ציגאַנקע האָט אַ ציטער געטהאָן.

— וואָס איז קינד ? אָפּעלאַ, פויגעל מיינער, וואָס איז ? — האָט
מאַראַלע זי ליעבליך געפרעגט.

אָפּעלאַ האָט איהם אַ רגע אָנגעקוקט און זיך אַ שטעל געטהאָן אויף
די קניהען. די קאָלירטע פּלאַכטע איז געבליבען הענגען אויף איין אַקסעל
און אָפּעלאַ איז געבליבען שטעהן אין אַ לויז ווייס קלייד, ווי אין אַ נאַכט־
העמד אָהן אַרבעל. זי האָט אָנגעכאַפּט איהר מאַראַלען פאַר די לאַנגע
האָהר, זיך אָפּגערוקט אַזוי ווייט ווי די אויסגעשטרעקטע הענד האָבען

ערלויבט, פערביסען די אונטערשטע ליפּ מיט איהרע ווייסע, ווילדע צייהן און געלאכט און געשאַקעלט מיט'ן צופּאַטעלטען, שוואַרצען קאָפּ האָהר, וואו א צוויי־שאַרפיגער שטילעט איז געווען דורכגענומען.

די בלייכע ים־שיסעלעך, ווי א מחנה ווייסע פייגעל, האָבען אויף דאָס ניי גענומען שטיפען מיט אַפּעלא'ן, האָט זי זיך הארציג צולאכט און בויגיג, ווי א ווילדע קאַטץ, גענומען אויסקושען מאַראַלען די אויגען. דאָס האַריגע לייב, טיעפער איינגעגראָבען איהרע צעהן פינגער אין זיינע לאַנגע פּאַסמעס האָהר, זיך צוריקגעבויגען, און, איינגעהילטע אין א רויטען שיין, זיינעןביידע געבליבען זיצען ווי פון איין שטיק קופּער אויסגעשמיעדט.

די ציגיינער, וואָס זיינען געלעגען ארום, האָבען נערוועז גענומען פּיפקען זייערע ליולקעס, געשפּיגען ווי ווייט זיי האָבען נור געקענט, כמעט זיך געשעמט צו קוקען ווי מאַראַלע, זייער „סטאַראַסטא", פערגעסט זיך און זיך געשראָקען, אז דער אַלטער זאָל באַלד קיין נארישקייט נישט אָפּטהאָן.

— אמת, אַפּעלא איז א טייפעל, א שטיק פייער, פונדעסטוועגען דאַרף זי געדענקען, אז זי איז נישט מעהר ווי א מויד און איהר פּלאַץ איז ביי מאַראַלע'ס פיס —. האָבען די ציגיינער געטראַכט, זיך דערפיהלט מיט אַמאָל אינגער און זיך גענומען צושאַרען צו די ציגאַנקעס.

אַפּעלא האָט זיך פאַמעליך אַראָפּגעלאָזט אויף די קישענס, זיך אויסגעצויגען מיט'ן פּנים צום הימעל און אַן אונרוהיגע גענומען כאַפּען מיט ביידע הענד די ים־שיסעלעך, אונטערגעשטעלט אונטער זיי די באַקען, דעם שטערען, די שוואַרצע האָהר, די אויגען.

און בערג פונקען, ווי פאַלענדע שטערען, האָבען זיך געשאָטען פון אַלע זייטען — דאָס האָבען האַלב־נאַקעטע ציגיינערלאַך געוואָרפען גרויסע שטיינער אין פונאַנדערגעברענטע קאַרפּעס.

ארום איז געווען שטיל. פון מאָל צו מאָל האָט פון א צובראָכענע קאַרפּע א סענק אויסגעשאָסען.

צעמבאַל, דער בלינדער, גרויער פיעדעלשפּיעלער, מיט דער קאַלטער נעוואַטער, ווי פון בראָנז געפלאָכטענער באָרד, וואָס איז פערוואַקסען

אזש אין קאָפּ אַרײַן און זיך פֿערצװיגען ביז אונטער די אױגען, האָט אױסגעזען װי אַן אױסגעגראָבענע מיט די װאָרצלען קאָרפּע. צעמבאַל האָט אַ שאָר געטאָן מיט זײַנע בײנערנע קנאָכען איבער די סטרונעס פֿון אַן אַלטער פּיעדעל, צופּענט זײַנע היהנערשע אױגען און מיט אַ צוצװיגענע פּחד־שטימע האָט ער אָנגעהױבען די אַלטע, צום הונדערטען מאָל דערצעהלטע געשיכטע:

„געלעבט האָט אַמאָל אַ ציגײַנער אַלגאַשי. ער האָט גערעדט מיט דיר, דאַכט זיך געהאַלטען די הענד אין די הױזען־קעשענעס און װי דו ביזט נור אװעקגעגאַנגען, זיך אַ כאַפּ געטאָן — די פּאָר גראָשען זײַנען גישטאָ. און אַז מען האָט איהם געכאַפּט אין אַ שטוב איז ער געװאָרען אַ װערעמיל און ארױס דורך אַ שפּאַלט. אַ גוטער ציגײַנער איז אַלגאַשי געװעזען — פֿון „קאַשטשאַל“ ניט געװאָלט װיסען און צום הײליגען „דעמב“ תפילה געטאָן. און פֿערשװאונדען איז אַלגאַשי בײ טאָג, דען פּאָר זײַן קאָפּ האָט דער „װאָיעװאָדא“ צוגעזאָגט הונדערט זילבערנע גילדען, און בײ נאַכט איז אַלגאַשי געשװאומען איבער דער װײַכסעל מיט זײַן באַנדע װאַילע יונגען. און געקעניגט האָט דער ציגײַנער אַלגאַשי בײ נאַכט איבער דער װײַכסעל גאַנצע דרײ יאָהר מיט דרײ טעג.

„שװערע צײַטען זײַנען געקומען — מחנות טערקען װי הײשערי־קען האָבען פֿערפּלײצט פּױלען, ליטאַ און אונגאַרן. יונג און אַלט, װער עס האָט נור געקענט האַלטען אַ שװערד אין האַנד, איז געגאַנגען שלאָגען דעם טערק און געבליבען זײַנען אין לאַנד קינדער און װײַבער.

„געװאָלט האָט אַלגאַשי שלאָגען דעם טערק, שטאַרק געװאָלט, גע־שעמט האָט זיך דער ציגײַנער אַלגאַשי צו בלײַבען אין אַ מדינה פֿון װײַבער און קינדער. שטאָלץ איז דער ציגײַנער אַלגאַשי געװעזען, געװאַרט דער „װאָיעװאָדא“ זאָל נאָך איהם שיקען און אַן אָנגעכמורעטער, אַ בײ־זער האָט זיך אַלגאַשי געטראָגען אױף זײַן שיפֿעל איבער דער װײַכסעל און געפּײַפֿט. און דער „װאָיעװאָדא“ האָט נאָך אַלגאַשי׳ן ניט געשיקט. און װאָס נעהענטער די טערקען האָבען זיך גערוקט צו דער װײַכסעל, געצונדען דערפֿער, אַלץ גיכער האָט זיך אַלגאַשי געטראָגען איבער דעם

וואַסער, געפּאַכעט מיט זיין קרומע שאַבלע און העכער געפּייפט. און אַז די פייערן זיינען געוואָרען אַלץ גרעסער, איינגעהילט די וויכסעל, און יי ווייסע שוים הינטערן שיפעל איז מיט אַמאָל רויט געוואָרען, האָט אַלגאַשי אָפּגעזיפּצט און אַ שמייכעל געטהאָן. דאָס האָט איהם די וויכסעל אַליין געשיקט שלאָגען דעם טערק. אַ פרעהליכער האָט אַלגאַשי נאָך דיזעלבע נאַכט געשיקט אַ שליח צום „וואַיעוואָדא" און שלום געשלאָסען. און באַלד האָט מען דערהערט איבער גאַנץ פּוילען אַלגאַשי'ס גבורות — ער האָט געשניטען מיט זיין קרומע שאַבלע טערקישע קעפּ, ווי מען שניידט שטרוי".

דער בלינדער צעמבאַל איז אַנשוויגען געוואָרען. זיך אויסגעדרעהט צו די פייערן און אַ ווייס־צוגליהטע שיין, ווי אַ בליץ, האָט זיך פער־פלאָנטערט אין זיין קאַלטענגוואַטע באָרד, זיך אַ הויב געטהאָן און ווי אַ בלאַנקענדע שאַרף זיך איינגעשניטען אין זיין צואַקערט און פערוואַק־סען פּנים.

ער האָט ווידער אַ ציה געטהאָן מיט די פינגער איבער די סטרו־נעס און אַ צושטראָהלטער האָט ער נאָך פּאַמעליכער גענומען ציהען זיי־נע ווערטער:

„און אַז אַלגאַשי איז צוריקגעקומען פון דער מלחמה, האָט ער דעם „וואַיעוואָדא" געבראַכט אַ מתנה אַ גאָלדענע שווערד און זיך — אַ גאָל־דענע ציגאַנקע. שעהן איז געוועזען די גאָלדענע שווערד, שעהנער אָבער — די גאָלדענע ציגאַנקע. איהרע שוואַרצע אויגען האָבען געברענט ווי זיבען זונען און ניט איין יונג איז דורך איהר פער'שרפ'עט געוואָרען. געפעלען איז דעם „וואַיעוואָדא" די גאָלדענע שווערד און נאָך מעהר איז איהם געפעלען — די ציגאַנקע. האָט דער „וואַיעוואָדא" אַלגאַשי'ן אָפּ־געשיקט די גאָלדענע שווערד און בעפוילען ער זאָל איהם שיקען די צי־גאַנקע. די ערשטע נאַכט דאַרף זי בעלאַנגען צו איהם. אַזאַ מנהג איז דאַן געוועזען.

— אַ דונער וואָלט איך איהם געגעבען! — האָט אַ יונגער ציגיינער איבערגעריסען צעמבאַלען מיט אַ ניגון.

„און אומעטיג איז אַלגאַשי געוואָרען. ער האָט אראָפּגעלאָזט זיין שטאָלצען קאָפּ און זיינע וואָנסען זיינען געפאַלען איבער די אַקסלען. ער האָט געשוואָרען ביים אַלטען „דעמב" צו זיין געטריי דעם „וואָיעוואָדא" און שיקען די ציגאַנקע האָט איהם דאָס הארץ ניט געלאָזט, אוי, ניט גע־לאָזט. און אַלגאַשי איז אוועק מיט דער ציגאַנקע צו דער ווייכסעל, געפאַלען פאַר'ן אַלטען, נאַקעטען „דעמב", אַהן בלע־טער און אַהן צווייגען, און אַזוי געזאָגט: „אַלטער דעמב, הייליגער־דעמב, אַזוי און אַזוי, אַזוי און אַזוי, צי זאָל איך שיקען די מויד צום „וואָיעוואָדא"? און דער דעמב האָט געענטפערט: „פרעג ניט מיך, פרעג די ווייכסעל און אויב זי וועט דיר ניט ענטפערען וואַרף איהר די גאָלדענע שווערד פאַר א קרבן און דער סמן וועט זיין — די ווייסע פאַסען פון היג־טער דיין שיפעל מוזען רויט ווערען".

„און אַלגאַשי איז געזעסען מיט דער שעהנער ציגאַנקע אויפ'ן ברעג פון דער ווייכסעל, געהייסען טרייבען זיין שיפעל און געוועזען זיכער, אז א נס וועט געשעהען. און ווייס איז די שוים פון הינטער'ן שיפעל געווע־זען און נאָך ווייסער זיינען דער ציגאַנקעס ווייסע ציינער געוועזען. איז אַלגאַשי געוואָרען אונרוהיג, א שליידער געטהאָן די גאָלדענע שווערד אין דער ווייכסעל אריין, גיכער געהייסען טרייבען דאָס שיפעל און די שוים איז אַלץ ווייסער געוואָרען. און די שעהנע ציגאַנקע האָט צופלאָכ־טען איהרע לאַנגע, שוואַרצע צעפּ, ארומגענומען אַלגאַשען מיט ביידע הענד און שטאַרק געבעטען ער זאָל זי ניט שיקען צום „וואָיעוואָדא". און אז דעם „וואָיעוואָדא'ס" שליח האָט זיך בעוויזען פון דער ווייטענס און די ווייסע שוים פון הינטער'ן שיפעל איז ניט רויט געוואָרען, האָט אַלגאַשי א בלאַסער אויפגעהויבען זיין ציגאַנקע און זיך א וואַרף געטהאָן מיט איהר אויף די שפּיציגע, שוואַרצע שטיינער, וואָס האָבען זיך גע־שוויינקט אין דער ווייכסעל. און די ווייסע שוים האָט גענומען רויט ווערען.

„אַזוי איז געשטאָרבען דער ציגיינער אַלגאַשי און זיין גאָלדענע ציגאַנקע — — — — —".

צעמבאַל איז אַנשווייגן געוואָרען, פערליינגט אַ פוס אויף אַ פוס, פערמאַכט די בלינדע אויגן און אַנשפּארענדיג זיין לאַנגע, קאַלטענע־וואַטע באָרד אויף דער פיעדעל, האָט ער גענומען ציהען מיט'ן בויגן איבער די סטרונעס, איבער דער באָרד. זיינען די ציגיינער לעבעדיגער געוואָרען, גענומען מיט־פייפען, מיטזינגען און די, וואָס זיינען געלעגן אויף די בייבער, האָבען פעררייסען די פיס אין דער לופטען און צונגע־קלאַפּט מיט די טילקעס צום טאַקט.

און אַ פער'חלום'טע איז אַפּעלאַ געזעסען אויף די ווייכע קישענס, געזעהן דעם גבור אַלגאַשי, ווי ער שטעהט ערגעץ ווייט אַ הויכער אין אַ פור־טערען היטעל, האַלט די גאָלדענע ציגאַנקע אויף די הענד. די ציגאַנקע שפּרייט פייערדיגע פלאַכטעס, ציגדט בוימער און דער וואַלד ברענט. אַפּעלאַ האָט אַ ציטער געטהאָן, זיך אַ ווײלע איינגעהערט ווי די צי־גײנער זינגען און איז אויפגעשפּרונגען. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די קאָ־לירטע זיידענע פלאַכטע איבער די ברוסטען, זי פעסט איינגעצויגען אַרום דער טאַליע און אין איהרע געלע געשנורעוועטע שטיוועלאַך מיט די זיי־דענע קוטאַסען, האָט זי גענומען אַרומגעהן איבער דער פּאָדלאָגע געלאַ־סען. זי האָט געהויבען מיט די אַקסלען, געבויגען איהרע פולע נאַקעטע הענד, פערלעגט די צוויי צעפּ אַרום דעם קאָפּ ווי אַ קראַנץ און זיך אָפּ־געשטעלט.

אַז „אָווטשאַרעק“ האָט זיך צושאָטען אין דער נאַכט אַריין.

אַ יונגער ציגיינער אין אַ פּאָר לאַקירטע שטיוועל מיט שטאָהלענע פּאָדקאָוועס, די שוואַרצע געקרויזטע האָהר פערקעמט מיט אַ שרינט אין דער מיט, די וואָנסען וואויל־יונגעריש פערדרעהט, איז אַ פאַל אַריין געטהאָן ווי אַ רוח און זיך גענומען טראָגען אויף איין פוס צו דער צי־גאַנקע. ער האָט אַנגענומען אַפּעלאַ'ן ביי דער האַנד, אויסגעשטעלט אַ פוס, מיטגעזונגען און שטעהענדיג אויף איין פּלאַץ האָט ער גענומען צוקלאַפּען מיט אַ פוס צום טאַקט, אַז פונקען האָבען זיך געגאָסען פון אונטער דער פּאָדקאָווע. ער האָט זיך מיט אַמאָל אַ ריס געטהאָן ווי אַ ווינד, געפלויגען מיט אַפּעלאַ'ן איבער דער פּאָדלאָגע און עס האָט זיך

געדאַכט אַז ער קלייבט זיך צו אַנטלויפן מיט דער ציגאַנקע ערגעץ אין פעלד אַריין; האָט ער זיך אָבער ביים ראַנד פון דער פאָדלאָגע אין דעם שטאַרקסטן אימפעט אַ זעץ צו געטון, פאַרוואָרפן אַ פוס, אַ זעץ געטאָן אין דער לאַקירטער כאַליאַווע, אַ קנאַל מיט דער צונג, זיך האַסטיג אַ כאַפּ אויף געטאָן, געבליבן שטיין אויף די אָבצאַסן, זיך גענומען דרייען אויף איין פוס צוקלאַפּנדיג מיט דעם צווייטן, גלייך מען וואָלט אַרבעס געשאָטן, געפאַלן אויף די הענט, אויפ׳ן בויך, זיך אַרומגעוויקלט ווי אַ בויגל אַרום אָפּעלאַ׳ס פיס און אָפּעלאַ אַ צופלאַמטע, אַ שטאָלצע, מיט׳ן בלאַנקענדן שטילעט אין איהרע צופּאַטעלטע, שוואַרצע האָהר, וואָס האָבן זיך האַלב צושאָטן איבער די אַקסלען, האָט זיך בויגיג צוגעזעצט אויפ׳ן ציגיינער, אויסגעשטרעקט איהר לאַנגען גאָלדענעם האַלז, פאַרזשמורעט די אויגען און ווי אַ קלאָר פייפל גענומען אויסזינגען און „אָווטשאַרעק“.

און אַז די ציגיינער, יונג און אַלט — טונקעל-קופּערנע, מיט שוואַרצע קעפּ האָהר, מיט פלאַם-פייערדיגע אויגען, ריהרעוודיג, מיט טיגריישעם אין זייערע אַלע גליעדער, האָבן דערזעהן פון דערווייטנס די קופּער-שמיעדען מיט די גרויסע זילבערנע קנעפּ ווי גלעקלאַך, האָבן זיי זיך דערפיהלט שטאָלצער, וואָס די ציגיינערשע יחסנים פאַרלאָזען זייערע פייערן ביי נאַכט און שלעפּן זיך אַהער, און אַלץ צוליעב אָפּעלאַ׳ן!

זיי האָבן זיך איינציגווייז אויפגעשטעלט, אַראָפּגעוואָרפן די בלויע רעקלאַך און אַ ציגיינער איז זיך פערגאַנגען:

...שוואַרצע אויגען, שוואַרצע צעפּ,
ווייסע ציינער, זילבערנע קנעפּ!
האָלאַ, האָלאַ, האָלאַ-לאַ!
האָלאַ, האָלאַ, האָלאַ-לאַ!

און אַ כאָהר פון מענערשע שטימען האָט זיך געריסען אין דער נאַכט אַריין, געוואָרען ווילדער, זיך אָפּגעריסען און אָנגעיאָגט אַ מאָדנעם אומעט. האָט זיך אַ ציגיינער ערגעץ צולאַכט — האָבן אַלע אויסגעשאָסן אין אַ קינדיש געלעכטער, זיך געפּאָאַרט און ווילד זיך געטראָ-

גען איבער דער פּאַדלאַגע.

יונגע פּויערים און שיקסעס האָבן זיך צונויפגעקליבען פון ארום, זיך צוזעצט פון דערווייטענס און געקוקט. עס איז געוועזען שטיל. די פּייערען זיינען זיך צישוואומען, אנגעפילט די לופט מיט א רויטליכען רויך. די לבנה א בלוטיגע, א רויטע איז געשטאַנען איבער'ן וואלד און גרויסע, לאַנגע שאָטענס האָבן זיך געלעגט, געהויבען, זיך אויסגעצויגען איבער'ן שאָססע און פערשוואונדען ערגעץ דאָרט אין טיעפען וואלד.

פון די שאָטענס האָט זיך ארויסגעשניטען א הויכע פיגור, באלד נאָך א פיגור און זיי האָבן זיך דערנעהנטערט צו די ציגיינער. דאָס איז געוועזען זיגמונד בליאש, א הויכער, ברונעט פון א יאָהר פינף און צוואַנציג, מיט א קלוג ריהרעוודיג פּנים, וואָס מאכט תמיד דעם איינדרוק אז עס איז ניט געראזירט. בליאש, פּארפאַהרענדיג צו זיך אויף א טאָג אין וואלד אריין, איז א נייגעריגער געגאַנגען בעקוקען די ציגיינער. נאָך איהם האָט זיך נאָכגעשלעפּט וואצעק זיין לעשניק — א נידריגער, ברייט-ביינערער און איינגעהויקערטער פּויער מיט צושפּרייטע הענד און פיס, דערמאַהנענדיג פון דערווייטענס א גרויסען שפּין.

אז זיגמונד בליאש איז צוגעקומען נעהנטער און דערזעהן אפּעלאַן, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. די ציגאַנקע אין איהר קאָלירטע, זיידענע פּלאכטע מיט די צופּאטעלטע האָר דורכגענומען מיט'ן בלאַנקענדען שטיי-לעט, איז געשטאַנען אין דער מיט פון דער פּאדלאָגע א בויגיגע, א שטאָל-צע. זי האָט א בויג געטהאָן איהר קאָפּ רעכטס — און די לבנה האָט זי אָפּגעגאָסען מיט א מאטע זילבערנע בלייכקייט; לינקס — און די פּייערען האָבען זי איינגעהילט אין א רויטליך זיידענעם טוהל. זיגמונד האָט אליין נישט געוואוסט וואָס אין דער ציגאַנקע געפעלט איהם און פונקט ווי דער ים אין א שעהנעם פּארנאכט שטימט אי פרעהליך, אי אומעטיג, אזוי האָט בליאש מיט אמאָל דערפיהלט ווי עס ווערט איהם אי לייכט, אי שווער און א צוגעשמידטער איז ער געבליבען שטעהן און געקוקט אויף דער ציגאַנקע.

דער לעשניק האָט פון גרויס התפעלות פּעררוקט דאָס היטעל, זיך

גענומען קראַצען און אויסגעשפּיגען: „פּשאַ־קרעוו, אַ טייוועל אַ מויד"!

די ציגיינער דערזעהענדיג דעם פּאַן בליאַש האָבען זיי איהם גלייך צוגעפיהרט צום „סטאַראָסטאַ".

— גוט אבענד, פּאַניע בעל־הבית! געקומען בעזוכען אונז ציגיינער, אמת? זעהר שעהן, זיץ! — האָט דער סטאַראָסטאַ געצויגען די ווערטער און צוגערוקט בליאַש'ן אַ לייווענטען בענקעל.

זיגמונד בליאַש האָט זיך אויסגעצויגען נעבען ציגיינער אויפ'ן גראָז. אַ יונג ציגיינעריל האָט דערלאַנגט צוויי פּלעשלאַך ביער.

— יעצט, מיין „גאָלדענער פּאַן", וועלען מיר טרינקען ברודערשאַפט — און דער סטאַראָסטאַ האָט דערלאַנגט זיגמונד'ן אַ פּלעשעל ביער.

— אַ דאַנק, איך טרינק נישט!

— באַ — האָט דער סטאַראָסטאַ אויסגעשפּיגען — דער פּאַן שעהמט זיך גאָר מיט ציגיינער! עה, „פּאַניע זלאָטי", דאָס געהט נישט! מיר זיינען דאָך קאַטאָליקען, געהען אין דעם זעלבען „קאָשטשאָל", ליגען אויפ'ן זעלבען בית־עולם, מיר זיינען ברידער! נו, טרינק! בעליידיג נישט אַ ציגיינער!

— ווער איז דיין ברודער, ווער? וואָס מלאָמעלסטו? — האָט דער לעשניק זיך חוצפּה'דיג אריינגעמישט — דו טרעפּסט ווי אַ בלינד פּערד!

— ווער רעדט צו דיר — האָט מאַראַלע שטאָלץ געענטפערט — אַז מענשען רעדען, שוויינ, דו, חזר'שע אויער, דו! — און ער האָט ווייטער גערעדט צו בליאַש'ן:

— אזוי, דען פּאַן בעל־הבית איז אַ „איזראַעליטאַ", נו, זיינען מיר דאָך אודאי און אודאי קרובים, טאַ טרינק־זשע, פּאַניע! אַ פּלעשעל ביער וועט דיך אביסעל צוטרייסלען און יונג ביזטו דאָך — ווישט גוט צו זיצען אויף הייסע קוילען, פּאַניע, עס בריהט! קלויבט מען זיך אויס אַ ציגאַנקע! פייער לעשט פייער!

זיגמוד בליאַש האָט געשמייכעלט.

— עה, פּאַניע, דו ביזט געלערנט, געגאַנגען אין שקאָלעס און אזא

קלײניגקײט װײסט דו נישט, נו, טרינק װעל איך דיר באַלד ערקלערען.

דער סטאַראָסטאַ האָט אָנגעהױבען:

— מיט טױזענדער יאָהרען צוריק, װען דער שטאַרקער דעבלאַ האָט געװאָלט מענשען בעשאַפען, האָט ער אָװעקגעשטעלט מהנות מלאכים איבער צװײ גרױסע גריבער לײם און געהײסען פון ערשטען גרוב אױס־קנעטען אידען און פון צװײטען — פּאָליאַקען. די מלאכים האָבען גע־קנעטען, געקנעטען ביז זײ האָבען כמעט דעם גאַנצען לײם אױסגעקנעטען. אין יעדען גרוב איז געבליבען צו ביסעל לײם פון װעלכען מען האָט מעהר קײן מענש ניט געקאָנט מאַכען, זײנען די מלאכים געשטאַנען פערזאָרגט, נישט געװאוסט װאָס מיט'ן לײם צו טהאָן. אז דער שטאַרקער דעבלאַ האָט דאָס דערהערט, האָט ער זיך צולאַכט פון אײן אױער ביז דעם צװײטען, צונױפגענומען דאָס לײם פון בײדע גריבער, עס גוט אױסגע־קנעטען און אַרױסגעשפּרונגען איז אַ שװאַרצער ציגײַנער.

בליאַש האָט זיך צולאַכט. אַפּעלאַ איז צוגעקומען טאַנצענדיג און װי זי װאָלט נישט באַמערקט אַ פרעמדען מאַן זיצען, האָט זי זיך אַ װאָרף אַרײן געטהאָן אין די קישענס.

— נו, פױגעל מײנער, ביז מיעד — האָט זיך דער סטאַראָסטאַ גע־װענדעט צו אַפּעלאַ'ן — זעהסט, דאָס איז דער פּאַן בעל־הבית, געקומען אונז בעזוכען, װײבעל מײנס!

זי האָט אַ װײלע געקוקט אױף בליאַש'ן און איהם בעגריסט.

— איהר האָט אַ שעהן װײב, אױף מײן װאָרט, שעהן — האָט בליאַש געזאָגט דעם ציגײַנער אַז זי זאָל אױך הערען און געקוקט אױף דער ציגאַנקע.

אַפּעלאַ האָט צועפענט איהרע גרױסע אױגען און מיט אַ קינדישער תמימות און איבעררֿאַשונג געקוקט בליאַש'ן גלײך אין פּנים אַרײן, ביז ער האָט נישט אױסגעהאַלטען און זיך פאַרשעהמט. האָט זי אױסגעשאָסען אין אַ הילכיג געלעכטער, אױפגעשפּרונגען און פערשװאונדען צװישען די פּאַראַלאַך אױף דער פּאָדלאָגע.

— יונג בלוט — האָט דער סטאַראָסטאַ אַ צופריעדענער געזונגען—

קאָן נישט אײַנזיצען... דאָס איז גאָר קײן מויד נישט, דאָס איז פײַער! און אַלט װערען לאָזט זי נישט, זי װעט גיכער פון טויט לעבעדיג מאַכען!

— איהר האָט שוין לאנג חתונה געהאט? — האָט בליאש גע־פרעגט.

— לאנג? נײן! צום לױװעטשער פערד־מאַרק װעט װערען א יאָהר!

אַפּעלאַ איז צוריקגעקומען, זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קישענס און אַן אונצופריעדענע געזאָגט:

— קום, טהײערער, מיר װעלען א הײם געהן, איך בין מיעד.

— װאָס איז, פויגעל מײנער? װאָס האָסט דו דאָס קעפּיל אַראָפּגע־לאָזט, זאָג!

— גאָר נישט. איך בין מיעד, קום אהײם!

— גוט!

מאַראַלע האָט זיך אויפגעשטעלט, אַנגעטהאָן זײן בלויען, ברײטען ראָק מיט די קײלעכדיגע שנורענע פּעטליעס און זיך צורעדט מיט א ציגײנער.

אַפּעלאַ האָט מיט אמאָל געפרעגט, ניט קוקענדיג אויף בליאש'ן:

— דער פּאַן איז רײך? װי רײך איז דער פּאַן?

— איך בין זעהר רײך!

— רײך װי א פּרינץ?

— רײכער!

— און צו װאָס דאַרף דער פּאַן אַזוי פיעל געלד?

— איך זאָמעל עס פאַר מײן געליעבטע.

— טאַקע? און װאו װאוינט דער פּאַן? אין װאַלד?

— נײן, איך װאוין װײט פון דאַן, איך װאוין אין װאַרשע.

—אין װאַרשע? דאָרט זײנען דאָך פאַראַן אַזוי פיעל שעהנע מײדלאַך! פאַרװאָס קלויבט זיך דער פּאַן נישט אויס קײן געליעבטע?

— װען איך געפין אַזאַ מײדעל װי דו ביזט... װי הײסט דו?

— גנה, דער פּאַן לאַכט פון מיר!
— אסור!
— ווי איך הייס? אַפּעלאַ! און ווי הייסט דער פּאַן?
— זיגמוד. אַפּעלאַ, דו ווייסט וואו די וועראנדע איז אין וואלד?
— אודאי ווייס איך!
— קום מאָרגען פאַרנאַכט צו דער וועראנדע. וועסט קומען?
— צו דער וועראנדע?

מאַראַלע האָט איבערגעריסען דעם געשפּרעך. ער האָט צונויפגענו־מען די קישענס, זיי איבערגעגעבען א ציגיינער און זיך געזעגענט מיט בליאַש'ן:

— א גוטע נאַכט, פּאַניע בעל־הבית, א גוטע נאַכט.
— א גוטע נאַכט.

אַפּעלאַ איז אויפגעשפּרונגען, זיך נישט געזעגענט מיט בליאַש'ן און גענומען אוועקגעהן מיט'ן ציגיינער.

בליאַש איז געבליבען ליגען, געקוקט ווי דער „סטאַראָסטאַ" שפּרייזט יונג און בויגיק, ווי וואוילעריש ער וואַרפט מיט דעם גרויסען קאָפּ האָהר און פערשווינדט ביסלעכווייז מיט דער ציגאַנקע. צוויי גרויסע שאָטענס האָבען געשפּרונגען פון דער לאַנקע אויפ'ן שאָססע און בליאַש'ן איז מיט אמאָל שטאַרק אומעטיג געוואָרען.

די פּאַדלאָגע איז געוואָרען לעדיג.

ערגעץ ווייט האָט זיך עמיצער צוזונגען, עס האָט זיך געהערט א געלעכטער און עס איז שטיל געוואָרען.

בילאַש איז געלעגען מיט פערמאַכטע אויגען, געקוקט אויף אַפּע־לאַ'ן, ווי אויף א ווילדע פּרינצעסין און עס האָט איהם באַנג געטהאָן ביז טרעהרען.

2.

עס איז געווען א הייסער נאָכמיטאג. די היטץ האָט געטריקענט אין האלז, געקלעפּט די אויגען, אָנגעיאָגט א פוילקייט, אז עס האָט זיך גאָר־נישט געוואָלט טהאָן, ניט טראכטען, זיך פערקלייבען אין א שאָטען און דרעמלען.

אויף'ן זאמדיגען וועג, וואָס פיהרט אין וואלד אריין, זיינען געשטאַ־נען עטליכע קליינע ציגיינערלאך, ווי גאָט האָט זיי בעשאפען. זיי זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט אין א שורה און געצילעוועט שטיינדלעך אין א לעבעדיגער ווארָנע, וואָס איז געווען צוגעבונדען צו א צוויַיג און הייזעריג געקראקעט.

א רויטער, פערשוויצטער פויער, אין א גראָב לייווענט העמד, איז אָנגעקומען פון וואלד. דער פויער האָט געפיהרט אויף א שטריק א יונג ביקעל.

— הינטישע אמונה, אוועק ! — האָט דער פויער זיך צושריען אויף די ציגיינערלעך און אראָפּגעכאפּט מיט איין האנד דעם פּאסעק פון די הויזען. דאָס ביקעל האָט זיך דערוויַיל א ריס געטהאָן, דער פויער האָט זיך מיט איין האנד אָנגעכאפּט פאר די הויזען, זיי זאָלען ניט אראָפּפאַ־לען, און פערשוואונדען מיט'ן ביקעל אין א וואָלקען שטויב.

פון ביידע זייטען וועג, וואו דער וואלד איז שוין געווען אויסגע־האקט, האָבען זיך געצויגען לייווענטענע פּאַלאַטקעס, ווי אָבגעקאלכטע ביהנשטאַקען. געפּענטעטע, מיטעלוואוקסיגע פערד האָבען פויל געצופּט דאָס גראָז, געשפּרונגען אויף די פאָדערשטע פיס און געהאַלטען אין איין אָביאָגען די מחנות פליגען פון אונטער די לאנגע עקען.

נעבען דער „רזשיקע" איז געשטאַנען אן אלטער ציגיינער און גע־צוואָגען א קליין קינד מיט שיטערען זייף. דאָס ציגיינעריל האָט געמאכט

קולות, געוואָרפען מיט די פיסלאך. דער אלטער האָט דאָס קינד אויפגע־הויבען פאר'ן געקרויזטען קעפיל און עס עטליכע מאָל אפּגעטוקט אין וואסער.

ניט ווייט פון די פּאלאטקעס האָט געקאַפּטשעט א פייעריל. איבער'ן פייעריל זיינען געשטאנען צוויי אייזערנע שטאבעס, אויף וועלכע עס איז געהאנגען א גרויסער קופּערנער קעסיל.

פון וועג איז אָנגעקומען א באָרוויסע, פערשטויבטע ציגאנקע. פון דער פּלאכטע, וואָס איז געהאנגען אויף איהר פּלייצע, האָט ארויסגע־קוקט א קליין ציגיינעריל מיט א פּאָאר גנב'ישע אויגעלעך. די ציגאנקע האָט ארויסגעשלעפּט פון דער פּלאכטע א האָהן מיט אן אפּגעדרעהט קע־פּיל, איהם געלאָזט ליגען נעבען פייער און צוריק פערשוואונדען אין שטויביגען וועג. ארום איז געווען שטיל, דושנע, געשמעקט מיט אָב־געסמאליעטע פעדערען.

אין דער מיט פון אן אָפענער פּאלאטקע איז געזעסען אן אלטע, גרויע ציגאנקע, ווי א אמת'ע מכשפה, מיט איינגעצויגענע באקען, מיט א לאנגע, דארע נאָז, וואָס איז זיך כמעט ווי צונויפגעקומען מיט דער שפּיציגער גאָמבע, און געשריען:

— וואָס פארא ציגאנקע וועסטו זיין, אז דו וועסט ניט קענען געהן אויף דער „שפּראכארקע", ניט קאָנען פערדיענען פאר'ן מאן און קינדער? דער מאן וועט דאך דיך אויפהענגען! א מויד ווי א קאָבילע, ראָמאנ־סירט מיט יונגען, נו, איז צייט זי זאָל ווערען א מענש!

ארום זיינען געזעסען נאך גאָר יונגע ציגאנקעס, געקוקט אין פונאנ־דערגעוואָרפענע קאָרטען און זיך צוגעהערט ווי איינע פון זיי האָט „גע־וואָראָזשעט", געערדט מיט א זיסען ניגון. דאָס האָט די אלטע געלערנט זיי קאָרטען לייגען, געמאכט זיי פאר אמת'ע ציגאנקעס.

די ציגיינער האָבען אָבגעגעסען מיטאג, אויפגערוימט די פּאלאטקעס, צוגעגרייט „וויעטשערא" פאר די ציגאנקעס, וואָס זיינען באגינען אוועק אויף דער „שפּראכראקע", און זיך פערקליבען צו מאָראלע'ן. מאָראלע אין זיינע ברייטע בלויע הויזען, אין אן אויסגענייט באטיסטען העמד, איז גע־

זעסען אין דעם אר'יינגאנג פון זיין פּאַלאַטקע אויף א לייווענטען בענקעל און געפּיפּקעט א לאַנגגען ציבעק.

טיעף אין דער פּאַלאַטקע, אין א באַרג קישענס איז געלעגען אַפּעלאַ.

פון הינטער א בוים האָט זיך בעוויזען א יונגער ציגיינער אין בלויזע הויזען, פערצויגען מיט א ברייטען, לאַקירטען פּאַסעק, וועלכער איז גע־וועזען אויסגעזעצט מיט ים־שקעטעלאַך. ער האָט זיך אָנגעכאַפּט פאַר א דיקע צווייג פון א בוים, זיך איבערגעצויגען, אַרויסגענומען א טאָרבע פון טאַבאַק, געמאַכט פון אַלערליי פאַרביגע שטיקלעך זיידענס, אויסגעווי־קעלט א פּאַפּיראָס און צוגעגאַנגען צו מאָראַלע׳ס פּאַלאַטקע:

— זיי האָבען דאָך אפילו די געשטופּעלטע ראַמאַ פערבעטען.

— וועד ? — האָט זיך אָן אַלטער ציגיינער געפרעגט.

— די געשוואָלענע.

— ס׳אַרע געשוואָלענע ?

— מיר וועלען ניט לאָזען ! — איז א ברייטבייניגער ציגיינער אריין דעם יונגען אין די רייד.

— געוויס ניט ! — האָט א דריטער זיך אָנגערופען.

— איהר האָט שוין אָנגעמאָהלען אויף דריי וועגען — האָט מאָ־ראַלע געזאָגט און אַרויסגעלאָזט א מויל רויך — און כ׳וויים ניט וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, רעדט מענשען זאָלען פערשטעהן.

— אָט וועגען וואָס — האָט דער ברייטבייניגער געענטפערט און זיך אַזש אויפגעשטעלט — די קופּער־שמיעדען האָבען נעכטען פאַרבעטען אונזערע ציגאַנקעס אויף א טאַנץ און מיר וועלען זיי שיקען א כאָלערא אין די זייטען !

— מיר וועלען זיי ניט דאַרפען שיקען, זיי וועלען אַליין געהן ! — האָט זיך עמיצער אָנגערופען.

— זיי וועלען גאָר ניט געהן — האָט זיך דער ברייטבייניגער גע־היצט — און אויב יאָ, גיעב איך מיין וואָרט, ווי כ׳בין א ציגיינער, אז בלוט וועט זיך דאָרט גיסען !

— האַ־האַ־האָ ! — האָט זיך דער יונג פערגאַנגגען.

— זאָל מיך שוין אַ דונער טרעפֿען צו כ׳זאָג אַ ליגען — האָט דער ברייטבייניגער זיך געקלאַפּט אין דער ברוסט.

— אודאי זאָגסטו אַ ליגען!

— זאָג איך!

— דאָס טענה איך דאָך!

אַלע האָבען זיך צולאַכט.

— און דו — האָט דער ברייטבייניגער פערקוועטשט די פויסטען און זיך געוואָלט וואַרפען אויפ׳ן יונג — דו ביזט אַ ים־חזיר!

— ווער איז אַ ים־חזיר?

— דו!

— און קוק איהם נאָר אָן, דעם פּאַרשוין, אַ פּנים האָט עס ווי מען וואָלט אַ קאַץ אויפ׳ן עק געקוועטשט. עה, ברודער, ביזט אַ האַלצענער פּיסטאַלעט!

— הא, הא, הא! — האָבען די ציגײנער געפּלאַצט פון געלעכטער. — ווער איז דיינס אַ ברודער, ווער? — האָט זיך דער ברייט־בייניגער גע־היצט — צוזאַמען ביי איין ווייב געוועזען?

— אָבגעשלאָגען און אַ סוף! וואָס שטעהט איהר, וואָס, ווי צוויי העהנער? — האָט אַן עלטערער זיך אריינגעמישט.

אַפּעלאַ האָט זיך נישט איינגעהערט. זי האָט פערזשמורעט די אויגען און געטראַכט וועגען די אונגאַרישע רעסטאָראַנען, וואו זי האָט מייַ־דעלוויַיז געטאַנצט, וועגען דעם רייכען „פּאַן“, וואָס ער האָט זי נעכ־טען פאַרבעטען, וועגען די אויסגעוואָרפענע קאָרטען. דריי מאָל איז דער מלך שעל ארוים — אַ רייכער ברונעט מיט אַ קאַלט האַרץ. און דריי מאָל איז די מלכה שעל איהם אנטקעגען געקומען — אַ יונגע דאַמע מיט שוואַרצע ווי די נאַכט צעפּ, מיט אַ האַרץ פול ליעבע. און וואַרעמען וועט די דאַמע דאָס קאַלטע האַרץ, זיין אַ רגע גליקליך און וועט פערפרווירען ווערען. מעהר אָבער ווי דריי מאָל טהאָר מען דאָס אייגענע מזל נישט פּרו־בירען.

אַפּעלאַ האָט מאַראַלע׳ן ליעב געהאַט. אמת, מאַראַלע איז שוין נישט

געווען קיין יונגער, פונדעסטוועגן אז ער האָט זי ארומגענומען האָבן אַלע בײַנער געקנאַקט און קיינער פון די יונגע ציגיינער האָט זיך צו איהם נישט געקאָנט גלייכען. דערצו האָט ער זי אָבגעקויפט, בעצאָהלט איהר פאָטער טויזענד זילבערנע טאַלער. מאָדנע, זייענדיג אין דער היים האָט זי תמיד געחלום׳ט צו צושטעהן צו א באַנדע ציגיינער און לעבען מיט זיי אין די וועלדער. די ערשטע צייט איז זי טאַקע נישט אייגגעזעסען אין דער פּאַלאַטקע; גאַנצע טעג געשפּאַצירט איבער די גרינע לאָנקעס, פערקראַכען טיעף אין וואַלד אריין, זיך מיטגעכאַפּט אָהן מאָנס וויסען אויף דער „שפּראַכּאַרקע״. נאַכט איין, נאַכט אוים האָט מען גרויסע פייערן צולעגט, די סטרונעס זיינען פון צופיעל שפּיעלען געפּלאַצט און זי האָט מיעד געמאַכט די בעסטע טענצער. איצט איז איהר אַלץ דערעסען. די פּאַלאַטקע, דער וואַלד, דאָס פרייע ציגיינער לעבען — אַלץ וואָס עס האָט איהר פריהער געצויגען איז איהר איצט דערוויעדער. און צומיינסטען האָבען איהר דערעסען די מחנות פליעגען, וואָס האָבען אָנגעפּילט די פּאַלאַטקע מיט א זשומעריי און אזוי געביסען אז מען האָט זיי פון זיך בשום אופן נישט געקענט אָביאָגען. און אפשר גאָר געהן צום רייכען „פּאַן״ אין וואַלד אריין? ער האָט דאָך זי פערבעטען? און ווער וויים? זי האָט דאָך אזוי פיעל מעשיות געהערט, ווי פּרינצען פערליעבען זיך אין ציגאַנקעס, האַלטען זיי געפאַנגען אין שלעסער, אין טיעפע וועלדער. יאָ, זי רופט גלייך די אַלטע קאַרלא, זיך לאָזען „וואָראָזשען״ און אויב זי וועט זאָגען דאָזעלבע געהט זי צום „פּאַן״.

— גוט מאָרגען, שעהנע אַפּעלאָ! — האָט די אַלטע קאַרלא, א ציגאַנקע בלויז הויט און ביינער אויסגעצוגענע.

— גוט מאָרגען, קאַרלא, קום אריין!

די אַלטע איז אריין אין דער פּאַלאַטקע און זיך אראָפּגעלאָזט אויף די קניהען:

— ווער האָט אוועקגערויבט דעם גלאַנץ פון דיין גאָלדענע אויג, שעהנער מלאך מיינער! ווי שלעכט דו זעהסט אויס! וואָס איז דיר? זאָג דער אַלטער קאַרלא, זי וועט די שווערע משא אראָפּנעהמען פון דיין

האריץ! שעהם זיך נישט, קינד מיינס, די קאַרט וועט אלץ אויסזאָגען!

די אלטע האָט ארויסגעשלעפּט פון בוזים אן אָנגעשוואָלען פּעקעל קאַרטען און עם פונאַנדערגעוואָרפען אויף די קישענס:

— נו, אצינד, מיין הערציל, לעג אוועק א צעהנער אויף דער ערש־טער קאַרט, ס'וועט זיין מזל'דיג און די אלטע קארלא וועט זאָגען דעם ריינעם אמת!

אַפּעלא האָט געשמייכעלט.

די אלטע האָט צעוואָרפען די קאַרטען מיט איהרע ביינערנע קנאָכען, זיי אויסגעלעגט אין דער פאָרם פון א האריץ, דריי מאָל אויסגעשפּיגען, געוויספּערט מיט די ליפּען, אויפגעהויבען א קאַרט און גערעדט מיט א שטיל, אויסטערליש קול, ווי א מת:

— מלך שעל — א ברונעט מיט א גערדרעהטע וואָנס האָט אוועק־גערויבט דיין רוה, נור לאָז דיין גאָלדען אויג נישט וויינען, שעהנע אַפּעלא! ס'איז דיר בעשערט אין דער צוקונפט א גרוים גליק, מייד אוים די טריט פון דעם ברונעט וואָס געהט דיר נאָך. מעהר האָט די קאַרט נישט וואָס צו זאָגען, אוצר מיינער!

אַפּעלא האָט ארומגעכאַפּט די אלטע:

— מיין גוטע קארלא, זאָג וואָס וואָלסט דו געטהאָן?

—בי־כי־כי — איז זיך די אלטע פערגאַנגען ווי א פויגעל — ס'ארא קינד, דו ביזט, אַפּעלא! וואָס פאר א משוגע'נער וועט זיך נאָכ־שלעפּען נאָך אן אלטען בעזים, אז עם בליהען אזעלכע שעהנע רויזען ווי דו! דו מיינסט אודאי ווען כ'בין יונג געווען? פּ־עג נישט! געווען ווילד, ווילד ווי א פויגעל! איבערגעשטיגען אייך אלע! און ווער מיינס־טו איז די בעסטע טענצערקע געווען אין די לאַמניער וועלדער? דאָס ווייסען די אלטע ציגיינער! און ווער האָט געהאט צעפּ ביז איבער די קניהען? און ווער האָט די ציגיינער די קעפּ פערדרעהט? אלץ איך! קארלא! דערבאַר בין איך דאָך יונג געווען, קינד מיינס, געטהאָן וואָס ס'האריץ האָט געגלוסט! עה, אוועק די אלטע צייטען! — האָט קארלא

גענענדיגט מיט א זיפץ, צונויפגענומען די קאָרטען און זיך ארויסגע־שאַרט.

אָפּעלאָ איז געבליבען ליגען אויף די קישענס אַן אונצופריעדענע. די געשרייען פון די ציגיינער וואָס זיינען געווען צעוואָרפען ארום דער פּאַ־לאַטקע זיינען איהר נמאס געוואָרען. פון פּערדרום האָט זי געכאַפּט א פּולע האַנד פליענען, זיי א שליידער געטהאָן אין א קובעל וואַסער, דורכ־גענומען די האָר מיט'ן צוויי שאַרפינען שטילעט און ארוים פון דער פּאַלאַטקע.

3.

אַפּעלאַ איז געשפּרונגען איבער'ן וואַלד מיט אַן אָבגעבראָכענע צווייג אין דער האַנד.

א לײַכט, געזאָלצען ווינטעל האָט זיך מיט אַמאָל אָבגעריסען פון דער ווייכסעל, גערעגט, מיטגעבראַכט מיט זיך דעם שאַרפען ריח פון יאַ־לאַוויץ, פון פאַרטיגע פלאָמבירען.

בליאַש איז איהר אַנטקעגען געקומען, זי אָנגענומען פאַר ביידע הענד און אָפּגעשטעלט:

אַפּעלאַ !

אַפּעלאַ האָט אײַנגעצויגען איהרע ברעמען, ברייטער צועפּענט איה־רע שוואַרצע אויגען מיט די בלויע רייפען אַרום, געקוקט אַ ווײַלע אויף בליאַש'ן, פערריסען דעם קאָפּ, אַרויסגעלאָזט אַ ווילד און האַרציג גע־לעכטער — האָט זיך דער וואַלד דורכגעטרייסעלט, זיך צוברומט אין דער נאַכט אַריין, זיך צונויפגעגאָסען מיט'ן געלעכטער און אָבגעהילכט ווי אַ ווייטער, ווייטער ים.

בליאַש האָט פעסט געדריקט דער ציגאַנקעס הענד, זי אַרומגענומען און געשפּרייזט אַ שטומער, אַ גליקליכער.

אַ פּאַרעל איז אָנגעקומען. אַ יונגער ציגײַנער מיט נאָך גאָר אַ יונגע ציגאַנקע האָבען געטראָגען אַן עמער מיט פּוטער־מילך. בליאַש מיט אַפּע־לאַ'ן האָבען זיך בעהאַלטען אין אַ שמאָלע, פינסטערע, ווי אַ קעלער, כטעזשקע. דאָס פּאַרעל האָט זיך יעדע ווײַלע אָבגעשטעלט, אַוועקגע־שטעלט דעם עמער מיט מילך און זיך געוואָרפען אײַנער דעם צווייטען אין די אַרעמס.

אַפּעלאַ האָט זיך דערפיהלט פרישער, אײַנגער. גיך און בייגיג האָט זי אַרומגעכאַפּט בליאַשען, איהם אַ רגע דורכגעקבערט מיט איהרע אוי־

גען, צוגעלייגט איהרע פייערדיגע ליפּען צו זיין אויער:

— מיין פּאַן! מיין גאָלדענער פּאַן!

די לבנה האָט זיך ארויסגערוקט פון וואלד. א משופּע'דיגער שטראהל איז אריין אין דער פינסטערער סטעזשקע, זיך אָנגעצויגען אַז די בוימער ווי א זילבערנע סטרונע פון א הארפּע, זיי איבערגעשניטען, זיך אויף א רגע א גלייך אוים געטהאָן, דורכגעהאקט דעם וואלד אין צווייען און אפּעלא האָט א ציטער געטהאָן. איהר האָט זיך געדאכט, אז דאָרט אין עק וואלד, שטעהט עמיצער, א הויכער, מאָראלע, בויגט זיך אין דרייען, גלאָצט די אויגען און נעהמט צו איהר שפּרייזען. דער שטראהל איז פער־שוואונדען, די סטעזשקע איז נאָך פינסטערער געוואָרען און נאָך שטאר־קער האָט זי בליאשען ארומגענומען. ער האָט געפיהלט, ווי איהרע פיי־ערדיגע קושען פער'שכור'ען איהם, נעהערט א זיסען וויספּער, ווי מען וואָלט איהם געגלעט מיט פוך־פעדערען:

— מיין שעהנער פּאַן, ליעב מיך — — ביים שטארקער!

א שכור'ער האָט בליאש זיך אויפגעשטעלט און געפּלאָפּעלט:

— מיין שעהנע ציגאנקע, מיין ווייסע ציגאנקע!

זיי זיינען געגאַנגען האנד אין האנד, געפיהלט ווי זייערע פינגער פלעכטען זיך, ווערען שטייפער, קנאקען.

און די לבנה, ווי א כשוף־מאכערין, האָט געבלענדט די אויגען, געהילט דעם פינסטערען וואלד אין זילבערנעם טיול, אָנגעיאָגט א שרעק, געוואָר־פען שטיקער ליכט דאָ און דאָרט און די אָבגעהאקטע בוימער האבען אוים געזעהן פון דער וייטענס ווי מענשען, פערד און בערען.

ביי דער ווערראַנדע איז דער לעשניק זיי אנטקעגען געקומען. ער האָט געצויגען ביז צו די קניהען דעם היטעל, א געבוינענער געבליבען שטעהן, לאנג נאָכגעקוקט דעם פּאַן מיט דער ציגאנקע, זיך דערמאָהנט אז ער האלט דאָס היטעל, האָט ער פון פערדרוס אויסגעשפּיגען, זיך גלייך אָבגע'צלם'ט און מיט א קרעכץ זיך אראָבגעלאָזט אויפ'ן טרעפּעל.

זיי זיינען אריין אין שטוב. אַפּעלא האָט ניט געלאָזט אָנצינדען קיין ליכט. זי האָט פערבויגען די גאָרדינען פון די פענסטער און די שטוב איז

אָבגעגעסן געוואָרען מיט א מאַטען לבנה־שײַן. א נײַגעריגע איז אַפּעלאַ אַרומגעגאַנגען איבער׳ן זאַל, בעקוקט דאָס מעביל, די פּליושענע דיוואַנען, די בילדער אויף די ווענד.

זי האָט אַרויסגענומען א גרויסען בוקעט מיט רויזען, וואָס איז גע־שטאַנען אין א וואַזע, שטיפעריש גענומען רײַסען די סאַמעטענע לעפּלעך פון די בלומען און זיי געוואָרפען אויפ׳ן פּליושענעם דיוואַן, אויף בליאַ־שען. זי איז געוואָרען אַלץ ווילדער, צושאָטען דעם בוקעט, אַרויסגעכאַפּט פון די האָהר דעם בלאַנקענדען שטילעט, איהם שנעל גענומען וואַרפען, אַז עס האָט זיך אויסגעדרוכט, זי וואַרפט עטליכע מיט אַמאָל. דאָס צווײַ־שאַרפיגע מעסער איז געפלויגען דורך איהר פוס, פערביי דער פּלײצע און זי, א צופּאַטעלטע, א ווילדע, האָט זיך געטראָגען נאָכ׳ן מעסער, עס יעדעס מאָל געכאַפּט, געלאָזט פאַלען, ווידער געשליידערט און עס גע־לאָזט שטעקען ווי א פּייל אין דער פּאַדלאָגע.

זי האָט זיך צולאַכט, זיך מיט אַמאָל צוגעזעצט, אַוועקגעלעגט איין פוס אויף דער פּליושענער אָטאָמאַנע און זיך שעלמיש געפרעגט:

— דער פּאַן איז ברוגז?

— וואָס פעלט דיר איין!

— טאָ טהו מיר אויס דעם שוך, ער דריקט — —

בליאַש האָט גענומען דעם לינקען שוך, אַנגעשפּאַרט אויף זײַן קניה, גענומען אויפקנעפּלען — האָט ער דערפיהלט, ווי זי נעהמט איהם אַרום, ווי זי רײַבט איהרע ווײַכע, ווי דער פוך אונטער א פויגעל׳ס העל־זיל, באַקען אָן זײַנע עטוואָס שטעכיגע, בעוואַקסענע, און בשעת מעשה האָט אַלץ אין איהם זיך גענומען הויבען, שלאָגען אין מח אַרײַן. ער האָט זי געכאַפּט אויף דער שויס, געפיהלט ווי איהרע שפּיצע פינגער ריהרען לײַכט אָן זײַן ברוסט, קיצלען, ברענען און ער האָט זי גענומען אויסטהאָן. און דאָס האָט געדויערט אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג, אַזוי מורא׳דיג לאַנג! ער האָט זי געהאַלטען אין איין אויסטהאָן און געפיהלט בשעת מעשה ווי עס פּלאַצען אין איהם אָן אָדער נאָך אָן אָדע. ווי ער קאַרטשעט זיך אין דרייַ־ען, ווי דאָס בלוט לויפט האַסטיג אין מח אַרײַן, ברענט און דער פּליך־

שענער דיוואן איז אויסגעבעט מיט רויטע ראָזען. א ליכט ווינטעל האָט זיך אריינגעריסען דורכ'ן אָפענעם פענסטער, אויפגעהויבען עטליכע סאַמעטענע ראָזען־לעפּלעך, זיך געטראָגען פון א ראָז צו א ראָז, פון א ראָז צו א ראָז און דורכפליהענדיג איבערגעלאָזט דעם שמייכעל פון ראָזען.

— ביזט בייז, אָפעלא?

אָפעלא האָט עטוואס אויפגעהויבען דעם קאָפּ מיט די צופּאטעלטע האָר, פערשארצט די אויבערשטע דינע ליפּ און פון די ווייסע צייהן, ווי ווייסער קעז, האָט זיך א שמייכעל צוגאָסען איבער איהר פּנים.

אזוי איז זי געבליבען ליגען א ווײַלע אויפ'ן פּליושענעם דיוואן. פון די גארדינען איז איהר א שטראהל א פאל אריין געטהאָן אין פּנים, זיך אָבגעשלאָגען, אויסגעשניטען דורכ'ן גאנצען זאל א לבנה־וועגיל — האָט זי דערזעהן ווי א טיולען געשטאלט קוקט אין פענסטער. זי האָט א ציטער געטהאָן, פון שרעק פערמאכט די אויגען און זיך פעסטער געטוליעט צו בליאשען.

— אָפעלא, זיי ניט בייז — — ביזט בייז, אָפעלא?

אָפעלא האָט זיך ווילד צולאכט:

— מענש, פארוואס זאל איך בייז זיין? היינט איז דיין נאכט, די קאָרט האָט דיך אויסגעקליבען! און קעגען מזל געהט קיינער!

— און די קאָרט האָט טאקע געטראָפען? — האָט זי בליאש א נייגעריגער געפרעגט.

— אודאי געטראָפען! — האָט אָפעלא קינדיש געענטפערט.

זי האָט צונויפגעלעגט איהרע קליינע הענטלאך אין רעהרען, איין זייט צוגעשטעלט זיך צו די אויגען, די צווייטע — בליאשען און אזוי פער'עקשנ'ט, ביז משוגעת, זיך איינגענעסען אין בליאש'ס קוק, אז ער האָט דערפיהלט א ווארעם פרעסטיל.

— ניט קוק אזוי! — האָט בליאש זיך געבעטען, אוועקגענומען איהרע הענד און איהר פערמאכט די אויגען.

— עה, דער פאן האָט מסתמא קיין ריינעם געוויסען ניט, אז ער קען מיר גלייך אין די אויגען ניט קוקען.

בליאַש האָט געשמייכעלט, געקושט איהרע קליינע הענד:

— מיין שעהנע ציגאַנקע, כ'שעהם זיך! זעהסט, ניט בחנם ליעבען זיך מענשען ביי נאַכט, אין דער פינסטער. דאָס האָט מסתמא גאָט אליין אויסגעקליבען די נאַכט פאַר ליעבע.

— מענש, וואָס דו רעדסט — האָט אַפּעלאַ געצויגען די ווערטער— וואָס ווייסט איהר פון ליעבע? ליעבען קענען מיר! מענשען דאַרפען זיך ניט ליעבען ביי נאַכט ווי קעץ! ליעבען דאַרף מען זיך אונטער דער צופלאַמטער זון אין וועלדער, אין פעלדער! דער „פּאַן" וועט לאַכען, ווען כ'בין אַלט געווען צוועלף יאָהר, האָב איך שוין געהאַט צוויי געליעבטע. ברידער זיינען זיי געווען, ציגיינער. ביי טאָג האָבען זיי גע־שפּיעלט אין די גאַסען און ביי נאַכט האָבען זיי זיך אריינגעזעצט אין די פענסטער און געפּייפט ווי קאַנאַרקעס. דער עלטערער, מיט די וואָנסען, איז מיר געפעלען, האָב איך זיך אוועקגעשטעלט אונטער זיין פענסטער מיט אַ רויטען עפּעל אין מויל. ביידע ברידער האָבען צו מיר געלאַכט, צושפּרייט די הענד און מיר איז געפעלען דער עלטערער, באַרעק האָט ער געהייסען, האָב איך איהם געוואָרפען דעם עפּעל. פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען צו קומען צו איהם יעדען טאָג, געוואָלט זיין זיינע, האָט ער געלאַכט, מיר געהייסען וואַרטען ביז צו דער חתונה. ער האָט געוואָלט האָבען אַ ריינע, אַן אונשולדיגע האָט מיך דערפאַר דער יונגערער גע־קראַגען.

אַפּעלאַ איז אנטשוויגען געוואָרען.

— דערצעהל ווייטער, אַפּעלאַ — האָט זיך בליאַש געבעטען.

— כ'בין נאָך דעמאָלט — האָט אַפּעלאַ ווידער אָנגעהויבען — אַזאַ נאַרעלע געווען, געגלויבט דער מאַמען — — ווייסט, מיין מאַמע פלעגט מיר זאָגען, אַז אַ יונג דריקט שטאַרק אַ מיידעל אַ האַנד, האָט זי אַ קינד— האָב איך יעדע נאַכט זיך אַזוי געשראָקען — פון יונגערן האָב איך ניט געוואָלט האָבען קיין קינד, כ'האָב איהם די ערשטע צייט ניט ליעב גע־האַט, ער האָט געהאַט די פּאַליגע. און דער עלטערער, באַרעק, האָט גע־האַט אַן אָבגעהאַקט אויער, האָב איך זיך געשעמט, מען וועט לאַכען —

ניט געוואָלט האָבען א קינד מיט אן אָבגעהאקט אויער!

— און שפּעטער האָסטו דעם יונגען ליעב געהאט? — האָט בליאש געפרעגט.

— אודאי — האָט אָפּעלא געשמייכעלט.

זי האָט עטוואָס צועפענט איהרע פרישע ליפּען, שטאָלץ אויפגעהויבען דעם צופאטעלטען קאָפּ מיט'ן קליינעם שטערען און א האלב אויסגע־טאָנענע, איז זי ווי ארויסגעוואקסען פון דער ערד, פון די רויזען.

איבער'ן לבנה־וועגעל האָט זיך דורכגעשלייכט א געשטאַלט, זיך פער־קוקט אין פענסטער, האָט אָפּעלא פערמאכט די אויגען און א ציטער גע־טהאָן.

4.

די ציגיינער האָבען זיך געהיצט — די ציגאַנקעס זיינען אוועק צו די קופּערשמיעדען אויפ'ן טאַנץ.

מאַראַלע איז געזעסען אַן אונרוהיגער, געקוקט אויפ'ן וועג וואָס פיהרט צום וואַלד צו און כאָטש ער איז געוועזן זיכער אַז אַפּעלאַ איז אויך דאָרט, האָט ער פונדעסטוועגען זי אויסגעקוקט און נישט איינמאָל האָט איהם דער אטהעם פערכאַפּט ווען עמעס אַ געשטאַלט האָט דורכגע־שלייכט דעם וועג.

מיר וועלען נישט דערלאָזען ! — האָבען זיך עטליכע מיט אַמאָל צו־שריען.

— געוויס נישט ! — האָבען אַנדערע אונטערגעכאַפּט.

— אַ דונער מעג זיי דערשלאָגען, די יחסנים ! זיי וועלען זייערע מוידען נישט שיקען צו אונז !

— מיר האָבען דאָך אונזערע אויך נישט געשיקט ! — האָט זיך אַן אַלטער געוויצעלט.

— זיי זיינען אַליין געגאַנגען !

— טו וואָס קאָכסטו זיך ?

— אַ ווייב און אַ קוה טאָר מען נישט גלויבען — האָט דער בלינ־דער צעמבאַל זיך אריינגעמישט — די בעסטע קוה גיט מילך, גיט מילך, מיט אַמאָל צובריקעט זי זיך, גיסט אויס די מילך און איז מכבד מיט דער קאָפּיטע אויך.

די ציגיינער האָבען געלאַכט.

מאַראַלע איז געזעסען אַן אַנגעכמורעטער און אויסגעפּייפט עפּעס דורך די פערמאַכטע ציין. ער האָט דערזעהן פון צווייטען זייט וואַלד

א פּלאַם. דער פּלאַם איז געוואָרען גרעסער, קלענער, פערשוואונדען און באלד צוריק זיך פערצויגען. דאָס האָבען די קופּער־שמידען געטאַנצט.

איהם האָט פערדראָסען אויף זיך אליין, וואָס ער זיצט דאָ אין גע־האַקטע צרות, קוקט אויס אַפּעלאַ׳ן און זי טאַנצט דאָרט מסתמא מיט גאַ־ראַלע׳ן, דעם סטאַראָסטאַ.

— צעמבאַל איז גערעכט, א ווייב טהאָר מען נישט גלויבען — זיי זיינען אַלע אזוי! — האָט מאַראַלע געטראַכט און געפּיהלט ווי די נכפה עסט איהם.

ער האָט געביסען זיין לאַנגע וואָנסע און מיט מעהר עקשנות און בייזקייט זיך איינגעקוקט אין פערצויגענעם, ווי א זון אונטערגאַנג, פּלאַם.

און די נאַכט איז געווען א לבנה׳דיגע, א דורכזיכטיגע — האָבען זיך לאַנגע שאָטענס ווי סנאָפּעס געלעגט איבער די פעלדער — פון די שאָטענס האָבען זיך ארויסגעשניטען מחנות סילועטען, ווי שדים, און זיך געטראָגען אין א ווילדען טאַנץ. מיט אמאָל איז אלץ צושוואומען און ס׳איז פינסטער געוואָרען. מאַראַלע האָט ברייטער צועפּענט זיינע אויגען און איהם האָט זיך געדאַכט אז אלע האָבען אָפּגעטאַנצט, צוגעהען זיך און אַפּעלאַ א מיעדע געהט מיט גאַראַלע׳ן אין דער פּאַלאַטקע, וואַרפט זיך אין די קישענס און פּראַוועט מסתמא די זעלבע שטיק. ער איז געווען זיכער אז אַפּעלאַ ליעבט איהם נישט, ער איז צו אלט און גאַראַלע איז יונג און רייך — געפּעלט ער טאַקע יעדער מויד.

פון כעס האָט זיך זיין האַרץ געקאָרטשעט. ער האָט זיך אויפגע־שטעלט, צושפּרייט די פיס, זיך איבערגעצויגען, אויסגעשפּיגען א קללה אין דער נאַכט אריין און א געשריי געטהאָן:

— קומט!

ציגיינער מיט שטעקענס אין די הענד זיינען גלייך אויפגעשפּרונגען און זיך צוגעדערט.

— מיר וועלען זיי צוברעכען די זייטען, וועלען מיר! — האָט זיך איינער אָנגערופען.

— װעלען זײ װיסען, װי צו פערנאַרען פרעמדע מוידען. — האָט א צװײטער פאַרענדיגט.

— פאַרגעסט נור נישט אהײם צו קומען! — האָט זיך אַן אַלטער געװיצעלט.

די ציגײנער, בראַנזענע, מיט שװאַרצע קוטשמעס האָר, האָבען זיך מיט א טומעל צושאָטען איבער׳ן זאַמדיגען װעג.

מאַראַלע האָט געשפּרײזט דעם קאָפּ אראָפּגעלאָזט, געקוקט אויף זײן אײגענעם שאָטען און זיך פערגעסען װאוהין ער געהט. און װאָס העכער ער האָט געהויבען א פוס, געװאָלט אַרײן דעם שאָטען אין דער מיט, האָט דער שאָטען געהויבען נאָך א העכערען פוס און זיך ארויסגעגליטשט. מאַראַלע האָט א שפּרונג געטהאָן, װי א אינגעל, געװאָלט איבערשפּרײזען דעם שאָטען, האָט דער שאָטען א העכערען שפּרונג געטהאָן און מיט אמאָל פערשװאונדען. עמיצער האָט זיך צולאַכט. מאַראַלע האָט זיך פער־שעהמט, געפיהלט אז ער איז אויסגעשפּילט, אז זײן אײגען װײב איז איהם ניט טרײ, אז די ציגײנער לאַכען אין די פויסטען און ער האָט אַלעמען פײנד געקריגען.

אויף׳ן פעלד נעבען א קלײן פײערל איז געזעסען א פּאָרעל. מאַראַלע האָט דערפיהלט װי עס רײסט זיך בײ איהם עפּעס אָפּ, װערט הויל און ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. די ציגײנער האָבען ארומגערינגעלט דאָס פּאָרעל— א קופּער־שמיעד איז געזעסען מיט דער געשטופּעלטער ראָמאַ.

ראָמאַנסיר װײטער, די חזיר׳שער עק! — האָט מאַראַלע אויס־געשאָסען כמעט לױפענדיג און עס האָט אויסגעװיזען אז ער קלױבט זיך אריבערשפּרינגען דעם ציגײנער.

ער האָט ארויסגעשלעפּט פון פײער א ברענעדיגע שטיק האָלץ, עס צוגעשטעלט צום פּאָרעל און זיך אײנגעקוקט:

— אה, דו ביזט עס, ראָמאַ? דיר האָט זיך פערװאָלט א קופּער שמיעד! נו, זאָג, שמעקט בעסער װי א ציגײנער? — — פּאַסקודא!

ער האָט זי אָנגעכאַפּט פאַר׳ן צאָפּ, איהם ארומגעװיקעלט, װי א שטריק, ארום זײן האַנד און זי א שלעפּ געטהאָן צו זיך:

— „כלאַפּצי“, טהוט אוים ראָמע'ן א נאַקעטע, גיכער, און פיהרט זי מיט א „קאצען־מוזיק“ אהיים, וועט זי וויסען, וואָס הייסט אוועקגעהן ביי נאכט פון אן „אייגען פייער“.

דער קופּער שמיעד איז אויפגעשפּרונגען, געקוקט ווי א צושראָקענע חיה אין אלע זייטען, געוואָלט עפּעס זאָגען, האָט איהם מאַראַלע א פּלאַם געטהאָן אין לינקען אויער, פערגאָסען די אויגען מיט טרעהרען. דער ציגיינער האָט א צופינטעלטער א דרעה געטהאָן מיט'ן בלויזען קאָפּ, געוואָלט וויסען פון וואנען דער קלאַפּ איז געקומען, איז איהם מיט אמאָל ליכטיג געוואָרען אין די אויגען און ער איז געפאַלען.

באלד, נאָכ'ן ערשטען קלאַפּ האָט מאַראַלע דערפיהלט ווי אלץ וואָס עס האָט זיך אין איהם געהויבען, געשפּארט אין האלז אריין, פּלאצט, רייסט זיך ארויס — האָט ער אָבגעלאָזט העגד און פיס און געשלאָגען אָהן רחמנות.

— בעסער ! — האָבען די ציגיינער פערגאַפטע אונטערגעכאַפּט.

דער קופּער־שמיעד איז געפאַלען, גערעוועט, זיך אויפגעשטעלט און ווידער געפאַלען.

מאַראַלע איז געשטאַנען א צופלאַמטער, די הענד אין די קעשענעס און געסאָפּעט:

— וועסט ראָמאַנסירען, דו קוימען־קעהרער ! וועסט ראָמאַנסירען !

— קוק בעסער דיין ווייב זאָל ניט ראָמאַנסירען ! — האָט דער קופּער־שמיעד געהעשעט.

— שווייג, באַרנדינער*) מיט די גלאָקען ! — האָט מאַראַלע א טופּע געטהאָן מיט דעם פוס.

פון'ם אָרדען בערנאַרדי.

דער קופּער־שמיעד האָט זיך א וויש געטהאָן מיט דער האַנד איבער'ן פּנים און עס אויסגעשמירט מיט בלוט. ער האָט געקוקט דאָ אויף די פערבלוטיגטע הענד, דאָ אויף מאַראַלע'ן, ווי פערגעסען אָן די קלעפּ,

*) ציגיינער קופּער־שמיעדען טהוען אָן זייערע בכורים אין די קליידער פון'ם אָרדען בערנאַרדי.

געטהאָן א לײדענשאַפטליכען צוג מיט די ליפּען, זיך נקמה׳דיג צושמייכעלט מיט איין אויג און דורכגעזייט דורך די פערקוועטשטע ציין:

— שלאָג בעסער דעם „פּאַן״! ער ראָמאַנסירט אין וואלד מיט דיין ווייב.

מאַראַלע איז בלאַס געוואָרען, פון כעס ארייגגעכאַפּט איין וואַנסע אין מויל אריין:

— לאָז דיר דיין קאָפּ ניט דאַרען! מאַרש, יאַלאָוועד, קיין פּיפּס מעהר, כ׳וועל דיך דער׳הרג׳ענען ווי א הונד!

דער קופּער־שמיעד איז אָפּגעגאַנגען א פּופציג טריט ווי א שיכור, זיך מיט אמאָל אָבגעשטעלט, זיך אויסגעדרעהט, געגראָזשעט מיט א פינגער:

— ווארט, „פּסו־בראט״, כ׳וועל זיך אָברעכענען מיט דיר!

— און מיט דיר האָט מען זיך שוין אָבגערעכענט! — האָט א ציגיינער איהם נאָכגעשריען.

אלע האָבען געלאַכט.

מיט א פּאַטשעריי, מיט א פּייפעריי האָבען די ציגיינער געפיהרט ראָמע׳ן, א נאַקעטע, אין דרייען א געבויגענע. ראָמא האָט פערשטיקט, ווי פון א פּאַס ארויס, געוויינט און עס האָט זיך גערעכט, אז אַט, אָט, פּאַלט זי איבער די פיס.

און וואָס העכער די ציגיינער האָבען געזונגען, געוואָלט איבערשרייען ראָמע׳ס געוויין, אלץ שאַרפער און דורכדרינגענדער האָט זי נעקלאָגט אין דער נאַכט אריין, געוואָיעט ווי א הונגעריגע סאָווע. האָבען זיך סאָווע׳ס מיט פלאַטשיגע, ווי טראַגעדיגע קעץ, פנים׳ער צוואָמערט דאַ און דאָרט, אָנגעיאָגט א מאָדנעם שרעק.

— פּשא יוכא, נישט אנדערש ווי א סאָווא זיצט אין איהר! — האָט מאַראַלע צו זיך גערעדט.

א דערשלאָגענער איז ער געגאַנגען צו דער וועראַנדע. ער האָט זיך עטליכע מאָל פערקליבען עפּעס צו טראַכטען, איז אָבער אלץ מיט אמאָל ארויסגעפלויגען פון זיין מח, ווי מען וואָלט מיט א בעזים אויסגעקערט. עס איז

איהם מיט אמאָל פינסטער געוואָרען אין די אויגען און ער האָט זיך אָבגע־שטעלט.

אַפּעלאַ מיט א רויז אין די שווארצע האר איז איהם אנטקעגען גע־קומען.

— פון וואנען שלעפּסטו זיך ? — האָט מאַראַלע זי בייז געפרעגט.

אַפּעלאַ האָט זיך ניט געמאכט הערען און געגאַנגען ווייטער.

מיט אויסגעגלאָצטע אויגען, מיט אן אָפען מויל, איז מאַראַלע צו צו זיין ווייב, צוגעשטעקט זיין פויסט צו איהר נאָז און א רעווע געטהאָן:

— דו וועסט זיך דאס ארומשלעפּען, דו ? ! נבלה !

אַפּעלאַ האָט איהם איבער א מינוט ווילד אָנגעקוקט, געצישעט מיט איהרע ציין ווי א שלאַנג :

— וואָס טהוט דיר וועה ? לאָז דורך !

מאַראַלע איז ווילד געוואָרען, געוואָרפען דאס היטעל אן דר'ערד, זיך געקלאפּט מיט די פויסטען אין האַרץ אריין :

— זאָל מיך א דונער דערשלאָגען, צו דיין ליובאָווניק וועט נאָך היינט די ערד ניט קיהלען ! מעג ער זיין א „פּאַן“, אפילו א גובערנאַטאָר! איך בין מאַראַלע, בין איך ! און מאַראַלע וועט ניט לאָזען זיין אייגענעם טאַטע, אפילו דעם טייפעל אליין אויף ניט קריכען אין זיין פּאַלאַטקע ! זאָג, וואו ביזט דו געוועזן ? — און ער האָט זי א טרייסעל געטהאָן.

— שלאָג ! — האָט זי שטאָלץ געזאָגט און ארויסגענומען פון די האָר דעם צוויי־שאַרפיגען שטילעט.

זיי האָבען זיך אָנגעקוקט, דורכגעשטאָכען איינער דעם צווייטען מיט די בליקען און זיך עטוואָס אָבגערוקט.

פון די ווייכסעל איז געקומען אַנצולויפען א שאַרף ווינטעל, מיטגע־בראכט עטליכע הויפענס בלעטער און פערשוואונדען מיט א פייף.

מאַראַלע איז געשטאַנען אָהן א היטעל, געפיהלט ווי דאס האַרץ פּלאצט פון וועהטאָג; חשק געהאט צו צורייסען אַפּעלאַ'ן און געקוקט ווי איהר סילועט פערשווינדט ביסלעכווייס, פערליערט זיך צווישען די סנאָ־

פעם שאָטענס, וואָס טראָגען זיך ווי שדים איבער'ן זאמדיגען וועג. אין וואַלד האָט געוויינט א סאָווע. מאַראַלע האָט זיך אָבגעטרייסעלט, אריינ־געמאכט די הענד אין די הויזען־קעשענעס און א צובראָכענער, א צור־וועהטאָגטער האָט ער זיך געשארט ווי א שאָטען פון דער לאָנקע אויפ'ן זאמדיגען וועג, פון זאמדיגען וועג אויף דער לאָנקע.

שאָטענס

Eci G.

צווישען דעם שטאָדטישען טייך און א גרויסען פערוואקסענעם סאָד איז געשטאַנען אן אַלטער צוויי טהורעמדיגער ש ל אָ ס מיט אָבגעהאקטע שפּיצען, ווי א חורבה. דער שלאָס איז געווען ארומגערינגעלט מיט א הויכען פּארקען פון אכט־עקיגע שטיינער, בעדעקט פון אַלטקייט מיט מאָך, שוואָמען און בוימער.

אין שלאָס האָט געוואוינט דער הראביע יעלענסקי — א גוי אָהן א גאַל, וואָס האָט מיט יאָהרען צוריק אויסגעבויט די שוהל, תמיד בעזארגט די שטאָדט־אָרעמעלייט מיט האָלץ און קארטאָפּעל און די טויערען פון זיין שלאָס זיינען פאר יעדען געווען אָפען.

האָט מען די שווערע אייזערנע טויערען מיט אמאָל פערריגעלט און צוצוקומען צום שלאָס איז געוואָרען אונמעגליך — א מרה־שחורה ביז צו משוגעת האָט זיך פערקליבען אין פאלאַץ אריין.

די פאמיליע יעלענסקי, אוראייניקלעך פון פראנק׳ען העם משיח, איז בעשטאַנען פון אַלטען גראַף, זיין פרוי, דעם זוהן מאטעאוש און דער טאָכטער עטשע. די פראנקיסטען האָבען זיך משדך געווען נור צווישען זיך — איז פון יאָהר צו יאָהר דער קרייז ענגער געוואָרען און די שדוכים האָט מען נאָך געשלאָסען אין די וויעגען. און ארויסגעוואקסען איז א דור פון בלאַסע נאכט־וואנדלער מיט טיעפע שטערען־ווינקלען, וואו משוגעת און אייזערנער מוח זיינען געגאנגען האנד אין האנד.

עטשע׳ס חתן איז דערטרונקען געוואָרען. איז זי — א בלייך, בויגיג מיידעל אין גרויען, ווי א שאָטען, מיט שווארצע אומעדיגע אויגען, דינע פּיס און א לענגליך פּנים, ווי א הייליגע — פערזעסען.

און געטרויערט האָט עטשע׳ס מיידעלשעם הארץ, שטארק געטרויערט, זיך געשארט ווי א שאָטען איבער׳ן שלאָס און געמאָהלט אויף גרויסע שטיקער לייוונט וואסערדיגע געשטאַלטען. און אז דאָס איז איהר

אויך דערעסען, האָט זי זיך פערקליבען אין איהר גרויסען צימער מיט די העל־גרינע טאַפּעטען פון סאַמעט, געלעגען גאַנצע טעג אויף דער אַלטער, ווייכער אָטאָמאַנע, איינגעאָטהעמט דעם קיהנענגען ריח פון די שווערע, ערטערווייז צושפּאָלטענע שטיקער מעבעל, געקוקט אויף די הויכע, שמאָלע, ווי אין א גאָטישען קלויסטער, פענסטער און מיט א ציטער געוואַרט, ווי מען וואַרט אויף א געליעבטען, דער אָוונד זאָל קומען.

די שוואַרצע זיידענע האָר, דינער ווי שפּינוועבס, האָט זי צופּאַטעלט, ברייט צועפּענט די אויגען, זיך איינגעקוקט ווי די לאַנגע שאָטענס האָבען זיך לאַנגזאַם דורכגעזייט דורך די מאַטע שויבען און זיך צולייגט איבער די העלע סאַמעטענע ווענד. און אַז די שאָטענס האָבען געהילט די ווענד, זיך געלעגט סנאָפּען־ווייז איינער אויף׳ן צווייטען, ווי א שטיק אָבגעבראָ־כענע טרעפּ, זיך צונויפגעגאָסען מיט דער שוואַרצער פּוטרירטער פּאָר־לאַגע — האָט זיך עטשע עטוואָס אויפגעהויבען פון דער אָטאָמאַנע, זיך געטוליעט אין גרויע זיידענע שאַלען, דורכגעוואָרפען מיט זילבערנע פּע־דים, און איהרע לאַנגע, בויגיגע שאַלען, דורכגעוואָרפען מיט זילבערנע פּע־פינגער, וואָס האָבען אַרויסגעקוקט פון גרויע, ברייט־געפּאָלדעוועטע אַר־בעל — האָבען מיט אַמאָל געמאַכט עטליכע בעוועגונגען אין דער לופט, ווי זי וואָלט גענומען עטליכע אַקאָרדען, און אויף דער וואַנד האָבען זיך בעוויעזען בלומען און פייגעל.

איהר ווייסער האַלז האָט זיך געצויגען, געבויגען — האָט זיך דער האַלז אויף דער וואַנד מעהר געצויגען און איינגאַנצען האָט זי אויסגעזעהן ווי א שפּיציגער, גאָטישער האַלב־געוועלב.

עטשע האָט א דרעה געטהאָן מיט דער רעכטער האַנד — און א בויגיג אינגעל מיט א שמאָל, לאַנג פּנים האָט זיך לייכט בעוואויגען אויף׳ן סאַמעט; זי האָט א דרעה געטהאָן מיט דער לינקער האַנד — און א בויגיג מיידעל מיט נאָך א לענגערען און שמעלערען פּנים איז דעם אינגעל אַנט־קעגען געקומען. און דאָס אינגעל איז געגאַנגען צום מיידעל, און דאָס מיי־איז געגאַנגען צום אינגעל, און געדרעהט און געבויגען האָט זיך דאָס מיי־דעל, געריפען דעם אינגעל מיט די פּיס, מיט׳ן קאָפּ, מיט׳ן גאַנצען מיידעל־

שען לייב, און דאָס בויגיגע אינגעל האָט זיך געקאָרטשעט, געדרעהט, גע־פּאַלען אויפ׳ן פּנים, זיך געריסען צום מיידעל, געוואָרען דינער און דינער און זיך צונויפגעגאָסען מיט די שאָטענס, מיט דער פּוטרירטער פּאַדלאָגע.

טונקעלער איז געוואָרען אין צימער. און פון די שווערע, געפאַלדע־וועטע פּאָרטיערען, פון די אַלטע אָבגעשאָסענע גאָבעלענען, פון די טיעפע, איינגערעהמטע פּאָרטרעטען, האָבען זיך גענומען טראָגען וואַסערדיגע געשטאַלטען. און אין די ווינקלען האָט זיך עפּעס געשאַרט, טעמפּ גע־קלימפּערט, ווי א טאַנץ פון סקעלעטען. און א פערשטיקט געוויין, ווי דאָס געוויין פון א קליין קינד, ווען עס כאַפּט זיך אויף אין א פינסטע־רער נאַכט, ס׳פערוייסט די דיקע פיסלעך, ס׳פערוייסט די דיקע הענט־לעך, פערגעהט זיך, זוכט די מאַמע, צי ווי דאָס געוויין פון פערליעבטע קעץ, האָט אָנגעיאָגט אין טונקעלען צימער א שרעק.

עטשע׳ן איז געוואָרען היימליכער, איז זי אַראָבגעשפּרונגען פון דער אָטאָמאַנע, געוואָלט אַנטקעגען־געהן די בעקאַנטע געשטאַלטען, האָט זי מיט אַמאָל א צאַפּעל געטהאָן, ווי זי וואָלט זיך איבערגעשראָקען, געבלי־בען שטעהן א הויכע, עטוואָס א געבויגענע אין לויזע, גרויע קליידער, דורכגעוואָרפען מיט זילבערנע פעדים, אין ברייט געפאַלדעוועטע אַרבעל און זיך פערקוקט אויף אַן אַלטען פיער־עקיגען גאָבעלען. און געדאַכט האָט זיך, אז זי אליין איז א שאָטען־געשטאַלט, וואָס איז נאָר־וואָס אַראָב פון דעם אָבגעבלאַקעוועטען גאָבעלען און וועט באַלד צורינגען צווי־שען די וואַסערדיגע סילועטען.

עטשע האָט געקוקט אויף דער „שכינה“ א ז ו א ט ש א.

די „שכינה“ — א בויגיגע, א יונגע, מיט א לענגליך צושטראַהלט פּנים, א האַלב־נאַקעטע, א האַלב־געשלייערטע אין דורכזיכטיגען, ווייסען טוניק, איז געזעסען אויף טיעף־האָריגע קאָוויאָרען, זיך געשפּיעלט מיט גרויסע שנורען פּערעל און געשמייכעלט.

אַרום איז געשטאַנען אַן עהרען־וואַך פון זעקס „הייליגע שוועסטער“, געהילט אין שוואַרצע, זיידענע פּלאַכטעס.

אידען מיט לאַנגע בערד, ווייבער מיט צולאָזטע האָר, בחורים מיט

געקרויזטע פּאות, מיידלעך מיט אראָבגעלאָזטע צעפּ האָבען פערוואָרפען
האַנד אויף אַקסעל, זיך געשלאָסען אין אַ ראָד און, מיט האַלב פערזשמורע-
טע אויגען, געטאַנצט ארום דער „שכינה“.

און וואָס מעהר די „שכינה“ האָט זיך צושטראַהלט, אַלץ אונ-
רוהיגער זיינען די „הייליגע שוועסטער“ געוואָרען, זיך געשטעלט פון איין
פוס אויפ'ן צווייטען, פונאַנדערגעבלאָזען די שוואַרצע זיידענע פּלאַכ-
טעס, גערעגט מיט די קליינע, ווייסע פּיסלעך, מיט די רונדע, פוילע
פּלייצעס.

און לעבעדיגער איז געוואָרען דער טאַנץ, און ראשער האָבען זיך גע-
הויבען די פיס, און שטאַרקער האָט מען פערקוועטשט די אויגען, דען צו
קוקען אויף דער צושטראַהלטער „מטרינותא“ איז פּונקט אזוי, ווי צו קו-
קען אויף דער צופלאַמטער זון.

און די „שכינה“ האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר צושטראַהלט, געשיקט
איהר השפעה דורך די פייערדיגע „צנורות“, געקושט — האָבען זיך פאַר-
לעך אָבגעטיילט, זיך גע'צלם'ט — גאָט פון אברהם, פון יצחק, פון יעקב,
עפען אונזערע אויגען — זיך געקושט, געפּלאָכטען פון ליידענשאַפט און
זיך געוואָרפען פאַר דער „מטרינותא“.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

עטשע האָט זיך אראָבגעלאָזט אויף די קניע פון אוואַטשע'ס בילד,
פערמאַכט די אויגען און פון אַלע ווינקעלעך האָבען זיך גענומען טראָגען
צו איהר יונגע מאַמעס מיט קינדער אויף די הענד. די מאַמעס האָבען זיך
צוזעצט ארום איהר און געגעבען צו זויגען די קינדער.

עטשע האָט זיך אראָבגעלאָזט אויף די קניע פאַר אוואַטשע'ס בילד,
געפונען און זיך שטיל אָהן טרערען פונאַנדערגעוויינט. און איהר מוטער,
די גרעפין, אַ האַלב משוגע'נע, איז מיט אַמאָל אויסגעוואַקסען ביי דער
וואַנד. זי האָט זיך געשאַרט אַ קליינע, אַן אויסגעדאַרטע, מיט צונויפגע-
לעגטע הענטלעך, געקוקט אויף דער טאָכטער און געוויספּערט. די קליינע
גרעפין האָט זיך בעהאַלטען אונטער'ן הימעל-בעט, פערבראָכען די הענט-
לעך און געקלאָגט:

— פאַר א זינד, פאַר מיינס א זינד, איז דיין חתן, פּיאָטר, אומגע־קומען! וויין ניט, טאָכטער. אויף פּערעלעך ליעגט ער — — גאָלדענע פּוי־שעלעך־מלאכים׳לעך היטען זיין נשמה — — די גאָלדענע פּישעלעך — — וויין נישט, טאָכטער — — פאַר א זינד — — פאַר מיינס א זינד! — — — — — — — — —

עטשע האָט דערפיהלט פרעמדע טריט, האָט זי צועפענט איהרע גרויסע אויגען און דערזעהן ווי א קליין קינד קריכט אריין אויף אַלע פיער אין צימער. דאָס קינד האָט זיך אָבגעשטעלט, אויפגעהויבען דאָס קעפּעל און ווי א קליין קעצעל זיך גענומען אויסרייבען די אויגעלעך און געקוקט אויף עטשע׳ן. עטשע האָט געכאַפּט דאָס קינד אויף די הענד, עס גענומען קושען, האַלזען, צוקנעפּעלט איהר קלייד, געגעבען דעם קינד צו זויגען, איהם געהאַלטען צווישען די ברוסטען און געוויינט פון פרייד. דאָס קינד האָט זיך דערשראָקען און זיך צעוויינט. עטשע האָט איהם צוגעהאַלטען דאָס מייַלכעל, האָט דאָס קינד נאָך שטאַרקער געוויינט — האָט זי זיך צו־לאַכט, זיך צושאָטען די האָר, אויפגעטרענט מיט א מעסער די פעדערנע אונטער־דעק פון איהר בעט, אריינגעשטופּט דאָס קינד צווישען די פּעדע־רען און עס צוריק פערנעהט. זי האָט צוגעבעט דאָס בעט ווי קיינמאָל גאַר־נישט, וויעדער געפאַלען פאַר דער „מטרינותא“, איהר געדאַנקט וואָס זי האָט זיך צוגעהערט צו איהר תפילה און איהר געשענקט א קינד.

און פון אונטער׳ן הימעל־בעט האָט די קליינע גרעפין אַלע אין איינעם געוויספּערט:

— פאַר א זינד, פאַר מיינס א זינד! פּישלעך־מלאכים׳לעך צינעדן ליכטלעך איהם צוקאָפּענס — — אויף פּערעלעך ליעגט ער — — פאַר א זינד, פאַר מיינס א זינד. — — — —

אין זאַל איז אריינגעלאָפען מאַטעאוש, געזוכט די שוועסטער אין אַלע ווינקעלעך, זי געפונען פאַר׳ן בילד א קניהענדע און גענומען שרייען:

— עטשע, וואו האָסטו בעהאַלטען דאָס קינד, וואו? וואָס שווייגסטו? משוגע׳נע דו! ס׳איז דאָך דער וועשינ׳ס קינד!

עטשע איז געשטאַנען אויף די קניען ווי אן אויסגעהאַקטע, זיך קיין

ריהר געטהאָן, פערמאכט מיטביידע הענד די אויגען און געווען זיכער אז דער ברודער זעהט זי ניט.

מאַטעאוש האָט געזעהן, אז די שוועסטער ריהרט זיך ניט, האָט ער מיט אַן אמת א טראכט געטהאָן, אז טאַמער איז עס ניט זי, האָט איהר א גלעט געטהאָן מיט א פינגער איבער דער באק, צועפּענט דאָס מויל און קנוילענווייז, ווי א קעסעל לאָזט פּארע, האָט ער ארויסגעשליידערט אַן אויסטערליש געלעכטער:

— הא, הא, הא! הא, הא הא!! הא, הא, הא!!!

— דו לאכסט? וואָס לאכסטו? — האָט עטשע זיך געפרעגט.

— דו ווייסט שוין גאָר וואָס כ׳לאַך!

— אסור!

— מאכסט זיך. זיי זיך מודה, דו ביזט עס געווען?

— אז כ׳וויים ניט!

— דו ווייסט ניט, זאָגסטו? גוט! געדענקסט, ווען כ׳בין געווען אין פאריז?

— אין פאריז? הא, הא, הא! פאַרים איז דאָך גאָר אנטלאָפען מיט דער שעהנער העלענע. פאר וואָס ענטלויפט מיט מיר קיינער ניט? כ׳בין ניט שעהן? — האָט עטשע קינדיש געזאָגט, צונויפגענומען די צושאָטענע האָר, פערדרעהט זיך א קאָקס אין מיטען קאָפּ און קאָקעטיש געקוקט אויפ׳ן ברודער.

— אז ביזט מיט אַן אמת משוגע! מען דארף דיך אריינגעבען אין א משוגעים־הויז! איך דערצעהל איהר וועגען פאריז, מישט זי מיר אריין העקובע׳ס זוהן. און ווייסט ווער העקובע איז געווען? אַן אויסוואורף ווי אלע ווייבער! זיך פערקויפט פאר געלד, נישט געוואוסט וואָס ליעבע איז! און ווען ניט זי, וואָלט די טראָיעשע מלחמה ניט געווען.

— און איך האָב ליעב א מלחמה — האָט עטשע געשמייכעלט — דו נישט?

— האָסטו, שוויג! כ׳האָב געוואָלט עפּעס דערצעהלען, האָט זי מיך איינגאנצען צומישט. יאָ, פּליה איך איינמאָל אזוי, און ביי מיין רעכטער האנד

בעגלייט מיך א הייליגע שוועסטער און ביי מיין לינקער האנד בעגלייט מיך א הייליגע שוועסטער. און מחנות ווייבער, מיידלעך קומען מיר ענט־קעגען, פיהרען מיך אין טשענסטאָכאָווער קלויסטער. און דער קלויסטער האָט טויזענדער צימערען און די צימערען זיינען געפּאַקט מיט ווייבער און מיידלעך. און אין איינעם פון די צימערען האָב איך דערזעהן איהם, דעם הייליגען יעקב יוסף פראנק, אין א הויכען טורבאַן מיט א קנופּ אונ־טער'ן האלז. ער האָט געהאַלטען אויף זיין שויס די הייליגע אַוואַטשאַ. און א ליכטיגקייט האָט געשטראַהלט פון זייביידען, מיר געבלענדט די אויגען. האָב איך דערזעהן א גרויס פענסטער פון איין שויב און דורכ'ן פענסטער — אַן אַבגרונד. א שווארצען אַבגרונד, ווי דער שווארצער ים. און א בת־קול האָט זיך געטראָגען פון איין עק וועלט צום צווייטען:

Nostro Signor abasharo !

האָט מיך אַן אימה ארומגענומען, כ'האָב געעפענט די אויגען און כ'בין געשטאַנען פאר דער קירכע נאָטר־דאַם. ס'איז געווען פארנאכט. אינוועניג איז כמעט קיינער נישט געווען א חוץ עטליכע הויכע ענגלענ־דער, וואָס האָבען זייערע הינד געלאָזען אין דרויסען און מיט זייערע שווע־רע שטיבלעטען האָבען זיי געשטערט די שטילקייט. די הייליגע זיינען ארויס פון די נישעס, אראָב פון די ווענד, פון די פענסטער און זיך דורכ־שפּאַצירט איבער דער קאַלטער פּאָדלאָגע.

— א סטאַטוע — א נאָנע אין שווארצען, מיט א בלאַס לענגליך פּנים, פּונקט ווי דיינס, האָט מיך אזוי פּעראינטערעסירט, אז איך בין גע־שטאַנען א לענגערע צייט און בעטראַכט זי. די סטאַטוע האָט געהאַלטען אין דער האנד א זילבערן צדקה־שיסעלע — האָב איך אריינגעווארפען דאָרט עטליכע מטבעות און כ'האָב שוין געוואָלט אוועקגעהן, ווי כ'האָב ניט ווילענדיג מיט דער האנד איהר א גלעט געטהאָן און צוגעלעגט מיינע ליפּען צו איהר שטערן. די נאָנע האָט א צאַפּעל געטהאָן, מיך אָנגעקוקט און ארויסגעלאָזט א געשריי. דו ביזט עס געווען, זיי זיך מודה?

—אודאי איך!

אויף דער שוועל איז געשטאַנען די וועשין — א יונגע פּויערטע און זיך געריסען די האָר:

—טייערער פּאַן, דערבאַרעם זיך, גיב מיר אָב ס׳קינד!

מאַטעאוש האָט גענומען טרייסלען די שוועסטער:

— משוגענע, ס׳זאָל שוין זיין דאָס קינד!

עטשע האָט זיך דערשראָקען און געוויזען אויפ׳ן בעט. מאַטעאוש האָט צוואַרפען דאָס בעט, געהערט ווי דאָס קינד קרעכצעט, אויפגעריסען די דעק, עס ארויסגענומען א האַלב־פערחלש׳טע און ארויס מיט דער וועשין.

אין צימער איז געוואָרען פינסטער. עטשע איז געבליבען שטעהן ביי דער וואַנד א הויכע, עטוואס א געבויגענע, ווי א גאָטישער האַלב־געוועלב, און אויסטערליש אָהן טרערען געוויינט. ערגעץ וואו צעוויגט זיך פויל דער קלויסטער־גלאָק: בים־באַם! בים־באַם! באַלד הערען זיך צוערשט דינע, אַבגעהאַקטע, דערנאָך אַלץ שטאַרקערע טענער פון דער רוסישער צערקווע: דין! דין! דין! די טענער ווערען שטאַרקער, שטאַרקער, ווילען דאכט זיך איבערשטייגען איינע די צווייטע, מישען זיך אוים, טרייסלען די אַלטע שויבען פון שלאָס און הילכען אָב איבער דעם פינסטערען צימער.

די קליינע גרעפין, די מאַמע, האָט זיך ארויסגעשארט פון אונטער׳ן הימעל־בעט, צו צו דער טאָכטער, זיך געטוליעט ארום איהר קלייד ווי א קינד, פערבראָכען די הענטלעך און געוויספערט:

— פאר א זינד, טאָכטער, פאר מיינס א זינד! אויף פערעלעך ליעגט ער — — פישעלעך־מלאכים׳לעך היטען איהם — — צינדען פאר זיין נשמה גאָלדענע ליכטלעך — — פאר א זינד, טאָכטער — — פאר מיינס א זינד...

2.

עטשע איז ליגט געשלאָפען אין איהר שווארץ ביינערנעם הימעל־בעט, וואס איז געשטאַנען אנטקעגען פענסטער. איהר בלייכע האנד, מיט די דינע בלייכע פינגער איז נאכלעסיג געלעגען אויף די זילבערנע בלומען פון א צעוואָרפען שטיק בראָקאַט.

א פולע לבנה האט זיך געשפּארט דורכ'ן גאָטישען פענסטער מיט די קאָלירטע שויבען — האבען זיך קאָלירטע שאָטענס צולעגט איבער די ווענד, איבער דער שווארצער פּאָדלאָגע. א בלאסער זילבערנער שטראהל האט זיך געצויגען פון פענסטער צום הימעל־בעט, זיך פערפּלאָנטערט אין עטשע'ס האָר, געקושט איהרע פערמאכטע אויגען, זיך פער'גנב'עט הינטער'ן שווארץ־זיידענעם נאכטהעמד און געווארעמט, געגלעט ווי מיט לאנגע שטרוים־פעדערען. און איהרע בלאַסע באַקען האבען זיך געצונדען, געלאָשען מיט'ן אבשיין פון פּאָלירט זילבער און בלוטיגע רויזען.

א בענקשאַפט האט עטשע'ן ארומגענומען — האט זי פערבראַכען אין שלאף איהרע בלייכע הענד און געציטערט. און די שאָטענס, ווי מאָס־קירטע לצים, האבען זיך געשארט פון די ווענד אויף דער פּאָדלאָגע, פון דער פּאָדלאָגע אויף די ווענד, פערשוואונדען און איבערגעלאָזט נאך זיך א צושוואומענעם שאָטען. און דער זילבערנער שטראהל האט געגלעט, גע־ווארעמט, זיך פערקליבען אויף די פערמאכטע אויגען־לעפּלעך — האט עטשע דערזעהן א פיאָלעט אבגרונד, דורכגענומען מיט מאַטע זילבערנע שטרייפען. אין אבגרונד אויף בלייכע פּערעל איז געשלאָפען פּיאָטר, אזא פרישער. מלאכים־גאָלדענע־פישעלעך האבען געצונדען פייערלעך, שטיל און טרויעריג געזונגען — האט עטשע אנגעקלאפּט אין א גאָלדען פלי־געלע:

— מלאך׳על, מלאך׳על, זאָג פּיאָטר׳ען, אז כ׳בין געקומען.

— ווי זאָל איך איהם זאָגען, שעהנע פּרינצעסין, אז ער האָט זיך נישט געהייסען וועקען.

עטשע האָט אריינגעשטעקט דאָס גאָלדענע מלאך׳על זיך אין די האָר און אָנגעקלאַפּט אין א צווייט גאָלדען פליגעלע:

— מלאכ׳על, מלאכ׳על, זאָג פּיאָטר׳ען, אז כ׳קען מעהר נישט ווארטען!

— ווי זאָל איך איהם זאָגען, שעהנע פּרינצעסין, אז — —

און איינציגווייז האָט עטשע אריינגעשטעקט אין איהרע צופּאַטעלטע האָר די גאָלדענע מלאכים׳לעך, זיך אראָפּגעלאָזט אויף די קניהען, צו־פּוסענס פּיאָטר׳ען, גענומען זיין טוידטע האנד און געקוקט אין זיינע אויגען. פּיאָטר האָט געציטערט, זיך געטרייסעלט, געעפענט די אויגען און געשמייכעלט:

—און איך ווארט שוין אויף דיר אזוי לאַנג!

און דער זילבערנער שטראהל האָט גענלעט, געוואַרעמט, איינגערוימט סודות אין אויער, געוועקט פערשיעדענע פערלאנגען — האָט עטשע מיט אמאָל דערזעהן ווי א ריעז מיט איין אויג אין קאָפּ שטעהט אין מיטען אָב־גרונד, רייסט שטיקער פּיאָלעט, שטיקער זילבער, דריוועלט עס, וועבט א שטראהל. און דער שטראהל, מיט זיין פּיאָלעט־זילבערנעם צינגעל, פּער־קלייבט זיך אונטער די פּאכוועס, בריהט, שטעכט, וויקעלט זי ארום אין גאנצען — האָט עטשע געציטערט, ניט געקענט מעהר איינליגען אין איהר שווארץ־ביינערנעם בעט, זיך אויפגעזעצט, פּערביסען ביז צום בלוט די ליפּען און געוויינט פון בענקשאַפט, געוויינט פון צער. קלינגענדע, ביינער־נע קנאָכען האָבען זיך געשאַרט איבער סטרונעס און טיעף פון סאָד ארוים האָט זיך געטראָגען א שטיל געזאנג, א טויט געזאנג, זיין געזאנג:

אין דער פינסטער זיינען דיינע אויגען שעהנער,
ציטעריגער, בויגזאמער ביזמו.
דאַמאָלס איז דיין קליינער פוס נאָך קלענער,
ציטעריגער, בויגזאמער ביזמו.

אין דער פינסטער קלינגט דיין ווייבע שטימע ווייבער,
ציטעריגער, בויגזאמער ביזטו.
דיינע פינגער ווערען בלייבער, ווייבער,
ציטעריגער, בויגזאמער ביזטו.

און ווי פון א פערבאַרגענער האנד געשטויסען, איז עטשע גיך אראָפּ פון בעט, געעפענט די גלעזערנע טהיר, וואָס פיהרט אין סאַד אריין און א בויגיגע, א באָרוועסע אין בלויזען שווארץ־זיידענעם נאכט־העמד, מיט צושאָטענע האָר דינער פון שפינוועבס, האָט זי זיך געשאַרט איבער'ן סאַד, מיטגעזונגען מיט א פערשטיקט קול, ווי דער קלימפּער פוןביינער פון טויטע — ציטעריגער, בויגזאמער ביזטו — און געציטערט, געציטערט ווי נאָר א מיידעל קען ציטערען ווען זי דאַרף בעלאנגען דאָס ערשטע מאָל דעם מאַן.

און די נאכט איז געווען אַן אויסגעשטערענטע, א לבנה'יגע. און די בוימער געהילט אין גרויען פוןביידע זייטען אלעע האָבען זיך ווי געבויגען, זיך צונויפגעקומען מיט די שפּיצען — און די אלעע האָט אויסגעזעהן ווי א האלב־פינסטערער טונעל. א באָרוועסע האָט עטשע געשפּרייזט איבער דער זאמדיגער אלעע, איבערגעלאָזט הינטער זיך קליינע פיס־טריט און, ווי א פער'כשופ'טע, זיך איינגעהערט ווי ערגעץ דאָרט צווישען די בוימער ווייגען פערליעבטע קעץ. און די קעץ, ווי קליינע קינדער, זיינען זיך פערגאנגען העכער און העכער, זיך מיט אמאָל אָפּגעריסען — האָט עטשע זיך אויף א רגע אָפּגעשטעלט, צועפענט איהרע דינע ליפּען, פערקוועטשט די ווייסע צייהן, זיך איינגעהערט, ווי די נאכט ארום איהר פּלאָפּעלט:

— ציטעריגער, בויגזאמער ביזטו! — —

מיט אמאָל האָט עטשע גענומען ציטערען — דערפיהלט דאָס אייגענע הארץ. זי האָט אויסגעשטרעקט איהרע בלייכע הענד און ווי א יונגע סאמקע גענומען שמעקען מיט די נאָז־פליגעל. א רגע — און ער וועט ארויס פון דער צווייטער אלעע. א רגע — און זי וועט זיך וויעגען אין זיינע אָרעמס.

פון א צווייטער אַלעע איז איהר אַנטקעגנען געקומען מאַטעאוש, א הויכער, א באַרוועסער אין א לאַנג, שוואַרץ, זיידען נאַכט־העמד מיט א גרויסען גאָלדענעם צלם אויפ'ן האַלז.

שטומע האָבען זיי זיך אָנגעקוקט פאר די הענד און געשפּרייזט אי־בער'ן זאמד. זי האָט זיך געטוליעט צו איהם, געפיהלט די וואַרימקייט פון זיין לייב און א ליידענשאַפטליכע מיעדקייט האָט זיך צוגאָסען אי־בער איהרע אַלע גליעדער.

א שאָטען איז אויסגעוואַקסען צווישען זיי. האָט עטשע א פערצאַ־פּעלטע ארומגעכאַפּט מאַטעאוש'ן:

— טהייערער פּיאַטר, כ'האָב מורא — — בעהאַלט מיך — — — אָט געהט אונז מאַטעאוש נאָך!

מאַטעאוש האָט זיך גענומען אויף דער האַנד, זי געטוליעט ווי א קליין קינד. די בוימער האָבען שלעפעריג געוויספּערט:

— וואַטשא — — — מיין וואַטשא — — —

די ביימער האָבען שלעפעריג געוויספּערט, פער'שכור'ט, און די שאָטענס פון די בוימער האָבען זיך געפּלאָכטען אונטער דער בלייכער לבנה און אויסגעזעהן ווי גרויע געשטאַלטען. און טיעף אין גראָז האָבען מיליאָנען בעשעפעניששען זיך געפּאָרט, אָנגעפּילט די לופט מיט בלומען — האָט אַלץ ארום דערפיהלט א מיעדקייט און ליפּען האָבען געזוכט ליפּען.

— ביזט מיעד, פּיאַטר?

זיי האָבען זיך אויעקגעזעצט אויף א געפּלאָכטענע פון צווייגען באַנק.

— דו ווייסט — האָט עטשא געוויספּערט — דו זעהסט אויס ווי מיין ברודער מאַטעאוש.

— און דו — האָט מאַטעאוש געענטפערט — ווי מיין שוועסטער עטשא.

שטומע, גליקליכע זיינען זיי געזעסען, געזשמורעט די אויגען — בוואַליעס ליכט האָבען זיך געטראָגען איבער זייערע קעפּ און פון דעם ליכט

האָט זיך ארויסגעשניטען דער גרויער שאָטען, געקוקט פער'עקשנ'ט — האָט עטשע דערזעהן איהר ברודער און פון שרעק ארומגעכאפּט מאטע־אוש'ען.ביידע האָבען זיך א ווארף געטהאָן אויפ'ן שאָטען. און משוגע־נע, אין דרייען געבויגענע, האָבען הענד געזוכט הענד, ליפּען — ליפּען. און דער שטראהל מיט'ן פּיאָלעט־זילבערנעם צינגעל איז דורך ווי א בליץ, זיי פּאראליזירט — האָבען זיך שטיקער ליכט אנגעשלאָגען אָן טענער כוואליעס און אליץ ארום האָט שווער און אָבגעהאקט געוויספּערט:

„ציטעריגער בויגזאמער ביזטו!“ — — — — — — — — — — — — — — — —

מאָרריס און זיין זוהן פּיליפּ

מאררים, א געוועזענער װאָדעװיל אקטיאָר, מיט א פּאָר שטייפע אויף ארויף פערדרעהטע וואָנסען, ווי ביי קייזער ווילהעלם, מיט א הייזע־רינער שטימע פון צופיעל בראָנפען טרינקען, האָט געמאכט רעפּעטיציעס מיט זיין קליינעם פיליפ, א אינגעל פון א יאָהר עלף.

מאררים איז געשטאַנען אין מיטען צימער אין א פּאָר הויזען מיט א קאָלירט לייבעל, געהאַלטען איין האנד אין א הויזען־קעשענע און מיט דער צווייטער האָט ער דיריזשירט, איינגעזונגען מיט פיליפ׳ען קופּלעטען. פון מאָל צו מאָל האָט מאררים א זיפּ געטהאָן פון דער פלאַש בראָנפען, וואָס איז געשטאַנען אויפ׳ן טיש, גענומען עטליכע הויכע טענער מיט זיין הייזעריגען באַס און איז באַלד אנשווייגען געוואָרען. איהם האָט זיך גע־דאכט, אז נישט ער זינגט, נור עפּעס א פעטער רוסישער פּאַלקאָווניק מיט צוויי לאַנגע באַקענבערד קאָמאַנדעוועט מיט א פּאָלק זעלנער.

מאררים האָט פון פערדרוס געטהאָן עטליכע ציה פון דער פלאַש, זיך געזעצט און אַנגענומען פיליפּ׳ן פאר דער גאָמבע:

— זעהסט, פיליפּ, מיר זינגערס זיינען גאָר עפּעס אנדערש, אַן אנדער מין סאָרט מענש — — — מיר זיינען אַרטיסטען! און אַרטיסטען, פאַרשטעהסטו מיך, מוזען טרינקען! עס זינגט זיך גאָר בעסער נאָך א גלעזעל משקה! וואָס גרעסער א זינגער איז, אלץ מעהר טרינקט ער — האָט דער אלטער געענדיגט מיט א שמייכעל, א גלאָז געטהאָן מיט זייע־נע גלעזערנע, שכור׳ע אויגען און א לאַנגען ציה געטהאָן פון דער פלאַש.

און אז פיליפּ האָט זיך פאַנאַנדערגעזונגען אויף זיין ווייך שטימע־לע, איז דער האַלב־אַנגעטרונקענער פאָטער געזעסען, פון נחת געלאָזט טרעהרען און האָט אונטערגעברומט: „ס׳וואַקסט א כלי! ס׳וואַקסט!“

— זשוליק! — האָט ער מיט אמאָל דורכגעזייט דורך די צייהן און א קניפּ געטהאָן דעם אינגעל אין געזעס אריין — שניידסט זיך א לייט,

בנאמנות! וועסט זיין „סאן אף ע' גאן" מעהר לייט פון דיין טאטען! ווארט, וועסט נור אונטערוואקסען גיעב איך דיך גלייך אריין אין אזא סקוהל: קאנסערוואטאריום, הייסט עס, און וועסט ארויסקומען א פארטיגע כלי, א קארוזע הא, הא! נישט דארפען זינגען אין די גאסען פאר אקסען, וועסט ווערען אן אפערא זינגער!

דא האט זיך דער אלטער צולאכט און באלד געגומען ווייגען מיט טרעהרען ווי ביבערין.

— קום אהער, פיליפ — האט מאררים געזאגט, און איהם אריינגעגאסען אביסעל בראנפען אין א גלאז — נא, געוועהן זיך צו צום ביטערען טראפען.

דער קליינער האט אויסגעטרונקען און זיך פערקרימט ווי נאך א ביטערען פיל.

— ס'ברענט? הא, הא, הא! — האט דער אלטער זיך צולאכט, ארומגעכאפט דעם קליינעם פיליפ און איהם געגומען קושען.

— נארעלע, וועסט נישט דארפען טרינקען קיין בראנפען — שאמפאניער וועסטו גיסען, שאמפאניער! הא, הא! און מיט'ן אלטען וועסטו זיך שעהמען? הא, ממזר דו? שעהמען זיך מיט'ן גאסען-זינגער! ? יו ווייסט ווער דיין טאטע איז אמאל געוועזען? נישט קיין גאסען-זינגער! א סטאר! א סטאר איבער וועמען מענעדזשערם פלעגען זיך שלאגען! די שעהנסטע מיידען האב איך געהאט, בעסטיעס!

דא האט זיך דער אלטער פערהוסט, רויט געווארען ווי אן אינדיק און געשטאמעלט:

— א מענש וועסטו ווערען ביי מיר, א מענש! די שעהנסטע מיידען וועסטו האבען דו, בעסטארד! נישט דארפען זיך ארומשלעפען מיט פרעהליכע שוועסטער ווי דיין טאטע! — פאניע ארטיסטשע, גאספאדין ארטיסט, יור עקסעלענץ — האט מאררים אויסגעשריען און דערזיפט דאס לעצטע פון דער פלאש.

פון צווייטען צימער איז אריין מאררים'ס בעל-הבית'טע א הויכע, שווארץ חנ'עוודיגע ליטוואטשקע מיט א יצר-הרע פלאסטעריל אויף דער

באַק. זי האָט פאַרלייגט איהרע ענטבלויזטע הענט אויף דער פולער ברוסט און אַ סמאַטשקע געטהאָן מיט די ליפּען.

— וואָס זאָגט איהר ניט צו דעם וועטער? ס'האַלט אין איין גיסען — — — און פאַר פּרנסה־געבער איז דאָס אַ פּיקניק, רק ער שלאָפט.

מאַררים, זעהענדיג זיין בעל־הבית'טע, איז גלייך אויפגעשפּרונגען, זיך עלעגאַנט פערנייגט און ער האָט איהר אונטערגערוקט אַ שטוהל:

— זיצט מיסעס בלום!

— ווער האָט צייט צו זיצען — האָט מיסעס בלום געענטפערט, פערזשומערט עטוואָס איהרע אויגען, וויסענדיג אַז אַזוי איז זי שעהנער— וואָס האָב איך אייך געוואָלט בעטען? ! יאַ, מאַררים, האָט איהר פּילייכט אַ „קוואַטער“? כ'ברויך אריין צו וואַרפען אין „געז־מיטער“.

—יאָ־וואָהל, ליידי! יאָ־וואָהל! — האָט מאַררים אונטערגעברומט, אַרויסגענומען פון זיין טיעפער קעשענע אַ קוואָטער, זיך געשטעלט אין אַ טראַגישע פּאָזע און אויסגעדעקלאַמירט:

—„מיין שעהנע „ווענוס“, איך שענק דיר מיינע גיטער, גליקליך מאַך איך דיך, איך שווער דיר ביים „יופּיטער!“ און האָט זי אַרומגענומען.

מיסעס בלום האָט זיך בלומר'שט געוועהרט און איהם גענומען מוסר זאָגען:

— אַי, מאַררים, מאַררים, ווי שעהמט איהר זיך ניט, אַן עלטערער איד, און ס'ליגט אייך נאָך אין קאָפּ אַזעלכע נאַרישקייטען.

דערווייל איז סילוויע, מיסטער בלום'ס טעכטעריל פון ערשטען ווייב, אַ בלאָנדע מיידעל פון אַ יאָהר עלף, אריין אין צימער און איז צו צו פּיליפּ'ען.

— פּיליפּ, ועסט געהן אין „מואווינג פּיקטשורס“?

— „שור“ וועל איך געהן, וואַרט, ס'וועט באַלד זיין געלד — האָט פּיליפּ געזאָגט, אַ ווינק געטהאָן מיט זיינע שוואַרצע אויגעלעך און גע־וויזען אויפ'ן פאַארעל.

— ווי שעהמט איהר זיך נישט, ס'איז דאָך אַ חרפּה פאַר די קינדער — האָט מיסעס בלום געזאָגט זיצענדיג ביי מאַררים'ען אויפ'ן שויס.

— געווים, געווים, ווי דען — האָט מאַררים געשמאַמעלט און אַ געשריי געטהאָן: — פיליפ, אַ רוח אין דיין — — מאַרש מיט סילוועץ, הינטישע לעבערס!

פיליפ מיט סילוועץ זיינען ארוים פון צימער, צוגעמאַכט די טהיר און גענומען איינציגווייז ארייגקוקען דורך דעם שלאָס־לעכיל. פיליפ האָט פון גרויס שמחה ארומגעכאַפט סילוועץ, איהר אַ קוש געטהאָן און איז צו צו מיסעם בלומ'ס מאַן, דעם בלינדען זרח, וואָס איז געשלאָפען אויפ'ן בעטעל און איהם געגומען וועקען?

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען, ווי אַן אָפּגעבריהטער, ברייט צועפענט זיינע היהנערשע אויגען:

— ווער איז דאָס? וואָס איז?

— זרח, גיב אַ „דיים“, וועל איך דיר עפּעס זאָגען!

— און אַ „ניקעל“ איז נישט גענוג, דו „סאַקער“?

— נישט ווייניגער ווי אַ „דיים“, דו בלינדער „קאַיק“!

דער בלינדער האָט געקרעכצט, געשאָלטען, ארויסגענומען פינף סענט, געעפענט דאָס מויל און אין גאַנצען האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ חינעזישער גאָט.

— נו, זאָג שוין, זאָג!

דער פּאָ קושט זיך מיט דיין ווייב! נור געדענק, זאָג נישט, אַז איך האָב געזאָגט — האָט פיליפ ארויסגעפּלאַצט מיט אַ געלעכטער.

ער האָט געמאַכט פאַר גרויס שמחה דריי קאָזשאָלקעס און ארוים מיט סילוועץ.

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען, געכאַפּט דעם שטעקען און טאַפּענדיג האָט ער אויפגעפּראַלט מאַררים'עס טהיר, מורא האָבענדיג אריינ־צוגעהן. ער האָט געטופּעט מיט די פיס, געקלאַפּט מיט'ן שטעקען אין דער פּאָדלאָגע, געגלאָצט מיט זיינע פאַרצעלאָזענע אויגען און געשריען:

— רבקה, אַ בראַך אין דיינע ביינער, וואו ביזטו, וואו, חצופה!?

רבקה האָט זיך אַ ריס געטהאָן פון מאַררים'עס הענט און איהם גע־וויזען אויף איהר בלינדען מאַן:

— ליעבער גאָט, שלאַקרירעק זאָל ער ווערען! דער בלינדער הונד!
מאָררים איז געשטאַנען אין מיטען שטוב, געקוקט מיט א שמייכעל
דאָ אויפ'ן בלינדען, דאָ אויף רבקה'ן און האָט א טראַכט געטהאָן:
— „מוט פערליערען פּאַסט נישט פאַר'ן בראַווען קריגער,
אפילו אין דעם קלעם איז נאָך אלץ דער טיגער — טיגער"!

מיטאָג צייט איז מאָררים ארויס פון שטוב אין זיין קאָלירטען לייי־בעל אָהן ארבעל, מיט הנאה בעטראַכט די לענג פון פיטקין עוועניו און זיך פונאַנדערגעפייפט.

פון קעלער־שטוב איז ארויס דער „דזשעניטאָר", א פערציג־יעהריי־גער איירישער מיט א רויטע נאָז און א גלאַט ראַזירט פּנים. נאָך איהם — זיין ווייב, א הויכע, געזונטע ניגערטע, מיט ליפּען ווי פּלאַכטעס און מיט א גרויסען, קיילעכדיגען בויך. אין איין האנד האָט זי געהאַלטען א בעזים און אין דער צווייטער א בלעכען קעסעלע פאַר ביער.

ביי איהר קלייד האָבען זיך געריבען דריי קליינע ניגערלעך, מיט דיקע ליפּעלעך, מיט קורצע אויפגעשטעלטע צעפּעלעך און אויסגעזועהן האָבען זיי ווי שווארצע קודלאַטע שצעניאַקעס.

— האַללאָ, מאָררים, א פיין וועטער, — האָט דער איירישער גע־זאָגט, און אויסגעשפּיגען פון מויל א גאַנצען פּלאַסטער קיי־טאַבאַק.

— יא, יא, יעס סער — האָט מאָררים געצויגען די ווערטער, פער־דרעהט די וואַנסע, א קלאַפּ געטהאָן דזשאַנען אין דער פּלייצע, ווייזענדיג אויפ'ן ווייב'ס בויך און געזאָגט:

— ביזט „ביזי" דזשאָהן!

דזשאָהן האָט מעשה בעל־הבית בעטראַכט דעם ווייב'ס בויך און זיך נאַריש צושמייכעלט.

די ניגערטע האָט פערקאַשערט איהרע ליפּען, א גלאַנץ טהוענדיג מיט איהרע ווייסע צייהן, א בלאַץ געטהאָן מיט די אויגען, זיך איינגע־בויגען אין דרייען, צוהאַלטענדיג מיט ביידע הענד דעם בויך און זיך פאַנאַנדערגעלאַכט ווי א קאַבילע.

מאָררים איז לייכט אראָפּ פון טרעפּעל, זיך דורכגעשפּאַציערט איי־בער'ן טראַטואַר און האָט חשק געהאַט אריין אין „סאַלון" אויסטרינקען א גלעזעל ביער.

אויף א טרעפּעל איז געזעסען א אידענע פון א יאָהר פערציג, א קור־צע, א דיקע ווי א יאַטקע קלאָץ, מיט אן איבערגעלעגטען גוידער און מיט א פּנים פון אן אלטען מאָפּס. זי האָט געהאַלטען די פיס צושפּרייט און מיט הנאה האָט זי געכאַפּט ארץ ישראל ניסלעך, וואָס זיינען געלעגען ביי איהר אין שויס און זיי געוואָרפען אין מויל אריין.

— מיסטער מאָררים, איהר דערקענט מיך שוין גאָרנישט ? א מענש געהט דורך, כ'וויים, הינט, טייפעל, שמעק אריין !

— האַללאָ, האַללאָ, מיסעס סאַלאַמאָן, ווי געהטס ! — האָט מאָררים געזאָגט און זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט אריינגעשטעקט די האַנד אין איהר קלייד, געכאַפּט עטליכע ניסלעך און בשעת מעשה איהר א קיצעל געטהאָן.

— „שעהם יורסעלף" — האָט מיסעס סאַלאַמאָן געזאָגט כלומר'שט א בעליידיגטע, האָט צונויפגענומען די ניסלעך און מיט א קרעכץ זיך אויפגעשטעלט.

— אי, די היץ, די היץ ! ניט אויסצוהאַלטען ! די „פּייפּערס" שריי־בען — מענשען פאַלען ווי פליגען, קומט ארויף מאָררים. ביי מיר איז קיהל, א מחיה !

— יא, יא, מיסעס סאַלאַמאַן, דאָס איז פיין — האָט מאָררים גע־שטאַמעלט און נישט ווילענדיג זיך נאָכגעשלעפּט.

מיסעס סאַלאַמאַן האָט איהם אריינגעפיהרט אין איהר זאַאַל, זיך ענטשולדיגט און איז באַלד ארויס.

מאָררים האָט בעטראַכט דעם אבגעבליאַקעוועטען דיוואַן, וואָס איז געווען אויסגעשפּרייט אויף דער פּאַדלאָגע און פון וועלכען עס האָבען זיך געהויבען גאַנצע זיילען שטויב, ווען מען האָט געטרעטען איבער איהם. ער האָט בעטאַפּט די אויסגעבעטע שטוהלען, די איבערגעצויגענע פּיאַנאָ, האָט זיך בעקוועם אריינגעזעצט אין א וויעג שטוהל און שטיל געזונגען:

—„לילת האָט פערשפּרייט א נעץ, און זי ווייס נישט, אז כ׳בין א ליץ“.

מיסעס סאלאמאָן איז באַלד אריין מיט א טאַץ אין דער האנד. אויף דער טאַץ איז געשטאנען א סאַפּאָן וואסער, א פלאַש ביער און א טעלער מיט אויבס.

מאַררים האָט געעפענט די פלאַש מיט א שאָם, געטרונקען א גלעזעל נאָך א גלעזעל, פערביסען מיט אויבס.

— איהר ווייסט, מיסעס סאלאמאן, מען וועט מוזען געהן אפטער צו אייך!

— מיט׳ן גרעסטען פערגניגען! — האָט זי געענטפערט א צופריע־דענע.

— כ׳זאָג אייך — האָט מאַררים פאַרטגעזעצט — כ׳בין גאָר פריי־שער געוואָרען! וואָס א גלעזעל ביער מאכט!

— דאָס טענה איך דאָך, מאַררים. איהר זייט דאָך עפּעס א מאן, ס׳איז דאָ אויף וואָס א קוק צו טהאָן און גאָר נישט — איהר פּלאָגט אַפּ אייערע פאָר יאָהר! ווי לאנג איז דער שעור צו זיין אן אלמן?

— נו, נו, מיסעס סאלאמאן, זעהט טאקע עפּעס פאר מיר א שידוך?

— וואָס שידוך, ווען שידוך, די קאַץ שיקט מען נישט נאָך די פּוטער — האָט זיך מיסעס סאלאמאָן צולאכט — אז איהר האָט זיך פערדרעהט א קאָפּ מיט רבקה׳ן, די חצופה, ווער וועט דאָס וועלען האָבען „ביזנעס“ מיט אייך? כ׳ווייס, מען זאָגט עפּעס א אידענע, מילא, אָבער דאָס איז דאָך קיין אידענע אויך נישט, א בעזדיעטניצע, א יאלאווקע, אבגע־וואהנט מיט׳ן ערשטען מאן זעקס יאָהר און גאָר נישט — ער האָט זי אבגעג׳גט. ווייסט איהר פאר וואָס? — האָט זיך מיסעס סאלאמאן צוגע־רוקט צו מאַררים׳ען און האָט זיך צולאכט — ס׳איז מיר אויף מיין ווארט א חרפּה עס צו דערצעהלען פאר א מאנסביל — זי האָט דאָך קיין — — כא, כא, כא! ווי איך בין א אידישע טאָכטער!

—יא, יא, דאָס איז אינטערעסאנט, שפּאנענד! — האָט מאַררים

דעקלאַמירט קנאַקענדיג די נעסלעך.

— ווען איהר פאַלגט מיך פאַר א יאָהרען — האָט מיסעס סאַלאָ־מאָן ווידער אָנגעהויבען, אָראָפּלאָזענדיג די אויגען — און חתונה גע־האַט, וואָלטען מיר געלעבט ווי לייטען גלייך. איהר וואָלט ביי מיר קיין פינגער אין קאַלטען וואַסער ניט געדאַרפט אַריינשטעקען, כ׳בין, ברוך השם, נישט קיין קבצנ׳טע. אין הויז ביי מיר, קיין עין הרע, פון כל טוב, און ס׳איז נאָך דאָ א פּאָר דאָלאַר אין באַנק אויך, פאַרט א היימישע „ביזנעס“. כ׳גיעב אַוועק א דאָלאַר אויף א חודש, קריג איך צוריק אנ־דערהאַלבען. ווער מאַכט דאָס היינטיגע צייטען בעסערע געשעפטען?

— אסור ראַקאַפעלאַ! — האָט זיך מאָררים צולאַכט.

— איהר זייט א לץ! — האָט מיסעס סאַלאַמאָן געזאָגט און מאָר־ריס׳ען א קלאַפּ געטהאָן איבער׳ן פּיס — איהר באַרעכענט אייך בע־סער, מאָררים, און זעהט, אז כ׳מיין אייערע טובה מעהר ווי מיינע. נור וואָס טויגען די רייד, ווי לאַנג איהר ועט וואוינען ביי רבקה טליק, זייט איהר א פערפאַלענער!

— וואָס איז שייך — האָט מאָררים א ברום געטהאָן, זיך אויפגע־שטעלט, אַריינגעלאָזט די הענד אין די הויזען קעשענעס, זיך איבערגע־צויגען, געמומען שפּרייזען איבער׳ן דיוואַן און געטראַכט:

— „איך בין דיר מוחל, וואָס דו רעדסט, ווייל דו רעדסט ווי א קינד און פערשטעהסט נישט דיין געפעהרליכע לאַגע אצינד“.

— איהר וועט פיליכט נאָך טרינקען א גלעזעל ביער? — האָט מיסעס סאַלאַמאָן איבערגעריסען די שטילקייט.

— ווער זאָגט זיך דאָס אָפּ פון א גלעזעל ביער? — האָט מאָררים נעענטפערט שפּאַנענדיג איבער׳ן צימער.

מיסעס סאַלאַמאָן איז אריין אין קיך.

מאָררים׳ען איז מיט אמאָל איינגעפאַלען, אז ס׳וואָלט געווען א פּלאַן חתונה צו האָבען מיט דער אידענע. אמת, רבקה׳ן איז טאַקע א שאָד, נאָר גאָר נישט, ער וועט זי נאָך דער חתונה אויך קריגען און דערווייל וועט ער זיין א פערזאָרגטער! ווי זאָגט זי אליין: „נישט דאַרפען איינ־

טונקען א פינגער אין קאלטען וואסער". מען שמועסט, אז זי האט א שלל מיט גאלד.

דערווייל איז מיסעס סאלאמאן אריין מיט א פלאש ביער. מאררים האט גענומען די פלאש, זי בעטראכט, עטליכע מאל אפגעווישט דאס העל־זיל מיט'ן טישטוך, וואוילעריש א קלאפ געטהאן דעם דנא פון דער פלאש אן זיין האנד און דער קארק איז ארויס מיט א שאס. ער האט אריינגע־צויגען א גלאז נאך א גלאז, אויסגעדרעהט מיט צוויי פינגער די נאסע וואנסען און זיך אויפגעשטעלט.

— הערט, מיסעס סאלאמאן, איהר זייט טאקע גערעכט, כ'האב איך נאר וואס בארעכענט, אז דער שידוך איז פאר מיר ווי געוואונ־שען, ווי כ'בין א איד! נא, גיסט זיך איין א גלאז ביער און מיר וועלען טרינקען לחיים! געהט רבקה אויפ'ן פייער! מארגען „מזל" איך ארוים!

ער האט ארומגעכאפט די דיקע מיסעס סאלאמאן, זיך צוקושט מיט איהר אויף איין באק, אויף דער צווייטער, דערטרונקען דאס גלאז ביער זינגענדיג:

— „לחיים מיין שאץ, לחיים מיין שעציל, לחיים מיין לאקרעץ־קלעציל".

סילווע איז איינע אליין געווען אין שטוב. זי האט ארויסגענומען רבקה'ס קעסטעלע פודער, זיך איינגעפודערט, אנגעטהאן רבקה'ס קאפע־ליוש מיט דער לאנגער שווארצער שטרוים־פעדער, זיך אריינגעשטעלט אין שפיגעל, עטוואס אויפגעהויבען דאס קורצע קליידעל און גענומען נאכ־זינגען, אפערווארפענדיג איהרע פיסלעך און ווינקענדיג מיט די בלויע אויגעלעך ווי א וואדעוויל־אקטריסע.

"Hallo central ! Hallo central !
Give me six-o three"

סילווע איז געווען אזוי פערטהאן מיט איהר זינגען און טאנצען, אז זי האט גאר נישט בעמערקט ווי פיליפ איז אריין מיט זיינע „רא־לערס" פון דער גאס.

פיליפּ איז געבליעבען שטעהן ביי דער טהיר מיט אן איינגעהאל־טענעם געלעכטער, זיך צוגעקוקט ווי סילווע „עקטעט“, און איהם איז איינגעפאלען זי איבערצושרעקען. ער האט שטיל אוועקגעשטעלט די „סקייטס“, אויפגעזוכט דעם בלינדען זרח׳ס אן אלטען ראק מיט א פער־שוויצטען הארטען קאפּעליוש, זיי אָנגעטהאָן. ער האט פערבויגען זיינע איבערשטע לעפּלעך פון די אויגען אזוי, אז דאס רויטע האט זיך ארויס־געזעהן, גענומען א שטעקען אין האנד אריין און איז, טאַפּענדיג, מיט שווערע טריט אריין צימער, נאָכמאכענדיג זרח׳ס קול:

— רבקה, א בראָך אין דיינע ביינער, וואו ביזטו, וואו? רבקה, פער׳שרפה׳ט זאָלסטו ווערען! חצופה! דערווערגען וועל איך דיך!

סילווע האט זיך איבערגעשראָקען, אראָפּגעריסען דעם קאפּעליוש, איהם א שליידער געטהאָן אויפ׳ן בעט. זי האט זיך אָבער באלד צו־לאַכט, דערזעהענדיג, אז דאס איז פיליפּ.

— געה צום טייוועל! האסט מיך איבערגעשראָקען צום טויט!

פיליפּ האט זיך געמאכט נישט הערענדיג, געשאָלטען, געטופּעט מיט די פיס, געגלאָצט מיט די רויטע אויגען, אָנגעכאַפּט סילווע׳ן פאר די האָר, זי אויסגעצויגען אויף דער פּאדלאגע, געשלעפּט און געשריען!

— דערווערגען וועל איך דיך, דערווערגען! מיט׳ן שכור, מיט דיין „ליובאָווניק“!

סילווע האט זיך צואוויינט אויפ׳ן קול.

פיליפּ האט זיך צולאכט, אראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם ראָק מיט׳ן קאפּעליוש, זיך אראָבגעלאָזט אויף די קיטשקעס.

— וואס וויינסטו!? ס׳איז דאָך געווען א שפּאס. ביזט א נאר! כ׳האָב געזעהן ווי דו „עקטעסט“ האָב איך אויך „געעקטעט“ — האט פיליפּ געשמייכעלט און זיך אויפגעשטעלט.

סילווע האט זיך אויסגעווישט די אויגען און אן אונגעכמורעטע געזאגט:

— אז וועסט נאָך איין מאָל לאכען פון מיין פּאַ, וועל איך מיט דיר אייביג זיין ברוגז, וועסט זעהן! פאר וואס לאך איך נישט פון

דיין פּאַ ? אַ, ער איז דאָך אזא שלעכטער! ווען נישט ער, וואָלט זיך מיין פּאַ נישט ארומגעקריגט מיט רבקה'ן!

דו ווייסט פאַרוואָס זיי קריגען זיך ארום ? „אָל בעטשע“ דו ווייסט נישט? רבקה וויל מען זאָל זי קושען. און דיין פּאַ וויל נישט. דעריבער „גלייכט“ זי איהם נישט.

— און דיין פּאַ קושט רבקה'ן ? — האָט זיך סילווע געפרעגט.

— „שור“ קושט ער, פּונקט ווי אין „מיינער'ס וואָדעוויל“. דו ווייסט מיין פּאַ איז דאָך געווען אַ „עקטער“ און אַז איך וועל אויסוואַקסען וועל איך אויך זיין אַ „עקטער“ אָט אזוי:

דאָ האָט פיליפּ זיך געשטעלט אין אַ פּאָזע, מיט איין האַנד ארומגענומען סילווע'ן פאַר דער טאַליע, מיט דער צווייטער האַנד האָט ער אָנגענומען איהר הענטעל און איהר אַ קוש געטהאָן.

— „גראַדי היר“ — האָט סילווע אַ קוויטש געטהאָן, אויסגעשפּיגען, זיך ארויסגעריסען פון פיליפּ'ן און אריין אין קיך — כ'וועל דערצעהלען פאַר דיין פּאַ, וועסט זעהן ? געה, ביזט אַ חזיר! כ'וועל מיט דיר קיינמאָל נישט רעדען.

זי האָט זיך אָנגעשפּיגען אויף דער האַנד, גענומען רייבען אויף דעם פלאַץ, וואו זי האָט אַ קוש געקראָגען און ארויס אויף דער גאַס.

מאָררים מיט רבקה'ן זיינען בעפאַלען דעם בלינדען זרח און איהם גענומען שטיקען. זרח האָט געמאַכט קולות, זיך געבעטען זיי זאָלען איהם אָפּלאָזען. עס האָט נישט געהאָלפען. זיי האָבען איהם מיט אמאָל אויפגעהויבען, אויפגערוקט דאָס פענסטער און איהם ארויסגעשליידערט. זרח איז געפאַלען מיט אויפטרייסלענדע געשרייען, געפאַלען אלס שנעלער און וואָס נעהנטער ער איז צו צו דער ערד, איז זי זיך צושווימען און ער איז ווייטער געפאַלען.

אַן אָפּגעגאָסענער מיט שוויים האָט ער זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף. ער האָט זיך באַלד בערוהיגט, אז עס איז נישט מעהר ווי אַ חלום און זיך איבערגעצויגען. אין שטוב איז קיינער ניט געווען. דעם בלינדען האָט זיך געדאַכט, אז אין מאָררים'עס צימער סקריפּעט דאָס בעט.

— שוין ווידער! — האָט זרח א ברום געטהאָן און אויפגעשפּרינגען אן אויפגעקאכטער פון זיין בעטעל.

ער האָט גענומען רופען:

— רבקה! רבקה! סילווע! פיליפּ! מאָררים! א מיתה משונה אויף אייך אלע!

אין שטוב איז געווען שטיל. זרח האָט אויפגעשפּיצט זיינע אויערען און איהם האָט זיך ווידער געדאכט, אז דאָס בעט ביי מאָררים'ען קרעכצט. ער איז געווען זיכער, אז דאָרט איז קיינער ניטאָ, פון דעסטוועגען איז ער פּאָרזיכטיג אריין אין מאָריסעס צימער און מיט א געמאכטען כעס גענומען קלאַפּען מיט'ן שטעקען איבער'ן בעטיל:

— אט אזוי! אט אזוי! נאָט אייך! ממית'ען וועל איך אייך!

דעם בלינדען איז דאָס עסק געפעלען געוואָרען, ער האָט זיך צולאכט, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעטעל, עס ארומגעטאַפּט פון אלע זייטען, ארומגעשמעקט עס, ווי א הונד, מיט דער נאָז מיט א קרעכץ איז ער ארויס פון חדר.

איהם האָט זיך אויסגעדאכט, אז אלע זיינען אין שטוב, בעהאַלטען זיך אין די ווינקעלעך, אונטער די בעטען, אז באַלד וועלען אלע מיט אמאָל ארויסשפּרינגען, איהם בעפאַלען, דערווערגען.

אן אויפגעציטערטער איז ער צו צום פענסטער. ער האָט ברייטער צועפענט זיינע אויגען און זיך איינגעהערט ווי דער רעגען קלאַפּט, שמייסט אין די שויבען, ווי מיט בייטשען. עס האָט איהם דורכגעטרייסעלט. ער האָט געפיהלט ווי א שרעק נעהמט איהם ארום און פון היימליכקייט וועגען האָט ער גערופען: רבקה, רבקה! חצופה! עס איז געווען שטיל. פון א ווינקעל האָט זיך געטראָגען א הייזעריגער כככ... פון א קעציל.

— גאָר צו רופען דאָס קעציל — האָט דער בלינדער צו זיך געזאָגט. — פּוססי, פּוססי, קאָם היר!

דאָס קעציל איז באַלד ארויס מיט א וואָרטשען, זיך גענומען רייבען אן בלינדנעס פיס. זרח האָט זיך איינגעבויגען, גענומען די קאַץ אויף די הענד און איינגעטוליעט זיין פּנים אין ווייכען, ווארעמען פעלכיל.

— פּוססי, דיר איז קאַלט ? — האָט זרח גע'טענה'ט צום קעציל, טוליענדיג שטאַרקער זיין פּנים אין ווייכען פעלכיל.
דאַס קעציל איז הפּנים ניט צופריעדען געוועזן פון בלינדענס צערטליכקייט, האָט עס א פּריסקע געטהאָן און זיך ארויסגעריסען פון זיינע הענד. עס האָט זיך נעהערט א קלאַפּען אין טהיר.
— „קאַם אין“ !
מיסעס סאַלאמאַן, וואַקלענדיג זיך ווי א פּעטע גאַנז, איז אריין.
— גוט איווניגג, זרח, ווי געהטס ? דאָס בין איך, מיסעס סאַלאַמאָן, וואו איז אייער פרוי ?
— באמנות, א גאַסט — האָט זרח געענטפערט א צופריעדענער— זייט זשע מוחל, מיסעס סאַלאַמאָן, נעהמט א שטוהל און זעצט אייך. איהר פרעגט זיך, וואו רבקה איז ? די שווארצע יאָהר ווייסען זי ! טליקעט זיך ארום !
איהר מעגט עס נאַכזאָגען — האָט מיסעס סאַלאמאַן געזאָגט זיך אוועקגעזעצט און אָפּגעפראַכט — כ'האָב זי נור וואָס באַגעגענט, מיט דעם קונצענמאכער, דעם שכור, אויף זיי מעג מען יאָ זאָגען : די „מיסעס“ מיט דעם „באַרדער“ !
— אזוי ? געטראָפען ? אי, אי, אי ! — האָט דער בלינדער זיך גענומען רייבען א האַנד אין א האַנד — נו, זאָגט איהר, מיסעס סאַלאַמאַן, איהר זייט דאָך קיין נאַר נישט, ווי לעבט מען ? וואָס קאָן איך מיר, אָרימער קאַליקע, העלפען ?

— וואָס הייסט ? — האָט מיסעס סאַלאמאַן געפרעגט, צורוקענדיג איהר שטוהל צו זרח'ן — איהר זייט, דאַכט זיך, א מאַן און די וועלט איז נישט הפקר. אמת, ס'איז אמעריטשקע גנב ! אין יוראָפּ וואָלט מען אזא יונג די ביינער צובראָכען, נאָר גאָרנישט ! איז ראשית, מאכט מען מאַררים'ען צו „מופען“ ! און דערנאָך לאָזט מען זיך נישט בלאָזען אין דער קאַשע אריין. איהר זייט טאַקע א בלינדער, אָבער פאַרט א מאַנסביל, און רבקה איז נישט מעהר ווי אן אשה. איהר נעהמט זי נאָר פעסט אין די לייצען אריין, וועט איהר זעהן, ווי זי וועט געהן אין שפּאַן !.. נאָר

ס׳ערשטע, מאכט צו מופען אַט דעם קונצען מאכער, אז ניט זענט איהר אַן איבערגעפּיהרטער! ער וועט מיט זיינע זיסע ריידלעך ארויסציהען דעם לעצטען ביסען פון מויל! אוי, רבונו של עולם, אויסבאַליען זאָל ער מיינע פאַר טאָלער!

— נו, נו, גיט טאקע אן עצה, מיסעס סאלאמאן, ווי מאכט מען דעם פארשוין צו „מופען״? כ׳האָב מורא — האָט זיך דער בלינדער ביטער צולאכט — ער זאָל מיך נישט מאכען צו „מופען״. די חברה וואָלטען מיך שוין לאנג ארויסגעפּאקט נאָך „ברוקלין״.

— וואָס האָב איך דאָ א סך צו טענה׳ן? — האָט זרח מיט א זיפץ געזאָגט, — כ׳בין א „דעם פול״, אליין זיך שולדיג. גאָט האָט גע־שטראָפט, מיר צוגענומען די ראיה, האָב איך געדארפט נעהמען די טוי־זענד טאָלער, וואָס כ׳האָב געקראָגען און זיי ארייגעגעבען אין א „האָם״ — וואָלט איך מיר דאָרט געזעסען רוהיג און סילווען וואָלט די שטאָדט צוגענומען. האָט זיך מיר אָבער פערגלוסט חתונה צו האָבען און רבקה־לע, די חצופה, א בראָך אין איהרע ביינער, האָט דערשפּירט מיינע פאַר סענט. ווי זי האָט זיך דאָס צוגעפּוצט צו מיר, די געקאָוועטע ליט־וואטשקע, מיך גערופען „זרח׳קע״ און „טייערינקער״, און דער טייפעל ווייסט וואָס? ווער פארשטעהט זייער לשון, ווער, פלעגט זיך פער־קאטשען די ארבעל איבער די עלענבויגענס, מיר זיך הענגען אויפ׳ן האלז. צוזאָגען דאָס אויבערשטע פון שטויסעל, האָב איך גערעכענט: כ׳וויים, פאָרט בעסער אַן אייגען בעט, ווי צו זיין אין א „האָם״. ווער האָט גע־וואוסט, אז זי וועט זיך ארייננעהמען א „ליובאָווניק״, דעם שכור, און יעצט געה שריי חי וקים!

מיסעס סאלאמאן, וואָס זאָל איך אייך לאנג ברייען, זי לעבט מיט איהם אונטער מיינע אויגען, אז כ׳זעה נישט! און דו בלינדער הונד, ווער צופּלאצט! ביזט קיין מאן נישט מעהר! און ווער ווייסט, מיסעס כאַלאַ־מאַן, אזוינע חברה קאָנען מיך נאָך אפּ׳סמ׳ען. און מיין סילווע, א פינס־טער יאָהר אויף איהר, זי האלט דאָך אויך מיט זיי. און זיין בנ׳אָקעל,

פיליפּ, א פער'שרפ'עט זאָל ער ווערען! א שעהנע קאַפּעליע, ווי איהר זעהט!

— עס געהט עמיצער — האָט מיסעס סאַלאָמאָן געזאָגט און זיך אויפגעשטעלט — צייט צו געהן! מען מוז צוגרייטען „סאַפּער" פאַר די קינדער.

— וואָס איילט איהר זיך, מיסעס סאַלאָמאָן? דאָס איז דאָך רבקה!

— ניין, כ'געה, „גוט באַי", זרח.

ווען מיסעס סאַלאָמאָן איז צו צו דער טהיר, איז רבקה אריין מיט א שירם אין דער האנד. זי איז געבליעבען שטעהן. זיי האָבען זיך ביידע אָנגעקוקט ווי צוויי העהנער.

— עס געפעלט דיר שוין מיין בלינדער מאַן אויך? — האָט רבקה אויסגעשאָסען, אויסגעגלאָצט די אויגען און געכאַפּט די הענד פאַרבאַקעם — ניט געקאָנט קריגען מאָררים'ן, איז דער בלינדער זרח אויך גוט! — האָט זי פאַרענדיגט מיט א ניגון.

— דערפאַר האָסטו שוין מאָררים'ן מיט'ן בלינדען צוזאַמען, הא?

— האָט מיסעס סאַלאָמאָן א רויטע ווי אן אינדיק געענטפערט.

— וואָס איך האָב, לאָז דיר דיין קאָפּ ניט דאַרען, נור, דו, יאַטקע קלאָץ, פלייש מיט אויגען, „גראַדי היר", דען כ'פּלעט דיר דעם מח!

זרח איז אריין אין קיך, געבליעבען שטעהן ווי א גולם מיט א צוע־פּענט מויל און געשריען.

— וואָס איז? רבקה'לע, האָסט שוין צועפּענט דיין צוואָווערעכיט פּיסקעל?

דערווייל האָט זיך מיסעס סאַלאָמאָן ארויסגערוקט פון שטוב ניט טוידט ניט לעבעדיג. זי האָט געשפּרייזט איבער די טרעפּען, געשריען און געשאָלטען.

— וואָס איז? וואָס פאַר א חתונה האָסטו אויפגעקאָכט? וואָס האָסטו פון איהר געוואָלט, וואָס? — האָט זרח מיט כעס געפרעגט.

— בעליידיגט איהם די „ליובאָוניצע" — דיין גליק, וואָס כ'האָב איך ביידע נישט געטראָפען -- האָט רבקה זיך צולאַכט.

— דו מיינסט אלע האָבען דיין טבע? — האָט זרח געענטפערט—און וואו ביזטו דאָס פערפאלען געוואָרען, כ'האָב גערעכענט האָסט געמאכט פּליטה מיט'ן שיכור.

— ס'וואָלט קיין עולה נישט געווען — האָט רבקה געענטפערט, איז צו צום אייז־שענקעל, ארויסגענומען א באנאנע און געגעסען.

— ווער האלט דיך, ליטווישע נ'אמונה? גיעב צוריק מיין געלד, און געה ברעך הענט און פיס מיט'ן גראָבען שכור צוזאמען!

— ווער פרעגט דיך עצות, בלינדער הונד! אז כ'וועל וועלען, וועל איך געהן!

— חצופה! — האָט דער בלינדער דורכגעזייט דורך די צייהן, זיך אויפגעשטעלט, אויסגעגלאָצט די פארצעלאנענע אויגען, פארקוועטשט די פויסטען און זיך געטרייסעלט.

רבקה איז צו נאָהענט צום בלינדען און איהם א כראקע געטהאָן גלייך אין פּנים אריין. דער בלינדער האָט פון כעס א שליידער געטהאָן דעם שטעקען, גענומען יאָגען דאָס ווייב, איז געפאלען ווי א זאק זאמד און זיך צוקלאפּט. ער האָט גענומען רעווען ווי אן אָקס.

רבקה איז צו צום מאן, איהם גענומען קושען, האלדזען, געהאלפען אויפהויבען און געלעגט אויפ'ן בעטיל.

— אז אלץ איז איבער דיר, זרח, — האָט רבקה א שולדיגע געזאָגט, גענומען דעם מאנ'ס האנד און זיך געזעצט אויפ'ן בעטיל — ביזט מיך אלץ אין איינעם חושד, אז כ'האָב עסקים מיט מאַררים'ען, כ'וויין דיר, אז מאָרגען „מופּט" ער ארויס פון אונז, למאי, „רענט"? מיר קענען אזוי פיעל ניט צאָהלען, וואָס געהט עס מיך אָן! ביי אונז אין שטוב איז דאָך פּשוט א גהינום!

— אויף מיין וואָרט, רבקה'לע, מאך איהם צו „מופּען", וועסט זעהן, איך אליין וועל בעצאָהלען דעם „רענט". כ'וועל געהן אין די הייזער, א בלינדען וועט יעדער געבען און דו וועסט דיר לעבען ווי א גרעפין, ווי א „לעדי", אבי מאך איהם צו „מופּען", דער שכור!

— לייכט צו זאָגען, וועסט געהן אין די הייזער, מיר פערשווארצען

דאָס פּנים. דאָס פעהלט מיר נאָך! כ׳ווייס, כ׳האָב געדעכענט, מיר וועלען זיך מאכען עפּעס א שטיקעל „ביזנעס“, גאָט וועט העלפען, מיר וועלען ווי עס איז דורכקומען, מיר זיינען דאָך ניט מעהר ווי דריי מענשען? און דו האָסט מורא ארויסצוגעבען דאָס בייטעלע פון דער האַנד, געטרויסט נישט דיין אייגען ווייב, און וואָס וועט זיין דער סוף?

— דאָס שריי איך דאָך, — האָט דער בלינדער א צופריעדענער געזאָגט, — פערקאָטשענדיג דעם ווייב די ארבעל פון דער בלוזקע, — וואָס הייסט, מענשען לאכען דאָך פון מיר אין די פויסטען, זיי טענה׳ן, אז דו מיט מאַררים׳ען, כ׳ווייס... מיינסט כ׳גלויב? אסור נישט! נור צו וואָס זאָל מען מאכען מענשען רעדען! און צוריק גערעדט, לאָז דיך נישט פערדריסען, קיינער הערט דאָך ניט, מיר לעבען עפּעס צוזאמען, נו? מיינסט טאָקע, כ׳ברויך געלד? אָט, נאַ, דו האָסט דעם גאנצען בייטעל.

רבקה האָט איהם ארומגענומען און גענומען קושען. זרח האָט זי ארויפגעשלעפּט אויפ׳ן בעטעל.

מאַררים איז אהיים געקומען שפּעט ביי נאכט. ער איז גלייך אריין צו זיך אין צימער, פערמאכט נאָך זיך די טהיר און האָט אָנגעצונדען די גאַז.

איבער דער בריים פון בעט איז געלעגען פיליפּ, אָן אָפּגעדעקטער, און געכראָפּעט. מאַררים האָט איהם אויסגעדרעהט, אריינגערוקט אין א ווינקעל און זיך גענומען אויסטהאָן.

די טהיר האָט זיך שטיל געעפענט און רבקה איז אריין אין א לאַנג, ווייס נאכט־העמד. די האָר פערקעמט מיט א צאָפּ אראָפּ, און געבליבען שטעהן. מאַררים האָט עפּעס ווי ניט געגלויבט זיינע אויגען, געקוקט אויף רבקה׳ן און געשמייכעלט. ער איז צו איהר צוגעגאנגען און האָט זי ארומגענומען. רבקה האָט זיך ארויסגעדרעהט פון זיינע הענד, זיך געזעצט אויפ׳ן בעט און איהם געצייגט מיט דער האַנד ער זאָל זיך זעצען ביים טיש.

מאָררים האָט זיך אוועקגעזעצט און געוואַרט וואָס ווייטער וועט זיין.

— הער, מאָררים, — האָט רבקה שטיל געזאָגט, — ווייטער אַזוי צו לעבען איז אונמעגליך! אויב דו האָסט מיך אין אמת'ן ליעב, קום, לאָמיר אַוועק פון דאַנען נאָך היינט ביי־נאַכט, און אויב ניט — „מוף", כ'וויל ניט האָבען קיין צוויי מאַנען!...

מאָררים איז ווי צומישט געוואָרען, גענומען שטאַמלען:

— יא, יא, אָבער וואו נעהמט מען געלד ?

— דער בלינדער האָט מיר אוועקגעגעבען די גאַנצע צוויי הונדערט דאָלאַר, כ'זאָל דיך מאַכען צו „מופען", — האָט זיך רבקה צולאַכט.

מאָררים, ניט ערוואַרטענדיג אַזאַ ענטפער, האָט זיך אין גאַנצען פערלוירען. ער האָט אריינגעכאַפּט אין מויל אריין איין וואָנסע און זי גענומען קייען.

ער האָט געקוקט ווי רבקה ציהט זיך אויס אויפ'ן בעט ווי גרויס זי איז, מיט'ן פּנים צום סופיט. ציהט איין איהר לאַנג נאַכט־העמד אַרום דעם לייב, אַזוי אַז אַלע גליעדער פּרעסען זיך בולט'ער אַרויס, פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס, וואַרפט אַריבער אויפ'ן ווייסען האַרץ דעם שוואַרצען צאָפּ, נעהמט די הענד צוקאָפּענס און שמייכעלט צו איהם. מאָררים האָט מיט אַמאָל אָן אַלעם פערגעסען, דערפיהלט, אַז עפּעס וואַקסט אין איהם, ער ווערט יונגער, שטאַרקער, האָט ער זיך מיט אימפּעט אַ שטעל אויף געטהאָן און גענומען געהן צו רבקה'ן. רבקה האָט שמייכלענדיג אָפּערגענומען אַ האַנד, געוואָרען מיט אַמאָל ערנסט, און איהם געגראָזשעט ער זאָל נישט צוגעהן צו איהר.

מאָררים איז געבליעבען שטעהן מיט אַ פּאָר גלאַנציגע אויגען, זיך אַרומגעקוקט ווי איינער, וואָס זוכט הילף, און זיך גענומען קראַצען דעם קאָפּ.

פּיליפּ האָט זיך דערוויייל איבערגעוואָרפען, צועפענט די אויגען, און מיט אַ זיפץ ווידער אנשלאָפען געוואָרען.

— און וואָס וועט זיין מיט פּיליפּ'ן ? — האָט מאָררים געפרעגט.

— מען מוז דאָך איהם מיטנעהמען!

מען וועט קיינעם ניט מיטנעהמען! — האָט רבקה געענטפערט, פערנאַנדערפלעכטענדיג איהר לאַנגען צאָפּ, — אויב דו ווילסט, טהו זיך אָן און מיר פאַהרען, גיכער!

דאָ האָט רבקה א ציה אריין געטהאָן איהרע פיס אין לאַנגען נאַכט־העמד, א צאַפּעל געטהאָן מיט איהרע אַקסלען און מיט אזא גלאַנציגע פייכטקייט פערזשומערט די שוואַרצע אויגען, אז מאַררים'ען איז א וואַרעם פרעסטיל דורכגעלאָפען איבער'ן לייב.

ער האָט זיך לייכט אראָפּגעלאָזט אויף די קניען, צושפּרייט די הענד, אנגענומען א טראַגישע פּאָזע און מיט פּאַטהאָס אויסדעקלאַמירט:

— אָ, מיין זיסער אמאָר! דיין וואָרט גיעב נור — גיעב!...

—איך האָב דיך ליעב, זאָג! האָסטו מיך אויך ליעב?"

פאַרטאָג האָט זיך דער בלינדער אויסגעטשוכעט, גענומען וועקען דאָס ווייב: רבקה! רבקה'לע! זי געזוכט נעבען זיך מיט די הענד. ער האָט געפּיהלט, ווי עפּעס רייסט זיך אָפּ ביי איהם אין האַרצען, נישט געפינענדיג רבקה'ן. אָן אויפגערעגטער איז ער אראָפּ פון בעט און איז צו צו סילווען.

— שטעה אויף, ממזרת, דערשטיקען וועל איך דיך!.. — האָט זרח געשריען, טרייסלענדיג די פערשלאָפענע סילווע. — האָדעווע אוים טעכטער, אויסגערונען דאַרפען זיי ווערען!...

סילווע האָט זיך אָן איבערגעשראָקענע אויפגעכאַפּט, **זיך** צעוויינט:

— וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס קניפּסטו מיך?

— געה שוין אריין צו מאַררים'ן! זעה צו רבקה איז דאָרט דאָ, גיכער! זי האָט דעם לעצטען סענט פון מיר צוגענומען, די „באָמערקע"! וואָס ליגסטו? געה!

סילווע איז א [illegible] אראָפּ פון בעטעל און, כליפּענדיג, אריין אין מאַררים'עס צימער. דער בלינדער איז איהר נאָכגעגאַנגען.

— רבקה איז דאָ ניטאָ, — האָט סילווע א פערוויינטע געזאָגט.

— ניטא? און מאָררים שלאָפט נאָך?

— מאָררים איז אויך נישטאָ, פיליפ אליין שלאָפט אָהן קישענס.

— א בראָך צו מיר, — האָט דער בלינדער א רעווע געטהאָן, — ס'האָרץ האָט מיר באַלד געזאָגט, אז ס'איז נישט גלאַטיג, זיי זיינען אנט־לאָפען, מיך איבערגעלאָזט א בלינדע קאַליקע, אָהן א סענט! וואָס טהוט מען? וואָס טהוט מען?

פיליפ איז פון די קולות אויפגעקומען און א פערוואונדעטער זיך געפרעגט: וואָס איז דאָ?

— דיין טאַטע, אז דער ערשטער דונער זאָל איהם טרעפען, איז אנטלאָפען מיט רבקה'ן, צוגענומען דעם לעצטען סענט און דיך אויך איבערגעלאָזט! וועסט קומען די הינט צוטהיילט!—האָט זיך דער בלינדער צושריען און זיך א וואָרף געטהון מיט צושפּרייטע הענד אויפ'ן בעט, אָנגעכאַפּט פיליפ'ען פאַר'ן קאָפּ און איהם גענומען שטיקען, ארויסלאָ־זענדיג בשעת מעשה אויפטרייסלענדע קולות.

פיליפ האָט געשליידערט מיט די פיסלעך, געביסען דעם בלינדען, געשריען: „בעסטאַרד, געט יאָר סיין!" געבעטען סילווע'ן זי זאָל איהם נישט לאָזען שלאָגען.

סילווע האָט זיך א פערווײנטע ארומגעוויקעלט ווי א שלאַנג ארום דעם פאָטער'ס פיס, געקנייפּט וואָס כח נור, געקוויטשעט ווי א יונג חזר'ל.

דער בלינדער האָט מיט אמאָל אָפּגעלאָזט פיליפ'ן, דערלאַנגט סיל־ווע'ן א שליידער פון זיך און געבליבען שטעהן אין מיטען שטוב, א בלאַסער, מיט א פּאָר פערגלייזעלטע אויגען, מיט א ברייט צועפענט מויל. ער האָט פערבראָכען די הענד און געטענה'ט מיט א ניגון, ווי מען בעקלאָגט א טוידטען:

— וואָס טהוט מען? ווי האָבען זיי מיך איבערגעלאָזט? ס'בלייבט מיר נישט איבער מעהר, ווי צו וואַרפען זיך אין ים אריין!...

סילווע איז געלעגען אין א ווינקעל און געכליפּעט.

פיליפ האָט, ווי פארגעסען אין די קלעפּ, דאָ געקוקט אויף דעם

בלינדען, דא אויף סילווען, דערזעהן, אז ער שלאפט אהן א קישען, אז דעם טאטענ'ס וואליז איז נישטא, אז ער האט איהם איבערגעלאזט,— האט עס איהם פארקוועטשט אונטער'ן הארצען און ער האט זיך שטיל צואויינט.

פארנאכט.

פיליפ איז אריין אין שטוב מעשה בעל הבית, מיט א ברייטען „גוט איווינינג".

ביים טיש איז געזעסען דער בלינדער, געשניטען א טאמעיטא אין קליינע רייפלאך, געטונקען אין זאלץ און געגעסען מיט ברויט.

פון קיך איז אריין סילווע מיט פערקאטשעטע ארבעלעך. ארום די זייטען רבקה'ס אן אלטער פארטוך, און מיט א שמייכעל פון א יונג ווייבעלע האט זי פיליפ'ן געפרעגט :

— האסט עפעס א סך געלד געמאכט ?

פיליפ האט געשמייכעלט, אריינגעשטעקט די הענד אין די הויזען־קעשענעס, און גענומען שלעפען „פענעס".

— נא, — האט ער גדלות'דיג ארויסגעזאגט — דא האסטו א טאלער מיט פופציג סענט.

— דזשי! „א האל לאט" מיט געלד, — האט סילווע אויסגעשריען ארויף אויף א בענקיל, געכאפט א פולע האנט פענעס און זיך קא־קעטיש געפרעגט ביי פיליפ'ען:

— נו, טרעף: „דראד — אום" ?

— דראד, — האט פיליפ געענטפערט.

סילווע האט געעפענט דאס הענטיל.

— אבע, נישט געטראפען, „אום" !

— גרייט בעסער צום טיש, סילווע, וועסט שפעטער שפיעלען! פיליפ איז דאך הונגעריג — האט זרח זיך אריינגעמישט.

פיליפ האט הנאה געהאט פון זרח'ס רייד, ער האט זיך געפיהלט מעשה גרויסער מענש. ביים טיש האט זרח איהם דערצעהלט מעשיות,

וועלכע ער האָט ניט פערשטאַנען, נאָר גאָרנישט, ער האָט אויסגעהערט, געפיהלט אז ער איז געוואָרען מיט אמאָל עלטער.

נאָכ'ן עסען האָט פיליפ געהאָלפען סילווע'ן אַבוואַשען דאָס געפעס, אוועקגעגעבען דאָס געלד דעם בלינדען, איינגעזונגען א ליעד און אוועק מיט סילווע'ן אין „מואווינג פיקטשורס".

עס האָט זיך געוועבט אן אונענדליכע פריירי מיט כוואַליענדע גראַז.

פיליפ'ס שווארצע אויגען האָבען א פינקעל געטהאָן, ער האָט זיך פעסט צוגערוקט צו סילוו'ען, אַנגענומען איהר ווארעם הענטיל, איהר א שטורך געטהאָן מיט'ן עלענבויגען און געהייסען האָט עס: „קוק!" עס האָט זיך עפּעס בעוויזען פון דער ווייטענס — א פלעק. דער פלעק איז געשוואומען, געשפּאַנט אַלס נעהנטער און אַט האָט ער זיך פערוואַנדעלט אין א געדיכטען נעבעל, איינגעהילט די פריירי; דער נעבעל האָט זיך צושפּאַלטען, פונאַנדערגעשוואומען און א מחנה נאַקעטע אינדיאַנער מיט קאָלירטע פעדערען און די רויט־געפאַרבטע האָר זיינען ארויסגעשפּרונגען אויף צוואוילדעטע פערד, געפיהרט א ווייס מיידעל מיט צולאָזטע, גאָלדענע לאָקען און פערשוואונדען. דער נעבעל האָט זיך פערצויגען.

סילווע איז געזעסען מיט טרעהרען אין די אויגען און ארויסגעלאָזט א וויינענדיגען „דזשי". פיליפ איז געוועזען רוהיגער. ער איז געווען זיכער אז באַלד וועלען ארויס „קאָר־באָיס" מיט „פּיסטאָלס" און וועלען „פּייטען" די אינדיאַנער.

פון דערווייטענס האָבען זיך געזעהן „קאָו־באָיס" אין העמדער, ברייטע פילצענע קאַפּעלושען, מיט קאָלירטע טיכלעך ארום האַלז. זיי האָבען זיך געטראָגען ווי פייל פון בויגען אויף זייערע אויסגעצויגענע פערד, זיך געריסען פון דעם לייוועגט, ארומגערינגעלט די אינדיאַנער, גענומען שיסען. די אינדיאַנער האָבען געלאָזט דאָס מיידעל און זיינען אנטלאָפען.

— שעהן? — האָט פיליפ א צופריעדענער געפרעגט סילווע'ן.

— זעהר שעהן! — האָט סילווע געענטפערט.

— און דו וואָלסט ניט מורא געהאט צו פאָהרען אין דער „וועסט“ זיך „פייטען“ מיט אינדיאַנער? — האט סילווע געפרעגט.

— „שור“ נישט — האט פּיליפּ געענטפערט. ווארט, מיר וועלען נור אונ־טערוואקסען, וועלען מיר פאָהרען צוזאַמען, וועסט זעהן ווי איך וועל זיך יאָגען נאָך אינדיאַנער. כ׳וועל שיסען מיט א רעכטען „פּיסטאָל“ ווי א פּאָליסמאַן, אַט אַזוי! פּיף־פּאַף!

— און אַז זיי וועלען מיך כאַפּען? — האט סילווע טרויעריג גע־פרעגט.

— וועל איך צונויפנעהמען א חברה „קאָר־באָים“ און דיך ברענגען צוריק.

— און אַז זיי וועלען מיך אויפעסען? זיי עסען דאָך מענשען!

דאַ איז פּיליפּ געבליבען שטעהן אין א פערלעגענהייט, ניט ווי־סענדיג וואָס צו ענטפערען. באַלד האט ער א שפּיי געטהאָן, מעשה כוואַט, און געזאָגט:

— זעהסט, כ׳געה שוין עטליכע יאָהר אין „מאָווינג פּיקטשורס“ און איך האב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן זיי זאָלען עסען א ווייסען, תמיד כאַפּט מען זיי.

דאָס האט סילווע׳ן בערוהיגט און זיי זיינען געגאַנגען אַהיים.

אין דער היים איז דער בלינדער ניט געווען — די קינדער האָבען ניט אָנגעצונדען די געז און זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן בעט.

— ווייסט — האט פּיליפּ זיך געווענדעט צו סילווע׳ן — אַז כ׳וועל אונטערוואקסען, וועל איך אָנזאַמלען געלד, אריין אין א סקול און ווערען אַן עקטער. דו ווייסט, דער טאַטע פלעגט מיר זאָגען, אַז די שעהנסטע מיידלעך וועלען צו מיר קומען?...

— און דו וועסט זיי אריינלאָזען?

— שור! זיי וועלען מיך בעטען כ׳זאָל פאַר זיי זינגען...

— כ׳וויל נישט! — האט סילווע אַן אָנגעברוגז׳טע געזאָגט. אַז זיי וועלען דיך וועלען הערען לאָזען זיי געהען אין טהעאטער אריין. כ׳וויל דו זאָלסט זינגען נור פאַר מיר!

— טאַ פאַר וואָס ביזטו אַזאַ שלעכטע, ווילסט מיר קיינמאָל קיין קוש ניט טהאָן ? — האָט פיליפּ געזאָגט.

— מען טאָר זיך ניט קושען! — האָט סילווע קאַקעטיש געענט־פערט.

— טאַ פאַר וואָס האָט דער טאַטע געקושט ? — האָט פיליפּ זיך שטיל געפרעגט. — דו ווייסט, פיעל מאָל, ווען כ'פלעג אויפקומען ביי־נאַכט האָב איך געזעהן ווי דער טאַטע האָט רבקה'ן געקושט.

— טאַקע ? — האָט זיך סילווע געפרעגט אַ נייגיריגע.

— כ'זאָל אַזוי לעבען! איין מאָל בין איך אויפגעקומען האָב איך זיך דערשראָקען, רבקה, אַ נאַקעטע האָט מיך ארומגענומען און גע־קושט. דער טאַטע האָט מיר אַ „פּאַנטש" געטהאָן און מיר זיך געהייסען אויסדרעהען צו דער וואַנד.

— און וואָס האָט דער טאַטע געטהאָן ?

— ער האָט זי ארומגענומען, געקושט, געביסען, כ'וויים וואָס ?

— דו ווייסט — האָט סילווע געזאָגט — אַזוי ר'נאָך האָט מען קינדער!

— געה, ביזט אַ נאַר! פון קושען האָט מען נישט קיין קינדער! סילווע, דו ווייסט דורך וואָן מען האָט אַ קינד ?

— שור, וויים איך. דורכ'ן נאַפּעל!

— טאַקע ? כ'האָב גאָר נישט געוואוסט! כ'האָב גערעכענט, כ'וויים — מען שיקט עס אראָפּ צי מע...

די קינדער זיינען אַבגעזעסען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט אריין, זיך אויסגע'טענה'ט, און אַז די אייגלעך האָבען זיך גענומען ביי זיי קלעפּען, האָבען זיי זיך ארומגענומען, איינגעפלאָכטען די הענטלעך אַ־ן צוזאַמען אנשלאָפען געוואָרען אויפ'ן בעטעל.

שפּעט ביי נאַכט איז דער בלינדער אהיים געקומען, אויפגעזוכט די קינדער, זיי ארומגעטאַפּט און זיך פונאַנדערגעוויינט: „מיינע פרנסה געבערם".